H. FIRAT

Program sorunları üzerine konferanslar

Bağımsızlık ve Devrim

EKSEN YAYINCILIK

Program sorunları üzerine konferanslar • Bağımsızlık ve Devrim • H. FIRAT

H. FIRAT

Program sorunları üzerine konferanslar

Bağımsızlık ve Devrim

EKSEN
YAYINCILIK
EKSEN Basım Yayın Ltd. Şti.
Laleli Caddesi, No:52/5
Aksaray/İstanbul
Tel: (212) 638 28 83
Fax: (212) 517 39 49

Baskı tarihi: Temmuz '98
Baskı: Kayhan Matbaası

ISBN: 975-7271-20-9

H. FIRAT

Program sorunları üzerine konferanslar

Bağımsızlık ve Devrim

İÇİNDEKİLER

7 Sunuş

9 **I. BÖLÜM**

Anti-Emperyalist Mücadelenin Önemi ve Kapsamı

31 **II. BÖLÜM**

Anti-Emperyalist Mücadele ve Ulusal Etken

64 **III. BÖLÜM**

Değişik Açılardan Anti-Emperyalist Mücadelenin Kapsamı ve Niteliği

93 **IV. BÖLÜM**

Siyasal Bağımsızlığın Anlamı ve Sınırları Üzerine Tartışmalar

115 **V. BÖLÜM**

Anti-Emperyalist Mücadele ve Orta Burjuvazi Sorunu

137 **VI. BÖLÜM**

Anti-Emperyalist Mücadele ve Orta Burjuvazi Sorunu *(Devam)*

160 **VII. BÖLÜM**

Geçmişin Deneyimleri ve Bugünün Tutarsızlıkları

183 **VIII. BÖLÜM**

Farklı Sorunlar Üzerine Tartışmalar

211 **IX. BÖLÜM**
Farklı Sorunlar Üzerine Tartışmalar *(Devam)*
227 **X. BÖLÜM**
Farklı Sorunlar Üzerine Tartışmalar *(Devam)*
244 **XI. BÖLÜM**
Türkiye'nin Modern Tarihi Işığında
"Devralınan Miras"
258 **XII. BÖLÜM**
Türkiye'nin Modern Tarihi Işığında
"Devralınan Miras" *(Devam)*

273 **EK BÖLÜM**
Anti-Emperyalist Mücadele ve TİKB
275 **I. BÖLÜM**
Geleneksel Çizgiye Geleneksel Dayanaklar
287 **II. BÖLÜM**
Yeni Olgulara Eski Kalıplar

SUNUŞ

Okura *Bağımsızlık ve Devrim* başlığı altında sunulan bu kitap, Program Sorunları Üzerine Konferanslar'ın ikinci konusunu kapsamaktadır. Geçen yılın yazında verilen Anti-Emperyalizm/Bağımsızlık Sorunu başlıklı bu konferans, daha önce 12 bölüm halinde *Kızıl Bayrak*'ta yayınlanmıştı. Kitaptaki düzenleme *Kızıl Bayrak*'taki bu yayına göredir. Konferans metninin redaksiyonu bu ilk yayın esnasında yapılmış, buradaki kitaplaştırma vesilesiyle metinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. *Kızıl Bayrak*'taki yayın esnasında kullanılan ek metinler kitaba da alınmıştır. Aynı şekilde, dizi yayın esnasında kaleme alınan ve yayına paralel olarak kullanılan iki bölümlük *"Anti-Emperyalist Mücadele ve TİKB"* başlıklı metin de kitaba ek bölüm

olarak konulmuştur.

Türkiye'de son 30-35 yıldır anti-emperyalist mücadele ve bağımsızlık sorunu gerek sol politik mücadelede, gerekse fikir tartışmalarında özel bir yer tutmuştur. Ne var ki geleneksel sol akımların programlarında ve ideolojik çizgilerinde demokrasi sorununun yanısıra en temel yeri tutmuş bu sorun hakkında bugüne kadar ortaya ciddi, tutarlı ve bütünsel bir görüş konulamamıştır. Birçokları için bu sorun bir formül, bir şiar olmaktan öteye gidememiştir. *Bağımsızlık ve Devrim* kitabının bu açıdan okur tarafından ilgiyle karşılanacağını umuyoruz.

Bu kitap *Demokrasi ve Devrim* kitabıyla birlikte ve onun bir tamamlayıcısı olarak incelenmelidir. Bu yapıldığı ölçüde, komünist hareket ile geleneksel sol akımlar arasındaki ilkesel ve ideolojik konum farklılıklarının kapsamı ve derinliği çok daha iyi anlaşılacaktır.

20 Haziran '98

I. BÖLÜM

Anti-emperyalist mücadelenin önemi ve kapsamı

Konumuz anti-emperyalist mücadele ve "siyasal bağımsızlık" sorunu. Bu konu bilindiği gibi geleneksel programların iki temel öğesinden birini oluşturuyor. Ötekisi bu konferansların ilkini oluşturan demokrasi sorunu idi. Bağımsızlık sorunu, geleneksel programların, daha doğrusu geleneksel asgari programların, genel çerçevesini oluşturan iki temel sorundan biri oluyor.

Bu konuyu ele alırken önemli bir avantajımız var. Bu avantaj, demokrasi sorunu üzerine yapılmış ve tümü yazılı halde devrimci kamuoyuna sunulmuş tartışmanın kendisidir. Geleneksel programlar içerisinde bu iki sorun, ilkesel özü bakımından olduğu kadar teorik-siyasal çerçevesi bakımından da birbirini tamamlıyor. "İçte demokrasi, dışta bağımsızlık" formülasyonu bunu anlatıyor. '60'lı ve '70'li yılların devrimci mücadelelerin-

de demokrasi ve bağımsızlık, tek bir şiar içinde, "Bağımsız demokratik Türkiye!" şiarı içinde, birbirini organik olarak bütünlüyordu. '60'lı yıllarda bu şiarın daha da özgün bir formülasyonu vardı: "Yaşasın tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye!" Sloganlarda olduğu kadar devrimin stratejik çerçevesinin teorik-siyasal izahında da, bu iki sorun organik bir bütünlük içinde ortaya konuluyordu. Böyle olunca, demokrasi sorununun ele alınışına ilişkin birçok temel fikir ve açıklama, doğal olarak bağımsızlık sorunu için de geçerli. Bu, yeni konunun açıklanmasını ve kavranmasını kuşkusuz önemli ölçüde kolaylaştıracak. Bununla birlikte, tekrardan kaçınmak kaygısı nedeniyle belki anlatımda bazı problemler de yaratacak.

Ben bu iki sorun mahiyeti bakımından aynıdır derken, elbette bunu, konunun geleneksel programlar içerisindeki kavranışından hareketle söylüyorum. Yoksa tartıştığımızda göreceğiz, aslında iki konu arasında belirgin bir fark da var. Siyasal demokrasi, adı üzerinde, siyasal sınırlar içerisinde, yani kapitalizmin iktisadi-toplumsal tabanı üzerinde, bu sınırlar içerisinde bir demokrasiyi anlatır tümüyle. Siyasal demokrasi, tüm içeriğiyle, burjuva demokratik bir nitelik taşır. Burjuva anlamda demokratik bir içerik taşır. Siyasal demokrasi uğruna mücadele gidip sosyalizm mücadelesine bağlansa bile, kendi içindeki bu karakteri, yani burjuva demokratik karakteri değişmez. Ama ne olur, siyasal demokrasi mücadelesi, bu çerçevedeki burjuva demokratik mücadele, burjuva düzenin değişmesi mücadelesiyle birleştiğinde ve onun zaferiyle taçlandığında, bu noktada demokrasi kendini aşar. Burjuva demokrasisi proletarya demokrasisi tarafından tarihsel olarak aşılır. Yeni karakterde bir demokrasi ancak o zaman, bu aşılmayla birlikte karşımıza çıkar. Ya da burjuva sınırlar, burjuva demokratik sınırlar, ancak bu durumda aşılır.

Gelgelelim bu aynı şey, bağımsızlık sorunu için, ya da daha doğru bir ifadeyle, anti-emperyalist mücadele sözkonusu

olduğunda, geçerli değil. Çünkü emperyalizme karşı mücadele, belli tarihsel-toplumsal koşullarda, kendi sınırları içinde bile burjuva demokratik çerçeveyi ve karakteri aşar.

Sanıyorum bu toplantıda üzerinde en çok duracağımız, konunun teorik ve siyasal içeriğini açıklayabilmek için enine boyuna irdeleyeceğimiz temel noktalardan birisi bu olacaktır. Anti-emperyalizm burjuva demokratik sınırlara ve karaktere indirgenemez. Oysa geleneksel sol hareketin hala da koruyup sürdürdüğü en temel yanılgılardan biri budur. Konu üzerine yakın yıllarda kaleme alınmış pek az örnekten biri olan bir makalede, "burjuva demokratik nitelikteki bir görev olan emperyalizme karşı mücadele" tanımı yapılabiliyor ve bu herkesin zaten bildiği ve paylaştığı bir genel doğruymuş gibi sunulabiliyor. Oysa bu, geleneksel hareketin geleneksel önyargılarından biridir. Dediğim gibi, tartışmada bu konu genişçe, çeşitli yönleriyle ele alınacak. Ben şimdilik daha çok konumuzun demokrasi sorunuyla olan bağını vurgulamak için değinmiş oldum.

Tabii her konuya olduğu gibi bu konuya da öncelikle devrimci siyasal mücadele içinde taşıdığı önemden girmek gerekiyor. Demokrasi sorunu ve mücadelesinde olduğu gibi, anti-emperyalist mücadelenin de önemini yeterince gözetmediğimize dair yaygınca bir iddia var, biliyorsunuz. Geleneksel sol harekette bu iki sorun burjuva demokratik devrimin ufku içinde ve küçükburjuva bir kavrayışla ele alındığı ölçüde, Türkiye'de geçerli olan devrim stratejisinin burjuva demokratik devrim olmadığını iddia eden bir hareketin bu sorunları küçümsediği, önsel olarak varsayılır. Biz, tıpkı demokrasi mücadelesini olduğu gibi, bağımsızlık mücadelesini de proleter devrim ekseninde ele aldığımız için, bu sorunu, genel olarak anti-emperyalist mücadele sorununu küçümsediğimiz iddia edilir. Oysa demokrasi meselesi tartışılırken de önemle vurgulandığı gibi, bu konudaki gerçek ayrım çizgisi, hiç de sorunu önemseme ya da küçümseme değildir. Sorun tümüyle, tıpkı demokrasi sorununda olduğu gibi,

bir ele alınış sorunudur. Konunun ayırdedici yanı, ya da konu üzerine görüş ayrılıklarının ayırdedici yanı, sorunun nasıl bir perspektif içinde ele alındığıdır. Hangi genel çerçeve içinde ortaya konulduğudur. Ona nasıl, hangi çerçevede bir çözüm düşünüldüğüdür. Verili bir toplumda konunun tarihsel anlamının nasıl görülüp tanımlandığıdır. Gerçek ayrılık buradadır. Konunun ayırdedici noktası buradadır. Bu meselenin önemsemekle ya da küçümsemekle bir alakası yoktur.

Anti-emperyalizm sorununun önemini küçümsemek bir yana, eğer biz gerçekten bu ülkede bir devrim umabiliyorsak, bunu proleter devrim anlamında da söylemiyorum, genel planda biz bu ülkede herhangi bir devrim umabiliyorsak, bu, emperyalizmle kesin bir hesaplaşma olmaksızın olanaklı değildir. Eğer bu böyle ise, devrimci bir akım için emperyalizme karşı mücadelenin küçümsenmesi diye birşey sözkonusu olamaz. Bu siyasal açıdan büyük bir ciddiyetsizlik olur. Zira bu dosdoğru devrimin küçümsenmesi, devrimci iktidar mücadelesinin küçümsenmesi olur. Bugünün Türkiye'si bir yana, çağdaş dünyada, bu dünyanın herhangi bir köşesinde, her devrim, her gerçek devrim, özünde ve esasında, aynı zamanda emperyalizmle bir hesaplaşmadır. Bu hesaplaşmayı başarabilecek toplumsal-siyasal güçleri ortaya çıkaramayanlar, zaten herhangi bir gerçek devrimi başaramazlar. Ya da bugünün Kürt özgürlük mücadelesinde çok somut bir biçimde görüldüğü gibi, devrimci gelişme süreçlerini belli bir aşamada emperyalizmle uzlaşma çizgisinde tutmak durumunda kalırlar. Emperyalizmin müsaade edebileceği, katlanabileceği sınırlar içerisinde tutmak durumunda kalırlar. Eğer bu böyle ise, o zaman bu sorunun küçümsenmesi hiçbir biçimde sözkonusu olamaz.

İçinde bulunduğumuz bir çağ var, biz marksistler buna emperyalizm ve proleter devrimler çağı diyoruz. Emperyalizm çağı, kapitalizmin tekelci, yani emperyalist aşamasının egemenliği anlamına gelir. Eğer kapitalizm tekelci aşamaya geçmişse, bu

onun dünya ölçüsünde de tam hakimiyet kurduğunu anlatır. Bu hakimiyetin dışında ne kalabilir? Bu hakimiyetin dışında, yalnızca uluslararası sermaye cephesini yarıp dışına çıkmış, yani proleter devrimini başarmış herhangi bir ülke ya da toplum kalabilir. Örneğin bir dönemin Sovyetler Birliği ve savaş sonrası dönemin sosyalist ülkeler kampı kalabildi. Ama eğer kapitalist ya da kapitalizm öncesi sınıf ilişkilerinin egemen olduğu herhangi bir ülke ya da toplum sözkonusuysa, bu çağda, genel planda, emperyalizmin hükmedemediği bu türden herhangi bir ülke, bir dünya parçası sözkonusu değildir, olamaz.

Temelde böyle bir sorun var. Yani anti-emperyalist mücadelenin önemini vurgularken, temelde bir kere bu gerçeği, yani çağımızın bir emperyalizm çağı olduğunu ve emperyalizm çağında emperyalizmin bir dünya hakimiyeti sistemi haline geldiğini gözönünde bulundurmak gerekiyor. Konunun önemi bir kere ve öncelikle buradan geliyor.

Elbette bu yeni bir olgu değil, tersine yüzyıllık bir olgu, 19. yüzyılın son çeyreğinden başlamış bir olgu. Ama bugün kuşkusuz yeni olan durumlar da sözkonusudur. Emperyalizm, bir dünya egemenlik sistemi olarak yüzyıllık bir dönem boyunca yaşamayı başarabildi. İşte 20. yüzyılı geride bırakıyoruz ve dünya 21. yüzyıla emperyalizmin hakimiyeti altında giriyor. Kısmen belli halklar, belli dönemler için belli toplumlar, bunun dışına çıkmış olsalar bile, bugünkü noktadan bakıldığında, emperyalizmin yüzyıllık bir tarihsel yaşam imkanı bulabildiğini görüyoruz. Eğer yüzyıl yaşayabildiyse, doğaldır ki, bir evrimden de geçti. Ve bu evrim, emperyalizmin dünya hakimiyeti sisteminde ortaya bazı yeni olgular, bazı yeni ilişkiler, kurumlar, ülkelerin ve toplumların yaşamına müdahalede yeni davranış biçimleri çıkarttı. Bunun ayrıntısına girmeyeceğim; şimdiki anlatımım içerisinde daha çok konunun önemini ortaya koymaya çalışıyorum ve bu sınırlar içerisinde değinmiş oluyorum. Artık bugün emperyalizm, tek tek emperyalist ülkeler, şu ya da bu

emperyalist devlet, egemen olduğu herhangi bir ülke ya da herhangi bir topluma yönelik bir egemenlik olgusuyla, bunun ürünü ilişkiler ve uygulamalarla sınırlı kalmıyor. Hakimiyet ve müdahale yeni biçimler kazanmış durumda. Emperyalist sistem, kendi içinde belli biçimlerde merkezileşerek ve bu merkezileşmeye uygun yeni siyasal, askeri, diplomatik, kültürel vb. kurumlar yaratarak, kendini dünyanm birleşik efendisi, jandarması, polisi, yargıcı vb. haline de getirdi.

Kuşkusuz bunu dünya ölçüsünde bir emperyalist entegrasyonun, uyumlu bir emperyalist davranış birliğinin artık nihayet ortaya çıktığı anlamında söylemiyorum. Farklı emperyalist devletler arasında çelişkiler ve çatışmalar hep vardı. Üstelik Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın varlığına, bu kampa karşı gösterilen birleşik tutuma rağmen bu vardı. Kaldı ki '89 yıkılışından sonra, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın dağılmasından sonra, bu çelişkiler, bunun yarattığı kutuplaşmalar bugün gelişiyor, olgunlaşıyor da. Giderek farklı emperyalist odaklar da ortaya çıkıyor. Bütün bunlar geçerli olmakla birlikte, bakıyoruz, emperyalizm herhangi bir ülkedeki, herhangi bir bölgedeki herhangi bir soruna doğrudan müdahale etme hakkını kendinde görebiliyor. Birleşmiş Milletler, bugün bu politikanın basit bir aracı, basit bir uygulayıcısı, basit bir hukuksal kılıfı haline gelebilmiştir. Ve geçtik şu veya bu ülkeye genel müdahaleden, emperyalist dünya şu veya bu ülkenin içindeki herhangi bir özel soruna dahi dolaysız olarak müdahale etme hakkını kendinde görebiliyor. Örneğin Türkiye'nin Kürdistan'ında bir sorun vardır. Genel olarak şu veya bu emperyalist odak bu sorunla ilgili mutlaka bir politika ve mutlaka dolaysız bir politik müdahale içinde olabiliyor. İşte Kürt sorunu bunun açıklayıcı ve çarpıcı bir örneğidir.

'89 çöküşünün ardından ve Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde, emperyalist dünya bu konuda iyice pervasızlaştı. Emperyalist Amerikan basını, kendini yönetme yeteneğinden yok-

sun ülkelerin biçimsel bağımsızlığına bile son verilmesi gerektiğini savunabildi. Klasik sömürgecilik yöntemleri yüceltildi. Somali'ye müdahale, Haiti'ye müdahale, Bosna'ya müdahale bunun uygulama alanları oldular. Irak bağımsız bir devlet olduğu halde, BM kararları arkasına saklanılarak, egemenlik haklarına en kaba müdahaleler yapıldı ve bu bugün hala sürdürülüyor.

Bugün örneğin Arnavutluk'ta, toplumun kendi iç yaşamında bir sorun patlak veriyor. Bu sorun orada bir siyasal çatışma yaratıyor. Bakıyoruz, dünya emperyalizmi Birleşmiş Milletler'i hemen topluyor, bazı kararlar alıyor ve bu ülkelerin iç işlerine dolaysız müdahale etme hakkını kendinde görebiliyor. Böyle dolaysız bir müdahaleyi çok değişik araçlarla, askeri araçlar da dahil çok değişik araçlarla gündeme getirebiliyor.

Şimdi bu tür bir uygulama yüzyılın başında da vardı var olmasına. Ama yüzyılın başında hiç değilse her emperyalist bunu kendi egemenlik sahasında yapardı. Ya da bir diğeri onun egemenlik sahasına burnunu sokarken yapardı. Örneğin İngiltere Hindistan'ın üzerindeki her türlü tasarruf hakkını kendinde görebilirdi. Ya da diyelim Fransa, bunu Fas ya da Cezayir gibi ülkeler üzerinden yapabilirdi, çünkü bu ülkeler kendisinin dolaysız sömürgeleriydi. Bunlar klasik sömürge ülkelerdi ve sömürgeci efendi ülke her türlü müdahale hakkını kendinde görebiliyordu. Dosdoğru kendi adamlarıyla, kendi valileriyle, kendi koydukları kurallar ve yasalarla yönetiyorlardı sömürgelerini.

Oysa bugünkü durum, işte bu anlamda, bir farklılık ifade ediyor. Şu veya bu ülkede, şu veya bu emperyalist devletin özel egemenliğinden dolayı değil, genel planda emperyalizmin kendini dünyanın jandarması ve her türlü gelişmenin hakemi saymasından kaynaklanan bir müdahale tarzı vardır. Emperyalistler artık dolaysız olarak dünya jandarması, dünya polisi olarak hareket ediyorlar. Adamlar gidiyorlar, Panama görünürde bağımsız bir devlet, başkanını yakalayıp getiriyorlar, sen

kriminalsin diyor ve tutup kendi mahkemelerinde yargılıyorlar. Ya da gidiyorlar Arnavutluk'taki iç soruna karışıyorlar. Ya da gidip Somali'deki iç çatışmalara (buna aldatıcı bazı kılıflar da uydurarak) çok dolaysız olarak katılma hakkını kendilerinde görebiliyorlar ve bu hak giderek meşrulaştırılıyor. Özellikle '89 çöküşünden sonra, bu hak Birleşmiş Milletler şemsiyesinden de yararlanılarak giderek meşrulaştırılıyor.

Tabii bu noktayı özellikle belirtmem gerekiyor; Sovyetler Birliği'nin varlığı döneminde bunu böyle yapamıyorlardı. Dünya o zaman iki kutupluydu, bir karşı güç vardı. Bu karşı güç bir dengeleyici rol oynuyordu ve çeşitli ülkeler, çeşitli devletler, hatta emperyalizmin işbirlikçisi devletler bile, bu karşı güçlerin varlığı koşullarında, manevra yapabilme imkanı bulabiliyorlardı. Taraflardan birine yaslanmak yoluna giderek, aradaki çelişkilerden, aradaki gerilimlerden yararlanmasını bilerek. Oysa özellikle '89 çöküşünün ardından, bakıyoruz, emperyalizm dünya üzerinde, insanlık üzerinde çok dolaysız bir egemenlik ve müdahale hakkını kendinde görebiliyor. Bu artık iktisadi egemenliğin yarattığı dolaylı ya da örtülü bir siyasal ve diplomatik müdahale tarzı olmaktan çıkmış, çok dolaysız, bunu önemle belirtiyorum, çok dolaysız siyasal ve askeri müdahaleler yapma biçimine dönüşmüştür. Bu bir tür klasik sömürgecilik yöntemlerine dönüştür.

Tabii ki bugün emperyalistler arası çelişkiler keskinleşiyor. Dünyada farklı emperyalist kutuplar var, bu kutuplar gitgide birbirlerinden uzaklaşıyorlar. Aralarında karşılıklı mesafeler oluşuyor, kutuplaşma gitgide daha belirgin hale geliyor. Dünya tarihinin gelecekteki evrelerinde bu kutuplaşmalar daha belirgin hale geldiğinde, çeşitli bağımlı devletler gene bu çelişkilerden, farklı emperyalist gruplar arasındaki çelişkilerden yararlanmak imkanını bulabileceklerdir. Kaldı ki, şimdiden bile bunun pek çok örneği vardır. Aynı şekilde, emperyalizmin bugünkü birleşik müdahale imkanı da yarın o kadar kolay ol-

mayacaktır. Kolay olmayacaktır, zira kutuplaşma başladığı zaman emperyalistler arası çelişkiler de giderek keskinleşiyor demektir. O zaman birleşik bir müdahale her bir kutbun çıkarına olmayabilir. Birinin müdahalesi ötekinin çıkarlarına aykırı olduğu için birinin müdahalesinin karşısına öteki dikilebilir. Nitekim biz bunun ipuçlarını şimdiden görebiliyoruz. Afrika'daki birtakım olaylara bakıyoruz, bir gelişme emperyalistlerin birinin aleyhine ötekinin lehine olabiliyor. Cezayir'de bugün islami hareketin yarattığı sorunlar Fransız emperyalizminin Cezayir'deki hakimiyetini yıllardır çok büyük sıkıntılar içine sokuyor. Ama bakıyoruz, bu aynı sorun, Amerikan emperyalizmi tarafından Cezayir'deki Fransız etkinliğini kırmanın, oraya sızmanın bir imkanı olarak değerlendirilmeye çalışılıyor. Ya da Amerikan emperyalizmi İran'a, komşumuz İran'a karşı bir haçlı seferi açmış bulunuyor yıllardır; İran'ı her bakımdan abluka altına almaya, bunaltmaya çalışıyor. Ama Alman emperyalizmi bunu fırsat biliyor, İran'ın kuşatılmışlığını bir imkan olarak değerlendiriyor, İran'la ilişkilere, iktisadi, mali, ticari ilişkilere giriyor. Yani bu çelişkiler şimdiden var.

Ama yine de bizim, bugün devrimci siyasal mücadele veren devrimciler olarak gözönünde bulundurmamız gereken şöyle bir olgu var. Emperyalistler dünyanın herhangi bir yerindeki ciddi herhangi bir devrimci gelişmeye karşı bu birleşik tutumu bugün net bir biçimde gösterebiliyorlar. Bir devrimci gelişme sözkonusu olduğu zaman, onu boğmak sözkonusu olduğu zaman, birleşik bir tutum gösterebiliyorlar. Herhangi bir siyasi gelişme demiyorum; zira örneğin İran'da mollaların iş başına gelmesi Amerika'nın işine gelmiyor da, Almanya'nın işine gelebiliyor. Bu farklı bir durum. Burada bu tür ülkeler, bu toplumlar sistemin içindeler. Kendi içlerinde belli siyasal-kültürel rejim değişiklikleri yaşıyorlar. Özünde mülkiyet ilişkileri, kapitalist ilişkiler aynı kaldığı sürece, bu öyle çok büyük bir problem değil. Ama gene de bu gelişmenin kendisi, şu veya bu emper-

yalizmin çıkarları aleyhine olabiliyor. Oysa aynı gelişme bir ötekinin işine gelebiliyor, bir öteki bu gelişmeden yararlanabiliyor. Oysa devrimci temellere dayalı bir gelişmede, özellikle de sosyalist karakterli devrimci gelişmelerde, işte bu durum sözkonusu olamıyor, bugün için olamıyor. Emperyalistler bugün bu tür gelişmeler karşısında tam bir blok olarak hareket ediyorlar. Bu tür gelişmelerin boğulup bastırılmasında ortak bir tavır ve çaba içerisine giriyorlar.

Birinci emperyalist paylaşım savaşının ardından, biliyorsunuz, Ekim Devrimi'nin ardından, emperyalistler bu ortak tutumu, bu birleşik tutumu gösteremediler. Çünkü dört yıllık savaş içinde birbirlerini boğazlamakla uğraşıyorlardı. Birinin zaferi ötekinin tam yenilgisi, dolayısıyla güç ve egemenlik alanlarını kaybetmesi anlamına geliyordu. Böyle bir dönemde, bakıyoruz, bir proleter devrimi bile, bir sosyalist devrimi bile, emperyalistler arası çelişkiden yaralanabiliyor. Bolşevikler oturuyor Almanlarla antlaşma imzalayabiliyorlar ve bir dönem için nefes alabiliyorlar. Ama dört yıllık bir savaşın, güçlü bir iç parçalanmanın getirdiği bir sonuç olarak bakmak gerekiyor buna. Bugün böyle birşey sözkonusu değil. Bugün içten içe, derinden derine sert bir rekabeti yaşıyor olsalar bile, emperyalistler genelde, dünya ölçeğinde, devrimci gelişmeleri boğmak için, sistemi zorlayan, sistemin dışına çıkma eğilimi gösteren dinamikleri boğmak için, birleşik bir tutum içerisinde olabiliyorlar. Örneğin bugün Kürdistan'da ulusal özgürlük mücadelesinin devrimci bir çizgide seyretmesine tahammül edemeyebiliyorlar ve birleşik bir tutumla onu sistem içi bir çerçeveye çekmek çabası gösterebiliyorlar.

Anlatımımı toparlıyorum. Eğer emperyalizmin bugün böyle bir dünya egemenliği varsa, emperyalizm şu veya bu ülkenin içindeki herhangi bir gelişmeye bile dolaysız olarak müdahale etme hakkını kendinde görebiliyorsa, bir devrim, gerçek bir devrim düşünebilmek, ancak emperyalizmin bu dünya ege-

menliği olgusuyla hesaplaşmak, onun bu çerçevedeki müdahalelerini püskürtüp boşa çıkarmak ölçüsünde olanaklı olabilir.

Bir kere konunun, anti-emperyalist mücadelenin büyük stratejik anlamı ve önemi, öncelikle buradan geliyor. Bu Türkiye'nin emperyalizme ne kadar bağımlı olup olmadığı sorunundan öteye bir sorun. Bir dünya gerçeği, küçülmüş bir dünya gerçeği ile yüzyüzeyiz ve bu küçülmüş dünya içerisinde emperyalizmin artık ulusların yaşamına, halkların yaşamına, ülkelerin yaşamına, bu kadar dolaysız ve çok yönlü kaba müdahalelerde bulunma hakkını kendinde görebilmesi var. Bu bir olgu mu? Bu bir gerçek mi? Apaçık bir olgu ve apaçık bir gerçek.. O halde anti-emperyalist mücadelenin önemi, herşeyden önce ve herşeyden öte, çağın ve bugünkü dünya sisteminin bu özelliğinden gelmektedir. Bu işin bir yanı. Genel ve evrensel olan yanı, yani bütün ülkeler için geçerli olan yanı. Halklar gerçek bir ulusal özgürlük mücadelesi verdiklerinde, kendi kaderleri üzerinde gerçek bir hakimiyet arzu ettiklerinde bile, bunu, ancak emperyalizmle çatışmayı göze alırlarsa başarabilirler. Yoksa ne olur? Yoksa mahalli bir sömürgeci gücün egemenliği altından çıkar, genelde dünya emperyalist sisteminin, şu veya bu emperyalist kuvvetin egemenliği altına yeniden girerler. Yalnızca daha incelmiş biçimleriyle, yeni sömürgeci yöntemler dediğimiz biçimleriyle.

Şimdi bu birinci nokta. Anti-emperyalist mücadelenin önemine ilişkin temel önemde ilk nokta.

İkincisi ise şudur; içinde yaşadığımız bir bölge var. Türkiye çok kritik bir bölgede bulunuyor. Dünya politikasının aslında bütün bir 20. yüzyıl tarihi boyunca en kritik halkalarından birini oluşturmuş bir bölgede yaşıyoruz. Düne kadar biz bunu daha çok Ortadoğu bağlantısı içinde ele alıyorduk. Ortadoğu iktisadi-siyasi-askeri açılardan stratejik önemi büyük bir bölgeydi. Herşeyden önce petrol bölgesiydi ve petrolün kendisi stratejik bir hammadde, kapitalizmin çok stratejik bir hammad-

desiydi. Buradan gelen kritik bir önemi vardı bölgemizin. Bugün bakıyoruz, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, bir Kafkasya problemi doğmuş bulunuyor. Kafkasya da bir petrol ve doğalgaz bölgesidir. Diğer yandan Balkanlar var ve burası da aynı şekilde stratejik bir bölgedir.

Yani öyle bir ülkede yaşıyoruz ki, üç yanından kritik önemde bunalım bölgeleri ile çevrili, onlar tarafından kuşatılmış. Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya bugün dünyanın en önemli üç bunalım bölgesidir. Sadece kendi iç dinamiklerinden ya da anlaşmazlıklarından doğan, tarihsel ya da güncel nedenlere dayalı sorunların yarattığı bir bunalım değil bu. Emperyalist müdahalelerin ve keskin emperyalist rekabetin de pekiştirdiği, genişletip derinleştirdiği bir bunalım. Yani burada sadece çeşitli yerel sorunlar değil, yanısıra dünya emperyalizminin dişe diş bir mücadelesi de var.

Türkiye işte böyle bir bölgenin tam göbeğinde ve çok kritik bir konumda. Dolayısıyla böyle bir ülkede sistemin dışına çıkmayı ummak, Türkiye gibi bir ülkede devrimi yapmak ve emperyalist dünya sisteminin dışına çıkmak, emperyalizmin bölgeye verdiği önemi görmek, gözetmek ve buradan gelecek bir emperyalist direnci püskürtmek ölçüsünde olanaklı olabilir. Ya da şöyle diyelim: Emperyalizmin bölgedeki egemenliğiyle hesaplaşma perspektifi olmayan bir devrimin Türkiye'de başarı şansı olabilir mi?

Bugün emperyalizm Kürtlerin ulusal özgürlük mücadelesine bile kendi denetimi dışında bir gelişme seyri tanımak istemiyor. Kürtlerin burjuva demokratik nitelikteki ulusal özgürlük mücadelesine bile katlanamıyor emperyalistler. Hareketi ya bastırmak, ya da terbiye etmek istiyorlar.

Bu da sorunun ikinci yanı, ki çok önemli bir yanı. Örneğin Etiyopya'da, şu veya bu devrimci ya da halkçı gelişme açığa çıkabilir ve emperyalizm buna belli bir ölçüde katlanabilir. Ama Türkiye öyle bir ülke ki, Türkiye öyle bir bölgede ki.

Çok kritik bir bunalım bölgesinin tam merkezinde.

Öte yandan, Türkiye, emperyalizmin bölgedeki temel stratejik dayanağı durumundaki bir ülke. Bu elli yıldır böyle. NATO'ya girdiğinden beri bu böyle. Kuzeyde Sovyetler Birliği'ne karşı bir jandarma, bir bekçi, NATO'nun Güneydoğu Avrupa bekçisiydi. Güneyinde petrol kaynaklarına ve Ortadoğu halklarına karşı bir bekçi, emperyalizmin Ortadoğu jandarmasıydı ve halen de öyle. Buradan gelen de bir önemi var. Yani emperyalizmin bölge hakimiyetinde pasif bir unsur değil Türkiye. Bugün Türkiye, emperyalist politikalar ekseninde, kendini çevreleyen bölgelerdeki tüm krizlere, tüm çatışmalara şu veya bu ölçüde bulaşmış durumda. Ve Türkiye'nin emperyalizmin bölge politikasının çok dolaysız bir parçası olması, Türkiye devrimini de kaçınılmaz olarak kendi dış bölgeleriyle organik olarak ilişkili hale getiriyor.

Ve nihayet, anti-emperyalist mücadelenin, Türkiye kapitalizminin kendi öz yapısından ve konumundan gelen bir önemi var. Nihayet bu toplumun kendi bugünkü iktisadi-toplumsal gerçekliği temeli üzerinde sorunun taşıdığı bir önem var. Türkiye'de kapitalist bir egemenlik sistemi var. Ve bu kapitalizm organik olarak dünya kapitalizminin, dünya emperyalist sisteminin bir parçası. Türkiye'deki egemen sınıf iktisadi ve toplumsal bakımdan dolaysız olarak uluslararası sermayenin bir parçasıdır. Türkiye emperyalizme bağımlı bir ülke. Emperyalizmin Türkiye'de tam egemenliği var. İktisadi, siyasi, sosyal, kültürel, diplomatik her açıdan tam bir egemenliği var. En çıplak gözle baktığınızda bile buna en dolaysız kanıtlar bulabiliyorsunuz. Bugün Türkiye'deki güncel politikayı, burjuva politikasını izleyen herhangi bir insan, herhangi sıradan bir vatandaş, "bunlar başbakan olmak için bile önce gider ABD'den onay alırlar" diyebilir size. Çünkü dolaysız olarak gözlüyor, gözleyebiliyor. Türkiye Amerika'ya bu ölçüde bağımlı. Genelde emperyalizme bu ölçüde bağımlı. Türkiye'deki ekonomik politikaları

IMF belirliyor, bunu herkes biliyor. Türkiye'nin istihbarat örgütleri dolaysız olarak Pentagon'a bağlı, CIA'ye bağlı olarak çalışırlar, bunu herkes biliyor. Türkiye'de askeri darbe olduğu zaman, bu dolaysız olarak Amerika'nın onayı bir yana, Amerika'nın doğrudan planlamasıyla ve bu planın uygulanmasına uygun yöntemlerle katılmasıyla gerçekleşmiştir, bunu herkes biliyor. Şevki Yılmaz bir gericidir, bir şeriatçıdır; kitleler önünde konuşurken, "benim halkımın parasıyla beslenen bir ordu nasıl olur da Amerika'nın emriyle darbe yapabilir", diyebiliyor. Neden? Çünkü bu bilinç toplumun genel bilinci ve gericişeriatçılar bile kendi cephelerinden bundan yararlanmaya çalışıyorlar.

Bu ülkenin Amerika tarafından yönetildiğini bu ülkedeki sıradan insan bile biliyor. Burada çok özel bir bilinç gerekmiyor. Ama bu bağımlılık ve kölelik olgusu, insanlara bir kader olarak benimsetilmiştir. Devrimci bilinçlendirme kendini bu noktada göstermelidir. Bu neden bir kader olacakmış? Amerikan emperyalizmi bir halkı, bir ülkeyi, bir toplumu neden kendi çiftliğini yönetir gibi yönetebilecekmiş? Neden yönetebiliyor, ne sayede yönetebiliyor? İşte bu soruların yanıtlarını emekçilerin bilincinde açık hale getirmektir devrimci bilinçlendirme. Yoksa bunun ötesinde emekçiler, bizzat kendileri, gündelik politikanın seyri içerisinde çok dolaysız olarak bu utanç verici bağımlılık ve kölelik ilişkilerini, bunun ürünü uygulamaları günbegün izliyorlar. Ama toplum buna alıştırılmıştır, kitleler buna alıştırılmıştır, bu kanıksatılmıştır da.

Dünyada neo-liberal dalganın '80'li yıllarda yükselmesine paralel olarak ve özellikle '89 yıkılışının ardından, dünya üzerinde emperyalizmin, kapitalizmin mutlak egemenliği görüntüsünün oluştuğu gelişmelerin ardından, emperyalist burjuvazi bir de bir globalizm ideolojisi, bir küreselleşmecilik ideolojisi çıkardı. Artık bağımsız varoluş mümkün değildir; dünyadaki bütün devletler, bütün toplumlar birbirine bağımlıdır; çağdaş

dünyayı başka türlü düşünmek mümkün de değildir propagandası sistemli tarzda işlendi. Bu gerici emperyalist globalizm ideolojisiyle, emperyalizmin bu dolaysız ve utanç verici hakimiyeti böylece ayrıca meşrulaştırılmaya çalışıldı. Yani buna meşru ideolojik dayanaklar da bulunmaya çalışıldı. Emperyalist köleliği meşrulaştırmaya ve kanıksatmaya yönelik bu gerici ideoloji ve propaganda son 10-15 yıl içinde Türkiye'de de en etkili bir biçimde kullanıldı. Böylece yığınların yurtsever duyarlılıkları iyice köreltilmeye çalışıldı.

İşte böyle bir ülkede yaşıyoruz. Ve böyle bir ülkede devrim yapabilmek demek, bu ülkede iktidar mücadelesi verebilmek demek, elbette ki egemen sınıfla, sermayeyle hesaplaşmak demektir. Ama egemen sermaye düzeni, organik varlığı ile daha genel planda uluslararası sermayenin, emperyalist dünya sisteminin bir parçası. Türkiye'de Türk burjuvazisinin emperyalizmin Türkiye'deki egemenliğinden bağımsız bir egemenliği, bundan bağımsız bir varlığı yok. Türk burjuvazisiyle, onun düzeniyle hesaplaşmak demek, onun gerisindeki emperyalizmin Türkiye üzerindeki köleci egemenliği ile hesaplaşmak demektir. Bu iki hedef, birbirinden ayrı düşünülemez.

Bu da sorunun üçüncü noktasıdır, ki bu üçüncü nokta bu konunun zaten kendisidir, asıl kapsamıdır. Üzerinde enine boyuna durulacaktır.

Bu üç noktadan baktığımızda, karşımıza çıkan sorun nedir? Anti-emperyalizm, proleter devrim stratejisinin olmazsa olmaz bir temel boyutudur.

Gerçek devrim, içte burjuvazi ile dışta sistemle hesaplaşmaktır. Proleter devrim, içte burjuvazi ile dışta onun uluslararası dayanağını oluşturan sistemle hesaplaşmaktadır. Emperyalizmin dünya egemenlik sisteminin oluşturduğu zinciri, bulunulan ülke halkasından kırmaktır. Uluslararası sermaye cephesini yarıp, onun egemenlik ilişkileri dışına çıkmaktır vb. Başka türlü gerçek bir devrim düşünebilmek mümkün değildir.

Türk burjuvazisine vuran, vurmak isteyen, arkasındaki emperyalizme de vurmak zorundadır. Türk burjuvazisinin karşısına dikilenin karşısına, başta Amerikan emperyalizmi olmak üzere, bir bütün olarak emperyalist dünya çıkacaktır.

Dolayısıyla stratejisinde emperyalizme karşı mücadelenin temel bir yer tutmadığı herhangi bir devrimci akım düşünmek mümkün değil. Ben, bu mesele önemli mi önemsiz mi, küçümsenmeli mi küçümsenmemeli mi sorunu değildir, derken bunu anlatmaya çalışıyorum. Tartışmaları buradan, bu tür eksenlerden sürdürmek bir hafiflik örneği sayılmalıdır. Çağdaş dünyada, emperyalizm çağında, emperyalist sistemin bugünkü gerçekliği koşullarında, emperyalizme karşı mücadele önemli midir değil midir, şeklindeki bir tartışma sahte bir tartışmadır. Tıpkı demokrasi sorununda olduğu gibi, bu ya kasıtlı bir tutumun ürünüdür ya da bir kez daha konuya ilişkin kaba bir bilgisizlik örneğidir.

Sorun, bir kez daha, bu sorunun nasıl ortaya konulduğudur ve bu mücadelenin nasıl ele alındığı ya da alınacağıdır. Yani verili bir toplumda, anti-emperyalist mücadelenin toplumsal ve iktisadi içeriğini, genel tarihsel anlamını doğru belirleyebilmek sorunudur. Sorun bu, ayrılık burada. Dolayısıyla şu veya bu sol akımla aramızdaki ideolojik çizgi farklılığı ve çatışma da burada. Ve o siyasal bağımsızlık sorununu, o emperyalizme karşı mücadeleyi çok önemsiyor gibi görünen akımların, gerçekte, olayın bu geniş ve çok yönlü kapsamından haberi bile yok. Olayı bu derinliği, bu kapsamı içerisinde kavrıyor bile değiller. Ve zaten bu kapsamıyla kavramadıkları içindir ki, siyasal mücadelenin ilerleyen aşamalarında, bu temelli gerçek, bu gerçeğin çok yönlü ağırlığı karşılarına çıktığında, ya bunun altında ezileceklerdir, ya da bu gerçekliğe boyun eğecek, onunla şu veya bu şekilde uzlaşacaklardır.

Anti-emperyalist mücadeleyi çok önemsiyor görünenler, bakıyoruz, Zaire'deki gelişmeleri de çok, ama olduğundan çok,

somut gerçekliğinden çok önemseyebiliyorlar. Zaire'nin kurtulduğunu ciddi ciddi iddia edebiliyorlar. "Yaşasın özgür Zaire!" diyebiliyorlar. Gerçekten Zaire özgür bir ülke midir şimdi? Otuz yıllık kokuşmuş bir diktatörlükten kurtulma anlamında, evet. Öylesine keyfi, öylesine kanunsuz, öylesine kokuşmuş bir çetenin, bir kliğin egemenliğinden kurtulmak sınırları içerisinde, bu göreli anlamda, evet, bir özgürleşme var orada. Yani az buçuk oturmuş bir sınıfın, az-çok kuralları, bir yasal-hukusal çerçevesi olan bir devleti tarafından yönetilmek ile mafyalaşmış bir çete tarafından yönetilmek arasında elbette ki bir fark var, yok demiyorum. Bu anlamda, evet, göreli ve hiç kuşku duyulmasın, geçici bir özgürleşme var orada.

Ama "Yaşasın özgür Zaire!" demek ne demektir? Şimdi Zaire'deki elmas yataklarının belli uluslararası tekelci gruplardan başka bazı grupların eline geçmesi, Zaire için bir özgürleşme midir? Ya da bir komisyoncunun o kaynakları yabancı tekellere kendi komisyonu dışında bedavaya kapattırması ile aynı kaynakların biraz daha pazarlıkçı bir tutumla aynı tekellere teslim edilmesi arasında, ilke olarak, nitelik olarak öyle temelli bir fark var mıdır? Sanmıyorum. Buradaki fark görecelidir. Nitekim bugün dünyada emperyalizme bağımlı oldukları halde, sistemin bir parçası oldukları halde, emperyalist dayatmalara karşı daha mesafeli ya da pazarlıkçı politikalar izlemek gücü ve yeteneği gösterebilen, uluslararası güç dengeleri içinde manevra yapabilen birtakım devletler olabiliyor. Bu onların sistemin dışında olduğunu göstermiyor. Bunun çok değişik nedenleri var. O toplumun tarihi ve yapısıyla bağlantılı nedenleri var. Egemen sınıfın kendine özgü tarihsel şekillenmesiyle bağlantılı nedenleri var. Toplumun kendi iç dengeleri ve alt sınıfların yurtsever duyarlılıklarının oluşturduğu karşı basınçla bağlantılı nedenleri var.

İran bugün sistemin içindedir. İran devrimi rejimin yapısında önemli bir değişim yaratmıştır, ama temel sınıf ilişkile-

rinde herhangi bir değişim yaratmamıştır. Ama molla rejimi yıllardır emperyalizme karşı daha kişilikli, daha mesafeli bir tavır alabiliyor. Bu şeriata dayalı rejimin belki sistemle belli açılardan çelişmesinden geliyor diyeceksiniz. Hayır öyle değil. Sistem çok daha ilkel şeriatçı rejimleri çok problemsiz olarak destekliyor. Suudi Arabistan'da ve bir kısım Körfez prensliklerinde şeiat rejiminin en ilkel biçimleri var. En iğrenç şeriat Suudi Arabistan'da var. Bu, emperyalist dünya sistemi için, sistemin efendileri için zerre kadar problem olmuyor. Problem olmak bir yana, bu çağdışı rejimler, bizzat emperyalizmin, en başta da sözde uygar emperyalist dünyanın patronu ABD emperyalizminin özel desteği ile ayakta duruyorlar. Bugün Afganistan'daki şeriatçi Taliban'ın baş destekçisi de bizzat ABD emperyalizmidir. Demek ki sorun bununla, İran'ın şeiatçı rejimiyle bağlantılı değil.

Emperyalizme karşı şu veya bu sınırlar içerisinde belli önlemlerin alınması, bu çerçevede anti-emperyalist reformlar, bu sorunları ayrıca konuşacağız. Ben burada bu meselelere biraz zamansız olarak girmiş ve doğal olarak konuyu bir ölçüde dağıtmış oldum.

Kuşkusuz, tıpkı demokrasi mücadelesinde olduğu gibi, şu veya bu siyasal kazanımı elde etmek ve kurumlaştırmak, aynen, emperyalizme karşı mücadele için de geçerlidir. Bu çerçevede bir önem ve anlam taşır. Yani emperyalizmin bir toplum üzerindeki çok dolaysız, çok keyfi, çok aşağılatıcı müdahalesine, mücadeleyle belli sınırlar getirmek mümkündür. Ya da basbayağı işbirlikçi egemen sınıf, şu ya da bu biçimde bu davranışlara belli sınırlar getirebilir, emperyalist efendilerle aralarında belli çelişkiler oluşabilir. Bugün Amerika'nın Kürt politikası belli noktalarda Türk burjuvasinin işine ya da onun belli kesimlerinin işine gelmeyebiliyor. Ya da aslında onun en gelişmiş kesimleri bu politikayla bağdaşıyor da, ekonomi ile politika arasındaki göreceli ayrılıktan dolayı, daha çok ordunun belirle-

diği politik irade bu konuda farklı bir tavır alabiliyor. Amerika'nın Güney Kürdistan'a ilişkin politika ve planlarıyla Türk ordusunun politika ve planları her zaman örtüşmeyebiliyor.

Ek metin:

Türkiye: Emperyalizme bağımlılık ve anti-emperyalist mücadelenin perspektifleri

Türkiye, emperyalist-kapitalist dünya sisteminin organik bir parçasıdır. Sistemin bağımlı ülkeler kategorisinde yeralmaktadır. İktisadi, mali, siyasi, askeri ve diplomatik tüm alanlarda tam bir emperyalist boyunduruk altındadır. Türkiye, saldırgan bir emperyalist politik-askeri örgüt olan NATO'nun sadık bir üyesidir. Ülke topraklarında çok sayıda NATO ve Amerikan askeri üssü bulunmaktadır. Ekonomisi her alanda emperyalist dünya ekonomisine bağımlı olan Türkiye, aynı zamanda ödendikçe büyüyen ağır bir emperyalist borç yükü altındadır. Emperyalizme bağımlılıktan temellenen bir yapısal kriz içindeki ekonominin çarkı ancak sürekli yeni dış borçlar sayesinde dönebilmektedir. Bu nedenledir ki, Türkiye, başta IMF olmak üzere uluslararası emperyalist finans merkezlerinin dayattığı iktisadi ve mali politikaların uysal bir izleyicisi durumundadır.

Türkiye üzerindeki bu emperyalist hükümranlığın merkezi ve belirleyici gücü, son elli yıldır tartışmasız olarak ABD emperyalizmidir. ABD'nin etkisi ve denetimi toplum yaşamımızın tüm alanlarında hissedilmektedir. Ekonomi ve maliye politikaları IMF ve Dünya Bankası'nın, iç ve dış politika ABD hükümetlerinin, ordu ve sözde savunma Pentagon'un, iç güvenlik CIA'nın dolaysız denetimi ve yönlendirmesi altındadır. CIA stratejistleri sürekli olarak Türkiye için iç ve dış politika alternatifleri

üretmekte, dahası uygulamayı bizzat planlamaktadırlar. Türkiye'de ABD'nin desteği olmadan hükümetler bile kurulamamakta, hükümet olmaya aday tüm sermaye partilerinin liderleri icazet almak için her zaman ABD'ye koşmaktadırlar. Toplumu bir ahtapot gibi saran medya ağının tüm kilit mevkilerini de Amerikancılar tutmakta, yalnızca politik yaşam değil, kültürel ve gündelik yaşam da Amerikan ideolojisinin, yaşam tarzının, yoz kozmopolit değerlerin sistematik bir bombardımanı altında bulunmaktadır.

Türkiye üzerindeki bu çok yönlü ve utanç verici köleci emperyalist boyunduruğun iç toplumsal dayanağı Türk tekelci burjuvazisidir. Varlığını ve egemenliğini emperyalist dünya sistemine borçlu olan bu işbirlikçi sınıf, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasından itibaren emperyalizme uşakça bir sadakat çizgisi izlemiştir. Onun iç politikasını olduğu kadar dış politikasının da ana çerçevesini her zaman bu tutum belirlemiştir. Bu sınıf içeride ülke kaynaklarını emperyalist yağmaya açmış, emperyalist tekellerle işbirliği halinde iç pazarda aşırı kârlara dayalı tekelci bir hakimiyet kurmuş, Türkiye'yi emperyalist tekeller için bir ucuz işgücü cenneti haline getirmiştir. İşçi sınıfı ve emekçileri ağır yaşam koşullarına mahkum eden ve topluma büyük sosyal-siyasal bedeller ödeten bu sömürü ve yağma politikalarına, siyasal planda, zaman zaman faşist askeri yönetimler halini alan dizginsiz bir siyasal gericilik eşlik etmiştir. Türkiye işçi sınıfı ve emekçileri, çok sınırlı bazı demokratik hak ve özgürlükleri elde etmek ve kullanabilmek için bile zorlu mücadeleler vermek zorunda kalmışlardır. Siyasal gericiliğin sömürgeci bir kölelik altında bulunan Kürt ulusu için sonuçları ise, toptan inkar ile zora dayalı bir sistematik asimilasyon politikası olmuştur.

Tekelci burjuvazinin dış politikası da içteki bu gerici işbirlikçi ve halk düşmanı sınıfsal konumun bir yansımasıdır. Kendi iç egemenlik sahasında emperyalist dünya ile bu denli bir

çıkar ve kader birliği içinde olan bir sınıfın, dış politika alanında da aynı işbirliği ve uşaklık çizgisini sürdürmesi eşyanın tabiatı gereğidir.

EKİM 3. Genel Konferansı/Siyasal ve Örgütsel Değerlendirmeler Eksen Yayıncılık, s.56-57)

***

Türkiye'de bugün, uluslararası sermayeye dayanan, onunla içiçe geçmiş bir çıplak sermaye iktidarı hüküm sürmektedir. Türkiye üzerindeki emperyalist hükümranlığın, ülkenin uluslararası sermayeye her alandaki bağımlılığının temel toplumsal dayanağı, iktidardaki işbirlikçi tekelci sermaye sınıfıdır. Bu, iktidardaki sermaye sınıfına karşı mücadelenin zorunlu olarak onun gerisindeki emperyalizme karşı mücadele ile birleştirilmesi gerektiğini gösterir. Türkiye'nin bugünkü sosyo-ekonomik ilişkileri koşullarında devrim, iktidardaki tekelci burjuva sınıfını devirmek ve Türkiye'yi uluslararası sermayeye bağlayan tüm ilişkileri kırıp parçalamak anlamına gelir. Bu ise, doğası gereği ancak bir proleter devrim olabilir. Kapitalist bir ülkede, kapitalist sınıfın egemenliğini ve ancak bu sayede sürdürülebilen emperyalist egemenliği hedef alan bir devrim mücadelesi, nesnel olarak, başka türlü konulamaz ve tanımlanamaz. Bugünün Türkiye'sinde emperyalist kölelikten kurtulmanın, onun iktisadi, mali, siyasi, askeri ve kültürel vb. tüm alanlardaki boyunduruğunu tam ve kesin olarak kırmanın, sermaye iktidarını yıkmaktan ve uluslararası sermaye cephesinin dışına çıkmaktan başka bu yolu yoktur ki, bu da proleter devrimden başka bir şey olamaz. Bugünün Türkiye'sinde anti-emperyalist mücadele nesnel içeriği yönünden anti-kapitalist bir mücadeledir.

Elbette bu stratejik devrimci perspektif, emperyalist egemenliğe ve onun dış politika alanındaki dönemsel sonuçlarına karşı bir dizi taktik istemin ileri sürülmemesi ve bunlar için sonuç alıcı bir mücadelenin sürdürülmemesi anlamına gelmez. Fakat yalnızca, bu taktik istemlerin, ancak yukarıda tanımlanan

devrimci stratejik perspektif içinde doğru bir biçimde formüle edilebileceğini gösterir. Aynı şekilde, ancak bu takdirde, bu istemler uğruna mücadelenin küçük-burjuva milliyetçi hayallerin güç kazanmasına değil, fakat devrime hizmet edebileceğini gösterir.

Türkiye'nin yakın geçmişinde, sosyalist olmak iddiasındaki orta sınıf mensubu milliyetçi aydınlar, burjuvazinin sınıf egemenliğini yıkmak devrimci hedefinden koparılmış bir anti-emperyalist mücadele ve uluslararası sermaye cephesini kırıp dışına çıkmak sorunundan koparılmış bir sözde "tam bağımsız Türkiye" hedefi formüle ettiler. Yaşam bu burjuva ve küçük-burjuva milliyetçi aydınların hayallerini yıktı ve onların ezici çoğunluğu, zaten hiçbir zaman ufku dışına çıkamadıkları kurulu düzenle bütünleşme ve emperyalist egemenliği kabullenme yolunu tuttular. Ne var ki, onların formülasyonları uzun yıllar devrimci harekete de egemen anti-emperyalist mücadele perspektifini oluşturdu. Bu görüşler, yıpranmış ve incelmiş biçimiyle, halen de etkisini sürdürebilmektedir.

Bu olgu karşısında, genel anti-emperyalist görevlere ve bugünkü rejimin emperyalizmin hizmetindeki dış politikasına karşı devrimci mücadele görevlerine özel bir hassasiyetle yaklaşmak, onlara militan bir kararlılıkla sahip çıkmak zorunda olan komünistler, devrimci proletaryanın anti-emperyalist perspektifi ile küçük-burjuvazinin dar milliyetçi perspektifi arasındaki ayrıma da özel bir dikkat göstermek zorundadırlar. Bunda başarılı olabilmenin temel koşullarından biri, emperyalizme karşı genel mücadele görevleriyle yetinmemek, onun toplum yaşamındaki ve rejimin dış politikasındaki güncel sonuçlarına karşı da her alanda sistemli bir mücadele yürütmektir. Bir başka ifadeyle, reform-devrim diyalektiğini emperyalizme karşı mücadele sahasında da titizlikle gözetmektir.

(***EKİM 3. Genel Konferansı/Siyasal ve Örgütsel Değerlendirmeler***, Eksen Yayıncılık, s.73-74)

II. BÖLÜM

Anti-emperyalist mücadele ve ulusal etken

Fark konunun öneminden değil, fakat sorunun ortaya konuluşundan, ele alınışından geliyor, demiştim... Peki konunun ele alınışını belirleyen nedir? Doğru ele alışı biz nasıl saptayacağız? Bu konudaki nesnel ölçütler nelerdir? Her konuda olduğu gibi bu konuda da doğru ölçüt herşeyden önce izlenen, izlenecek olan yöntemdir. Marks'ın teorisi, Marksizm-Leninizm dediğimiz dünya görüşü, herşeyden önce bilimsel bir yöntem demektir. Bu bilimsel yöntemin en ayırdedici yönlerinden biri ise, somut siyasal sorunların kendi somut tarihsel gerçeklikleri içerisinde ele alınması ve çözümlenmesi gerektiğine ilişkin ilkesel tutumdur. Şu ya da bu toplumsal ya da siyasal sorunun her yerde ya da her durumda geçerli herhangi bir soyut çözüm formülü ya da şablonu yoktur. Herhangi bir ülkede anti-emperyalist bir mücadelenin ne anlama geldiğini, onun kapsamını

ve niteliğini ancak o ülkeyle ilgili somut çözümlemenizle ortaya koyabilirsiniz. Genel planda da bu böyledir. Bütün toplumsal ve siyasal sorunlar verili her toplumsal durumda kendine özgü somut bir tarihsel anlam taşır. Ulusal sorunun ya da genel anlamda anti-emperyalist mücadelenin de bu çerçevede soyut bir içeriği yoktur. Bu her toplumun gelişme düzeyine, o toplumun ortaya çıkarttığı yeni toplumsal ve iktisadi ilişkilere, bunun yansıması sınıf ilişkilerine, mevcut egemen sınıfın yapısına vb. bağlı olarak değişebilen birşeydir.

Gelgelelim Türkiye solunda marksist bilimsel yöntem değil genel düşünce şablonları vardır. Sonuçlara ve çözümlere somut çözümlemelerle değil, genel şablonlar hareket noktası alınarak ve bunlardan türetilen muhakemelerle gidilir.

Bu düşünce sistemi şöyle işler: Anti-emperyalist mücadele ulusal nitelikte bir mücadeledir; ulusal mücadele ise her zaman için burjuva demokratik bir içerik taşır; o halde anti-emperyalist mücadele de genel olarak, her zaman ve her durumda, burjuva demokratik bir mücadeledir. Dolayısıyla emperyalizme karşı mücadele her zaman ve her durumda burjuva devriminin bir sorunu ve temel bir unsurudur. İçte demokrasi sorununu çözememiştik, demokrasi sorunu burjuva devriminin bir sorunuydu ve bundan dolayı da içte burjuva demokratik devrim çizgisi bir nesnel zorunluluktu. Dışta emperyalizmin egemenliği var ve emperyalizmin egemenliği ise ulusal kölelik demektir. Ulusal kölelik ulusal kurtuluşu gerektirir ve ulusal kurtuluş ise her zaman burjuva kurtuluştur, burjuva demokratik kurtuluştur. Dolayısıyla içte burjuva devrimi ve dışta burjuva devrimi. İçte siyasal demokrasi ve dışta siyasal bağımsızlık. İçte **demokratik** yön ya da öğe ve dışta **ulusal** yön ya da öğe. Ve tüm bunların toplamı ve en veciz ifadesi olarak, ulusal demokratik devrim!..

Türkiye sol hareketine egemen muhakeme tarzı, buna düşünce şablonu da diyebilirsiniz, işte kısaca ve kabaca bu.

Bu şablonun '60'lı yıllardaki teorisyenleri milliyetçi-ke-

malist orta sınıf aydınları idi. '71 devrimci hareketi MDD Hareketi üzerinden bu şablonu devraldı, Çin Devrimi formülleri temelinde ona evrensel dayanaklar buldu, onu devrimci bir yoruma tabi tuttu ve '70'li yıllara devretti. '70'li yıllar boyunca kendi içindeki sayısız iç bölünmeye rağmen geleneksel küçükburjuva devrimci akımlar bu düşünce şablonlarını paralel bir tutumla sürdürdüler. Şimdi '90'lı yılların sonuna geliyoruz ve hala da sürdürüyorlar. Yine de aradan geçen dönemin yarattığı temelli bir fark var. '70'li yıllarda bu şablonlara belirgin bir inanç ve güven vardı, bazı çevreler bu şablonlara bir içerik kazandırmak için güvenli ve hummalı bir teorik çaba içinde olabiliyorlardı. Dönemin kitle hareketine damgasını vuran küçük-burjuva demokratik öğe, bu inanç ve güveni besleyen kuvvetli bir maddi-siyasi iklim oluşturuyordu. Oysa bugün o eski inanç ve güvenden eser yok. Savunulan görüşleri işleme ve gerekçelendirmeye yönelik sözüedilebilir herhangi bir çaba yok, yalnızca birer önyargıya dönüştüğü için bir türlü aşılamayan içi boş düşünce kalıpları var.

Önyargıya dönüşmüş bu düşünce esaretinden kurtulmak içinse, herşeyden önce, Marksizm-Leninizmin bilimsel yöntemine sarılmak gereklidir. Bu yöntemin temel bir kuralı, toplumsal-siyasal sorunların ancak kendi somutlukları içinde ele alınarak incelenebilecekleri ve doğru bir çözüm şekline kavuşturulabilecekleridir. Türkiye'de emperyalizme karşı mücadelenin burjuva demokratik karakterde olduğunu neye göre söylüyoruz? Bu sonuca anti-emperyalist mücadelenin her zaman ve her durumda değişmeyen bir karaktere sahip olduğu gibi genel bir kabulden mi ulaşıyoruz, yoksa Türkiye toplumunun bugünkü somut toplumsal-iktisadi gerçekliğinden hareketle mi? Bu temel önemdeki sorunun yanıtında tartışmakta olduğumuz konunun tüm içeriği saklıdır. Bu çok farklı açılardan enine boyuna irdelenip tartışılacaktır. Şimdilik bize gerekli olan, yöntemsel hatırlatmalardan çıkarmamız gereken kısa sonuç ise şudur: Soyut bir de-

mokrasi sorunu olmadığı gibi, soyut bir anti-emperyalizm sorunu da yoktur.

Tarihsel dönemler içinde ulusal etken/ulusal sorun

Konuya "ulusal etken"den ya da "ulusal sorun"dan başlamamız gerekecek. Zira konuya ilişkin anahtar kavramlardan biri budur. Bilindiği gibi geleneksel küçük-burjuva akımların programlarında ve devrim stratejilerinde bu kavram çok özel bir yer tutar. Buna göre; emperyalizme karşı mücadele her durumda "ulusal", dolayısıyla burjuva demokratik karakterde bir mücadeledir. Bu nedenledir ki; slogan ve formülasyonlarda, devrimin anti-emperyalist yönü ya da karakteri, "ulusal", "mil-li" vb. terimlerle ifade edilir. Milli Demokratik Devrim, Ulusal Demokratik Devrim, Ulusal Demokratik Halk Devrimi vb. örneklerde olduğu gibi. (Şimdilerde "anti-emperyalist demokratik devrim" diyenler de var, fakat bu içeriğe değil terminolojiye ilişkin bir farklılıktır.) Anti-emperyalist mücadele her durum ve koşulda salt "ulusal" karakterde, dolayısıyla **burjuva demokratik** nitelikte bir mücadele sayıldığı, ya da salt buna indirgendiği için, ulusal sorun kavramından konuya başlamak açıklayıcı olacaktır.

Ulus, ulusal sorun, ulusal kölelik, ulusal kurtuluş, bunlar tarihsel kategorilerdir. Demek oluyor ki, tarihsel bir evrimin ürünüdürler ve tarihsel evrimin gelecekteki seyri içinde ortadan kalkacaklardır. Böyle olduğu içindir ki, genel dünya tarihinin farklı evrelerinde farklı ülkeler ve halklar için olduğu kadar, her bir ülke ya da halkın kendi tarihinin farklı evrelerinde de farklı bir anlam ve içerik taşırlar.

Ulusal sorun, dünya tarihi içinde ilk kez Batı'da, ulusal gelişme ve bir ulusal devlet formu içinde bütünleşme olarak kendini gösterdi ve tarihsel çözümünü buldu. Bu gelişme ve çözümün maddi-toplumsal temeli doğal olarak kapitalist gelişmeydi. Sorun, feodal parçalanmışlığı ortadan kaldırmak, ulusal

pazar etrafında birliği sağlamaktı. Yani ulusal sorun tarihte ilk kez olarak, feodal parçalanmışlığı gidermek ve kapitalist pazar etrafında bir ulusal birlik kurmak olarak göstermişti kendini. Batı'da ulusal sorunun çözümü, ulusal pazar etrafında, ulusal devlet formu içerisinde, ulus birliğinin sağlanmasıdır. Bu gelişmenin muhtevası ve karakteri doğal olarak burjuva demokratik bir nitelik taşır. Zira sözkonusu olan zaten klasik şekliyle burjuva devriminin kendisidir. Yani Batı'nın bütün o burjuva demokratik devrimlerinde bu anlamda bir ulusal sorun, dolayısıyla da o sorunun bir tarihsel çözümü vardır.

Batı'dan Doğu'ya doğru geçiyoruz, Doğu Avrupa'ya bakıyoruz. 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında burada ulusal sorun daha farklı bir biçim ve kapsamda çıkıyor karşımıza. Dünya tarihinin bu evresinde ve dünyanın bu bölgesinde, ulusal sorunun aldığı biçim ve kapsam, çok uluslu imparatorlukların, bunların bünyesindeki çok sayıda ezilen ulusun varlığı ile belirleniyor. Çarlık Rusyası, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve nihayet Osmanlı İmparatorluğu, o dönemde birer halklar hapishanesi. Bunların bünyesinde geneldeki kapitalist gelişmeye bağlı olarak şekillenen ulusal kimlikler ve kendini gösteren ulusal sorunlar, ulusal hareketler ve çatışmalar var. Burada ulusal sorun, ezilen ulusların ezen ulusun egemenliğinden kurtulması sorunu olarak kendini gösteriyor. Bu tarihsel evrede ulusal sorun, şu veya bu ezilen ulusun şu veya bu ezen ulusun egemenliğinden kurtulması mücadelesi, yani kendi kaderini tayin hakkı mücadelesi olarak, kendi bağımsız ulusal varlığına ve devletine sahip olma mücadelesi şeklinde kendini gösteriyor.

Burada, bu tarihsel evrede, bu çokuluslu imparatorluklar bünyesinde ulusal sorun, aynı şekilde, burjuva demokratik bir içerik taşıyor. Ezilen ulusun hakim ulusal bünyeden özgürleştirilmesi ile ezilen ulusun geniş köylü yığınlarının feodal ilişkilerden özgürleşmesi sorunu burada tarihsel olarak paralel dü-

şen sorunlardır. Bu iki sorun birlikte, somut toplumsal-iktisadi içeriğiyle, burjuva demokratik devrimi kapsamına girmektedir. Dolayısıyla burada da ulusal sorunun mahiyeti ve çözümü, kendi sınırları içerisindeki karakteriyle, burjuva demokratik bir nitelik taşıyor.

Ve nihayet 1905 Devrimi sonrasına, esas olarak da birinci emperyalist savaş dönemine geliyoruz. Bakıyoruz, bu sefer Doğu'da bir ulusal kaynaşma başlıyor. Hindistan kaynıyor, Çin kaynıyor, Endonezya kaynıyor... Bu 20. yüzyılın başında bu kez artık Asya'nın ve Afrika'nın sömürge ve yarı-sömürge halklarının emperyalizmin egemenliğinden kurtulma çabası kendini göstermiştir. 1905 Devrimi'nin ardından ilk ipuçlarını veren bu kaynaşma, emperyalist savaştan sonra daha belirgin bir hale gelecekti. Çünkü emperyalist savaş bu sömürge halklarını dünya politika sahnesinin içine çekti. O güne kadar tarihin kenarında kalmış bulunan ve dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan bu halklar dünya siyaset sahnesinde peşpeşe kendilerini göstermeye başladılar.

Bu gelişmenin önünü açmada Ekim Devrimi'nin apayrı bir tarihsel rolü oldu. Tüm dünyayı sarsan bu muazzam tarihsel olay, ezilen halkların emperyalist-sömürgeci kölelikten kurtulma umutlarını ve arzularını görülmemiş ölçülerde güçlendirmekle kalmadı, onların karşısına güçlü ve samimi bir müttefik olarak da çıktı. Ekim Devrimi, muazzam maddi ve moral etkisiyle, Doğu'nun, Asya'nın ve Afrika'nın mazlum halklarını milli kurtuluş devrimleri süreci içine çekti. Özetle, işçilerin ve köylülerin Rusya'da kendi egemen sınıflarıyla ve onların gerisindeki emperyalist kuvvetlerle hesaplaşmayı başarabilmeleri ve dünya sahnesine bütün ezilen halkların sözcüleri olarak, içten ve kararlı müttefikleri olarak çıkmaları, apayrı bir itilim kazandırıyor sömürge ve yarı-sömürge halkların kurtuluş mücadelelerine. Böylece 20. yüzyıl tarihi içinde büyük sarsıntılar yaratan bir ulusal kurtuluş mücadeleleri süreci başlıyor.

Peki nedir Doğu'daki bu ulusal kurtuluş süreçlerinin anlamı, kapsamı ve karakteri? Nedir örneğin Çin'in ulusal kurtuluş süreci? Bu sürecin özü ve esası, içte feodal egemenlikle ve dışta emperyalist kölelikle hesaplaşmaktır. Bu tarihsel evrede Çin vb. ülkeler tarihsel olarak burjuva demokratik gelişme sürecinin sorunlarıyla yüzyüzeler. Bu gelişmenin içteki engeli feodal-komprador sınıflar, dıştaki engeli emperyalizm. Ulusal demokratik gelişmenin önünü açmak için bu engelleri aşmak, içte feodal-komprador sınıflarla, dışta ise emperyalizm ile hesaplaşmak zorunlu tarihsel görevler. Dıştaki emperyalizmin içteki dayanağı feodal ya da yarı-feodal sınıflardır. İçte feodalizmle hesaplaşmak, burjuva demokratik bir içerik taşıyor. Dışta emperyalizmle hesaplaşmak, aynı şekilde, burjuva demokratik bir içerik taşıyor. O tarihsel evrede bu böyle.

Dolayısıyla buradan hemen bir sonuç çıkartılabilir. Emperyalizme karşı mücadelenin içeriğini belirleyen, aynı zamanda, onun içteki dayanağının, toplumsal ve iktisadi dayanaklarının karakteridir. Çin'de emperyalist egemenlik içte feodal sınıflara dayanıyordu. Köylüler içte feodal toprak sahiplerine başkaldırırken, dışta karşılarında emperyalizmi buluyorlardı. Dışta emperyalizme karşı mücadele, bunu onun içteki feodal dayanaklarına karşı mücadeleyle birleştirmeyi gerektiriyordu. Özetle, anti-feodal devrimin anti-emperyalist devrimle organik bir bütünlüğü ve dolayısıyla da burada devrimin genel bir burjuva demokratik karakteri var.

Zaten bu toplumlar burjuva gelişme, yani uluslaşma sürecinin sorunlarını yaşıyorlar. Burada burjuva gelişmeyi böyle anlamak gerekiyor. Zira ulusal gelişme, temelde bir burjuva gelişmedir. Ve bir ulusun kendi kimliğini kazanması süreci, aslında burjuvalaşması sürecidir. Ve bu mahiyetiyle bu tarihsel gelişme burjuva demokratik bir içerik taşır. Anti-emperyalist mücadele burada, bu tarihsel aşamada, bu ulusal kurtuluş mücadelesi aşamasında, anti-feodal, anti-emperyalist mücadele aşa-

masında, somutta burjuva demokratik bir içerik taşıyor. Bu mücadeleyi veren güçlere, bu mücadelenin temel toplumsal dayanaklarına bakıyoruz; köylülük, bütün katmanlarıyla köylülük. Ama köylülüğün özgürleşmesi mücadelesi, burjuva demokratik bir nitelik taşır. Köylülüğün feodal ilişkilerin prangasından kurtulması, tarihsel olarak da, somut iktisadi-toplumsal içerik olarak da, burjuva demokratik bir karakter taşır. Nedir köylülüğün özgürleşmesi? Feodal bağımlılık ilişkilerinden kurtulması ve toprağa kavuşmasıdır. Özel mülk şeklinde toprağa kavuşmasıdır. Burada henüz sosyalist içerik taşıyan hiçbir şey yoktur. Sözkonusu olan bu sınırlar içinde henüz tümüyle burjuva demokratik bir gelişmedir. Ama elbette tarihsel olarak bu bir ilerleme, büyük bir ilerlemedir. Feodal bağlardan, o feodal kast ilişkilerinden kurtulmak, burada tarihsel yönden büyük bir ilerlemedir. Bu demokratik devrimin esas içeriği ve karakteridir. Ve köylülük bu özgürleşmeyi, ancak dışta da emperyalizme karşı mücadele ederse başarabiliyor. Yani anti-feodal devrim burada anti-emperyalist devrimle içiçedir. Bu organik bir bütündür. Birini tasfiye etmek için diğerini de tasfiye etmek bir zorunluluktur. Anti-feodal anti-emperyalist devrim, gerçek bir devrim olarak, gerçek bir ulusal demokratik devrim olarak, burada organik bir bütün oluşturmaktadır.

Bu ülkelerde devrim özünde bir köylü-toprak devrimidir ve devrimin yükünü taşıyan temel toplumsal güç de köylülüktür. Gelgelelim köylülüğün kendisi bağımsız olarak böyle bir inisiyatifi ortaya koyabilen bir sınıf değil. Köylülüğü birilerinin sürüklemesi gerekiyor. Dünya siyaset sahnesinde de, her toplumun kendi içinde de, ilk itilim daha ileri bir sınıftan geliyor. İşçi sınıfını kastediyorum. Eğer işçi sınıfının önderliği varsa işte o anti-emperyalist, anti-feodal devrim bütün sonuçlarına varabiliyor. Ya da köylülüğün mücadelesine işçi sınıfının ideolojisinden ve genel dünya siyaset sahnesindeki mücadelesinden esinlenen şu veya bu devrimci akım önderlik ediyorsa...

Burada biraz karmaşık problemler var, bunlara girmek istemiyorum. Vurgulamak istediğim temelde şudur: Bu mücadeleler, dünya proleter devrim sürecinin bir parçası olarak ortaya çıktıkları ölçüde, dışta emperyalizme karşı, içte feodalizme karşı bir hesaplaşmaya dönüşebiliyorlar. Çin Devrimi bunun klasik bir örneğidir.

Ama işçi sınıfının, ya da işçi sınıfının devrimci ideolojisini ve ideallerini temsil etmek iddiasında olan devrimci bir akımın etkinlik kuramayıp da burjuvazinin etkinlik kurduğu kurtuluş mücadeleleri var. Ulusal burjuvazinin etkinlik kurduğu kurtuluş mücadeleleri var. Bu mücadeleler gene burjuva demokratik nitelik taşıyan mücadeleler. Ama bunlar dışta emperyalizme karşı içte feodalizme karşı kesin bir hesaplaşmaya varamayan mücadeleler. Burjuva ulusal kurtuluş mücadeleleri bunlar.

Üç temel tarihsel evreden kalkarak, ulusal sorunun kendini tarih sahnesinde göstermesinin üç dönemini kısaca özetledim ve bu çerçevede üç ayrı ulusal sorun kategorisi sıraladım. İlkin Batı'da modern ulusların ortaya çıkması sürecinden sözettim. İkinci olarak, özellikle Doğu Avrupa'da klasik örneklerini gördüğümüz bir ulusal özgürleşme mücadelesinden, ezilen ulusların ezen ulusun siyasal egemenliğinden kurtuluş mücadelelerinden, klasik anlamıyla ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı mücadelelerinden sözettim. Ve nihayet konuyu getirip sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizme ve feodalizme karşı mücadeleleriyle bağladım. Ulusal sorunun ve hareketin bu üç ayrı döneminde sorunun somut anlamı ve kapsamı değişse de temelde değişmeyen bir yön var. Bu, bu üç dönemde de ulusal sorunun değişmeyen **burjuva demokratik** karakteridir. Çünkü her üç durumda da sözkonusu olan, bu ulusların burjuvalaşma ve demokratikleşme süreçleridir. Ulusal sorunun burjuva demokratik karakteri de zaten buradan geliyor. Bu sınırlar içinde kapitalizm aşılmış olmuyor. Tersine, gerçekte kapitalist gelişmenin ideal bir zemini olan burjuva uluslaşma ve burjuva ulusal devlet for-

mu kazanılıyor. (Elbette bu mücadeleler, 20. yüzyılda ve son iki kategoriye giren toplumlarda, bu sınırlar içerisinde durmak zorunda değil. Bu problemlere girmiyorum, bunlar devrim sorunları, devrim stratejisi sorunları tartışıldığı zaman tartışılmalı. Ya da ben bu tartışmanın sonraki evrelerinde girebilirim bu sorunlara.)

Her üç tarihsel durumda da ortak olan nokta, ulusal sorunun **burjuva demokratik** bir içerik taşımasıdır, dedim. Ama dikkat edin, bu üç farklı kategorideki halklar bu tarihi aynı dönemde yaşamıyorlar. Örneğin İngiltere'nin 17. yüzyıldan başlayarak yaşadığı ve 19. yüzyıla ulaştığında esas olarak tamamladığı bir süreci, Çin ancak 20. yüzyılın başında yaşamaya başlıyor. İngiltere'den neredeyse 250 yıl sonra yaşıyor. Yani aynı sorun, tarih içerisinde, evrensel tarih içerisinde halkların karşısına farklı tarihsel aşamalarda çıkıyor. Çin'in karşısında bir burjuva uluslaşma sürecinin varolduğu bir tarihsel evrede, İngiltere, Almanya, Fransa sosyal kurtuluş sorunuyla yüzyüzedirler. Bu toplumlarda burjuva uluslaşma süreçleri tarihsel olarak artık geride kalmıştır, sosyal kurtuluş, bunun bir çözümü olarak sosyalizm gündemdedir. Yüzyılın başında Çin kendi burjuva demokratik devrimini gerçekleştirmeye çalışırken, aynı dönemde gücü olsaydı Alman proletaryasının, güç biriktirebilseydi İngiliz proletaryasının yapacağı iş proleter devrimi gerçekleştirmek ve sosyalizme geçmekti. Batı halklarının burjuva demokratik ulusal gelişme yönünden bir önceki tarihsel evrede yaşayıp tamamladığını Doğu halkları ancak bir sonraki tarihsel evrede yaşayabiliyor. Çin'in 20. yüzyılın başında yaşamaya kalktığını, İngiltere 16.-17. yüzyıl içinde yaşamaya başlıyor ve bunu 19. yüzyılın başında fazlasıyla tamamlıyor. Batı'da ulusal sorun, bazı istisnai örnekler ve durumlar dışında, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren artık geride kalmıştır. Orada burjuva gelişmenin sorunları değil, burjuva demokratik kurtuluşun sorunları değil, burjuvalaşmış ulus içerisinde proletaryanın sosyal

kurtuluş mücadelesi ya da genel planda emeğin sosyal kurtuluş mücadelesi sözkonusudur.

Dolayısıyla, dikkat edin, dünya tarihi içerisinde bile sorun ancak somut bir çerçevede ortaya konulup tartışılabilinir. Bu tarihsel durumlar ve örnekler de gösteriyor ki, bu sorun soyut olarak konulamaz. Değişik tarihsel evrelerde, bu sorunun somut konuluşu, somut içeriği, başka başkadır. Farklı ülkelerin tarihini karşılaştırdığımızda bunu görüyoruz.

Bir de şu veya bu toplumun kendi tarihine, kendine özgü tarihine, farklı aşamaların sürekliliği içinde bakalım. Peşpeşe bir dizi devrim ve dolayısıyla tarihsel evre yaşadığı için klasik bir örnek oluşturan Rusya'yı alalım örneğin. Rusya'da ulusal sorun neydi? Bu soru bu şekliyle çok geneldir ve bu genelliği içinde sorunun soyut bir yanıtı da yoktur, olamazdı. Rusya'da Çarlık ayakta iken ulusal sorunun anlamı ve içeriği farklıdır. Çarlığın devrilmesinin ardından farklıdır. Ve nihayet sosyalist rejime geçildiği dönemde daha farklıdır. Çarlık ayakta iken, bu, ezilen ulusların ezen ulusun egemenliğinden kurtulması mücadelesidir. Bu çerçevede burjuva demokratik bir içerik taşıyor. Bakıyoruz, Şubat Devrimi'nin ardından, ulusal özgürleşme mücadelesi ancak Çarlığın yerini almış emperyalist burjuvazinin devrilmesiyle bir sonuca bağlanabiliyor. Sorunun kendisi demokratik içeriğini korumakla birlikte, sorunun çözümü gitmiş emperyalist burjuvazinin devrilmesi sorununa, Rus emperyalist burjuvazisinin devrilmesi genel sorununa bağlanmış. Yani sosyalist devrimin bir parçası haline gelmiş, bu anlamda sosyalist bir karakter kazanmış. Halbuki Şubat Devrimi'nden önce bu demokratik devrimin bir parçası idi. Şubat'tan sonra bakıyoruz soruna, sorun daha farklı bir anlam, içerik ve dolayısıyla çözüm tarzı kazanıyor. *(Rusya tarihinin farklı evrelerinde sorunun anlam, içerik ve dolayısıyla çözümünde oluşan farklılaşma için, Stalin'in devrimin birinci yılında kaleme aldığı temel önemde bir makaleden alınarak ekte sunulmuş pasajlara bakınız. -Red.)*

Sonra bakıyoruz, Rus proletaryası Rus burjuvazisini deviriyor, iktidarı ele geçiriyor, ama ülkede hala bir ulusal sorun ve bu çerçevede bir tartışma var. Bu aşamada sorun ne? Bu aşamada sorun, eski ulusal eşitsizlikler döneminin, devrim öncesi ulusal eşitsizlikler tarihinin yarattığı ve kökleştirdiği tarihsel eşitsizlikler ile yine eski dönemin mirası ulusal önyargıları ve düşmanlıkları gidermektir. Sosyalizme geçiş aşamasında işte sorun bu. Proletarya iktidarı almış, ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımış, uluslar özgür tercihlerle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içinde biraraya gelmişler. Ama buna rağmen sorun henüz bitmemiş. Eski yapısı ve muhtevasıyla bitmiş, değişik bir yapı ve muhteva ile hala da sürüyor.

Bu aşamada sorun ne? Bir, devrim öncesi tarihten kalma önyargılar var ve ulusal güvensizlikler, bunun yarattığı olumsuz bir kültür var. Bunu gidermek başlıbaşına bir sorun ve bu öyle sanıldığı kadar kolay bir iş değil. İki, Çarlığın izlediği ulusal baskı siyasetinden dolayı iktisadi ve kültürel açıdan geri kalmış, geri bıraktırılmış uluslar gerçeği var. Uluslar arasında iktisadi, kültürel, siyasal açıdan gelişme eşitsizlikleri var. Sosyalist bir düzen pratikte ezilen ulusun lehine sistemli iktisadi, siyasi ve kültürel tedbirlerle bu eşitsizlikleri bir an önce gidermekle yüzyüzedir ve gerçek bir enternasyonalizmin gereği olarak bunu yapmak zorundadır. Dolayısıyla bu mahiyette bir ulusal sorun var. Bu anlamda, çokuluslu bir geçmişi olan toplumlarda sosyalizmin inşa süreci, aynı zamanda, farklı uluslar arasında tarihin biriktirdiği somut maddi eşitsizlikler neyse onları gidermek süreci de olacaktır. Ve bu çerçevede, bu mahiyette bir ulusal sorun sözkonusudur. Bu da işte sosyalist inşanın bir parçası olan bir sorun. Elbette ki geçmiş tarihin, eski düzenin devrettiği bir sorun. Ama çözümünü artık sosyalist inşa süreci içinde bulan, sosyalizmin kuruluşu süreci içinde bulan bir sorun. Normalde burjuva demokratik devrimin bir öğesi olan sorun kendi çözümünü gidip bir başka çerçevede, sosyalist devrim ve sosyalizmin

kuruluşu süreci içinde buluyor.

Dünya tarihinin ve belirli bir ülkenin farklı evrelerindeki farklı durumlar üzerine bu anlatımdan süzülüp çıkarılacak en basit ve özlü sonuç ise, bir kez daha şu temel önemdeki yöntemsel ilkeden başka birşey de değil: Toplumsal ve siyasal sorunların soyut bir konuluşu ve soyut bir çözümü yoktur. Her sorun kendi tarihsel somutluğu içinde incelenir. Ve her sorunun mahiyeti ancak böyle bir somut tarihsel incelemeyle açıklığa kavuşturulabilinir. Bu sonucu, konuya ilişkin klasikleşmiş metinlerin yazarı Stalin'in sorunun yöntemsel ele alınışına ilişkin şu veciz sözleriyle pekiştirebiliriz: "*Ulusal sorun, hiç de, kesin olarak mutlak, değişmez bir şey değildir. Mevcut rejimin dönüşümü genel sorununun bir parçası olduğu için, ulusal sorun, tamamen toplumsal koşullar, ülkede kurulmuş olan iktidarın niteliği ve, genel olarak, toplumsal gelişmenin tüm seyri tarafından belirlenir.*" (Bkz. *Ekim Devrimi ve Ulusal Sorun* makalesinden ekte aktarılan parçalar. -Red.)

Anti-emperyalist mücadele her durumda burjuva demokratik bir karakter mi taşır?

Şimdi konuya Türkiye'yle bağlantılı daha somut bir çerçeveden devam edebiliriz. Türkiye'de bağımsızlık mücadelesinin içeriği nedir? Bu soruya yanıt mı arıyorsunuz, o halde öncelikle şunu bilmek zorundasınız; hiçbir kalıp, hiçbir şablon bu soruya kendi başına bir yanıt oluşturmaz. Yanıt, Türkiye'deki somut toplumsal-iktisadi ilişkilerin tahlilidir. Yanıt, Türkiye üzerindeki emperyalist egemenliğin yapısının ve niteliğinin somut bir çerçevedeki tahlilidir. Bu egemenliğin temelleri nelerdir ve bu egemenliğe nasıl son verilir sorularınızın yanıtı, sorunun çözümüne, çözümün içeriğine de açıklık kazandıracaktır.

O zaman dönüp bakacağız, gerçekten bunun içeriği nedir? Bunun içeriği ne kadar demokratiktir ve ne kadar sos-

yalisttir? Evet sözkonusu olan demokratik ve sosyalist yanları ya da boyutları olan bir sorundur. Anti-emperyalizm sorunu belli tarihsel durumlarda siyasal demokrasi sorunundan temelden farklıdır demiştim. O noktayı yeniden tekrarlıyorum, zira konunun anlaşılması ve önyargıların geride bırakılabilmesi bakımından bu noktanın kavranması son derece önemlidir. Siyasal demokrasi burjuva demokrasisidir. Ne ederseniz edin, siyasal demokrasi, kendi sınırları içinde, daima burjuva demokratik bir sorundur. Kuşkusuz o kendi çözümünü kendi karakterini aşan bir çerçevede ortaya koyabilir. Yani siz siyasal demokrasi sorununda da mesafe almak için burjuvaziye karşı bir mücadele perspektifi ve stratejisi izleyebilirsiniz, bu ayrı bir sorun. Gelgelelim onun genel çerçevesi sosyalist olsa bile, kendi dar çerçevesi her halükarda burjuva demokratik bir içerik taşır. Oysa, önemle belirtiyorum, anti-emperyalist mücadele sözkonusu olduğu zaman, bu aynı şey her tarihsel durumda tam geçerli değil. Belli tarihsel-toplumsal koşullarda ancak kısmen geçerli, bu bir yanıyla, yalnızca belli sınırlar içinde geçerli. Anti-emperyalist mücadelenin elbette burjuva demokratik bir yönü ya da boyutu var. Ama siz anti-emperyalist mücadeleyi her durumda buna indirgediğiniz zaman, burjuva demokratik bir perspektifin içine hapsolursunuz, yani somutta milliyetçilik dediğimiz ya da salt yurtseverlik dediğimiz platforma düşersiniz. Çünkü anti-emperyalist mücadele, aynı zamanda anti-kapitalist bir içerik de taşır. Ve bu anti-kapitalist içeriğiyle o aynı zamanda sosyalist mücadelenin de dolaysız bir öğesidir.

Daha da önemlisi şudur. Anti-emperyalist mücadelenin dolaysız olarak böyle bir muhteva kazandığı tarihsel koşullarda, onun burjuva demokratik yönü ya da boyutu da artık temeldeki bu sosyalist çerçeve içinde devrimci bir anlam kazanır, kazanabilir. Bunu kavrayamadığınız sürece, Türkiye gibi burjuva uluslaşma sürecini esası itibarıyla tamamlamış, burjuva ulusun kendi içinde emek ve sermaye olarak uzlaşmaz biçimde bölündüğü

bir ülkedeki anti-emperyalist mücadele sorununu da doğru kavramayı başaramazsınız. '60'lı yıllarda sol-kemalist orta sınıf aydınları "İkinci Milli Kurtuluş Mücadelesi" derlerken, bunu aynı zamanda işbirlikçi komprador-feodal sınıf ve olgunlaşmamış, henüz tali durumdaki emek-sermaye çelişkisi ile gerekçelendiriyorlardı. Oysa onların genel kalıplarını bugün hala sürdürenler, bugün aynı gerekçeleri ileri süremiyorlar. Geri iktisadi tahliller geride bırakılalı çok oldu. Kaba tutarsızlık, bunun ürünü olan geri stratejilerin hala da sürdürülüyor olmasındadır.

Türkiye'de Amerikan emperyalizminin egemenliğine son vermek mi istiyorsunuz? Türk burjuvazisinin sınıf egemenliğini devirmeden bunu yapamazsınız. Bunu yaptığınızda ise zaten sosyalist devrim yapmış olursunuz. Dolayısıyla devrimimiz bu noktada yalnızca iç karakteriyle proleter devrim değil, dış karakteriyle de proleter bir devrim olacaktır. Ama onun içeriği proleter devrimden ya da sosyalist karakterden ibaret değil. Bu genel olgu bağımsızlık sorunu için de geçerli. Yani siyasal bağımsızlık (bakın bağımsızlık demiyorum, ya da anti-emperyalizm demiyorum, "siyasal" ön takısına dikkat çekiyorum, bunun altını çiziyorum) "siyasal bağımsızlık" denilen de bir sorun var. Siz dünya emperyalist sisteminin dışına çıkmadığınız halde, nispeten gelişmiş bir siyasal bağımsızlık elde edebilirsiniz. (Elbette ki üç ya da bilemediniz beş yıl sonra emperyalizme yeniden adım adım boyun eğmek üzere. Çünkü kapitalizmin kendi yasaları, sistemin kendi yasaları vardır, bu kaçınılmaz olarak dayatır kendini.) Bu dar anlamda bir siyasal bağımsızlık sorunu elbette vardır, işte bu darlığı, bu tanımlanmış darlığı içerisinde siyasal bağımsızlık sorunu, burjuva demokratik bir karakter taşır.

Buradaki siyasal bağımsızlık sorunu, tanımı, niteliği ve kapsamı yönünden, aynen siyasal demokrasi sorunu gibidir. Genel olarak demokrasi değil, ya da proleter demokrasi değil, siyasal demokrasi. Yani sosyal içeriğinden soyutlanmış bir siyasal ilişkiler sistemi, bir kurumlar sistemi, ya da bir haklar

sistemi olarak siyasal demokrasi, nasıl burjuva demokratik bir içerik taşıyorsa, sistemin kendi sınırları içinde ileri bir devlet bağımsızlığı elde etmek anlamında siyasal bağımsızlık da, bu anlamda burjuva demokratik bir içerik taşır.

Peki, eğer biz devrimci isek, eğer biz bu toplumdaki en ileri sınıfın temsilcisi olmak iddiasındaysak, eğer biz salt burjuva gelişiminin sorunlarıyla değil de temelde ve işin esasında emekçilerin sosyal kurtuluş mücadelesi sorunuyla ilgiliysek, biz emperyalizmden kurtuluş sorununu bu tür bir bağımsızlığa indirgeyebilir miyiz? Böyle olursa bizim herhangi bir milliyetçi burjuva ya da küçük-burjuvadan farkımız ne olur? Örneğin somutta Doğu Perinçek'ten farkımız ne olur?

Buna sorun ve kavramlar üzerine düşünme yeteneği ya da zahmeti gösteremeyenlerin yetiştirecekleri yanıt şudur: Kim bağımsızlık sorununu buna indirgiyor ki? Elbette Türkiye'nin devrimcileri, bu konumlarını korudukları sürece, bağımsızlık sorununu buna indirgemiyorlar. Ama onlar burjuva iktisadi ve toplumsal ilişkilerin egemen olduğu ve emperyalist egemenliğin bu ilişkiler üzerinden temellendiği bir toplumda anti-emperyalist mücadeleyi burjuva demokratik karakterde görmekle, onun niteliğini buna indirgemekle, farkında olmadan da olsa aynı küçük-burjuva yurtsever konuma düşüyorlar. Ayrıca bu tutarsız teorik konumu ve kavrayışı korudukları sürece, yarının uygun koşullarında, bu kez bilinçli bir biçimde, "devrimin ilk aşaması" adına sistem sınırları içinde ileri bir siyasal bağımsızlık çizgisine kayabilirler. Unutmayalım, dünün TKP'sinin "ileri demokratik düzen"ini bugünün EMEP'i "demokratik devlet" biçiminde hortlatıyor. İleri "demokratik devlet" ve ileri "siyasal bağımsızlık". Kurulu düzenin temelleri üzerinde! Önce dönüp dünün, '70'lerin TDKP'sinin bu sorunları ortaya koyuşuna bakın, sonra da bugünün EMEP çizgisine. İki farklı tablo oluşturur gibiler. Ne var ki, arada temel önemde bir süreklilik öğesi var. Bu, Türkiye devriminin sorunlarına burjuva demokratik ufku aşma-

yan yaklaşımdır. Dünün devrimci TDKP'si de anti-emperyalist mücadeleyi "ulusal" ve "burjuva demokratik" karakterde görüyordu. Bu görüş tarzı bugünkü EMEP'in dünde varolan kökünü işaretler.

Çok güçlü bir demokratik devrim kültürü var Türkiye sol hareketinde. Bunun nedenlerini tahmin etmek zor değil. Sol hareketin tarihine toplu olarak baktığımızda, bu kültürün bir sürekliliği olduğunu görüyoruz. Bir içerik değişimine uğrayabiliyor kısmen, biçim değişimine, teriminoloji değişimine uğrayabiliyor. Ama esasa ilişkin içeriği yönünden bir sürekliliği var. İnsanlar bugün faşizme karşı mücadelenin belli bir ele alınışına, demokrasi sorununun belli bir ele alınışına, bağımsızlık sorunu ya da köylü sorununun belli bir ele alınışına çok bağlıymış gibi görünüyorlar da, bu konuda önyargı çok kuvvetli de, buna hiç kuşku yok, ama bakıyoruz içerik olarak ortada fazla birşey yok. Örneğin geleneksel akımlar gelinen yerde konumuzu oluşturan sorunu, anti-emperyalist mücadele sorununu nasıl ele alıyorlar diye merak edip bakmaya kalksanız, dikkate değer herhangi bir ciddi metin ya da makale bulamazsınız. Emperyalizme karşı mücadelenin sorunlarını ele alan, programın bağımsızlık maddesini gerekçelendiren herhangi ciddi bir metin görmek mümkün değil. Geçmiş metinlerde, '80 öncesinin dergilerinde ya da kitaplarında var elbette böyle şeyler. Ama '80 sonrasına ait doğru dürüst birşey yok, düşününüz ki aradan 15-20 yıl geçmiş! Bugünün geleneksel çizgiye bağlı siyasal akımları çok bağlıymış gibi göründükleri programatik sorunlara ilişkin ortaya herhangi ciddi bir düşünce koyuyor değiller. Bunu hiçbir temel programatik sorunda göremiyoruz. Demokrasi sorununda yok, bağımsızlık sorununda yok, köylü sorununda yok. Toplumun çok yakıcı bir gündemi olduğu halde, birkaç hareketin sınırlı ve yüzeysel girişimlerini saklı tutun, gerçekte Kürt sorununda bile yok.

Büyük bir düşünsel kısırlık ile bazı temel formülasyonlara

görünürdeki çok sıkı bir bağlılık bir arada gidiyorsa, biliniz ki sözkonusu bağlılık, yalnızca bir önyargıdan ibaret. İnsanların devraldığı bir ideolojik kavrayış, bunun ifadesi bir program var. Daha doğrusu o programın belli formülleri, belli şablonları var. Bu bir kültür, devralınan bir kültür. Onun için de bir kökü var, kolay kolay sökülüp atılamıyor. Ama bir içerik yok orada. Açık, tanımlanmış, belirgin hale gelmiş bir içerik yok. Böyle olunca bu düşüncelere bağlılık, gerçekte bir önyargıya bağlılıktan öteye geçemiyor. Ortada bu düşüncelere coşkulu bir bağlılık da yok, olamaz da. Çünkü insanlar işin aslında bu düşüncelere artık güvenemiyorlar da. Bu çok şaşırtıcı da değildir; zira insan, açıklayamadığı, gerekçelendiremediği bir temel düşünceye güvenli ve coşkulu bir bağlılık gösteremez. Şu veya bu sorun önemlidir deyip durmak çok fazla birşey ifade etmez. Neden önemlidir? Nasıl bir kapsamı vardır? Nasıl bir mantığı vardır? Eğer bu konuda siz ciddi bir teorik-siyasal içerik ortaya koyamıyorsanız, buna teorik-siyasal bir açıklık getiremiyorsanız, sözkonusu düşünce çizgisinin coşkulu savunucuları da olamazsınız.

Biz çıktığımızdan beri çok çeşitli biçimlerde itham edildik, Troçkizm, yarı-Troçkizmle suçlandık. Ama bakıyoruz, bunun ciddi, içeriği olan bir eleştiriye dönüştüğü herhangi bir örnek yok. Oysa bizim fikirlerimiz sol hareketin, çeşitli sol grupların saflarında sanıldığından da fazla ilgi görüyor, insanları düşünmeye itiyor, kafaları karıştırıyor. Bu nedenledir ki, bu karışıklığın önünü almak, bu etkiyi bloke etmek için birtakım şeylerle olur-olmaz itham edilebiliyoruz. Ama tekrar ediyorum, kimse oturup bu sorunlara ilişkin ciddi bir içerik ortaya koyamıyor. Bunun tartıştığımız konu çerçevesinde hiç değilse benim bilgim dahilindeki tek sözü edilebilir istisnası, Körfez Savaşının hemen öncesinde ve onun geçici olarak uyardığı anti-emperyalist duyarlılık ortamında *Orak-Çekiç*'te yayınlanmış bir makaledir. Baştan sona eklektik vurgularla dolu olan ve

bu arada bizim konumumuza ilişkin ciddiyetten yoksun sözde eleştiriler de içeren bu makale, "*Aynadaki Yüz Kimin?*" başlıklı derleme broşür içinde yeniden yayınlandı *(Devrimci Proletarya Yayınları,* s.87-103-Red.). Bu metin de geleneksel tutumu sürdürüyor ve anti-emperyalist mücadeleyi "burjuva demokratik nitelikte" bir mücadele sayıyor, dolayısıyla anti-emperyalizmi burjuva demokratik bir içerikten ibaret görüyor. Yani geleneksel hareketin konuya ilişkin geleneksel genel önyargısını yineliyor ve sürdürüyor.

Anti-emperyalist mücadele "burjuva demokratik nitelikteki bir görevdir" deniliyor sözkonusu makalede. Eğer siz burjuva demokratik devrimi esası yönünden aşılmış bir tarihsel aşama sayarsanız, isteseniz de anti-emperyalist mücadeleye önem veremezsiniz -makaledeki muhakeme tarzı (ve bize yöneltilen eleştirinin esası) kabaca bu. Bu düşünüş tarzı elbette ki tümüyle yanlış, bunu demokrasi sorununu ele alırken enine boyuna tartıştık. Demokrasi sorunu, siyasal demokrasi sorunu, burjuva demokratik bir sorundur; ama işçi sınıfının sermayeye karşı mücadelesinde neden gene de çok özel bir yer tutması gerektiği birçok açıdan uzun uzun irdelenip ortaya konuldu. Aynı gerekçelendirme bağımsızlık sorunu için, anti-emperyalist mücadele için de geçerlidir. Ama birkaç kez yinelemek durumunda kaldığım gibi, anti-emperyalist mücadele bu noktada siyasal demokrasiden yine de farklıdır. Zira anti-emperyalist mücadele, her zaman ve her durumda burjuva demokratik bir içeriğe indirgenemez. Burjuva demokratik bir boyut, burjuva demokratik bir yön taşır, ama temelde anti-emperyalist mücadele, hele de yaşadığımız ülkenin anti-emperyalist mücadelesi buna indirgenemez. Türkiye gibi bir ülkede emperyalizmin yenilgiye uğratılması ve emperyalist boyunduruğa son verilmesi, uluslararası sermaye cephesinin oluşturduğu emperyalist dünya zincirini bu halkadan, Türkiye halkasından kırmak anlamına gelir. Mücadelenin anti-emperyalist yönü budur. O zinciri kır-

mak proleter devrim denilen şeyin kendisidir. Siz sistemin zincirini kırıyorsunuz, sistemin dışına çıkıyorsunuz. Dışına çıktığınız, dışta kapitalist dünya ve içte kapitalist mülkiyet ilişkileridir. Devrim yapmışsanız eğer, emperyalizmin iç dayanağı durumundaki egemen burjuva sınıfı devirmişsiniz demektir. Devrimde ifadesini bulan temel tarihsel değişim buradadır. Zincir kırmak budur. Yoksa siz şu veya bu ülkede siyasi bağımsızlığın şu veya bu düzeyini kazanabilirsiniz, ama buna rağmen sistemin gene de içinde kalırsınız.

Emperyalist zinciri kırmak, sistemin dışına çıkmaktır. Ve zinciri kırmak, bu anlamda bir proleter devrimdir, burjuva demokratik devrim teorik ve tarihsel olarak henüz sistem çerçevesini anlatır. Demokrasi sorununda döne döne açıklandı; bir sorunun demokratik mahiyet taşıması demek, burjuva anlamda demokratik mahiyet taşıması demek, henüz sistemin içinde olması, yani henüz kapitalist mülkiyet ilişkileriyle bağdaşıyor olabilmesi demektir. Burjuva demokratik devrim, burjuva demokratik hareket, burjuva demokratik içerik der durur da Türkiye'nin devrimcileri, fakat zahmet edip de peki niye burjuva demokratik, buna burjuva demokratik karakteri veren nedir türünden sorular üzerine oturup sükunetle düşünme yeteneğini bir türlü gösteremezler.

Kapitalizmin kendi sınırları içerisinde, ister bir toplum düzeyinde olsun, isterse dünya sahnesinin geneli içinde olsun, kapitalist sistemin kendi iktisadi temelleriyle bağdaşabilir olan her değişiklik, bu devrimci yollarla kazanılmış devrimci değişimler de olabilir, sistemin temelleriyle bağdaşan her değişiklik, burjuva demokratik bir karakter taşır. Sistemin aşıldığı noktada ise sosyalizm başlar. Ama sistem, sınıf iktidarının el değiştirmesiyle aşılır ancak. Yani burjuvazi hala baştadır, ama siz mülkiyetine şu veya bu ölçüde el koymuş, millileştirmişsinizdir. Bu tür bir kamulaştırma, burjuva demokratik bir önlemdir, sosyalist bir karakter taşımaz. Bu millileştirmeler

demokratik bir içerik taşır, bu burjuva demokratik bir önlemdir.

Tanımı yeniden hatırlatıyorum. Gerek bir ülkenin ya da toplumun kendi sınırları içerisinde, gerekse dünya sahnesinin tümünde, eğer herhangi bir önlem mevcut toplumsal düzenin temelleriyle bağdaşabiliyorsa ya da o temellerin korunması koşullarında alınabiliyorsa, bu tür önlemler burjuva anlamda demokratik bir içerik taşırlar. Burada henüz sosyalizm yoktur. Burada sosyalizme geçişi kolaylaştıran zeminler oluşabilir, devrim süreçlerinde var böyle şeyler, biliyoruz. Demokratik mahiyetteki millileştirmeler burjuvaziyi sınıf olarak devirmenin ilk adımları olabiliyor. Dinamik bir devrim sürecinde böyle durumlar ortaya çıkabiliyor. Mesela Lenin *Nisan Tezleri*'nde işçi denetimini öneriyor. Ama henüz bu sosyalizm değildir, diye de ekliyor. Yani henüz bu burjuvazinin sınıf iktidarının devrilmesi ve mülkiyetine el konulması anlamına gelmiyor. Bu anlamda bu henüz demokratik bir önlem. Ama bu demokratik önlem burjuvaziyi devirmeyi işte o noktada kolaylaştırdığı için de proleter devrimi yakınlaştırıyor. Bunlar devrimlerin dinamik süreçleri içinde ortaya çıkan ve bir anlam taşıyan özel durumlardır.

Ek metin:

Ekim Devrimi ve ulusal sorun

J. V. Stalin

"Ulusal sorun, hiç de, kesin olarak mutlak, değişmez bir şey değildir. Mevcut rejimin dönüşümü genel sorununun bir parçası olduğu için, ulusal sorun, tamamen toplumsal koşullar, ülkede kurulmuş olan iktidarın niteliği ve, genel olarak, toplumsal gelişmenin tüm seyri tarafından belirlenir. Bu, özellikle çevre-bölgelerde ulusal sorunun ve ulusal hareketin, devrimin seyrini izleyerek hızla içerik değiştirmekte olduğu Rusya'da, devrim dönemi sırasında, herkesin gözü önünde, açık bir biçimde, kendini göstermektedir."

Şubat Devrimi ve sömürge sorunu

"Rusya'da burjuva devrim döneminde (Şubat 1917'den itibaren), çevre-bölgelerde ulusal hareket, bir burjuva kurtuluş hareketi niteliği taşıyordu. Yüzyıllar boyunca 'eski rejim' tarafından ezilen ve sömürülen Rusya'nın ulusları ilk kez olarak güçlerinin bilincine vardılar ve ezenlere karşı savaşa atıldılar. Hareketin sloganı 'ulusal baskının ortadan kaldırılması' idi. (...) Sözkonusu olan, ulusal baskının 'temel nedeni' olan Çarlıktan kurtulmak ve ulusal burjuva devletleri kurmaktı. Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı, çevre-bölgelerin ulusal burjuva-zilerinin iktidarı ele almaları ve 'kendi öz' ulusal devletlerini kurmak için Şubat Devriminden yararlanmaları biçiminde yorumlanıyordu. Devrimin daha sonraki gelişmesi, yukarıda belirtilen burjuva kurumlarının hesaplarına girmiyordu ve giremezdi de. Ve maskesini atıp gerçek yüzü ile beliren bir emperyalizmin Çarlığın yerine geçtiği, ve bu emperyalizmin milliyetler için daha güçlü ve daha tehlikeli bir düşman olduğu, yeni bir

ulusal baskının temeli olduğu gözden kaçırılıyordu.

"Nitekim Çarlığın yıkılması ve burjuvazinin iktidara geçmesi, ulusal baskının ortadan kaldırılması sonucunu vermedi. Bu baskının eski kaba biçimi yerine, daha ince, ama daha tehlikeli, yeni biçimde bir ulusal baskı kondu. (...)

"Bu durumda ulusların kendi kaderlerini tayin etme haklarının eski burjuva demokratik yorumu bir düş oluyor, devrimci anlamını yitiriyordu. Besbelli ki, bu koşullarda, ulusal baskının ortadan kaldırılması ve küçük ulusal devletlerin bağımsız duruma getirilmesi sözkonusu bile olamaz. Ezilen milliyetlerin emekçi yığınlarının kurtuluşunun ve ulusal baskının ortadan kaldırılmasının, emperyalizm ile bağları koparmadan, 'kendi' ulusal burjuvazisini devirmeden ve emekçi yığınların kendilerinin iktidarını gerçekleştirmeden düşünülemeyeceği açık-seçik belli oluyordu.

"Bu, Ekim Devriminden sonra, daha da açık olarak anlaşıldı.

Ekim Devrimi ve ulusal sorun

"Şubat Devrimi, bağrında birbirleriyle uzlaşmaz iç çelişkiler taşıyordu. Bu devrim, işçilerin ve köylülerin (askerler) çabasıyla gerçekleşti; ama sonuç öyle oldu ki, iktidar işçilerin ve köylülerin değil, burjuvazinin eline geçti. (...) Yapılan bir burjuva devrimiydi, bu devrimi, işçiler ve köylüler, sömürücüler hesabına yapmışlardı.

"... Ülkeyi emperyalist savaş çıkmazından, iktisadi çöküntüden kurtarmak için yeni bir devrim gerekti, bu kez *sosyalist* olan bir devrim.

"Bu devrimin sonucu Ekim ayaklanması oldu.

"Toprak ağalarının ve burjuvazinin iktidarını deviren ve yerine bir işçi-köylü hükümeti yerleştiren Ekim Devrimi, Şubat Devriminin çelişkilerini bir atılımda çözümledi. Büyük top-

rak sahiplerinin ve kulakların mutlak egemenliğini kırmak ve toprakları kır emekçi yığınlarının emrine vermek; fabrikaları ve işletmeleri kamulaştırmak ve onları işçilerin yönetimi altına koymak; emperyalizmle bağları koparmak ve soygun savaşına son vermek, gizli anlaşmaları ilan etmek ve yabancı toprakların fethi siyasetinin maskesini düşürmek, ve ensonu, ezilen halkların emekçi yığınlarının kendi kaderlerini tayin etme hakkını kabul etmek ve Finlandiya'nın bağımsızlığını tanımak, işte bu devrim sırasında Sovyetler iktidarı tarafından alınan temel önlemler bunlardır.

"Bu, gerçekten *sosyalist* bir devrim oldu."

"... O zaman herkes için açık-seçik belli oldu ki, ulusal burjuvazi, 'kendi halkını' ulusal baskıdan kurtarmak peşinde değildi, o halkın alınterinden kârlar elde etme özgürlüğü, ayrıcalıklarını ve sermayelerini koruma özgürlüğü peşindeydi.

"'O zaman bütün açıklığıyla anlaşıldı ki, emperyalizmle bağları koparmadan, ezilen ulusların burjuvazisi devrilmeden ve iktidar, bu ulusların emekçi yığınlarının eline geçmeden, ezilen ulusların kurtuluşu düşünülemez.

"Ve böylece 'bütün iktidar ulusal burjuvaziye' sloganıyla ulusların kendi kaderlerini serbestçe tayin etme hakkı konusundaki eski burjuva kavramının maskesini, devrimin bizzat seyri düşürdü ve bu kavram bir kenara atıldı. "Bütün iktidar, ezilen ulusların emekçi yığınlarına' sloganıyla ulusların kendi kaderlerini serbestçe tayin etme hakkı konusundaki sosyalist kavram, tüm uygulanma haklarını ve olanaklarını kazanmış oldu.

"Böylece Ekim Devrimi, eski burjuva ulusal kurtuluş hareketine son vererek, ezilen ulusların işçi ve köylülerinin her türlü baskıya karşı, ve bu arada ulusal baskıya karşı, 'kendi' burjuvazilerinin iktidarına karşı ve yabancı burjuvaziye, genel olarak emperyalizme karşı yeni sosyalist bir hareketin çağını açmış oldu."

Ekim Devriminin dünya ölçüsündeki önemi

"... Gerçekte Doğunun ezilen halklarının, emekçi yığınlarının yüzyıllar boyu süren uyuşukluğuna son veren ve onları dünya emperyalizmine karşı savaşa sürükleyen, dünyada ilk devrim, Ekim Devrimi olmuştur. İran'da, Çin'de, Hindistan'da Rus sovyetleri örneğine uygun işçi ve köylü sovyetlerinin kuruluşu bunun inandırıcı kanıtıdır.

"... Böylece geri kalmış Doğu halkları ile ileri Batı halkları arasında bağlar kurarak Ekim Devrimi bu halkları emperyalizme karşı ortak bir savaş kampında birleştiriyor.

"Böylece ulusal sorun, ulusal boyunduruğa karşı savaş gibi özel bir sorun olmaktan çıkıyor, ulusların, sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin emperyalizmden kurtuluşu genel sorunu haline geliyor."

"Ekim Devriminin dünya ölçüsünde önemi, özellikle şunlardan ötürüdür:

"1) Ulusal sorunu, ulusal boyunduruğa karşı savaş gibi özel bir sorun olmaktan çıkararak, ezilen halkların, sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin emperyalist sömürüden kurtuluşu genel sorunu haline getirerek bunun alanını genişletmiştir.

"2) Bu kurtuluşun gerçekleştirilmesi için büyük olanaklar yaratmış ve gerçek yolları açmıştır. Ve böylelikle Batının ve Doğunun ezilen halklarının kurtuluşunu geniş ölçüde kolaylaştırmıştır; onları, emperyalizme karşı utkun savaşın ortak yoluna getirmiştir.

"3) Batının proleterlerinden Rusya devrimi aracılığıyla Doğunun ezilen halklarına kadar varan dünya emperyalizmine *karşı* yeni bir devrimler cephesi kurarak, *sosyalist Batıyla köleleştirilmiş Doğu arasına köprü kurmuştur.* "

Kasım 1918

Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu
(Sol Yayınları, 3. Baskı, s.87-99)

Ek metin:

Emperyalizme ve kapitalizme karşı demokratik devrim!

Kapitalizmin egemenliği ve sermaye iktidarı koşullarında bile emperyalizme karşı mücadeleyi burjuva demokratik devrim kapsamında görmek, onu salt "ulusal" bir içerikle ele almak, Türkiye'de küçük-burjuva demokrasisinin değişik kesimlerinin ortak görüşüdür. Bu görüş ortaklığı kendini, bu aynı iktisadi ve toplumsal koşullarda demokrasi mücadelesini burjuva demokratik devrim kapsamında görmek olarak da gösteriyor. Bu doğaldır; zira bu iki görüş birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

TDKP'nin küçük-burjuva devrim teorisinin temel unsurlarını sıralarken, bunlardan dördüncüsünün, *"emperyalizme ve komprador kapitalizme karşı mücadele, sosyalist devrim mücadelesinin değil, demokratik devrim mücadelesinin muhtevası içindedir"*, tezinde ifade bulduğunu görmüştük. Başka vesilelerle hasımlarını "kapitalizme karşı demokratik devrim safsatası" ile suçlayan TDKP'nin böyle bir tezi savunması şaşırtıcı görünebilir. Fakat onun kendi teorik sistemi ve kavramları çerçevesinde düşünüldüğünde, bu göründüğü kadar şaşırtıcı değildir. Zira görmüş bulunduğumuz gibi, TDKP komprador kapitalizmi "gerçek" kapitalizm, "sanayi" kapitalizmi olarak görmez. Bu kapitalizm ülkenin burjuva kapitalist gelişmesinin ifadesi olmak bir yana, TDKP'ye göre, tersine, onun engelidir. Emperyalizmin uzantısı olmakla kalmayan, içte de *"feodalizmi yaşatan ve feodalizmle ittifak kuran"* bu kapitalizmin tasfiyesi, toplumun burjuva gelişmesinin önünü açmak demektir. Emperyalizm, komprador tekelci kapitalizm ve feodalizm, *"Türkiye halkını sömürüp ezmekte ve **milli kapitalizmin gelişmesini önlemekte**, bu temelde bağımsızlık ve demokrasiyi ayaklar altına almaktadır... **Gelişme durumunda olan ve bu gelişmesi hakim***

emperyalist ve feodal ilişkiler tarafından engellenen kapitalist üretici güçlerdir."

Sorun böyle konulunca, öngörülen devrim aşamasına "*kapitalist üretici güçleri*" serbest bıraktırma işlevi yüklenince, "*emperyalizme ve komprador kapitalizme karşı mücadele, sosyalist devrim mücadelesinin değil, demokratik devrim mücadelesinin muhtevası içindedir*" tezi, **kendi içinde** belli bir tutarlı mantığa oturuyor demektir. Kendi içinde, **yani** bir kez daha "soyut şema"da, "teori"de, 1930'lar Çin'inden 1970'ler Türkiye'sine adapte edilmiş Çin Devrim modelinde.

Temel toplumsal ve siyasal sorunların çözüme bağlanmasında, somut tarihsel durumu, toplumsal ve iktisadi gerçekleri gözönünde bulundurmak, soyut kavramlardan değil de somut gerçeklerden hareket etmek, marksist diyalektiğin temel bir ilkesidir. Bu ilkeyi gözönünde bulundurmayanlar, sömürge ve bağımlı ülkelerin devrim sorunlarıyla ilgili olarak yüzyılın başında, o günün somut tarihsel ortamında, iktisadi, toplumsal ve siyasal koşullarında geçerli kavram ve tanımları, bu ülkelerin yaşadıkları tarihsel evrime, katettikleri iktisadi ve toplumsal gelişmeye, sınıf ilişkilerinde yaşadıkları köklü değişime rağmen, günümüz koşullarında tekrarlamaya kalkanlar, Marksizmin devrimci diyalektiğini hiçe saymakla ve böylece teorik iflasa düşmekle kalmazlar, proletarya adına önerdikleri çözümlerle gerçekte burjuva demokratik konumların ötesine de geçemezler.

Batıda kapitalizmin tekelci aşamaya geçtiği, ulusal gelişme ve ulusal devletin tarihsel rolünü tamamladığı ve tarihsel geçmişin malı haline geldiği bir dönemde, ulusal gelişme ve ulusal devlet sorunu, Doğu Avrupa'da çözülmek üzere gündemdeydi; Asya'da ve Afrika'da ise gündeme henüz yeni yeni giriyordu. Bu sonuncu grupta yer alan ülkeler feodal ve ataerkil ilişkilerin egemen olduğu geri tarım toplumlarıydı. Kapitalist gelişmenin henüz şafağında idiler. Burjuva ulusal gelişme-

leri, yalnızca egemen feodal ilişkiler ve onların siyasal ve kültürel üstyapısı tarafından değil, aynı zamanda, evrensel bir sömürgeci sisteme dönüşmüş bulunan ve bu ülkelerin feodal gerici güçleriyle ittifaka girerek, onları kendine bağlayarak bu ülkeleri köleleştiren emperyalizm tarafından da engelleniyordu.

Fakat öte yandan, sömürü ve yağmasını geliştirme çabası içerisinde, sermaye ihracı yoluyla bizzat emperyalizmin kendisi, bu ülkelerdeki geleneksel ilişkileri ve yapıyı çözüyor, kapitalist gelişmeyi uyarıyor, bu ülke halklarının tarımsal tecrit olmuşluklarını bozarak, onları kapitalist gelişmenin girdabına sürüklüyordu. Bunun temel tarihsel sonucu, uluslaşma sürecinin oluşması, ulusal bilincin uyanması, emperyalizmin ulusal boyunduruğuna ve onun içteki iktisadi-toplumsal temeli feodal ilişkilere, ortaçağ güçlerine karşı güçlü bir burjuva demokratik kurtuluş hareketinin gelişmesi ve yayılması oldu. Bu, Batı'da burjuva demokratik devrimler çağının geride kaldığı, tarihe karıştığı bir dönemde, Doğu'da burjuva demokratik devrimler döneminin başlaması demekti. 1913 tarihli bir yazısında uyanan Asya'yı değerlendiren Lenin, "*Rusya'daki 1905 Hareketi ardından demokratik devrim, Asya'nın tümüne, Türkiye'ye, İran'a, Çin'e yayıldı. Britanya Hindistanı'nda da mayalanma artıyor*", gözleminde bulunuyordu.

Genel olarak burjuva demokratik hareket, her zaman ulusal bir öğe, ulusal demokratik bir içerik taşır. Bu, Batıda feodal parçalanmışlığa karşı ulusun birliğini kurmak ve bunu "ulusal devlet"te cisimleştirmek şeklinde oldu. Doğu Avrupa'nın çok uluslu devletlerinin bünyesinde, ulusal bağımlılıktan kurtulmak ve kendi ulusal devletini kurmak hakkı ve isteminde ifadesini buldu. Gerek Batı'da gerekse Doğu Avrupa'da, ulusal sorun, feodal ilişkilerin ve onların temsilcisi ortaçağ güçlerinin tasfiyesi sürecinin, genel olarak burjuva demokratik devrimin bir parçasıydı.

Doğu'da, sömürge ve bağımlı ülkelerde ise, burjuva de-

mokratik devrimin ulusal yönünü, dışta emperyalizmin egemenliğinden ve içte feodal parçalanmışlıktan kurtulmak, ulusal bağımsızlığı elde etmek, ulusal birliği gerçekleştirmek, bağımsız bir ulusal devlet kurmak istemi oluşturmaktaydı. Yüzyılın başı, bu tür ülkeler için, burjuva demokratik gelişme süreçleriyle ulusal uyanış ve bağımsızlık süreçlerinin içiçe geçerek yaşandığı bir tarihsel dönemin başlangıcıydı. **Ulusal** demokratik bir muhteva taşıyan anti-emperyalist mücadele ile anti-feodal demokratik mücadele birbirleriyle kopmaz bağlar içindeydi. Genel olarak burjuva demokratik kurtuluşun ve özel olarak ulusal kurtuluşun yolu, dışta emperyalizme karşı ulusal devrim ve içte feodalizme karşı toprak devrimi mücadelesinden geçmekteydi. Ulusal bağımsızlık, siyasal özgürlük ve toprak devrimi temel istemlerine dayalı bu mücadelenin temel toplumsal dayanağı, doğal olarak köylülüktü. Birer geri tarım toplumu olan bu ülkelerin nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturan bu toplumsal tabaka, köylülük, emperyalist kölelikten ve feodal ilişkilerden en büyük acıyı çekiyordu.

Konumuzla ilgili kısa sonuç şudur: Sözü edilen tarihsel evrede, sömürge ve bağımlı ülkelerin o günkü iktisadi ve toplumsal koşullarında, emperyalizme karşı mücadele **nesnel olarak burjuva demokratik bir içerik** taşıyordu ve burjuva demokratik devrimin bir unsuruydu. Ulusal demokratik devrim, proletarya önderliğinde bir işçi-köylü devrimi olarak başarıya ulaşsa bile, emperyalizmin ve işbirlikçi burjuvazinin iktisadi varlığına el konulması, kısaca millileştirmeler, devrim **bu sınırlar** içinde kaldığı sürece, **demokratik nitelikli** tedbirler olmaktan öteye gidemezdi. Devrimin o aşamadaki genel toplumsal ve iktisadi muhtevası, toplumsal dayanakları, çeşitli sınıflar arasındaki ilişkinin durumu, bunun ortaya çıkardığı siyasal iktidarın niteliği vb. -tüm bunlar, devrimin bu ilk aşamasında, daha ilerisine elvermezdi. Daha ilerisine geçmek, yarı yolda durmayarak yeni bir devrim sürecini başlatmak, burjuva de-

mokratik devrimi sosyalist devrime dönüştürmek, burjuva ulusal kurtuluş aşamasından kesintisiz olarak sosyal kurtuluş aşamasına geçmek, ulusal siyasal bağımsızlığı elde etmekle yetinmeyerek kapitalist dünya sistemini yarmak ve bütünüyle dışına çıkmakla olanaklı olabilirdi. Sürecin bu aşamasında uluslararası mali sermayeye karşı direniş **sosyalist bir muhteva** taşır ve **proleter devrimin asli unsurlarındandır.**

Leninizm, geri ülke devrimlerine, burjuva demokratik gelişme süreçleriyle karşı karşıya olan sömürge ve yarı-sömürge ülke devrimlerine, bu teorik ve tarihsel perspektifle yaklaştı. Bu perspektifin bütün sonuçlarıyla gerçekleşmesi, söylemeye gerek yok, proletaryanın bu devrimlerde öngörülen rolü oynamasıyla olanaklıydı. Nesnel ya da öznel etkenlerin bir sonucu olarak proletaryanın kendi rolünü oynayamaması koşullarında, burjuvazi bu devrimlerde etkin olacak, toplumsal ve iktisadi içeriğini güdükleştirecek, sınıf doğası gereği feodallerle uzlaşarak toprak devrimine ve siyasal özgürlüğe karşı duracak, emperyalizmle uzlaşarak sınırlı bir siyasal bağımsızlığın elde edilmesiyle burjuva demokratik hareketi sona erdirecekti. Birçok ülkede ve bu arada Türkiye'de böyle oldu.

Tarihsel sürecin yaşanışındaki büyük çeşitlilikler, farklılıklar ve özgünlükler ne olursa olsun, dünün sömürge ve yarısömürge ülkelerinin bugün dünle kıyaslanmayacak ilerlemeler ve değişmeler yaşadığı nesnel tarihsel bir gerçektir. Bu gelişme biçimlerinin birilerinin kafasındaki soyut şemalara, önyargılara uymaması, nesnel olarak yaşanmış oldukları gerçeğini bir nebze olsun değiştirmez. Yüzyıllık bir zaman kesiti içinde bu ülkelerin yaşadığı iktisadi, toplumsal ve siyasal süreçlere, geride bıraktıkları gelişme evrelerine rağmen, bugün artık bu ülkelerin herbirindeki yeni iktisadi ve toplumsal koşulları somut olarak incelemek ve içinde bulundukları devrim aşamasını, karşı karşıya bulundukları devrim görevlerinin muhtevasını ve niteliğini buna göre saptamak ve tanımlamak yerine, dünün

koşulları için ortaya konmuş çözüm ve tanımları tekrarlayanlar, Marksizmin devrimci yönteminden ve teorisinin devrimci ruhundan bütünüyle kopmuşlardır.

Emperyalizme, uluslararası mali sermayeye karşı mücadelenin her evredeki somut tarihsel anlamına, toplumsal ve iktisadi muhtevasına bakmadan, her durumda salt "demokratik" ya da "ulusal" olarak tanımlamak, böyle görüp bu şekilde ele almak, burjuva demokratik bir önyargıdır. Kapitalist bir ülkede milliyetçi-liberal bir platformun ifadesidir. 1960'larda Yön Hareketi'nin platformu buydu. Kendine milli kurtuluş savaşını tamamlama misyonu yüklemesi nedensiz değildi. Yön'ün ideolojik uzantısı durumundaki MDD Hareketi'nin ikinci milli kurtuluş savaşı şiarı atması da aynı şekilde nedensiz değildi. Milli kurtuluş, burjuva kurtuluştur. Her ikisi de burjuva milliyetçi konumda olan bu akımların, kapitalist bir ülkede, kendilerine burjuva ve ulusal gelişmenin artık tali plana düşmüş sorunları ve görevlerini temel almaları, emperyalizme, uluslararası mali sermayeye karşı mücadeleyi burjuva-ulusal gelişmenin ihtiyaçları çerçevesinde değerlendirmeleri doğaldır. Ama marksistler için, işçi sınıfının bilinçli temsilcileri için, burjuva ve ulusal gelişme sürecini esas olarak tamamlamış bir toplum, somut olarak Türkiye, neden hala burjuva demokratik devrim aşamasında bulunsun ve böyle bir ülkede, "emperyalizme ve komprador kapitalizme karşı mücadele" neden hala burjuva demokratik bir muhteva taşısın? Böyle düşünebilenler, kendilerine marksist deseler bile, gerçekte Yön ve MDD Hareketlerinin küçük-burjuva milliyetçi yankılarından öte birşey değildirler.

Emperyalizme karşı mücadele farklı toplumsal ve iktisadi koşullarda farklı bir anlam ve muhteva taşır. Feodal ya da yarı-feodal bir toplumda, içte feodalizmden kurtuluş, dışta emperyalizmden kurtuluşla çakışır; ikisi bir arada, toplumun burjuva ulusal gelişmesinin, ulusal kurtuluşun, burjuva demokratik kur-

tuluşunun ifadesi olur. Yüzyılın başında ve kaba bir dönemlemeyle ilk yarısı boyunca, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler bu süreçlerle, ulusal kurtuluş, burjuva kurtuluş süreçleriyle yüzyüze idiler. Oysa kapitalist bir toplumda durum tümüyle farklıdır. Artık sözkonusu olan sermayenin egemenliğinden kurtuluştur, sosyal kurtuluştur. İçte sermaye egemenliğine karşı mücadele, dışta onun uluslararası dayanaklarına, bir parçası olduğu uluslararası mali sermayeye karşı mücadeleyle birleşmiştir; dünya sermaye cephesini yarmak ve dışına çıkmakta ifadesini bulan bir proleter devrim mücadelesidir. Anti-kapitalist, sosyalist bir muhteva taşır. Birinci tarihsel durumda sözkonusu olan "ulusun" emperyalizmden ve feodalizmden kurtuluş mücadelesiyken, ikinci tarihsel durumda artık sözkonusu olan proletaryanın ve tüm çalışan ve sömürülen emekçi yığınların uluslararası ve yerli sermaye egemenliğinden kurtuluş mücadelesidir.

TDKP *Kongre Belgeleri* bir vesileyle **bugünün Türkiye'si için** önerdiği UDHD'yi şöyle tanımlıyor: "*UDHD, burjuva bir karakter taşır ve ancak ulusal kurtuluş (emperyalizmden ve feodalizmden kurtuluş) sorununu çözümleyebilir*" (s.362)

Soyut olarak doğru olan bu tanım, çağdaş Türkiye için devrim programı haline getirildiğinde, Yön ve MDD Hareketi'nin burjuva demokratik bir yankısına dönüşür. Türkiye'de hala gündemde olanın ulusal kurtuluş, "*emperyalizmden ve feodalizmden kurtuluş*", yani sözün kısası, **burjuva kurtuluş** olduğunu savunanlar modern sınıf ilişkilerini, burjuva toplumumuzdaki temel sınıf ilişkilerini ve çatışmasını örtmeye çalışan liberaller olabilir ancak.

Son olarak şunu da belirtelim. TDKP'nin, "gerçek bir sanayi kapitalizmi" olarak görmediği için, sosyalist devrimin değil demokratik devrimin muhtevası içinde ele aldığı "uluslararası mali sermayenin uzantısı kapitalizm", mali sermaye çağının tek gerçek kapitalizmidir. Mali sermayenin dünya egemenliği ça-

ğında, kapitalizmin uluslararası bir iktisadi sisteme dönüştüğü bu çağda, "milli kapitalizm" gerici bir küçük-burjuva ütopyasıdır. Bugünün Türkiye'sinde **egemen olan** uluslararası mali sermayenin "uzantısı" kapitalizme karşı devrim, gerçek ve kaçınılmaz bir proleter devrimidir. Bunu anlayamayan, emperyalizm ve proleter devrimler çağından hiçbir şey anlayamamıştır.

(H.Fırat, ***Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm,***
Eksen Yayıncılık, 2. Baskı, s.120-126)

III. BÖLÜM

Değişik açılardan anti-emperyalist mücadelenin kapsamı ve niteliği

Bugünün Türkiye'sinde anti-emperyalist mücadelenin kapsamı ve niteliği nedir sorusunu yöntemsel çerçeve içinde irdelemeyi sürdürelim.

Türkiye'de emperyalizmin iktisadi, siyasi, kütürel, mali, diplomatik egemenliğini tasfiye etmek ne anlama gelir? Bu çok yönlü, çok boyutlu egemenlik nasıl tasfiye edilebilinir? Bu sorunun yanıtı, tamamen, bu egemenlik hangi iktisadi ve sosyal temel üzerinde duruyor, hangi iktisadi-sosyal ilişkiler üzerinde yükseliyor sorusunun yanıtıyla bağlantılıdır. Zira emperyalist egemenliğin tasfiyesi ancak bu temelin ortadan kaldırılmasıyla, bu ilişkilerin tasfiye edilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla sorumuzun yanıtı, bu belirlenen çerçeve içinde, bir somutluk ve kesinlik kazanıyor. Bugün emperyalizm Türkiye üzerindeki genel egemenliğini Türk burjuvazisinin bu toplum-

daki sınıf egemenliğine, onun temsil ettiği kapitalist üretim ilişkilerine borçludur. Emperyalizmin Türkiye'deki egemenliğinin içteki temeli, kapitalist üretim ilişkileridir. Emperyalist egemenlik bu temel üzerinde yükselmekte, bu sayede devam etmektedir. Ama eğer emperyalizmin bu ülkedeki varlık temeli buysa, toplumsal-iktisadi temeli buysa, açıktır ki, siz bu temelleri tasfiye etmeden emperyalizmin çok yönlü egemenliğini tasfiye etme olanağı bulamazsınız.

Burada sorunların programatik çerçevesini ele aldığımızı, dolayısıyla devrimin stratejik sorunlarını tartışmakta olduğumuzu hatırlatmak belki gereksizdir. Emperyalizme bağımlılık Türkiye için temel bir yapısal sorunsa eğer, emperyalist egemenliğin tasfiyesi sorunu da doğal olarak bu kapsamda, yani bu bağımlılık ilişkisinin temellerini ortadan kaldırmak çerçevesinde tartışılır. Öteki her türlü anti-emperyalist istem, özlem ya da adım bu ana çerçeve içinde anlamını bulur. Örneğin siz burjuvaziyi tasfiye etmeden de bu ülkenin NATO'dan çıkışını sağlayabilirsiniz, ya da örneğin ABD ile olan ikili antlaşmaları feshettirebilir, askeri üslerin varlığına son verebilirsiniz, IMF'yle kölelik antlaşmalarını iptal ettirebilirsiniz. Bütün bunları burjuvazinin sınıf egemenliğini tasfiye etmeden de şu veya bu ölçüde yapabilirsiniz. Bunların hepsi siyasal önlemler olarak, kısmi iktisadi önlemler olarak, burjuvazinin siyasal sınıf egemenliğiyle bağdaşabilir adım ve önlemlerdir. Kaldı ki, bu çerçevede bir anti-emperyalist programı '60'lı yıllarda neo-kemalist solcu burjuva akımlar zaten formüle etmiş, savunmuş, darbeci çerçevede de olsa somut girişimlere konu etmişlerdi. Orta sınıf temsilcisi burjuva aydınlarının kapitalizmin temellerine dokunmayan, zaten böyle bir iddia da taşımayan bu programları ve çizgileri, bu önlemler paketinin sınırlı bir burjuva demokratik platformu temsil ettiğinin bir başka güvenilir göstergesidir. İleride üzerinde daha geniş duracağız; Yön Hareketi'nde ifadesini bulan bu çizginin çöküşü, öteki etkenler

yanında, emperyalist egemenliğin dayandığı kapitalist temelin iktisadi gelişme ve sosyal-siyasal olaylarla apaçık görülmesinin bir ifadesiydi. '60'lı yıllarda kapitalizm karşıtlığından koparılmış bir anti-emperyalist mücadelenin bayraktarlığına soyunmuş Yön'cü aydınlar, emperyalist egemenliğin oturduğu sağlam kapitalist temelleri nihayet gördüler ve böylece milli sanayi kapitalizmine ilişkin son umutlarını yitirdiler. "Sistem"in gerçeklerine boyun eğdiler. Kendi burjuva konumlarının gereği ve kaçınılmaz bir sonucu olarak, onun karşısına dikilemeyeceklerini anlayınca, onunla bütünleşme yoluna gittiler. 12 Mart burada bir dönüm noktası oldu; '60'lı yıllardaki sevdalarından 12 Mart'la birlikte vazgeçtiler. 12 Mart sonrasında bu akımlardan geriye belirgin bir iz kalmaması rastlantı olabilir mi?

Fakat elbette, emperyalizmin Türkiye üzerindeki egemenliğine karşı ortaya çıkan orta sınıf ilericiliğinin '60'lı yılların ardından 12 Mart ile birlikte nefesini tüketmiş olması olgusu, onun o yıllarda bayraktarlığını yaptığı sınırlı anti-emperyalist istemlerin anlamını kaybettiğini, ya da burjuvazi devrilmedikçe bu önlemlerin gerçekleşmeyeceğini göstermez. Böyle bir iddia saçma olur.

Halk yığınlarının devrimci kalkışması ya da basıncı sonucunda bu adımlar kısmen de olsa atılabilir, bu tür önlemler şu veya bu ölçüde alınabilir. Ama bu adım ve önlemler, kendi başına, emperyalizmin ülke üzerindeki egemenliğinin son bulması anlamına gelmez, ki zaten şu an açıklayıp vurgulamaya çalıştığımız temel nokta da budur. Çünkü bu tür adım ya da önlemlere konu olan bağımlılık ilişkileri, emperyalizmin temeldeki iktisadi-mali egemenliğinin siyasal, askeri ve diplomatik sonuçlarından başka birşey değildir. Emperyalizmin bu toplumdaki egemenliği, bu ülkede askeri üslerinin olmasından, ya da Türkiye'nin NATO üyesi olmasından ve ABD ile bir dizi askeri ve siyasal antlaşma yapmış olmasından, ya da uluslararası politikada Türkiye'nin Amerika'nın dümen suyundan ol-

masından doğmuyor. Böyle sanmak, nedenler ile sonuçları, ya da temeldeki iktisadi ilişkiler ile bu temelin yansıması olan siyasal-askeri bağımlılık ilişkilerini birbirine karıştırmak olur. Elbette ki çağdaş dünyada emperyalist egemenliği bu tür ilişkilerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bunlar emperyalist egemenliğin aldığı somut biçimlerdir. Emperyalist kölelik ilişkileri bunlarla ete-kemiğe bürünür. Ama bu böyle olmakla birlikte, emperyalist egemenliğin asıl temeli ve özü iktisadi ve mali ilişkilerdir. Bu temel üzerinde ve bu temel sayesindedir ki, emperyalist burjuvazi siyasal, askeri, diplomatik ve elbette ki kültürel açıdan da ülkenize ya da toplumunuza hükmetme gücü ve imkanı bulabiliyor.

Burjuvazinin sınıf egemenliğinin ayakta kaldığı koşullarda ve sürece, alınabilecek bütün bu radikal siyasal ve kısmi iktisadi önlemler dizisi, anti-emperyalist mücadelenin burjuva demokratik içeriğine girer. Yani kapitalizmin temelleriyle bağdaşan demokratik önlemler olur bunlar. Türkiye'nin NATO'dan çıkması önemli bir olaydır; ama bu, kendi başına ve kendi sınırları içinde demokratik bir ulusal önlem olarak kalır. Askeri üslerin sökülüp atılması ya da Amerikan emperyalizminin Türkiye'de bu kadar kolay at koşturmasına karşı alınabilecek çeşitli önlemler, toplumun bu konuda gösterebileceği direnç ile yönetenleri mecbur edebileceği başka bazı siyasal önlemler de, aynı şekilde, anti-emperyalist mücadelenin demokratik yönlerini oluştururlar. Yani temelde burjuvazinin sınıf egemenliğiyle bağdaşabilir şeylerdir bunlar. 1979 Devrimi sonrasında İran'da ya da 1974 Devrimi sonrasında Portekiz'de olduğu gibi.

Örneğin 1974'de Portekiz'de, sınıfsal iktidarın el değiştirmesi anlamında değil, fakat faşist-sömürgeci Salazar rejiminin çökmesi sınırları içinde bir devrim oldu. Halk hareketi büyük bir inisiyatif kazandı. Halk hareketinin politik temsilcileri büyük bir etkinlik ve önemli siyasal mevziler kazandılar,

hükümette yer aldılar, fiili durumlar yarattılar. Bu sayede ve işçi sınıfı ve emekçi köylülüğün günden güne büyüyen devrimci inisiyatifinden alınan güçle, tekelci burjuvaziye ve emperyalizme karşı bir dizi siyasal ve iktisadi önlem alındı. Geniş çaplı millileştirmeler yapıldı. Ama o günün koşullarında bu tür önlemlerin ve millileştirmelerin hepsi demokratik bir içerik taşıyordu. Henüz sosyalist hiçbir yön yoktu bu önlemler dizisinde. Çünkü burjuvazi, siyasal egemenliği belli bir sarsıntı geçirmiş olmakla birlikte, bir sınıf olarak ayaktaydı ve toplumsal egemenliğini henüz sürdürüyordu. Burjuvazinin bürokratik-militarist aygıtı geçirdiği sarsıntıya rağmen ayaktaydı. Devrim yaptıklarını iddia edenler, onu parçalamakla değil, ele geçirip sözde demokratikleştirmekle meşguldüler. Burjuvazi, toplumsal egemenliği sürdüğü ve devleti ayakta kaldığı için, çok geçmeden inisiyatifi ele geçirmek ve sarsıntı geçiren siyasal egemenliğini yeniden tam olarak kurmak olanağı bulabildi. Üstelik geçmişe göre daha güvenli temeller üzerinde. Portekiz Devrimi'nin sarsıntısı içerisinde kazanılmış sosyal ve siyasal haklar gerisin geri budandı. Köylüler topraklarından sürülüp atıldı. İşçilerin fabrikalarda kazandığı mevzilere son verildi. İlerici-devrimci güçlerin kazandığı mevzileri tahrip edildi. Kitlelerin bizzat devrimci kalkışma içerisinde yarattığı örgütlenmeler dağıtıldı. Özetle burjuvazi durum üzerinde yeniden egemenliğini tam olarak kurdu.

Bu gerçeklerin konumuzla bağlantısı şudur: Burada burjuvazinin sınıf egemenliği yönünden söylenenler, olduğu gibi, emperyalizmin Portekiz üzerindeki çok yönlü egemenliği için de geçerlidir. Burjuvazinin sınıf egemenliğine temelde dokunulmadığı için, gerçekte emperyalizmin Portekiz toplumundaki egemenliğinin temellerine de dokunulmamış oldu. Portekiz burjuvazisinin çok geçmeden sarsıntıyı atlatarak durum üzerinde yeniden tam hakimiyetini kurması, bu temel üzerinde emperyalizmin de sarsılan hakimiyetini yeniden kurması ve pekiştir-

mesi anlamına geldi.*

Oysa 48 yıllık bir amansız faşist rejimin toplumda yarattığı çelişki birikimi, burjuvazinin sınıf egemenliğinin devrilmesi ve emperyalizmin Portekiz üzerindeki egemenliğinin son bulması gibi bir sonuca da yol açabilirdi. Kuşkusuz bu, devrimin olgunluk derecesine ve bu çerçevede devrimci toplumsal dinamiklerin gelişme gücüne olduğu kadar, işçi sınıfının devrimci hazırlığı sorununa, işçi sınıfının kendi devrimci müttefikleriyle birleşme yeteneğine bağlı bir sorundur. Eğer devrim yeterli iç dinamizme sahipse ve işçi sınıfının da böyle bir politik hazırlığı varsa, yani sınıf bağımsızlığı kazanmışsa, kendi partisinin siyasal öncülüğü altında birleşmişse ve bu sayede öteki emekçi sınıfları da arkasından sürükleme yeteneğine sahipse, işte ancak bu takdirde, sözünü ettiğim türden sonuçlar umulabilirdi. Portekiz işçi sınıfının buna hazır olmadığını olaylar gösterdi. Herşey bir yana, Portekiz işçi sınıfının önünü tutan parti devrimciliği tartışmalı bir partiydi. Portekiz Komünist Partisi, işçi

---

* Amerikalı bir yazar, 1974 Devrimi'nin patlak verdiği sırada, emperyalizmin aynı zamanda kurucu kimlikte bir NATO üyesi olan Portekiz üzerindeki iktisadi ve mali egemenliği hakkında şu bilgileri veriyor:

"Çokuluslu şirketler Portekiz ekonomisinin üçte-birini denetim altında bulunduruyorlardı, öteki üçte-biri de bu şirketlere mali bakımdan bağlı firmaların elindeydi. Portekiz'de 800'den fazla firma çalışıyordu, bunların başında Batı Alman firmaları, ikinci sırada da Amerikan firmaları geliyordu.

"Amerika Birleşik Devletleri için Portekiz'den daha önemli olan onun sömürgeleriydi. Mozambik, Portekiz Ginesi ve Angola'nın bağımsızlığı bu ülkelerdeki ve tüm Afrika'daki çok-uluslu yatırımları tehlikeye atacaktı. Teksas'tan iki kat büyük olan Angola doğal kaynakları bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biriydi. ..." (Gil Green, *Portekiz Devrimi*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s.94 -Red)

sınıfı içinde eskiye dayalı köklü bir varlığı ve çok özel bir ağırlığı olan bu parti, revizyonist "anti-tekel demokratik devrim stratejisi" izleyen bir partiydi. Bu açıdan Portekiz deneyimi, aynı zamanda "anti-tekel demokratik devrim stratejisi"nin nelere yol açacağını da gösteren bir örnek oldu. PKP'nin uluslararası revizyonist hareketin bir parçası olması gerçeğinden kalkarak, bu partinin izlediği bu çizgi ile kendi "anti-emperyalist demokratik devrim"leri arasında bir ilişki ya da benzerlik kurulamayacağını iddia edebileceklere, yakın zamandaki bir polemikte, temel mantıklarının gerçekte aynı olduğu konusunda yeterli açıklıkta kanıtlar sunuldu sanırım. (Sözkonusu polemik için bkz. *Demokratizmi Savunmanın Sınırları*, IV. Bölüm, *Revizyonizmden Alınma Bir Strateji: Anti-Tekel Demokratik Devrim*, s.71 ve sonrası. İlgili bölümden bir parçayı ekte okurlarımıza sunuyoruz. -Red)

Yine de İran ya da Portekiz örneklerinin de bir kez daha doğruladığı temel önemde bir gerçek var. Burjuva düzeninin temelleriyle bağdaşan herhangi bir radikal demokratik önlemin gerçekleşebilmesi bile, ancak yığınların devrimci başkaldırısı ve inisiyatifiyle mümkündür. Demokrasi tartışmalarında bu mesele ayrıntılı olarak tartışıldı ve Lenin'in bu çerçevedeki bazı temel vurgularıyla desteklendi. Zannediliyor ki, eğer bir önlem reform önlemi ise, yani burjuva düzenin temelleriyle bağdaşabiliyorsa, o ancak mücadelenin olağan seyri içerisinde kazanılır. Elbette bu doğru değil. Türkiye, tıpkı 1974'de Portekiz'de ya da 1979'da İran'da olduğu gibi, öylesine kendine özgü bir devrimci toplumsal sarsıntı yaşıyabilir ki, burjuvazinin sınıf egemenliği yıkılmadığı halde, bu sarsıntı sayesinde emperyalist boyunduruğa önemli darbeler vuran bir dizi adım atılabilir. Ama önemle yinelemek gerekir, bu ancak bir devrimci halk hareketi sayesinde olabilir. Ya da örneğin bu tam da İran ya da Portekiz türü bir devrim sayesinde olabilir. Geleneksel küçük-burjuva halkçı akımların savunageldikleri proleter devrimi

önceleyen, ondan teorik ve tarihsel olarak ayırdedilebilen türden bir "anti-emperyalist demokratik devrim" de, Türkiye'nin gerçek iktisadi-toplumsal ilişkileri içinde olsa olsa ancak bu türden, bu sınırlar içerisinde bir şey olabilir. Ama kritik bir nokta; böyle bir durumda, burjuvazinin sınıf egemenliği henüz varsayılıyor. Bu egemenliğin gerisindeki emperyalist sermaye egemenliğiyle birlikte yıkıldığı bir durum ise, kökleşmiş ve tortulaşmış burjuva demokratik önyargıları aşamayanlar ne derlerse desinler, gerçekte bir proleter devrimin ta kendisi olur.

İran halkı 1979 Devrimiyle Amerikan emperyalizminin Şah diktatörlüğü döneminde sahip olduğu bir dizi mevziyi söküp attı. Uluslararası sermayenin İran toplumu üzerindeki egemenliğine önemli bir darbe vuruldu. Ama burjuva düzeninin temelleri İran'da buna rağmen ayakta kaldı. Yani bunlar burjuva demokratik adımlar ve önlemler olarak kaldılar. Tabii üstüne bir de Mollaların gerici rejimi binince, toplum bir cephede kazandığı demokratik mevzileri bir başka cepheden yeniden kaybetti. Ortaçağ karanlığına mahkum edilir hale geldi.

Burjuva demokratik sınırlar içinde sınırlı bazı anti-emperyalist önlemler, çağdaş İran tarihinin başka dönemlerinde de var. 1951'de bir milliyetçi burjuva olan Musaddık, İran'da İngiliz petrol tekellerinin elinde bulunan petrolü millileştirdi. Bu radikal bir demokratik önlemdi. İran'daki işbirlikçi gerici güçlerin Şah şahsında buna birkaç yıl sonra gösterdikleri direnç, geniş halk kitlelerinin Musaddık'a destek veren politik gösterileriyle göğüslendi. Öylesine ki, Şah ülkeden kaçmak zorunda kaldı. Ama ne oldu? Emperyalizm ülkeden kaçmak zorunda kalmış Şah'la sıkı işbirliği içinde kısa sürede darbesini yapıp Musaddık'ı devirdi. Millileştirmelere son verilerek petrole yeniden emperyalist petrol tekelleri hesabına el kondu. İşte burjuva düzenin temelleri üzerinde elde edilen burjuva demokratik ulusal mevzilerin bir de böyle bir yanı var. Burjuva düzenin temelleri ayaktaysa, içte tekelci burjuvazi dışta em-

peryalist sistem, çok geçmeden denetimini yeniden sağlayacak, sınırlı ulusal demokratik mevziler tahrip edilecektir. Eğer bu önlemler, proleter devrime geçişin ara momentleri değil de, kendi başına ya da kendinden ibaret önlemlerse, bir süre sonra burjuvazi/sistem inisiyatifi yeniden elde eder ve kazanılmış bu mevzileri yokeder.

Şu veya bu anti-emperyalist önlemi kendi içinde tartışmakta bir güçlük yoktur. Bunun niteliğinin burjuva demokratik olduğunu kabul etmekte de aynı şekilde bir güçlük yoktur. Gelgelelim, yinelemek gerekir ki, tartışmanın özü ve gerçek çerçevesi bu değil. Tartışmanın özü ve gerçek çerçevesi, Türkiye'deki devrimin temel stratejik sorunları ve bu çerçevede saptanacak olan hedefleri üzerinedir. Türkiye'de emperyalizmin egemenliğinin tasfiyesi sorunu gibi temel bir stratejik sorun var bizim karşımızda ve tartışmamızın asıl çerçevesi de doğal olarak budur.

Bu çerçevede buraya kadarki anlatımımın özünü toparlamak istiyorum. Türkiye'de emperyalizmin çok yönlü egemenliği nasıl tasfiye edilebilir sorusunun yanıtı neyse, Türkiye'de anti-emperyalist mücadelenin gerçek niteliği ve kapsamı da odur. Bu egemenlik ancak Türk burjuvazisinin sınıf egemenliği tasfiye edilerek tasfiye edilebilir; sözkonusu olan emperyalizmin egemenliğinin gerçek, köklü ve kalıcı bir tasfiyesi ise, bundan başka çözüm yolu yoktur. Ama eğer emperyalist bağımlılık ancak böyle tasfiye edilebiliyorsa, bu, anti-emperyalist devrimin bu noktada sosyalist bir temel ve içerik kazandığının da somut bir ifadesi olur.

Yüzyılın başında, şu veya bu sömürge ya da yarı-sömürge ülkede, sorun böyle değildi. Emperyalizm içte komprador-feodal sınıflar aracılığıyla hükmediyordu; ülkenin toplumsal ilişkilerine çok büyük ölçüde feodal, yarı-feodal ilişkiler egemendi. Emperyalizmin iç dayanağı buydu; sömürge ya da yarı-sömürge ülkeler üzerindeki egemenliği, bu ilişkilerin temsilcisi sınıflar-

la bağlantılı bir egemenlikti. Bu tarihsel evrede ve toplumsal koşullarda, emperyalizmin sömürge ve yarı-sömürge ülkeler üzerindeki sömürü ilişkileri, daha çok hammadde kaynaklarının yağmalanması ve emperyalist ülkelerin mamül mallarının pazarlanmasına dayalı idi. Emperyalist sermaye ihracı ve yatırımları da bu ihtiyaçlar çerçevesinde kullanılıyordu. Bunu devletten devlete ağır koşullarda verilen kredi ve borçlar, yani emperyalist tefeci sömürü ilişkileri tamamlıyordu. Elbette ki emperyalizmin temel karakteristiklerinden biri sermaye ihracıdır. Ama emperyalizmin geri ülkelere sermaye ihracı uzun bir dönem doğrudan sanayi yatırımları biçimini almadı, ya da pek az durumda aldı. Bu, genel toplumsal ilişkiler açısından baktığımızda, henüz son derece cılızdı. Emperyalist sermayenin doğrudan artı-değer sömürüsüne dayalı kapitalist yatırımları henüz tali durumdaydı. Oysa özellikle İkinci Dünya Savaşını izleyen dönemde, salt Türkiye'ye değil, dünyanın birçok bağımlı ülkesine doğrudan kapitalist sanayi yatırımlarına yönelen sermaye ihraçları yaşandı. Burada bunun nedenlerine giremem, şimdilik önemli olan olgunun kendisine işaret etmektir. '50'li ve '60'lı yıllarda belirgin hale gelen, Türkiye kapitalizminin yaşadığı gelişme üzerinden çıplak gözle izlenebilen bu olguya bugün kimse itiraz etmiyor zaten. Problem bunun emperyalist bağımlılık ilişkilerine kazandırdığı yeni temelin ve bunun anti-emperyalist mücadeleye kazandırdığı yeni kapsam ve niteliğin görülüp anlaşılmasında çıkıyor.

Sözünü ettiğim savaş sonrası değişimin anlaşılmasını kolaylaştırmak için örnekliyorum. Bugün Türkiye'nin en büyük ve uluslararası sermayeyle en içiçe, en sıkı biçimde bütünleşmiş tekelci kapitalist grubu olan Koç grubu, ilk fabrikasını anak İkinci Dünya Savaşının ardından, 1947'de kuruyor. Yani sermayesini sanayi yatırımı alanına aktarması bu tarihte başlıyor. Benzer bir durum Sabancı, Eczacıbaşı vb. gibi bugünün en büyük tekelci kapitalist grupları için de geçerli. Bunlar İkinci

Dünya Savaşını izleyen yıllardan başlayarak emperyalist sermaye grupları ile ortak yatırımlar yapıyorlar. Böylece emperyalist sömürü de gitgide genişleyen ve yayılan ölçüde içteki burjuvaziyle ortak kapitalist artı-değer sömürüsü zeminine kayıyor. Elbette ki Türkiye'de kapitalist sanayi yatırımları bundan çok öncesine dayanıyor. Herşey bir yana, kapitalist devletçiliğin '30'lu yıllarda sanayi alanında yaptığı önemli atılımlar var. Burada vurgulamaya çalıştığım, daha çok, bugün bu ülkede işbirlikçi burjuvazinin belkemiğini oluşturan tekelci grupların komprador-acentacı konumdan sanayi yatırımcısı konumuna ancak savaş sonrası dönemde geçmiş olmalarıdır. Bu ne rastlantıdır, ne de Türkiye'ye özgü bir durumdur. Benzer bir gelişmeyi, Yunanistan, İspanya, Portekiz gibi ülkelerde, Brezilya, Arjantin, Meksika gibi Latin ülkelerinde, bir dizi Asya ülkesinde görmemiz mümkündür. Bu, bu ülkelerdeki iç sermaye birikimiyle olduğu kadar, savaş sonrasında emperyalist sermaye ihracının yapısında ve işlevinde meydana gelen kendine özgü bir değişimle bağlantılıdır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, özellikle '50'li ve '60'lı yıllarda bakıyoruz, Türkiye kapitalizmi büyük bir gelişme atılımı sağlıyor. Bu Türkiye'ye özgü birşey de değil, dünya ölçüsünde birçok bağımlı ülke açısından bu böyle. Ve bir dizi emperyalist sermaye yatırımı temelinde Türkiye'de bir sanayileşme süreci, bir kapitalist gelişme süreci var. Bu gelişme aynı zamanda emperyalist sermayenin artık doğrudan artı-değer sömürüsüne geçişinde ifadesini buluyor. Emperyalizm kapitalist ilişkilerin yaygın biçimde yeniden üretiminin doğrudan ya da dolaylı temsilcisi haline geliyor. Emeğin kapitalist tarzda sömürüsünün dolaysız etkeni haline geliyor. Emperyalizmin ülke üzerindeki sömürüsü artık klasik dönemdeki gibi basit bir yağma ve talan değil, kaynakların, zenginliklerin ve birikmiş artığın yağmasından ibaret değil. Basbayağı artı-değer sömürüsü yapılıyor. Geliyor bir Japon tekeli, İzmit'te Sabancı'yla birlikte kuruyor fabrikasını, adına Brisa deniliyor, otomobil lastiği üretiliyor, orada

artı-değer sömürüsü temeli üzerinde sermaye birikimi oluşuyor. Artık emperyalist egemenlik, emperyalist sömürü böyle bir kapitalist temel kazanmış bulunuyor. Dolayısıyla emperyalizme karşı mücadele bu noktada anti-kapitalist bir kapsam ve nitelik kazanıyor. Zaten emperyalizmin ülke içerisindeki dayanağı burjuvazidir derken, bunun böyle anlaşılması gerekiyor. Emperyalist burjuvazi ile Türk burjuvazisinin işbirliği burada kapitalist iktisadi ve mali ilişkiler temeline oturan bir işbirliğidir. İçiçe geçmişlik, temelde iktisadi-mali bir içiçe geçmişlik. Ortak sermaye yatırımları ve bu temelde ortak artı-değer sömürüsüdür bu. Elbette ki emperyalist sömürü, bu sömürünün alanı, konusu ve biçimi bundan ibaret değil; ama sömürü ilişkileri artık bu temele oturmuş durumda. Bu zemin üzerinde emperyalist sömürünün eski-yeni sayısız biçimleri varlığını sürdürüyor. Borçlar var, spekülasyonlar var, borsa oyunları var, sermaye ihracını izleyen ve gerçekte onun bir biçimine dönüşen meta ihracı var. Ve bütün bu iktisadi ilişkilerin bu envai çeşit biçimi temeli üzerinde de emperyalizmin ülke üzerinde siyasi hakimiyeti var. Bu siyasi hakimiyet sayesinde de doğal olarak artık askeri, diplomatik, kültürel, her türlü egemenliği var.

Elbette bu, anti-emperyalist mücadelenin proleter devrimden ya da sosyalist bir içerikten ibaret olduğunu göstermez. Yalnızca, anti-emperyalist mücadele eğer tutarlı devrimci bir açıdan konulacaksa, bu onun artık anti-kapitalist sosyalist bir çerçeveye oturtulması gerektiğini gösterir. Anti-emperyalist mücadelenin demokratik içeriği de bu genel sosyalist çerçeve içinde yerini ve anlamını bulur.

Konu üzerine sorular ve ara tartışmalar

Birinci konuşma: *Konuyla bağlantısı üzerinden Güney Kore'deki işçi eylemlerine değinmek istiyorum. Güney Kore'deki iş yasaları üzerinden doğan çatışmanın karşı cephesinde yalnızca*

Güney Kore burjuvazisi değil, dolaysız olarak emperyalist tekeller var. Örneğin, İsviçre'de irili-ufaklı 80'in üzerindeki işletme fabrikalarını sökerek Güney Kore'ye taşınmış ve tezgahlarını orada yeniden kurmuş durumdalar. Yeni iş yasası denilen yasanın, yani işçilerin direnişine sebep olan yasanın, Güney Kore'ye akın eden emperyalist tekeller ile oradaki burjuvazinin birlikte dayatması sonucu gündeme geldiğini biliyoruz. Dolayısıyla, sizin de biraz önce açıkladığınız gibi, uluslararası tekeller bağımlı ülkelerde artı-değer sömürüsüne dayalı bir iktisadi varlık ve etkinlik gösteriyorlar ve bu nedenle de bu ülkelerin iç süreçlerine bizzat müdahale etme, doğrudan siyasal sürecin kendisine müdahale etme yoluna gidebiliyorlar. Bir kere sömürüsünü kapitalist bir temele oturtuyor ve bu temeli kazandığı zaman ise, sözkonusu ülkeye her türlü dolaysız müdahaleyi yapabilecek bir konum kazanıyor. Diyor ki, sen iş yasalarını değiştireceksin, şu şu önlemleri alacaksın, bana şu şu kolaylıkları ya da teşvikleri sağlayacaksın. İş yasasında değişiklikleri yatırım yapmanın ya da yatırımlarını genişletmenin bir önkoşulu olarak sürüyor. Diğer birtakım siyasal ve yasal önlemler almayı önkoşul olarak koyuyor. Bu emperyalizmin bugünkü hakimiyet biçimine de bir gösterge.

Buradan hareketle benim sorum şu: Şimdi tek tek ülkelerde devrimlerin uluslararası burjuvaziyi, uluslararası tekelleri karşısına almadan başarı şansının olmayacağını söylüyoruz; ama öte yandan da her devrimcinin görevinin öncelikle kendi ülkesinde devrim yapmak olduğunu vurguluyoruz, gerçek enternasyonalizmin öncelikle bunu gerektirdiğini söylüyoruz. Bu iki çelişik gibi görülen olguyu ya da düşünceyi bağdaştırmak nasıl olacak?

İkinci konuşma: *Yoldaşın sorusuna vereceğiniz yanıta geçmeden önce ben de anti-emperyalizmin anti-kapitalizm ile bağlantısı çerçevesinde birşeyler söylemek istiyorum. Emperyalizmin egemenliğinden doğan siyasi ve askeri sonuçlara yönelik*

burjuva demokratik önlemlerle sınırlı bir anti-emperyalizm anlayışı sadece Türkiye'ye özgü bir olay değil. Bu dünya çapında devrimci hareket içerisinde çok yaygın bir zaaf bence. Son Sao Paulo Platformu'nda 270'e yakın sol örgüt temsil ediliyordu. Brezilya İşçi Partisi'nin önderlik ettiği ve Sandinistlerin de katıldığı bir platform bu. Bunlar belli aralıklarla konferanslar yapıyorlar, bölgede anti-emperyalist mücadeleyi gündeme getiriyorlar. Fakat bakıyoruz, tartıştıkları şeyler demin bahsettiğiniz sınırlı burjuva demokratik önlemler kapsamına giriyor. Borçlandırmaya karşı, neo-liberalizme karşı bazı sınırlı önlemler vb... Birinci emperyalist savaş dönemindeki tartışmalarda Kautsky, Hilferding vb.leri, emperyalizmi bir "dış politika çizgisi" olarak göstermek, böyle açıklamak yoluna gittiler. Emperyalizmi salt sömürge politikası ile, militarizmle, diplomatik müdahalelerle açıkladılar ve kapitalizmi bu "zorunlu olmayan" kusurlardan arındırmayı emperyalizme son vermek olarak gösterdiler. Oysa Lenin'in tahlilinde emperyalizm, kapitalizmin bir üst gelişme aşaması, onun tekelci aşamasıdır. Yani emperyalizm tekelci kapitalizmdir. Tekelci kapitalizm olarak emperyalizm, çağımızda dünya çapında bütün ekonomik yaşamı belirleyen en temel olgudur. Hele bugün, anti-emperyalizmi anti-kapitalizmden ayrı düşünmek ve ele almak olanağı artık yoktur. Emperyalizmi bir dış politika ilişkisi, dolayısıyla da bağımlı ülkeler için bir dış ilişki sisteminden ibaret görme anlayışı, sadece Türkiye'ye özgü bir olay da değil. Ulusal kurtuluş devrimlerinin, burjuva ulusal bağımsızlık hareketlerinin devrimci hareket ve marksist teori üzerinde yarattığı tahribatla bağlantılı bu anlayış, bugünkü dünya devrimci hareketi içinde çok yaygın. Bu nedenle bu mesele üzerine biraz daha dursanız iyi olur, önemli bence.

İlk konuşan yoldaşın sorusu daha çok tek ülkede devrim, tek ülkede sosyalizm sorunları kapsamına giriyor. Bu konu çerçevesinde teorik yayınımızda zamanında yapılmış kap-

samlı tartışmalar var. Orada sorulan sorunun yanıtını oluşturacak açıklamalar fazlasıyla var, burada onları yinelemeyeceğim. Emperyalizmin bir dünya hakimiyet sistemi kurduğuna ve hiçbir devrimci gelişmeye tahammül edemediğine, her devrimci gelişmeyi ya terbiye etmek ya boğmak yoluna gittiğine daha önce değinmiştim. Bir toplumsal devrim, bir sosyalist devrim sözkonusu olduğu zaman, emperyalizmin buna çok daha sert bir direnç göstereceği yeterince açıktır. Bunu ezmek için çok daha kararlı bir tavır gösterecektir ve bu doğrultuda her türlü aracı kullanacaktır.

Sonuç ne olacaktır? Sonucu sınıf mücadelesi, bu mücadelenin o günkü iç ve uluslararası dengeleri belirleyecektir. Sonuç, örneğin, bu müdahalenin müdahaleyi yapan emperyalist ülkelerin kendisinde nasıl karşılanacağına bağlıdır. Devrimi yapmış ülkeyi çevreleyen bölgedeki halklar tarafından nasıl karşılanacağına bağlıdır. Ve nihayet asıl ve belirleyici olarak, devriminii yapmış ülkenin kendi içinde, işçi sınıfının ve emekçilerin yarattığı güce, örgütlülüğe ve kararlılığa bağlıdır. Yani herşey emperyalistlerin mutlak iradeleri dahilinde değildir, hiçbir zaman da olmadı. Biz Ekim Devrimi'nin emperyalistler arası çelişkilerden yararlanarak nasıl soluklandığını ve ayakta kalma gücü gösterebildiğini biliyoruz. Biz kuşatılmış bir Küba'nın, hem de Amerika'nın burnunun dibinde, bugün herşeye rağmen, çeşitli çelişkilerden, çatlaklardan yararlanarak nasıl yaşamaya çalıştığını da biliyoruz. Biz dünya halklarının belki büyük ölçüde edilgen, ama kesin varlığı herkes tarafından da bilinen-sezilen sempatisi olmasa, ABD'nin Küba'ya bu kadar katlanamayacağını da biliyoruz. Irak'a bölgesel gelişmeleri bahane ederek askeri müdahale yapan Amerikan emperyalizmi bir bahane uydurup Küba'ya da pekala müdahale edebilir. Ama etmiyor, edemiyor. Zira bunun Saddam diktatörlüğüne müdahale etmeye benzemeyeceğini gayet iyi biliyor. Hem Küba'nın iç durumu, Küba halkının devrimi ve bağımsızlığı savunmadaki kararlı-

lığı yönünden, hem de Küba'ya yapılacak bir müdahalenin uluslararası koşulları yönünden, bunun Irak'la kıyaslanabilir bir durum olmadığını ABD emperyalizminin akıl hocaları çok iyi biliyorlar. Bu nedenledir ki, Küba, Amerika'nın burnunun dibinde, Miami'ye 125 kilometre uzaklıkta, ayakta kalabiliyor.

Dolayısıyla yoldaşın sorusunun soyut bir yanıtı yoktur. Bu soru yanıtını kendi somut koşullarında bulur, bu bir. İkincisi, daha genel planda tek ülkede sosyalizm tartışması kapsamına giren sorunlar var, ki bu tartışmaya burada giremeyeceğiinizi söylemiş bulunuyorum.

Son konuşan yoldaşın altını çizdiği noktalar, kendisinin de belirtiği gibi, gerçekten de çok önemli. Notlarımda var, benim de üzerinde özellikle durmayı düşündüğüm kritik önemde ve oldukça açıklayıcı bir sorun. Kautsky emperyalizmi bir dış siyaset sorunu olarak ele almıştı. Ve dolayısıyla emperyalizme karşı alınacak önlemlerle emperyalist politikanın bertaraf edileceğini ileri sürüyordu. Halbuki emperyalizm tekelci kapitalizm idi, emperyalizm sermaye ihracı idi, emperyalizm herşeyden önce dünya ölçüsündeki bir iktisadi egemenlik sistemi demekti. Ve dolayısıyla, emperyalizmin politikası, hem tekelci kapitalizmin metropol ülkedeki iç politikasının bir uzantısıydı, hem de dünya ölçüsünde iktisadi bir zemine sahipti.

Bununla birlikte, bunun karşısında ya da buna tepki olarak, tersinden de bir zaafa, bir yanlış anlayışa düşülebileceğini de bilmek durumundayız. Bu, emperyalizmin herşeyden önce bir iktisadi egemenlik sistemi olduğu gerçeğinden kalkarak siyasal sorunları küçümsemektir. Nitekim demokrasi sorununu ele alırken üzerinde genişçe durduğumuz "emperyalist ekonomizm" denilen eğilimin temel tutumu budur. "Emperyalist ekonomizm", kendini bu bağımsızlık/anti-emperyalist mücadele sorununda da gösterebilen bir düşünce tarzıdır. Bu yanlış düşünce tarzını bugüne uyarlamaya kalkarsak, ortaya çıkan sonuç şu olur: Madem emperyalizmin dünya ölçüsünde mutlak bir iktisadi ege-

menliği vardır ve bu iktisadi egemenlik yıkılmadıkça herşey, tüm siyasal adım ve önlemler son tahlilde sonuçsuzdur; o halde bizim NATO'dan çıkılsın, Amerika'nın üsleri sökülsün, IMF ile anlaşmalar iptal edilsin, borç ödemeleri durdurulsun dememizin fazlaca bir anlamı yoktur.

Belirtmeye gerek yok ki, bu da temelden yanlış bir düşünüş tarzıdır. Bu, klasik emperyalist ekonomizmin, yani burjuva demokrasisinin burjuvazinin çağdaş egemenliği ile bağdaşamamasından hareketle demokratik-siyasal sorunları küçümsemede ifadesini bulan o kendine özgü eğilimin bir ifadesidir. Emperyalizmin bir toplum üzerindeki egemenliğinin köklü ve kalıcı bir tasfiyesi stratejik sorunu ile emperyalist egemenliğin getirdiği çok değişik sorunlara karşı siyasal mücadeleyi karşı karşıya koymamak gerekir. Yapılması gereken aslolanla, temel olanla tali olanı ayırmasını bilmek, fakat bunları devrimci mücadele içinde ustalıkla bağdaştırabilmek ve bütünleştirebilmektir.

Bu noktada anti-emperyalist mücadelenin de bir azami ve bir asgari programı olabilir. Anti-emperyalist mücadelenin azami programı emperyalist egemenliğin iç toplumsal dayanaklarıyla tasfiyesidir. Asgari programı ise ileri sürülebilecek bir dizi siyasal ve iktisadi önlemler demetidir. Burada asgari programı elbette ki o alışılmış şekli ile, yani demokratik devrim aşamasına ilişkin bir program olarak düşünmemek gerekir. Genel iktidar mücadelesi perspektifi içinde ileri sürülebilir siyasal reform talepleridir burada sözkonusu olan. Bunlardan oluşan bir tür "acil istemler" platformudur. Biz emperyalizmin bu ülkedeki egemenliğinin aldığı çeşitli siyasal, askeri, kültürel, diplomatik biçimlere karşı şimdiden çeşitli talepler savunabilir, önlemler ileri sürebiliriz. Ve yığınların yurtsever hassasiyetini bundan giderek uyarmaya ve güçlendirmeye çalışırız. Bunu yapmalıyız, yapmak zorundayız.

Bu tıpkı devrim-reform diyalektiği gibidir. Nasıl ki ücretli köleliği ortadan kaldırmak herşeyin temelidir, ama bu asla daha

iyi ücretler için, daha iyi yaşam koşulları için mücadele etmeye engel değilse, tam tersine, bunu olmazsa olmaz bir müca-dele alanı ve boyutu olarak gerektiriyorsa, bu aynı şey benzer biçimde, anti-emperyalist mücadele için de geçerlidir.

Türkiye'de kapitalizmin toplumsal ve siyasal egemenliğini tasfiye etmeden emperyalizmi tasfiye edemezsiniz. Ama bunun böyle olması, emperyalizmin Türkiye üzerindeki egemenliğinin aldığı çok değişik biçimlere karşı mücadeleyi küçümsemeyi beraberinde getirmemeli. Kautsky'nin emperyalizmi bir dış politika sorununa indirgeyen tavrı karşısında, emperyalist ekonomistler de, emperyalizmin evrensel iktisadi egemenliğinden hareketle, onu kadir-i mutlak bir güç olarak görmeye başladılar. Bundan dolayıdır ki ulusların kendi kaderlerin tayin hakkına karşı çıktılar. Emperyalizm bir dünya sistemi olarak egemen kaldığı sürece, sosyalist devrim olamadığı sürece, bir ulusun kendi kaderini tayin hakkının ne önemi var; bu ulusal bağımsızlık kazanılır, kısa dönemde yeniden kaybedilir, diyorlardı. Kaldı ki, genel demokrasi sorunu eksenine kaysa da, gerçekte emperyalist ekonomistlerin tartışması tam da bu siyasal bağımsızlık sorununa bakıştan kaynaklanıyor. Daha ileride Lenin'den yararlanarak bunu daha somut biçimde göreceğiz. Zira bu tartışma anti-emperyalizm üzerine günümüz tartışmalarına da ışık tutuyor. Yani tartışma zaten ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı, bu çerçevede siyasal bağımsızlık sorunu üzerinedir, buradan hareketle gelişen bir tartışmadır sözkonusu olan. Lenin, en tam bir siyasal bağımsızlık bile, emperyalizmin iktisadi ve mali egemenliğini yeniden kurmasına engel değil, diyor ve ekliyor: Ama biz bundan kalkarak siyasal bağımsızlık sorununu ya da bir ulusun bağımsız bir devlet olarak varolma hakkını küçümseyebilir miyiz?

Örneğin bugün Kürtler ayrı bir devlet olarak var olma hakkına sahiptirler. Eğer ayrı bir devlet olmak istiyorlarsa, olabilirler; bu onların en doğal hakkıdır ve buna yalnızca onlar karar

verebilirler, yalnız onlar karar vermelidirler, bu onların iradesi kapsamına giren birşeydir. İyi ama ayrı bir devlet kuracaklar da ne olacak, emperyalizmin egemenliğine gireceklerse ne kıymeti var bunun, diyemezsiniz burada. Ama öte yandan siz, bu hakkın devrimci bir çözüm çerçevesinde kullanılması, ulusal sorunun toplumsal devrim temeli üzerinde köklü ve kalıcı bir çözüme kavuşması gerektiğini savunabilirsiniz. Ulusal soruna ilişkin böyle bir programatik çizgi izleyebilirsiniz ve eğer başarılı olursanız kendi programınızı hayata geçirirsiniz. Kürt halkının özgürlüğünün hiç de ulusal hareket önderliğinde, onun ufkuyla sınırlı bir politik çerçevede gerçekleşmesi gerekmiyor. Bu pekala da çeşitli milliyetlerden Türkiye işçi sınıfının burjuvaziyle genel hesaplaşması, yani bir proleter devrim süreci içinde de bir çözüme kavuşabilir. Ve daha şimdiden birçok belirti, "siyasal çözüm"e endekslenmiş politikaların muhtemel akıbeti, Kürt sorununun köklü ve kalıcı çözümünün kendi dar sınırlarını aşan daha ileri bir sürecin, bir proleter devrimin parçası olacağını gösteriyor.

Az önce Kautsky'den ve yüzyılın başındaki emperyalist ekonomistlerden söz ettik. Şimdi halkçı demokratlara, yani günümüzün küçük-burjuva devrimci demokrat akımlarına geliyoruz. Yoldaş haklı, onlar gerçekten emperyalizmi bir dış politika sorununa indirgiyorlar. Eğer kapitalist bir ülkede anti-emperyalist mücadeleyi proleter devrim perspektifi içinde ele almıyorsanız, bu demektir ki, siz emperyalizmi bir dış ilişki, bu çerçevede bir dış politika sorununa indirgiyorsunuz. Çünkü, emperyalizmin ülke içerisindeki iktisadi ve toplumsal dayanaklarından koparılmış bir bağımsızlık düşlüyorsunuz. Kendi içinde bir siyasal bağımsızlık düşlüyorsunuz. Yok hayır, bizim düşündüğümüz siyasal bağımsızlıkta burjuvazinin sınıf egemenliği de tasfiye edilmiş olacak, dolayısıyla emperyalizmin iktisadi temelleri de tasfiye edilmiş olacak diyorsanız, o halde siz bağımsızlık meselesini gerçekte proleter devrim çerçevesinde otur-

tuyorsunuz, onun temel bir unsuru olarak ele alıyorsunuz demektir. Eğer böyle ele alıyorsanız, o zaman da siz ne dediğinizin, ne savunduğunuzun farkında değilsiniz. Çünkü bu durumda, bu anti-emperyalist kapsam hiç de burjuva demokratik bir perspektif içine sığmaz, bu durumda sözkonusu olan ancak sosyalist devrim perspektifi olabilir.

***Soru:** Yunanistan 1970'lerde NATO'dan çekildi. Burada ne kitlelerin baskısı, ne mücadelesi var, ne de devrim sorunu oldu. Bunu açıklayabilir misiniz?*

Yunanistan NATO'dan değil, onun askeri kanadından çekilmişti. Olay Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs'ı işgal etmesinden hemen sonra yaşanmıştı. Bu, atılan adımın niteliğine ve kapsamına da açıklık getiriyor. Kendisi de bir NATO üyesi olan Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi karşısında, Yunan hükümeti tarafından NATO üzerinde bir baskı oluşturmak ve onu Türkiye'ye karşı tavır almaya zorlamak için atılmış, geçici olduğu baştan belli bir göstermelik adımdı bu. Gericiliğin kendi iç çelişkilerinin, emperyalizmin kendi iç çelişkilerinin ya da emperyalizmle kendi işbirlikçisi rejimler arasındaki iç çelişkilerin yarattığı kendine özgü sorunlardır bunlar. Bunlara yaklaşım daha farklıdır.

Yoldaşın sözünü ettiği olay daha farklı bir durumun bir örneği olarak tartışılabilir. Zira bu, yapısı ve niteliği yönünden anti-emperyalist mücadele, anti-emperyalist dinamikler kapsamında tartışılabilir bir sorun değil. Konuşmamın ilk bölümlerinde bu ve benzeri kendine özgü durumlara değinmiştim de. Şu veya bu işbirlikçi rejim de pekala emperyalistlerle ilişkilerde bazı sorunlar yaşayabilir, bu onu birtakım önlemlere ya da davranışlara itebilir, demiştim. Emperyalistler arasındaki şu veya bu çatlaktan faydalanarak belli manevralar yapabilir, "aykırı" davranabilir, yerine göre ayrı bir politika da güdebilir. Bu son

durumu bizdeki generallerin Kürt politikası üzerinden örneklemiştim de.

Yoldaşın sözünü ettiği sorun bu kapsama giriyor. Ama neticede, benim burada temel olarak anlattığım şeyi bir başka yönden doğruluyor. Çünkü emperyalizme bağımlılık sorunu, bir ülkenin NATO üyesi olması ya da bir ülkede şu veya bu emperyalist askeri üssün bulunup bulunmaması sorunu değildir. Günümüzde kapitalist ülkelerin emperyalizme bağımlılık sorunu, temelde bir iktisadi-mali ilişkiler sistemidir. Bu kapitalist mantığa, bu kapitalist niteliğe oturan bir egemenliktir. Bundan dolayıdır ki, biçim olarak NATO'dan çıkılır, ama bu emperyalizmin Yunanistan'daki varlığını herhangi bir biçimde de etkilemez. Nitekim aradan çok geçmeden Yunanistan yeniden bir an önce NATO'nun askeri kanadına dönmek ister de, sırf Türkiye'nin vetosundan, Türk gericiliği ile Yunan gericiliği arasındaki çelişkilerden dolayı bu iş 1980 yılına kadar uzar gider. 80'de Türk ordusu bir darbe yapar, Türk generalleri ABD'ye uşakça bir sadakat içindedir, böylece bu engel de ortadan kalkar, Yunanistan gerisin geri NATO'nun askeri kanadına döner. Yani bu bile; eğer emperyalizmin iktisadi ve mali köleliği sürüyorsa, şu veya bu siyasi ve askeri önlemin kendi başına çok fazla birşey ifade etmediğini, bu tür önlemlerin geçici, iğreti önlemler olarak kalacağını, yani temelde benim anlatmaya çalıştığım şeyi doğruluyor.

Soru: *Tarihte 17. ve 18. yüzyıl, burjuva devrimler çağıydı, o dönemde burjuva demokratik devrimler gündemdeydi. Ama 20. yüzyılda, artık Ekim Devrimi ile birlikte, proleter devrimler çağı başladı. Bu durumda burjuva demokratik devrimler artık çağ olarak kendini eskitti. Bugünün Türkiye'sinde, anti-emperyalist demokratik devrim diyenler var...*

Burjuva demokratik devrimin çağa esas karakterini verme olgusunun tarihsel olarak geride kalması ile, şu veya bu ülke

ya da ulus için burjuva demokratik devrim sürecinin geride kalıp kalmamış olması temelden farklı şeylerdir. Dolayısıyla burjuva demokratik devrimler Ekim Devrimi'yle birlikte anlamını yitirmiş falan değil. Bir çağ genel karakteri, hakim öğeyi ya da ilişkiyi verir. Yani bir çağı siz hakim öğe ya da ilişki üzerinden tanımlayabilirsiniz. Emperyalizm ve proleter devrimler çağı ne demektir? Bu, dünya ölçüsünde kapitalizmin ulaştığı gelişme düzeyinin, somutta emperyalist gelişme aşamasının ve bunun nesnel koşullarını olgunlaştırdığı dünya proleter devrim sürecinin bir anlatımıdır. Emperyalizm, tarihsel ve nesnel olarak, proleter devrimin koşullarını olgunlaştırmıştır. Bu nedenledir ki, marksist-leninistler, emperyalizmi aynı zamanda "proleter devriminin arifesi" olarak da tanımlarlar. Bu tanım neden "emperyalizm ve proleter devrimler çağı" denildiğinin de bize somut açıklamasını veriyor.

Çağ, temel çatışma, temel ilişki alanını gösterir, tanımlar. Ekim Devrimi ile insanlığın proleter devrimler çağına girdiği bir dönemde, Afrika'nın ve Asya'nın halkları hala burjuva demokratik devrim çağı içerisindelerdi, hala bu gelişmenin sorunları ile karşı karşıya idiler. Bunu, ulusal etkeni ve burjuva gelişmenin sorunlarını ele alırken ortaya koymuştum. Ama genelde çağı belirleyen dünya ölçüsündeki proleter devrim süreci olduğu için, bu çağdaki burjuva demokratik devrimler, üstelik bu devrimlerde artık bizzat alt sınıfların tarihsel inisiyatifi de önplana çıktığı için, burjuva demokratik aşamada kalmayarak proleter devrime geçişin potansiyelini taşırlar. Tek tek ülkelerin kendi dar sınırları yönünden olmasa bile, dünya ölçüsünde ele alındığında, bunun tarihsel ve iktisadi koşulları vardı. Yani Ekim Devrimi ile proleter devrimler çağının başlaması, anti-emperyalist demokratik devrimin artık geçersiz olduğunu göstermez. Burjuva devrimler çağının yerini proleter devrim çağına bıraktığını gösterir. Bu çağdaki tüm öteki ilerici, devrimci akım ve hareketlerin de artık, nesnel olarak, bu genel sürece bağlandı-

ğını, onun alt ya da ikincil öğelerine dönüştüğünü gösterir.

Demokrasi tartışmasının son bölümünde ele alınan "saf devrim" sorunu tartışmasını da bu çerçevede yeniden hatırlamalıyız. Bu tartışmada da altı çizildiği gibi, burjuva devrimleri çağında bile proleter devrim girişimleri vardı. Bu ta İngiliz devriminde bile var. Fransız devrimlerinde çok daha belirgin bir biçimde var. Hatta Tocqueville gibi bir Fransız burjuva tarihçisi, 1848 Devrimi'nin bir proleter devrim olduğunu iddia eder. İddiasının kanıtı savaşanların işçiler olmasıdır. Ama biz biliyoruz ki, bir devrimin karakterini yalnızca savaşan toplumsal sınıfların karakteri belirlemez. 1905 Rus Devrimi'nde de işçi sınıfı ve köylülük savaşmıştı. Ama çarlığa ve feodalizme karşı, tarımdaki serfliğe karşı savaşmışlardı. 1905 Rus Devrimi proleter yöntemler uygulamasına (işçi sınıfının grevleri, genel grevleri, Sovyet tipi örgütlenmeler, bunlar hep proleter örgütsel biçimler ya da mücadele biçimleridir), bu açıdan içinde proleter özellikleri ya da biçimleri taşımasına rağmen, yöneldiği hedefler bakımından objektif olarak bir burjuva devrimi idi.

Dolayısıyla bir çağın esas karakterini belirleyen şey ile, o çağ içerisindeki farklı nitelikte sayısız akımın, eğilimin, olgunun ya da devrimci dinamiğin varlığını birbirine karıştırmamak gerekiyor.

Proleter devrimleri çağı diyoruz, ama bakıyoruz, bu çağda proleter devrimden çok ulusal kurtuluş devrimi gerçekleşiyor. Elbette bu onun ulusal kurtuluş devrimler çağı olduğunu göstermiyor. Sadece geri ülkelerin kendi tarihsel gelişme aşamalarına uygun devrimci girişimlerinin gücünü gösteriyor. Kaldı ki bu sürecin önünü açan, milli kurtuluş hareketlerine büyük güç ve ilham veren, bu hareketleri ivmelendirmekle kalmayan, her açıdan fiilen destekleyen de, Rusya'daki proleter devrimdir. Ekim Devrimi ve onun ürünü Sosyalist Sovyetler Birliği'dir. Bakıyoruz, bu ulusal kurtuluş devrimlerinin hepsi kendisini bir biçimde "sosyalist" olarak tanımlıyor. Bu bir rastlantı mı? Bu

olgunun kendisi bile, çağın proleter devrimler çağı olduğunu gösteriyor. Bir burjuva kurtuluş hareketinin bile (çoğu kere gerçek bir işçi sınıfı önderliği sözkonusu olmadığı halde) kendini "sosyalist" olarak görebilmesi, kendisini Ekim Devrimi'nin izinde tanımlaması, genel planda çağın o proleter devrimci karakterinden geliyor. Çünkü sistem ve sistem karşıtı ana güçler olarak oluşuyor çatışma ekseni.

Teorik bir varsayım olarak, anti-emperyalist demokratik devrim Türkiye için de geçerli olabilir, ama siz bunu somut bir tahlille, somut iktisadi ve toplumsal dayanakları ile ortaya koymak, somut biçimde kanıtlamak durumundasınız. Yani sözkonusu akımlar, Türkiye devriminin neden "anti-emperyalist demokratik bir devrim" olduğunu soyut kalıplardan, şablonlardan giderek değil, Türkiye'nin somut toplumsal ve iktisadi gerçekliği neyse onun tahlilinden giderek ortaya koyabilmek durumundadırlar.

Ek metin:

"Anti-tekel demokratik devrim stratejisi": Portekiz deneyimi

Dönelim M.Yılmazer'in örneklerine: Portekiz, Nikaragua ve İran... İlkinde askeri darbe yığınların 48 yıllık faşist dikta rejimi altında biriken devrimci potansiyelinin patlamasına yolaçmış, son ikisi ise diktatörlük rejimlerine karşı kitlelerin gerçek bir başkaldırısının ürünü olmuşlardı. Fakat bunlardan kokuşmuş bir aile oligarşisini deviren Nikaragua Devrimi'nin herşeye rağmen ayrı ve özgün olan örneği bir yana bırakılırsa, diğer ikisinde **burjuva sınıf iktidarına karşı** ya da **burjuvazinin devrilmesini hedef alan** bir yönelim yoktur. Her ikisinde de burjuvazinin ve toprak sahiplerinin **sınıf iktidarı korunmuş**, fakat yalnızca bu iktidarın siyasal biçiminde bir değişim yaşanmıştır. Portekiz'de faşist diktadan kısıtlı bir burjuva demokrasisine, İran'da monarşiden İslam Cumhuriyetine doğru bir değişim... Sosyal sınıf ilişkilerinde hiçbir gerçek değişime yolaçmayan **düzen içi** siyasal değişimler olarak kalmıştır bunlar. Demek oluyor ki, bu iki ülkede devrim, şu ya da bu sınıfın ya da zümrenin iktidarının devrilmesine yolaçmış değildir. Bu açıdan başarısız devrim girişimleri, aynı anlama gelmek üzere, burjuva düzen sınırları içinde kalan siyasal değişimlerdir bunlar. (...)

Her açıdan çok kendine özgü olduğu tartışmasız olan Nikaragua örneğini bir yana bırakalım. Bugünün Türkiye'siyle belli sınırlar içinde kıyaslanabilir olan asıl örnek Portekiz'dir. M.Yılmazer'in bize dediğine göre, "1975'de Portekiz komünistleri", bu ülkede **"burjuva iktidara karşı, burjuvazinin devrilmesini hedef alan** bir demokratik devrim hedeflemek saçmalığına" düşmüşlerdir. Acaba? Fakat "Portekiz komünistleri"nin (yazar lütfedip "revizyonistleri" de diyebilirdi!) kendileri bize hiç de bunu söylemiyorlar. İşte 1974 Ekim'inde, yani faşist dikta rejiminin yıkılmasından beş ay sonra ve devrimci

halk hareketinin en canlı döneminde yapılan 7. Parti Kongresi'nde söylediklerinin özeti:

"Komünist Partisi Birinci aşamayı 'demokratik ve ulusal' karakterde olarak belirlemiştir. Devrim demokratiktir, çünkü faşizmi devirmiş, politik özgürlüğü getirmiş, mali oligarşinin zorba sistemine son vermiş, halkın çıkarlarını savunmuş, ulusun ve halkın büyük çoğunluğunun yararına olan bir dizi derin ve köklü reformları gerçekleştirmiştir. Devrim 'ulusal'dır, çünkü Portekiz üzerindeki emperyalist zorba sistemine ve Portekiz'in sömürge halkları üzerindeki zorba sistemine son vermiştir." (Gil Green, *Portekiz Devrimi*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1978, s.114)

Bu özet, o ünlü anti-tekel demokratik devrim programının Portekiz versiyonudur.

Bunlara şunu da ekleyelim: 1974 Parti Kongresinin programı, eğer bu amaçlara ulaşılırsa, "sosyalizme barışçıl bir geçiş"in sağlanabileceğini düşünüyor ve savunuyordu. "Portekiz komünistleri", ordu içerisinde sağladıkları nispi bir etkinliği, devleti (burjuva devletini!) ele geçirmiş olmanın önemli bir adımı sayıyorlar, bu etkinliği devletin öteki kurumlarına yaymak hayalleri taşıyorlardı. "Barışçıl geçiş" hayallerinin dayanağı buydu.

Partinin lideri Cunhal, Portekiz'in bu sözde "orijinalite"sini savunmak üzere, Avrupalı revizyonist partilerin 1976'daki Berlin Toplantısı'nda şunları söylüyordu: "Devrim kopya edilerek yapılmaz. Hazır devrim modelleri yoktur. Bu nedenle, devrimler tekrarlanmaz ve Batı Avrupa ülkeleri için doğru olan yol, şimdiye kadar yapılmış olan sosyalist devrimleri mekanik bir şekilde kopya etmekle bulunmaz." (*Komünist ve İşçi Partilerinin Dört Toplantısı*, Ürün Yayınları, İstanbul 1976, s.369)

Kendi başına doğru gibi görünen bu sözlerin Cunhal tarafından revizyonist barışçıl geçiş hayallerine dayanak olarak kullandığını belirtmekle yetinelim.

Portekiz'de, 1974 Nisan'ını izleyen süreçte ve halk kit-

lelerinin devrimci atılımına bağlı olarak, yukarda sıralanan siyasal reformların bir kısmı belli sınırlar içerisinde gerçekleştirildi. Sonucu, yukarıda anılan 1976 Haziran tarihli Berlin Konferansı'nda Alvaro Cunhal'ın yaptığı konuşmadan öğrenelim:

"Birincisi; kapitalist Avrupa'daki demokrasilerin tersine, Portekiz Devrimi, tekelci devlet kapitalizmini ortadan kaldırmış ve tekelci kapitalizme ağır darbeler indirmiştir... Temel sektörlerin ulusallaştırılmasıyla, yaklaşık olarak 1200 işletme (aşağı yukarı ulusal ekonomik etkinliğin yarısı) devletin doğrudan doğruya denetimi altına girdi."

"Portekiz'deki durumun ikinci özgül belirtisi tarım reformudur... Toprağın toprak sahiplerinden ve kapitalistlerden kurtarıldığı bütün tarım reformu bölgesinde, büyük mülkler ve kooperatifler, emekçiler tarafından ortak bir şekilde yönetilmekte ve işletilmektedir."

"Üçüncü özgül belirti, gerek devletin el attığı işletmelerde, gerekse bir çok özel büyük işletmelerde, emekçiler tarafından yapılmakta olan işçi denetimi ve yönetimidir." (Age., s.367-368)

Bütün bunlar elbette önemli demokratik adımlardır. Fakat Cunhal, bir rastlantı olmalı, tıpkı M.Yılmazer gibi, o ünlü "küçük ayrıntı"yı ısrarla hep es geçiyor. Portekiz'de millileştirmeler yoluyla sözümona "tekelci devlet kapitalizmi ortadan kaldırılmış ve tekelci kapitalizme ağır darbeler indirilmiş"tir de, bu arada tekelci burjuvazinin kendisine ve sınıf iktidarına ne olmuştur?

Kestirmeden söyleyelim; gerçekte ikisi de yerli yerinde duruyorlardı. Halk kitlelerinin devrimci atılımı faşist kurumlaşmaya önemli darbeler vurmuş, bu atılımın baskısıyla ekonomik cephede belli reformlar yapılmış, ne var ki, burjuva sınıf egemenliğinin temel dayanağı olan **devlet**, yani ordu ve bürokrasi, olduğu gibi kalmıştı. Dahası bunlar Cunhal ve partisi tarafından devrimin temel aracı sayılıyor ve sosyalizme barışçıl geçişin güvencesi olarak görülüyorlardı.

Yaşam bu revizyonist hayalleri tuzla buz etti. Cunhal'ın aynı konuşmada "devrimin kazanımlarının güvencesi" saydığı yeni anayasanın daha mürekkebi bile kurumadan, olaylar yön değiştirmeye ve tersine dönmeye başladı. Anayasanın bir kağıt parçasından başka birşey olmadığı çabucak anlaşıldı. Tekelci burjuvazinin sınıf iktidarı yıkılmadığı, onun sınıf devleti parça parça edilmediği ve yerine emekçilerin kendi öz silahlı örgütlenmesi ve devrimci iktidar organları geçirilmediği sürece, gerçek sınıf ve egemenlik ilişkilerinde hiçbir temel değişikliğin yaşanamayacağı açığa çıktı. Rejimin yapısında bir siyasal biçim değişikliği yaşansa bile, öteki kısmi toplumsal-siyasal reformların, kendini çabuk toparlayan tekelci burjuvazi tarafından hızla süpürülüp atılacağını olaylar gösterdi. Tekelci burjuvazi, belli sarsıntılar geçirse de ayakta duran kendi öz devleti üzerinde denetimini yeniden ve sağlamca kurdu. Halk yığınlarının devrimci inisiyatifini ise devlet gücünün yanısıra, PKP'nin "sosyalist" müttefikleri sayesinde kısa zamanda boğdu. Millileştirilen kuruluşlar ve işgal edilen topraklar sahipleri tarafından yeniden ele geçirildi, üretimin bazı kesimleri üzerindeki işçi denetimine son verildi. Emperyalizmin Portekiz üzerindeki egemenliği pekişerek sürdü, vb.

Bütün bunlar hiç de şaşırtıcı değildi. Zira Portekiz'de burjuvazinin sınıf egemenliği devrilmemiş, tersine burjuva sınıf devleti ayakta kalmış, fakat yalnızca reforme edilmişti. Her devrimin temel sorunu olan, olması gereken ünlü iktidar sorunu çözülmeden kalmıştı.

"Devrim"in, denebilir ki tek kalıcı sonucu, sömürgelerin bağımsızlığına kavuşması oldu. Gelgelelim bu, gerçekte, denizaşırı Portekiz sömürgelerindeki milli kurtuluş devrimlerinin kendi öz kazanımıydı. Dahası "Portekiz Devrimi"nin kendisi de bir bakıma bu sömürge devrimlerinin Portekiz toplumunda yarattığı derin sarsıntı ve bunalımın dolaysız bir "yan ürünü" idi. Yeni yönetim, sömürge halkların zaten fiilen elde ettiğini,

yasal olarak da tanımaktan başka birşey yapmış olmadı.

Sonuç? Sonuç; 48 yıllık dikta rejiminin biriktirdiği devrimci toplumsal enerjinin düzenin temellerine yönelmesinin engellenmesi, yıpranmış ve çürümüş, artık rejimi taşıyamaz hale gelmiş siyasal biçimlerin tasfiyesi ile sınırlı değişimler çerçevesinde, tekelci burjuvazinin sınıf egemenliğinin daha sağlam temeller üzerinde yeniden kurulması ve sürmesi olmuştur. Sonuç; "geride kalan demokratik devrim görevleri"nin biricik gerçek çözüm yolunun tekelci burjuvazinin sınıf egemenliğini yıkmaktan geçtiğinin, dolayısıyla kısmi reformlar için olmasa bile, temel devrimci dönüşümler için **"önce"** iktidardan başlamak gerektiğinin bir kez daha anlaşılması olmuştur. Sonuç; anti-tekel demokratik devrim teorisinin iflası, bu teorinin gerici rolünün Portekiz olaylarıyla bir kez daha kanıtlanması olmuştur.

Bütün bunların tartışmamız için ortak ve genel sonucu ise; Portekiz örneğinin, ne yazık ki, M.Yılmazer'in işaret etmek istediğinden tümüyle farklı, onunla taban tabana zıt gerçekleri kanıtlıyor olmasıdır.

Ve sorun, elbette ki bu devrimlerin bizim hoşumuza gidip gitmemesi değildir. Sorunu böyle koymak onu çarpıtmaktır. Gerçekte sorun, bu deneyimlerin de ışığında, eğer proletaryanın devrimci temsilcileri isek, devrimin sorunlarını hangi perspektif içinde ele alacağımız, kendimizi ve yığınları daha şimdiden geleceğin devrimine ve iktidar hesaplaşmasına ne doğrultuda hazırlayacağımızdır. Eğer şimdiden bu konuda temel çizgileriyle yeterli bir açıklık içinde olmazsak, nesnel devrimci gelişmenin karşımıza kendiliğinden çıkaracağı en elverişli koşullarda bile, iktidarı kendi elimizle burjuvaziye teslim etmemiz, bizim tüm iyiniyetimizi aşacak bir kaçınılmaz sonuç olarak çıkacaktır ortaya. Yoksa devrim sorunları ve tarihi üzerine birşeyler okuduğu kesin olan M.Yılmazer bunu anlamakta gerçekten güçlük mü çekiyor?

(H. Fırat, *Demokratizmi Savunmanın Sınırları*, Eksen Yayıncılık, s.71 ve 77-81)

IV. BÖLÜM

Siyasal bağımsızlığın anlamı ve sınırları üzerine tartışmalar

Soru: *Siyasal bağımsızlıkla sınırlı mücadelelerin başarısının ardından çok geçmeden emperyalizm kendi çok yönlü egemenliğini yeniden kuruyorsa eğer, bu durumda bu mücadeleler bir bakıma gerçekten sonuçsuz kalmış olmuyor mu? ...*

Bu sözünü ettiğiniz sonuçtan ne kastettiğinize, ne anladığınıza bağlı. Nasıl olsa emperyalist egemenlik kendini yeniden üretecektir diyerek siyasal bağımsızlık için verilen mücadeleleri küçümserseniz, teorik ve siyasal açıdan temelli bir yanlışa düşmüş olursunuz. Öyle uluslar olabilir ki, bunlar için burjuva kurtuluş süreci tarihsel olarak yalnızca öncelikli değil, aynı zamanda zorunlu bir süreç ve ihtiyaçtır. Bu anlamda tarihsel bir ilerlemedir ve tarihsel açıdan ilerici bir gelişmedir. Yani sosyalist devrimin önkoşullarına ulaşabilmek

ve sosyalizme geçebilmek için, bir ulusun önce kendi burjuva gelişme sürecinin gerektirdiği tarihsel evrelerden az-çok geçebilmesi, geçmiş olması gerekir. Yoksa istese de sosyalizmi kuramaz. Zira sosyalizm kendi başına bir niyet ya da tercih sorunu değildir; sosyalizm belli bir iktisadi gelişme düzeyine, belli bir kültür düzeyine tekabül eden bir toplumsal sistemdir. Bir tarihsel gelişme düzeyi sorunudur.

Örneğin 1930'ların Çin'inin toplum yaşamında, özellikle de kırında feodal, yarı-feodal ilişkilerin egemenliği var. Bunun belirlediği bir feodal parçalanmışlık ve savaş ağalığı sistemi var. Tüm bunların toplamı olarak hayli geri bir iktisadi-toplumsal ve kültürel yapı var. Bu temel üzerinde de emperyalizmin çok yönlü egemenliği var. Çin Devrimi önce bu sorunları çözmek, feodal, yarı-feodal toplumsal yapıyı tasfiye etmek, emperyalist kölelik ilişkilerini parçalamak zorunda. Bu gibi durumlarda, devrim burjuva sınırlar içinde kalsa, ya da şu veya bu karşı etkenle bu sınırlar içinde durdurulsa bile katedilecek mesafe büyük bir tarihsel ilerlemenin ifadesi olur. Bunu elbette ki bir soyutlama olarak söylüyorum. Yoksa şurasını hepimiz biliyoruz ki, burjuva sınırların ötesine geçme ufku ve yönelimi olmayan herhangi bir ulusal kurtuluş devrimi, ne geri toplumsal yapıya karşı ne de emperyalizmin ülke üzerindeki hakimiyetine karşı kararlı ve sonuca giden bir tavır gösteremez. Marksist-leninist teori sorunu zaten başından itibaren böyle koymaktadır. 20. yüzyılın toplam ulusal kurtuluş devrimleri deneyimi ise bunu olduğu gibi doğrulamıştır. Olumlu ve olumsuz sayısız örnekler üzerinden.

Devrimin burjuva demokratik sınırların ötesine geçebilmesi elbette bir niyet ya da tercih sorunu değildir. Bu tümüyle devrimdeki sınıf önderliği ve devrimin temel toplumsal dayanakları ile ilgili bir sorundur. Eğer bu mücadele proletarya önderliğindeki alt sınıflar tarafından yürütülüyorlarsa ve bu alt sınıfların çıkarları da burjuva gelişmenin sınırlarının ötesine

geçmeyi gerektiriyor ve zorluyorsa, bu durumda, proletaryanın önderliğinde emperyalizme ve feodalizme karşı bir devrim elbette yarı yolda kalmaz, bu kesintisiz bir biçimde sosyalist devrime yönelir. Bu bile öyle basitçe bir niyet sorunu değildir. Eğer yüzyılımızda böyle bir gelişme bazı hayli geri ülkelerde de olanaklı olabildiyse, bu başarıyı Sovyetler Birliği'nin varlığından, dünya çapında komünistlerin önderliğinde güçlü bir devrimci işçi ve halk hareketinin varlığından ayrı düşünmek mümkün değildir. Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde bizzat Lenin'in önderliğinde yapılmış bir tartışma var. Bu tartışma içinde varılan sonuca göre; en geri toplumlarda bile, bir kapitalist gelişme aşamasından geçilmeksizin, Sovyet düzenine ve bazı ara gelişme aşamalarının ardından sosyalizme geçilebilir. Fakat bunun için altı çizilen temel önemde bir de önkoşul var. Bu, kendi ülkelerinde muzaffer olmuş ileri ülkeler proletaryasının bu geri ülkelere çok yönlü yardım ve desteğidir. Bu olmaksızın, henüz önemli ölçüde kapitalizm öncesini yaşayan geri toplumlarda, geri bir iktisadi ve kültürel temel üzerinde, sosyalizm kurulamaz. 20. yüzyılın bu yönelim içine girmiş ve bunda mesafeler almış bazı geri toplumlarını Sovyetler Birliği'nin varlığı ve desteği dışında düşünmemiz mümkün değildir.

Çağımızda sosyalizmin maddi koşulları sorunu elbette yalnızca bir ülkenin kendi dar sınırları ve iç imkanları üzerinden tartışılamaz; proletarya devrimi sorunu, emperyalizm çağında, artık bir ülkenin kendi dar sınırları içerisinde ortaya konulup çözüme bağlanabilir bir sorun olmaktan çıkmıştır. Bir ülkenin kendi sınırlarından bakarak, bununla sınırlı tutularak, bu ülkede proleter devrime ve sosyalizme yönelmek mümkündür ya da değildir tartışması yapılamaz. Siz egemen çağın temel gerçeklerine ve eğilimlerine, bunun ifadesi dinamiklere, bu çerçevede dünya sahnesinin toplamına bakmak durumundasınız. Bu noktada ulusal ekonomiler genel dünya ekonomisinin

bir parçasıdır. Bu, proleter devrime geçiş için geri ülkeler sözkonusu olduğunda bile tarihsel imkanların varlığını gösterir. Ama bu imkanların ne anlama geldiğine, bunu nasıl anlamak gerektiğine de demin işaret etmiş oldum.

Geri toplumlar için sistemden kopmak ve sosyalizme yönelmek gibi temel önemde bir tarihsel adımın uluslararası koşullarının, buradan alınacak yardım ve desteğin büyük önemini bir yana koyalım. Ulusal kurtuluş süreci içinden gelmiş ulusal burjuva iktidarların ya da milli eğilimli burjuva öğelerin bir biçimde iktidar dizginlerini ele geçirdiği Baas ya da Libya türü rejimlerin dünya emperyalizmine şu veya bu ölçüde mesafeli davranabilmeleri bile ancak uluslararası faktörler çerçevesinde olanaklı olabilmektedir. Dikkat edin; Sovyetler Birliği'nin varlığı sayesinde emperyalist merkezlere şu veya bu şekilde ve ölçüde mesafe koyan birtakım rejimler, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa yıkıldıktan sonra, ya sisteme hızla boyun eğmek, ya da nispeten bağımsız ve mesafeli tavırlarını adım adım kaybetmek durumuyla yüzyüze kalabiliyorlar. Suriye, Amerikan emperyalizminin hizmetinde Irak'a müdahalenin bir parçası olarak hareket edebildi, Körfez Savaşına bizzat onbin askerini verebildi. Yayılmacı ve saldırgan İsrail faktörü olmasaydı eğer, ABD emperyalizmiyle girilen bu ilişkilerin bugün apayrı bir düzeye varmış olacağından da kuşku duymamak gerekir.

Bir başka açıdan, geri toplumlarda burjuva uluslaşma ya da kurtuluş mücadelelerinin tarihsel açıdan taşıdığı özel önemi görmek açısından bugünün Afganistan'ını ele alalım. Afganistan bugün 20. yüzyılın bitmek üzere olduğu şu sırada hala geri bir kabile toplumu. Modern bir ulusal kimliğe bile kavuşmuş değil. Her türlü gericiliğin egemen olduğu bu toplumda, dinsel-feodal gericiliğin her türlüsü yaşıyor ve bu temel üzerinde şeriatçılık da çok rahat bir etki alanı bulabiliyor kendine. Sayısız siyasal kuvvet çarpışıyor ve dikkate değerdir, bunların büyük bir bölümü, daha doğrusu belli bir etki ve güce sahip olan-

ların neredeyse tamamı şeriatçı akımlardan oluşuyor. Çünkü bu kadar geri bir iktisadi temeli ve sosyal-kültürel yapısı var ve o geri iktisadi-sosyal-kültürel temel, dikkat edin, Amerikan emperyalizmi ile tam olarak uyuşuyor. Amerikan emperyalizminin bugün Afganistan'daki etkinliğinin temel dayanağı ve aracı Taliban şeriatçılığıdır. Bizzat Amerika'nın desteklediği güçtür Talibanlar. Taliban'ın sırrı, arkasında Amerika'nın, Amerika'nın elinin altında da yine şeriata dayalı bir rejim olarak Pakistan'ın bulunmasından geliyor.

Asıl şuraya gelmek istiyorum; doğaldır ki, bu denli geri bir toplumda, devrimin sorunları kendini tümüyle farklı, kendine özgü bir biçimde gösterir. Bu tür toplumlarda bugün modern bir uluslaşma süreci bile büyük bir tarihsel adım sayılmalıdır. Tutarlı devrimci açıdan ele alındığında, bugün en geri toplumlarda bile burjuva demokratik gelişme kapsamına giren sorunların çözümünde proletaryanın sosyalist önderliğinin ilkesel önemi açıktır. Biz komünistler her zaman bunu savunur ve gerçekleştirmeye çalışırız. Ne var ki bugün Afganistan gibi bir toplumda, burjuva demokratik ufku aşamayan, geri toplumsal yapıyı ve emperyalizmin egemenliğini belli sınırlar içinde darbelemeyi hedefleyen, bu açıdan "siyasal bağımsızlık" sınırları içinde kalan modern yapılı bir ulusal demokratik kurtuluş hareketi bile büyük bir ilerleme sayılır, sayılmalıdır. Yarın yine gerisin geri emperyalizmin kucağına düşecek olduktan sonra, ne değişir ki dememek gerekir. Belli bir demokratik kimlik taşıyan her başarılı burjuva kurtuluş hareketi bile toplumların yapısında tarihsel önemi küçümsenmemesi gereken etki ve değişimler yaratır. Başından itibaren demokratik yönü son derece cılız olan kemalist hareket önderliğindeki bir burjuva ulusal kurtuluş hareketi, cumhuriyete geçişin ve bugünkü modern Türkiye'nin kuruluşunun tarihsel etkeni olabilmiştir.

Siyasal bağımsızlıkla ya da devlet bağımsızlığı elde etmekle sınırlı burjuva kurtuluş hareketlerinin belli bir açıdan

sonuçsuzluğunu görmekle, onun kendi sınırları içinde buna rağmen oynadığı ya da oynayabileceği tarihsel açıdan ileri rolü birbirine karıştırmamak gerekir. Eğer karıştırırsanız, proletarya önderliğindeki devrimci kurtuluş hareketi dışında kalan demokratik ve ilerici hareketlere karşı kayıtsız kalmak gibi bir tehlikeye düşersiniz. Ve daha da önemlisi, eğer bu türden kurtuluş hareketleri sizin kendi ülkenizin bünyesinde yaşanıyorsa, bu tür bir kayıtsızlıkla, en kaba bir şovenizme düşebilirsiniz. Bu türden kurtuluş hareketleri her zaman emperyalizm karşısında tutarsız ya da uzlaşmacı oldukları için, örneğin bu tutarsızlığı ya da uzlaşmacılığı bahane ederek, sonuçta bugünkü Perinçek çizgisine düşersiniz. Ama dikkat edin, güya emperyalizme karşı tutarsızlığından dolayı Kürt ulusal hareketine tavır alan aynı Perinçek, emperyalizme göbekten bağlı Türk burjuvazisiyle, onun "koruyucusu ve kollayıcı" gücü olan Amerikancı generallerle kolkola hareket edebiliyor.

Soru: *Siz aslında konuşmanızın başında genelden özele indiniz ve zaten orada da belirttiniz; dünyada egemen sistem emperyalist sistemse eğer, hangi nitelikte olursa olsun, bir devrim başarıya ulaşmak istiyorsa eğer, herşeyden önce anti-emperyalist bir nitelik taşımak zorundadır. Ama eğer bu anti-emperyalizm somutta ya da sonuçta siyasal bağımsızlık ufkunu aşamıyorsa, devrim başarıya ulaşsa dahi, emperyalist sistem bu çerçevede aşılmış olmaz. Bu henüz emperyalist sistemden gerçek bir kopmayı getirmiş olmaz. ...*

Kuşkusuz bu sınırlar içinde yalnızca siyasal bağımsızlığı getirir. Bu sınırlar içinde bir ulusal bağımsızlığı getirir. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir kritik nokta var. Eğer bir kurtuluş mücadelesi, bir kurtuluş devrimi, kendini salt siyasal bağımsızlıkla ya da devlet bağımsızlığını elde etmekle, bunun kazanılması ile sınırlamışsa, bunun gerisinde apaçık bir

toplumsal sınıf mantığı var demektir. Eğer bir devrim kendini sadece siyasal bağımsızlığı ele geçirmekle sınırlıyorsa, biliniz ki orada ya küçük-burjuva ya da ulusal burjuva bir siyasal önderlik var demektir. Eğer bir devrimin önünde böyle bir sınıf ve gerisinde böyle bir toplumsal sınıf mantığı varsa, bu mantığa dayalı bir mücadele de ancak siyasi bağımsızlık yaratır. Bu ise, içerde kapitalist ilişkilerin, dışarda, uluslararası planda kapitalist-emperyalist sistemin aşılamadığını gösterir.

Kapitalizm evrensel bir sistemdir ve kendi zorunlu yasaları vardır. Siyasal bağımsızlığı elde etmiş bir ülkede iktidarı ele almış bulunan burjuvazi, ülke kaynaklarını kendi zenginleşmesi için kullanmak ve artı-değer sömürüsünü pekiştirip yaygınlaştırmak isteyecektir. Bunun için de teknik arayacak, sermaye arayacaktır. Zira kaynakları kullanmak ve artı-değer sömürüsünü çoğaltmak, çağdaş dünyada bunlarsız olmuyor. Bunun için de çok geçmeden emperyalist sermayeyi ülkeye, ülkedeki doğal zenginlikleri ve emekçilerin artık-ürün ve artı-değer potansiyelini birlikte sömürmeye davet edecektir. Böyle bir sürece girildiği andan itibaren ise, güçlü olanın hükmü kendini göstermeye başlar. O iktisadi ortaklık, o kaynakları ve emeği birlikte sömürme süreci bir süre sonra siyasal, askeri, diplomatik sonuçlarını da birlikte getirir.

Bu sürecin uzun ya da kısa olması bir dizi iç ve uluslararası faktöre bağlıdır. Büyük acılar ve büyük kahramanlıklarla dolu Cezayir ulusal kurtuluş mücadelesi böyle bir duruma en vurucu bir örnek olarak verilebilir. Cezayir'de o görkemli ulusal kurtuluş mücadelesi Fransız emperyalizmine karşı verilmişti. İçerde zengin petrol varlığına ve dışarda Sovyetler Birliği'nin desteğine rağmen, aynı Cezayir zaman içerisinde yeniden Fransız emperyalizminin çok yönlü egemenliği altına girdi. Bugün Fransız emperyalizmi Cezayir toplumunun iç yaşamında dolaysız birçok yönlü faktör durumundadır. 1950 ya da '60'lı yıllarda burjuva kurtuluş hareketleri siyasal bağımsızlıklarını

kazandıktan sonra, Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin varlığı sayesinde, emperyalistlerle ilişkilerde nispeten uzun süreleri bulan bir mesafeli tutum gösterebiliyorlardı. Bugünkü koşullarda kurtuluş sonrası bu nispi mesafenin süresi çok kısa olacaktır. "Özgür Zaire"de daha başkente bile girilmeden ınaden yataklarının emperyalist tekellere yeniden peşkeş çekilmeye başlanması örneğinde görüldüğü gibi.

Soru: *Türkiye'de anti-emperyalizm konusu güncel. Kürdistan sorunu, Kürdistan'ın kurtuluşu için verilen mücadele buna ayrı bir güncellik kazandırıyor. Siz dediniz ki, bir devrimin karakteri anti-emperyalist olabilir, başarıya da ulaşabilir, ama bu tek başına, belli durumlarda, emperyalist zincirden kopmak anlamına gelmez henüz. Tersinden şunu da söyleyebiliriz, bir devrim, anti-emperyalist değilse eğer, burjuva demokratik düzeyde dahi bugünkü emperyalist dünya hakimiyetinde ciddi reformlar sağlayamaz. Çünkü o reformları sağlayabilmesi için bile devrimci ve anti-emperyalist olmak durumdadır. Kürdistan sorununa gelirsek; Kürt ulusal hareketi, anti-emperyalist karakterini kaybetmesi durumunda, siyasal reformlar bazında dahi ciddi kazanımlar elde edebilir mi, yani sınırlı burjuva demokratik reformlar dahi gerçekleştirebilir mi?*

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki, anti-emperyalist karakterini kaybedecek bir ulusal hareket, gerçekte devrimci karakterini de yitirir. Zira çağımızda ve günümüzde emperyalizmle hesaplaşmayan, ona yönelmeyen herhangi bir türden (ulusal ya da sınıfsal) devrimci hareket düşünmek mümkün değildir. Kürt ulusal hareketinin anti-emperyalist karakterini kaybetmesi demek, onun sıradan bir burjuva kurtuluş hareketi düzeyine düşmesi demektir. Böyle bir harekete artık burjuvazinin kendi ufkunu ve çıkarlarını hakim kılması demektir. Bu çerçevede bir kurtuluş ise, olsa olsa, Türk sömürgeciliğinin

siyasal egemenliğinden kurtulmak, ayrı bir burjuva ulusal devlet olarak varolma olanağı elde etmek demektir.

Bu sınırlar içindeki bir Kürt hareketi sömürgecilikle sert bir mücadelenin ardından ya da bölgedeki güç ilişkilerinde meydana gelebilecek beklenmedik köklü değişikliklerin ardından bir ulusal devlet kurma olanağı elde edebilir. Bu durumda Kürt burjuvazisi önderliğinde Kürdistan üzerinde, Kürdistan iç pazarı üzerinde hakimiyet kazanılır. Gelgelelim çağdaş burjuvazi kendi iç pazarı üzerindeki sömürüsünü bile ancak genel uluslararası kapitalist ilişkiler sistemi içerisinde gerçekleştirebilir. Kredi almak ister, teknik almak ister, sermaye yatırımı yapmak ister. Bütün bunları ise kendi burjuva karakterinin de bir gereği olarak emperyalist merkezlerden sağlamaya, onlarla işbirliği içinde gerçekleştirmeye çalışır.

Kemalistler burada açıklayıcı bir örnektir. Kemalistler daha 1923'lerde, Chester Projesi denilen ve tarihçilerin çok sözünü ettiği bir antlaşma ile Ankara'nın doğusundaki bir dizi demiryolu hattının yapım hakkını ve bu demiryolu güzergahı etrafındaki başta petrol bütün yeraltı zenginliklerini işletme hakkını Chester adlı bir Amerikan-Kanada tekeline verme yoluna gidebildiler. Bir yandan elde silah siyasal bağımsızlığı savunmak için mücadele ediyorlarken, öte yandan buna paralel olarak, daha henüz barış antlaşması bile imzalanmamışken, TBMM'nin onayıyla kendi yeraltı kaynaklarını emperyalistlere, üstelik 99 yıllığına, peşkeş çekebiliyorlardı. Türkiye topraklarında kendi limanlarını, elektrik santrallerini vb. kurma, yapılacak demiryollarının güzergahını bizzat belirleme, dolayısıyla maden bölgelerine göre belirleme hakkı tanıyabiliyorlardı. Chester tekelinin asıl hesabı Musul-Kerkük petrolleri üzerine olduğu için, Musul-Kerkük'ün ise Türkiye sınırları dışında kalacağı çok geçmeden anlaşıldığı için, bu utanç verici antlaşma ortada kalıyor. Kurtuluştan sonra yeni rejimin izleyeceği iktisadi politikanın ilkelerini ve çerçevesini saptamak üzerine toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde

Mustafa Kemal'in yaptığı açılış konuşması Chester Projesinin bir rastlantı değil, genel eğilimin bir ilk örneği olduğunu gösteriyor. Mustafa Kemal, açılış konuşmasında, emperyalist sermayeyi ülkeye davet ediyor, bizde bol emek sizde ise bol sermaye var, kanunlarımıza uymak kaydıyla gelin birlikte iş yapalım diyor. Chester Projesi de bizzat TBMM tarafından onaylandığına göre, demek bu koşula, yani Türk kanunlarına uygundu.

Bu, benzer konumdaki birçok burjuva kurtuluş hareketinin tutumu olmuştur. Gerekli teknik ve sermayeden yoksun, iktisadi ve mali açıdan zayıf bir burjuva sınıfının davranış tarzı her yerde budur. Teknoloji ve sermayeyi burjuva sınıfına, iktisadi, mali ve teknik üstünlüğünden dolayı ancak emperyalizm verebilir. Bu nedenle burjuvazi kurtuluş mücadelesine önderlik etmiş olsa bile çok geçmeden, eşyanın doğası gereği, emperyalizmle işbirliğine giriyor. Emperyalist sermaye ise her zaman kredi ve yatırımlarını bazı ayrıcalıklarla birleştirir ve çok geçmeden bu ayrıcalıklar iktisadi ve mali alanların dışına taşar, siyasal ve askeri biçimler kazanmaya başlar.

Kürtler Türk devletiyle savaşarak ve hatta Türk devletini destekleyen emperyalistlerle de şu veya bu ölçüde karşı karşıya gelerek bir ulusal devlet bağımsızlığı elde edebilirler. Ama eğer bu salt ulusal nitelikte, bu sınırlar içerisinde bir bağımsızlık mücadelesi olarak kalırsa, bu devrime ulusal burjuva ufku, somutta burjuvazi damgasını vuruyor demektir. Bu durumda önünü hangi siyasal etiketli bir akımın tuttuğunun önemi yoktur burada. Neticede yürütülen mücadelenin ufku, bununla bağlantılı olarak toplumsal mantığıdır asıl önemli ve tayin edici olan. Eğer önünü diyelim ki sosyalist etiketli bir akım tutuyorsa, ama mücadelenin gerçek ufku da siyasal bağımsızlıktan ibaret kalıyorsa, bu sözkonusu sözde sosyalist akımın gerçekte ulusal burjuva bir karaktere sahip olduğunu gösterir.

Böyle bir durumda elbette ki ne değişti denemez. Ulusal kurtuluş mücadelesi içerisinde ulusal bağımsızlığını elde etmiş

bir devletin bir kişiliği vardır her zaman. Ve bu kimlik bir dönem sürer, uluslararası ilişkilerde etkisini gösterir. Çeşitli emperyalist dayatmalara, ulusal açıdan onur kırıcı girişimlere başlangıçta kolay kolay boyun da eğilmez. Deyim uygunsa, herşey biraz pahalıya satılır. Ama emperyalistlerle, uluslararası mali sermayeyle birtakım ilişkilere girildikten sonra, bu ilişkiler yavaş yavaş oluştuktan ve oturduktan sonra, bu ilişkilerin kendi mantığı hükmünü göstermeye başlar. İktisadi bağımlılık, mali bağımlılık gide gide oluşur, giderek siyasal bağımlılığı da adım adım besler. Gide gide emperyalistler sizin siyasal rejiminizle, hükümetinizle, politikalarınızla, devletinizle, ordunuzla, istihbarat örgütünüzle, diplomasinizle oynamak imkanı bulurlar. Böylece ulusal kurtuluş sürecinde edinilmiş ulusal kişilik ve kimlik süreç içerisinde tahrip olur.

'60'lı yıllarda sol kemalistler, "Kemalizmin onurlu ulusal dış politikası" üzerine pek konuşurlardı. Bugün hala da konuşanlar var. Perinçek böylelerinin bugünkü sözcüsü. Kemalistler bir dönem gerçekten belli bir kişiliği olan bir dış politika izliyorlar. Başlangıç döneminde bilinen türden işbirlikçi-uşak bir rejim değildi kemalist rejim. Ama bu, burjuvazinin bir ulusal kurtuluş mücadelesinin dinamizmi içinden çıktığı bir dönemdi. Tarihsel süreç bu kimliği çok geçmeden eritti. Cumhuriyetin ilk dönemiyle pek övünenler, Demokrat Parti geldi, bu ulusal onurlu dış politikayı ortadan kaldırdı, derler. Hiç alakası yok. 1930'lar dünyasının kendine özgü ortamında bir parça tutunmak şansı bulan bu politika, İkinci Dünya Savaşından hemen sonra, yani henüz CHP'nin tek parti rejimi ve İsmet İnönü'nün milli şef egemenliği sürüyorken, çok belirgin bir biçimde değişmeye başlamıştı.

Neden peki? Çünkü Türk burjuvazisi devletçilik ve savaş dönemlerinde palazlanmış, belli bir sermaye birikimi yaratmıştı. Bu birikimi emperyalist mali sermayeyle, onun tekniği ile de birleştirerek yeni bir aşamaya geçmek istiyordu. Emper-

yalizmle daha sıkı bir bütünleşme palazlanan burjuvazi için bir zorunlu sınıfsal ihtiyaçtı. Değişim geçiren politika ise bu aynı sınıfın politikasıydı. Kapitalist gelişmenin uluslararası sistemle daha sıkı bir bütünleşme eğilimi yaratmış olması şaşırtıcı da değildir. Tersine, Türk burjuvazisi sermaye birikimi bakımından en en ileri aşamasına '80'li yıllarda ulaştı. Ama bakıyoruz, en bağımlı, en uşakça ilişkilere de bu aynı safhada giriliyor. Emperyalist kültürün toplumumuza en çok nüfuz ettiği, medyamızın artık Amerikancı bir medya haline geldiği, başbakanlarımızın bir kural olarak Amerikan gezileriyle saptanabildiği bir dönem, bakıyoruz burjuvazinin en büyük sermaye birikimini yarattığı bu aynı dönemdir. Bu şaşırtıcı değildir; zira Türkiye kapitalizminin gelişme, Türk burjuvazisinin bu semirme süreci uluslararası sermaye ile koyun koyuna oluyor. Süreç aradaki ilişkiyi perçinliyor, yeni temellere kavuşturuyor, yeni biçimlere ve boyutlara vardırıyor.

Anti-emperyalist mücadele ve orta burjuvazi sorununa giriş

Soru: *Revizyonist solun "anti-tekel demokratik devrim" tezi ve bu çerçevede tekel-dışı burjuvazi ve orta burjuvazi üzerine sorular...*

"*Demokratizmi Savunmanın Sınırları*" kitabında bu konuyla ilgili, "anti-tekel demokratik devrim" revizyonist tezi ve bu çerçevede tekel-dışı burjuvazi ya da orta burjuvazi sorunu ile ilgili bir başlangıç tartışması var (bkz. IV. Bölüm). Bu konu ve tartışma genelde devrimin iç sorunları ile bağlantılı gibi görünüyor da, gerçekte emperyalizme karşı mücadelenin ele alınışı ile de dolaysız bir ilişkisi var. Geleneksel halkçı akımların burjuva demokratik önyargılara dayalı görüş açısının daha iyi anlaşılabilmesi için, anti-emperyalist mücadelenin sorunları

çerçevesinde bu ilişkiyi anlatımda yeri geldikçe göreceğiz.

Bu aslında konumuzun temel önemde bir ara bölümü. Birçok açıdan onu irdelememiz gerekecek. Gerek yüzyılımızın ilk onyıllarına ilişkin geçmiş tarihsel deneyimler, gerekse bir dizi bağımlı kapitalist ülkenin yakın geçmişteki, özellikle son 30 yıl içindeki deneyimleri, bu konuda son derece açıklayıcı ve aydınlatıcı veriler sunuyor. Özellikle de dün ulusal burjuvazi, bugün ise daha çok tekel-dışı burjuvazi denilen burjuva toplumsal katmanın konumu ve tutumu üzerine... Fakat yazık ki Türkiye solu bu geçmiş ve güncel verileri irdeleyip bundan gerekli teorik ve politik sonuçları çıkaracağına, Çin Devrimi'nin şablonlarını ya da Stalin'in bilmem hangi polemikte yaptığı bilmem hangi vurguyu kendine hareket noktası olarak alıyor ve bu kısır zemin üzerinde dönüp duruyor. Kullandığı topluınsal kategorinin Türkiye toplumundaki iktisadi, sosyal ve siyasal varlığına ise, zaten bakmıyor. Bu başlı başına bir konu olduğu için şimdilik yalnızca sorulara yanıt oluşturacak bir çerçevede ve konuya da bir ilk giriş mahiyetinde birşeyler söylemek istiyorum.

Halkçı akımların orta burjuvaziye ilişkin argümanı esası itibarıyla şudur: Deniliyor ki, burjuvazinin tümü emperyalizmle organik bir ilişki içerisinde değil, burjuvazinin tekelci kesimleri emperyalizmin işbirlikçisidir. Oysa bunun dışında kalan geniş bir tekel-dışı orta burjuva katman var. (Geçmişte buna, Türkiye kapitalizminin geri bir gelişme düzeyinde ele alınmasından da hareketle, milli burjuvazi deniliyordu. Şimdi artık daha çok orta burjuvazi deniliyor, ya da kimileri tarafından bu katman tekel-dışı burjuvazi olarak nitelendiriliyor.) Ve deniliyor ki, eğer devrim stratejisinin esası, cepheyi genişletmek ve hedefi daraltmaksa ve eğer bu ülkenin emperyalizme bağımlı olmasından orta burjuvazi de belli bir rahatsızlık duyuyorsa, tekelci burjuvazinin egemenliğine ve onun emperyalizmle girdiği kölelik ilişkilerine bir itirazı varsa, anti-emperyalist mücadele-

nin burjuva demokratik bir mücadele olarak ele alınması durumunda, bu sınıfın kısmi de olsa, zayıf da olsa, cılız da olsa kazanılacak desteği devrimi kolaylaştıracaktır.

Gösterebileceği muhtemel bir anti-emperyalist tutumu peşinen cılız, zayıf, tutarsız, koşullara bağlı ve her an tersine dönmeye hazır kabul edilen bir sınıf, bu durumda kendisiyle ancak koşullara bağlı geçici taktik ilişkilere girilebilecek bir sınıf, devrim stratejisinin belirlenmesinde temel etken olarak hesaba katılıyorsa, bunu yapanlar payına burada peşinen büyük bir çelişki, kaba bir tutarsızlık var demektir. Diyeceksiniz ki, bu argüman eskidendi, şimdi artık zaman tünelinde kalmış bir-iki maocu grup dışında kimse orta burjuvaziyi stratejik belirlemelerde bir etken olarak hesaba katmıyor, dahası onu cepheden karşı-devrimci bir sınıf olarak ele alıyor; bu durumda bu, geride kalmış bir tartışma değil midir? Hem evet, hem hayır. Evet, çünkü görünürde durum bu. Hayır, zira konuya ilişkin her ciddi tartışmada, bu orta burjuvazi sorunu, devrimin temel stratejik sorunlarının değerlendirilmesinde kendini hemencecik gösteriyor. Örneğin M. Yılmazer'in bunu nasıl yaptığı, "zümre iktidarı" dışında kalan tekel-dışı burjuvazi olgusundan demokratik devrim stratejisini gerekçelendirmek için ne tür sonuçlar çıkardığı, daha yakın tarihlerde enine boyuna ele alındı. Bu tartışma *"Demokratizmi Savunmanın Sınırları"* kitabının devrim sorunları üzerine iki uzun bölümünü kaplayan bir tartışma oldu (III. ve IV. Bölümler).

Fakat kendine özgü bir konumu olan TKP-K'yı bir yana koyalım. Devrim sorunlarının ele alınışında halkçı hareketin bugün herşeye rağmen en ileri çizgisini temsil eden bir hareketi, TİKB'yi alalım. Temsil ettiği görece ileri konum ne olursa olsun, temelde kendisinin de bir parçası bulunduğu halkçı hareketin geleneksel devrim anlayışını savunmak için gerçekte TİKB de aynı geleneksel argümanlara sarılmaktan başka bir çıkış yolu bulamıyor kendine. Tam da konumuz üzerinden, tam

da anti-emperyalist mücadelenin kapsamı ve karakteri üzerinden bu en ileri hareketin düştüğü şaşırtıcı geriliği, eklektizmi ve tutarsızlığı daha somut biçimde daha sonra göreceğiz. Daha önce sözünü ettiğim anti-emperyalist mücadele konulu makaleyi bu çerçevede çeşitli yönleriyle ele alacağız. Ben burada yalnızca orta burjuvazi sorunu üzerinden sözkonusu makaleden bir parça okumakla yetineceğim. Onu yorumlamadan, yalnızca aktarmanın bile kendi başına çok şey anlatacağına inanıyorum.

Konu, bir devrimde proletaryanın tek başına olmadığı, müttefikleriyle birlikte hareket etme zorunluluğu ve bu nedenle onların istemlerini hesaba katmak gerektiği, ve eğer bu böyleyse, onların istemlerinin kendine özgü karakterinin devrimin kapsamını ve niteliğini belirleyeceği üzerinedir. Amaç ne? Amaç, komünistlere (onlar şahsında "sosyalist devrimcilik" olarak nitelenen sapmaya!) karşı bir savunma zemini oluşturmak.

"Aynadaki Yüz Kimin?" başlıklı derleme broşürde yeralan anti-emperyalizm üzerine bu makalede şunlar söyleniyor:

"Türkiye'de proletaryanın kendisi de dahil olmak üzere devrimin sosyal tabanını oluşturan ve eğer zafere ulaşmak istiyorsa devrimci proletaryanın mutlak yanına çekmesi gereken sınıf ve güçler, yalnızca egemen kapitalist boyunduruktan değil onunla iç içe geçmiş bulunan emperyalizmin ve feodal kalıntıların boyunduruğundan da acı çekmektedir. Bunların başında yoksul köylülük gelir. Yoksul köylülük, proletaryanın yalnızca bağımsızlık ve demokrasi için mücadelede değil, sosyalizm için mücadelede de yanına çekebileceği ve desteğini mutlak kazanması gereken bir güçtür. Proletaryanın uzun vadeli dostu ve müttefiki olabilecek yoksul köylülüğün yanısıra, şehir küçükburjuvazisi ve ilerici aydınlar da proletaryanın devrimde desteğini kazanması gereken güçler arasındadır. Bunların dışında cılız ve her an tersine dönmeye hazır bir anti-emperyalist potansiyel taşıyan orta burjuvazi de anti-emperyalist demokratik devrim mücadelesinde proletaryanın yanında yer alabilir." (s.91)

Bu pasajda TİKB'nin normalde savunduklarına bile temelden ters düşen vurguları ya da tanımları, buradan gelen tutarsızlıkları şimdilik bir yana koyuyorum. Örneğin bir yandan "feodal kalıntıların boyunduruğu" demek, öte yandan ise köylülük yerine "yoksul köylülük" deme yoluna gitmek, bu tür bir çelişki ve tutarsızlığın ifadesidir. Bu iki tanım yalnızca birbirleriyle değil, her biri kendi konumundan TİKB'nin kendi normaldeki görüşleriyle de çelişkilidir. Bunu ilerde temel belgelerle karşılaştırma içinde gerekirse göreceğiz de. Aynı şekilde "anti-emperyalist demokratik devrim mücadelesinde" koşullara bağlı da olsa "proletaryanın yanında" olabilecek bir "orta burjuvazi" görüşü, normalde, TİKB çizgisinde yoktur. Hatta kendi iddiasına göre, 1978'den beri yoktur. Ama nedense, 1990 Ekim tarihi taşıyan ve anti-emperyalizm üzerine programatik bir çerçeve sunan temel bir makalede vardır.

Neden? Çünkü burada geleneksel halkçı stratejiyi "sosyalist devrimcilik" sapmasına karşı gerekçelendirme ihtiyacı vardır. Ve bu ihtiyaç, normalde savunulmayan ya da savunulamayan geleneksel argümanlar kullanılmaksızın karşılanamıyor. Sallantılı da olsa "anti-emperyalist demokratik devrimde" yeri olabilen, bu devrimde belli koşullarda "proletaryanın yanında yeralabilen" bir orta burjuvazi değerlendirmesi de bunlardan biridir. "Feodal kalıntıların boyunduruğu" ya da "feodal toprak ağaları" tanım ve değerlendirmeleri ile "nasıl bir kapitalizm" sorunu eksenindeki yaklaşımlar, bunu tamamlayan diğer iki argüman durumunda. Ama bunlarla gerekçelendirilen bir burjuva demokratik devrim aşaması düşüncesi, bu sınırlar içinde, '70'lerin TDKP'si ya da '90'ların TKP-K'sı ile aynı paraleldedir. TİKB'nin "anti-emperyalist demokratik devrim" stratejisi bu geleneksel argümanlarla gerekçelendirilip savunulabiliyor ancak.

Devam edelim. Yukarıya aktarılan pasaj, hemen devamında, söylenenlerden çıkarılan şu sonuca bağlanıyor: *"Ancak, mevcut sosyo-ekonomik ve siyasal koşullarda bu sınıf ve taba-*

kaların yakıcı talep ve beklentileri esas olarak hatta bazılarının tümüyle ulusal ve demokratik bir karakterdedir." (s.92)

Türkiye'nin "mevcut sosyo-ekonomik ve siyasal koşulları" sorununun doğru yanıtının anti-emperyalist mücadelenin gerçek kapsamını ve niteliğini saptamada gerçekten bir anahtar rolü taşıdığını, şu ana kadarki anlatımım içinde döne döne vurguladım ve buna somut yanıtlar vermeye çalıştım. TİKB'nin *"Emperyalizme Karşı Mücadele: Stratejik Bir Görev"* başlıklı bu makalesinde buna nasıl yanıt verildiğine ise daha sonra dönmemiz gerekecek. Her ne kadar "feodal kalıntıların boyunduruğu" argümanı ile "nasıl bir kapitalizm" sorunu daha şimdiden bu konuda gerekli fikri veriyorsa da biz yine de onu sonraya bırakalım. Burada şu an için önemli olan ifadelere bakalım. Yeniden okuyorum: *"... bu sınıf ve tabakaların yakıcı talep ve beklentileri esas olarak hatta bazılarının tümüyle ulusal ve demokratik bir karakterdedir."*

Hangi sınıf ve tabakaların? İlk pasajda sıralanan sınıf ve tabakaların. Nelerdi onlar? Yoksul köylülük, şehir küçükburjuvazisi, ilerici aydınlar ve nihayet orta burjuvazi...

Önden birtakım emekçi sınıflar sıralanıyor. Arkasından orta burjuvazi, "cılız ve her an tersine dönmeye hazır bir anti-emperyalist potansiyel"in temsilcisi bir sınıf olarak tanımlanıyor. Ve sonra da buradan çıkarılan yargıya geçiliyor. Bir kere önden saydığı sınıflar emekçi sınıflar. Orta burjuvaziyi dışında tutarsanız, bu sınıf ya da tabakalar, "mevcut sosyo-ekonomik ve siyasal koşullar"da, yalnızca emperyalist siyasal egemenlikten, yalnızca burjuva siyasal gericilikten değil, emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin kapitalist sömürü ilişkilerinden de acı çeken sınıflar. Bunlar, bu ülkede, sisteme yönelecek toplumsal muhalefet devrimci bir kimlik kazandığı bir noktada, cepheden sermaye iktidarına saldıracak sınıf ve katmanlar. Öznel yanını bir yana koyuyorum, nesnel olarak, bu düzenin ezdiği ve sömürdüğü bu yoksul ve emekçi katmanların toplumsal

tepkileri, sermaye düzenine ve iktidarına yönelir. İşçi sınıfının kendisi sermayeye karşı sağlam devrimci bir perspektife sahipse, bütün bu sınıfların zaten nesnel mantığı bakımından sermaye egemenliğine yönelen muhalefeti de genel proleter devrim mücadelesinin bir dayanağı olarak kullanılır, bir bileşeni haline gelir. Burada küçük-burjuvazinin tutumu üzerine ünlü itirazı ve tartışmayı atlıyor değilim. Kendi başına ve kendi içinde ele alındığında, bu sınıfın tutumu elbette ki demokratik bir çerçeveyi aşamaz. Gelgelelim modern toplumsal ilişkiler içindeki kendine özgü yeri ve konumu, bu sınıfa temel sorunlar karşısında kendi başına ve kendi içinde bir tutum ortaya koyma olanağını öyle çok fazla tanımaz. Özellikle de Türkiye'nin içinde bulunduğu "mevcut sosyo-ekonomik ve siyasal koşullarda". Bu sorun devrim ve demokrasi üzerine yazı ve tartışmalarımızda, son olarak da Demokrasi Sorunu konulu konferansta bir çok açıdan ele alınıp irdelenmiş bulunduğu için burada onu geçiyorum.

Geriye ne kalıyor? Geriye aslında bu anlatımın sonuna eklenen o bildiğimiz orta burjuvazi kalıyor. Ve gerçekte tüm sorun da burada düğümleniyor. Geri anlayışlara asıl dayanak buradan bulunuyor. Daha doğrusu, sorun, bu orta burjuvazi kategorisine sınırlı ve koşullu da olsa "devrimci" bir misyon atfetmeyi olanaklı kılan görüşler bütününden doğuyor.

Ek metin:

Siyasal bağımsızlığın anlamı ve sınırları

V. İ. Lenin

Kievski ise, ekonomik tahlile benzer bir şeye bile başvurma çabası göstermiyor! Yazısının ilk paragrafının ilk tümcesinde açıkça görüldüğü gibi, emperyalizmin ekonomik özünü, onun siyasal eğilimleriyle **karıştırıyor**. İşte o tümcesi:

"Sanayi sermayesi, kapitalist-öncesi üretimle tefeci-tüccar sermayesinin bireşimidir (**synthesis**). Tefeci sermayesi sanayi sermayesinin hizmetkarı haline gelir. Daha sonra kapitalizm, sermayenin değişik biçimlerini hükmü altına alır ve bu-radan onun en yüksek, birleşik türü, mali-sermaye ortaya çı-kar. Bu nedenle tüm çağa, mali sermaye çağı denebilir; ona denk düşen dış siyaset sistemi emperyalizmdir."

Ekonomik yönden bu tanımlama kesinlikle değersizdir: Doğru-dürüst ekonomik kategoriler yerine yalnızca bir sürü laf. Ne var ki, şimdi bu nokta üzerinde durma olanağı yok. Önemli olanı şu: Kievski emperyalizmi "dış siyaset sistemi" burjuva demokratik olarak ilan ediyor.

Her şeyden önce bu, özünde, Kautsky'nin yanlış fikrinin yanlış biçimde yinelenmesidir.

İkincisi, bu, emperyalizmin tamamen siyasal ve yalnızca siyasal bir tanımıdır. Emperyalizmi bir "politika sistemi" olarak tanımlamak suretiyle, Kievski, meta üretiminde emeğin karşılığının elde edilemez **"oluşu gibi"** emperyalizmde de kendi kaderini tayin hakkının elde edilemez, yani ekonomik bakımdan elde edilemez oluşundan sözederken vaadettiği ekonomik bir tahlili yapmaktan kaçınmak istiyor.

Sol'la tartışmasında Kautsky, emperyalizmin "yalnızca bir dış siyaset sistemi" (yani ilhak) olduğunu ve kapitalizmin

gelişmesinde belli bir ekonomik aşamayı ya da erişilen düzeyi emperyalizm diye tanımlamanın yanlış olduğunu ilan ediyordu.

Kautsky hatalıdır. Kuşkusuz, sözcükler üzerinde tartışmak yersizdir. Emperyalizm "sözcüğü"nün bu anlamda ya da başka bir anlamda kullanılmasını yasaklayamazsınız. Ama bir tartışma yürütmek istiyorsanız, terimlerinizi doğruca tanımlamalısınız.

Ekonomik açıdan emperyalizm (ya da mali-sermaye "çağı" -sözcükler önemli değil.) kapitalizmin gelişmesindeki en yüksek aşamadır, üretimin çok büyük ve engin boyutlara ulaşmasıyla **serbest rekabetin yerini tekele bıraktığı** aşamadır. Emperyalizmin **ekonomik** özü budur. Tekel kendini, tröstlerde, birliklerde **(syndicates)**, vb., dev bankaların mutlak kudretinde **(omnipotence)**, hammadde kaynaklarının kapatılmasında, vb., banka sermayesinin birikiminde, vb. ortaya koyar. Herşey ekonomik tekele dayanır.

Bu yeni ekonominin, tekelci kapitalizmin (emperyalizm tekelci kapitalizmdir) siyasal üstyapısı, demokrasi**den** siyasal gericiliğe değişimdir. Demokrasi serbest rekabete tekabül eder. Siyasal gericilik tekele tekabül eder. Rudolf Hilferding, *Finance Capital*'inde gayet haklı olarak "mali-sermaye, özgürlük için değil, egemenlik için çabalar" der.

Dış politikayı iç politikanın karşılığı gibi göstermek bir yana, "dış politika"yı genel olarak politikadan çekip ayırmak esas itibarıyla yanlıştır, marksist ve bilimsel değildir. Gerek dış politikada, gerek iç politikada emperyalizm demokrasiyi ihlal etme çabasındadır, gericiliğe yöneliktir. Bu anlamda emperyalizm, **genel olarak demokrasinin**, yalnızca onun istemlerinden **birinin**, yani ulusların kendi kaderlerini tayin isteminin değil, **her türlü demokrasinin** sugötürmez biçimde, "yadsınması"dır.

Genel olarak demokrasinin "yadsınması" oluşundan ötürü emperyalizm, aynı zamanda ulusal sorunda **da** (yani ulusal ka-

deri tayinde de) demokrasinin "yadsınması"dır: demokrasiyi ihlal etmenin yollarını arar. Emperyalizmde, demokrasinin gerçekleştirilmesi (tekelci kapitalizm öncesiyle karşılaştırıldığı zaman) tıpkı cumhuriyetin, milis gücünün, görevlilerin halk tarafından seçilmesinin, vb. gerçekleştirilmesinde olduğu gibi aynı anlamda ve aynı ölçüde daha zordur. Demokrasinin "ekonomik bakımdan" elde edilemezliğinden sözedilemez.

Belki de Kievski'yi yanıltan şey (genel olarak, ekonomik tahlilin gereklerini kavrayış eksikliğinin yanısıra) darkafalının, toprak ilhaklarını (yani yabancı topraklara, ora halkının arzusuna karşın elkonmasını, yani kendi kaderini tayin hakkının ihlalini) mali-sermayenin daha geniş ekonomik bir toprağa "yayılması"yla (genişlemeyle) bir tutmasıdır.

Ne var ki teorik sorunlara, darkafalı kavramlarla yaklaşılmaması gerekir.

Ekonomik yönden emperyalizm tekelci kapitalizmdir. Tam tekele ulaşmak için, yalnızca (belli bir devletin) iç pazarında değil, ama aynı zamanda dış pazarlarda, tüm dünyada her türlü rekabet safdışı edilmiş olmalıdır. "Mali-sermaye çağında" yabancı bir ülkede rekabetin safdışı edilmesi **ekonomik** bakımdan olanaklı mıdır? Elbette olanaklıdır. Bu, rakibin mali bakımdan bağımlı hale getirilmesiyle, hammadde kaynaklarının ve sonunda bütün işletmelerinin ele geçirilmesiyle yapılır.

Amerikan tröstleri, emperyalizm ya da tekelci kapitalizm ekonomisinin en üst ifadesidir. Bunlar hasımları safdışı bırakmak için yalnızca ekonomik araçlara başvurmakla yetinmezler, sürekli olarak siyasal, hatta suç sayılan yöntemlere başvururlar. Ne var ki, tröstlerin, salt ekonomik yöntemlerle kendi tekellerini kuramayacaklarına inanmak çok büyük bir hata olur. Gerçek, bunun "elde edilirliği"ni gösteren birçok kanıt sağlıyor: Tröstler, hasımlarının kredisini bankalar aracılığıyla baltalarlar (tröstlerin sahipleri, hisse senetlerini satın alarak, bankaların sahipleri haline gelirler); belli bir süre için tröstler maliyetin altın-

da satış yaparlar, bir rakibi yıkmak ve sonra onun işletmelerini, hammadde kaynaklarını (madenler, toprak, vb.) **satın almak** üzere milyonlar harcarlar.

İşte size, tröstlerin gücünün ve genişlemesinin salt ekonomik bir tahlili. İşte size, genişlemenin salt ekonomik yolu: fabrikaların ve işletmelerin, hammadde kaynaklarının **kapatılması.**

Bir ülkenin büyük mali-sermayesi, bir başka ülkedeki, siyasal bakımdan bağımsız olan bir ülkedeki rakiplerini her zaman kapatabilir ve sürekli olarak böyle yapmaktadır. Ekonomik bakımdan bu tam olarak gerçekleştirilebilir. Siyasal ilhaka başvurmaksızın ekonomik "ilhak" **tam olarak** "gerçekleştirilebilir" ve bu yola geniş ölçüde başvurulmaktadır. Emperyalizme ilişkin yazında sık sık, örneğin Arjantin'in işin aslında Britanya'nın bir "ticaret sömürgesi" olduğuna, ya da Portekiz'in, işin aslında, Britanya'nın "vasal"ı olduğuna vb. ilişkin ifadelere rastlarsınız. Gerçekten de böyledir: Britanya bankalarına ekonomik bağımlılık, Britanya'ya borçlu olma, demiryollarını, madenleri, toprağı, vb. Britanya'nın ele geçirmiş olması, siyasal bağımsızlıklarını ihlal etmeksizin bu ülkeleri Britanya'nın kendine "ilhak etmesi"ni mümkün kılar.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, siyasal bağımsızlık demektir. Emperyalizm böyle bir bağımsızlığı yıkmak ister, çünkü siyasal ilhak çoğu zaman ekonomik ilhakı daha kolaylaştırır, daha ucuzlatır (yetkililere rüşvet vermek, ayrıcalıklar koparmak, lehte yasalar çıkarttırmak, vb. daha kolaydır), daha rahat hale getirir, daha az güçlük çıkarır - tıpkı emperyalizmin, genel olarak demokrasi yerine oligarşiyi koymanın yollarını araması gibi. Ama emperyalizmde kendi kaderini tayinin **ekonomik** bakımdan "elde edilemezliği"nden sözetmek tepeden tırnağa saçmadır.

Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm
(Sol Yayınları, 1. Baskı, s.46-51)

V. BÖLÜM

Anti-emperyalist mücadele ve orta burjuvazi sorunu

Bağımlı ülkeler için sorunu irdelemeden önce, sorulan sorularda özellikle önplana çıkarılan revizyonist anti-tekel demokratik devrim tezi ve bunun orta burjuvazi ile bağlantısı üzerinde durmamız gerekiyor. Zira bu konumuz çerçevesinde üzerinde zaten durulması gereken temel sorunlardan biri durumundadır.

Orta burjuvaziye ilişkin stratejik argümanlar yalnızca bizim gibi nispeten az gelişmiş toplumlara, bağımlı ülkelere özgü değil. Uluslararası modern revizyonist akım, tekelci burjuvazinin "zümre iktidarı"na karşı tüm anti-tekel güçleri anti-tekel, anti-emperyalist demokratik bir cephede birleştirmek üzerine koca bir teori inşa etmiştir. Revizyonistler '60'lı yılların sonuna doğru, gelişmiş kapitalist ülkeler için anti-tekel demokratik devrim diye bir tez ortaya attılar. Bunu en gelişmiş kapitalist ülkeler için bile sosyalist devrimi önceleyecek ve

böylece onu olanaklı kılacak bir "demokratik devrim aşaması" olarak formüle ettiler. Bu teoride tekel-dışı burjuvazi ya da orta burjuvazi temel önemde bir yer tutmaktadır.

1969'da Moskova'da yapılan uluslararası toplantıda oldu bu. Bu uluslararası toplantıda bu revizyonist tez formüle edildi. Ardından bir yandan resmi teorisyenler onu gerekçelendirmeye çalıştılar. Öte yandan Batılı revizyonist partiler peşpeşe programlarında buna uygun değişikliklere gittiler. Hepsi anti-tekel demokratik devrimi bir ön devrim aşaması haline getirdiler. Neresi için? Federal Almanya, Fransa, İngiltere, Japonya vb. en gelişmiş kapitalist ülkeler için! Böylece güya orta sınıfların tekelci kapitalizmin sınırsız iktisadi ve siyasal hakimiyetine karşı sözde devrimci demokratik muhalefetini değerlendirmek olanağı bulacaklardı. İlginçtir revizyonistler bu çerçevede bir anti-tekel mücadeleyi aynı zamanda anti-emperyalist mücadele olarak da tanımlıyorlar ve bunu bu mücadelenin demokratik karakterine bir gösterge sayıyorlar. Revizyonistlerin bu konuyla ilgili '70'li yıllarda yayınladıkları çok sayıda kitabın bir kısmı Türkçe'ye de çevrildi. "*Anti-tekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri*" başlığını taşıyan kitap bunlardan biri. Üç Doğu Alman akademisyen tarafından yazılmış. '69'daki açılımın ardından rejimin ideologları bu meseleyi gerekçelendirmeye başlamışlar. Konuya ilişkin tüm kitaplarda bu gerici-revizyonist teoriye teorik ve tarihsel dayanaklar bulmak için hummalı bir çaba var.

Görüşlerini en başta *İki Taktik*'e dayandırmaya çalışıyorlar. Lenin bunun temellerini zamanında *İki Taktik*'te koymuştu ve bu temel görüşler bugünün bütün kapitalist ülkeleri için geçerlidir, diyorlar. İsmini andığım kitaptan okuyorum: *"Devrim kuramının bu klasik yapıtı, bugün de tekelci devlet kapitalizminin egemen olduğu ülkelerdeki işçi sınıfı partilerinin sosyalizme giden yolu açacak olan anti-tekelci bir demokrasi uğruna giriştikleri mücadelede izlenecek strateji ve taktiği için temel*

öneme sahiptir." (s.36)

Ardından Lenin'in 1916'da demokrasi sorunu üzerine temel önemdeki devrimci tezlerine dayanak olarak kullandığı argümanları tahrif ederek bundan gerici reformist bir sonuç çıkarıyorlar. Lenin'in temel önemdeki açılımlarını tahrif ediyorlar. Bunları kendi başına bir demokrasi mücadelesinin, kendi içinde bir anti-tekel demokrasi mücadelesinin dayanakları haline getirmeye çalışıyorlar. Lenin, kapitalist ülkeler için demokrasi mücadelesini sermayenin sınıf iktidarını devirmek sosyalist stratejisi içinde formüle etmiş, sorunun marksist çözümünün ancak böyle olabileceğini net sözlerle döne döne vurgulamıştı. Onlar Lenin'in işaret ettiği olgulardan bunun tam zıddı sonuçlar çıkarıyorlar. Kapitalist bir ülkede demokrasi mücadelesinin taşıdığı önemden hareketle, sosyalist devrim stratejisini reddediyorlar. Ne adına? İlk aşama olması gereken anti-tekel demokratik aşama adına! Sonra bu revizyonist tezlerine 1921'deki "işçi cephesi" politikalarından dayanak bulmaya çalışıyorlar. Asıl olarak da Komintern'in 1935'deki 7. Kongre'sinin tezlerini bu yeni ideolojik açılıma bir tarihsel temel olarak gösteriyorlar.

Bu konuyu incelemenin yeri burası değil. Bunu elbetteki yapmak gerekecek. Devrim stratejisinin genel sorunlarına ilişkin tartışmaları mutlaka bu revizyonist teorinin irdelenmesi ve eleştirisi ile birleştirmek gerekir. Zira revizyonistlerin kullandığı mantık, elbette siyasal sonuçları bakımından değil, fakat teorik özü bakımından bugün küçük-burjuva devrimciliğinin düşünüş tarzıyla çok dikkate değer paralellikler göstermektedir. Örneğin, emperyalizme ve tekellere karşı, tekelci kapitalizme karşı mücadelenin demokratik bir mahiyet taşıdığı, bunun henüz sosyalist mahiyette görülemeyeceği, mücadele-nin sosyalist bir karakter taşıyabilmesi için tekel-dışı orta bur-juvazi de içinde tüm burjuvaziyi hedeflemesi gerektiği, oysa zorunlu bir ilk aşama olan anti-tekel demokratik devrim aşama-sında bunun

olamayacağı vb. gibi. Benzer kitaplardaki bütün argümanlar, bizdeki demokratik devrimcilerin Türkiye'deki bur-juva demokratik devrimi gerekçelendirirken kullandıkları argü-manların bir benzeri. Mantık özü bakımından neredeyse tümüy-le aynı.

Revizyonistler kendilerine bulmaya çalıştıkları tarihsel ve teorik dayanaklardan da anlaşılacağı gibi teorilerini pek "devrimci" bir görünüm içinde sunuyorlar. Örneğin, anti-tekel demokrasi stratejisinin başarısının; ortaya burjuva demokrasisinin kendi içinde bir genişlemesini ya da tekellerin egemenliğinin bir sınırlanmasını değil, fakat bu egemenliğin kırıldığı, yerini "emekçi halkın devrimci-demokratik iktidarı"nın aldığı tümüyle farklı bir düzeni çıkaracağını söylüyorlar.

Lenin'in *İki Taktik*'te kullandığı tanım ve kavramlar içinde ambalajlanarak sunulan bu gerici teorinin ne anlama geldiği pratik sonuçlarıyla çok geçmeden görüldü. Avrupa'daki çeşitli partilerin Euro-komünizme kayması bu tezin hemen arkasıdır. '69'da bu açılım yapıldı, '70-71-72'de peşpeşe programlar değiştirildi. Ve sonra, '70'li yılların ikinci yarısında, bu tezin öncüleri olan Fransız Komünist Partisi ile İtalyan Komünist Partisi ünlü Euro-komünist açılımlarını yaptılar. Kısa sürede ortaya çıkan sonuçlar, bu tezin nasıl bir gericilik ürettiğinin çok dolaysız pratik kanıtları oldular.

Herhangi bir gelişmiş kapitalist ülkeyi alalım. Böyle bir ülkede tekellerin tartışmasız egemenliği vardır. Burada devrim, bu tekelci burjuvazinin sınıf iktidarını devirmektir. Eğer işçi sınıfı burada emekçileri arkasına alarak bu sınıfı devirebilirse, dosdoğru sosyalist devrim yapmış olur. Bu da kapitalizm için gerçek bir kıyamet olur. Ama revizyonist teze göre, bu henüz anti-tekel bir demokratik devrimdir. Henüz demokratik sınırlar içerisindeyiz, zira henüz kapitalizmin sınırları içerisindeyiz. Peki, bu olacak şey midir? Tekelci kapitalizmin tekelci yapısını yok etmek demek, kapitalizmin omurgasını çökertmek demektir. Çağdaş kapitalizm tekelci kapitalizmdir. Çağdaş kapitalizmin

bütün özü, bütün esası, tekellerin egemenliğine dayanmaktır. Tekelleri yıktığınızda egemen bir toplumsal sistem olarak kapitalizmi yıkmış olursunuz. Örneğin Almanya'da, kapitalizm demek, kapitalizmin beyni ve omurgası demek, tekellerin egemenliği demektir. Siz bu egemenliği yıkacaksanız, ama henüz bu kapitalizmi yıkmak olmayacak, henüz demokratik sınırlar içerisinde olacaksınız, sosyalizm bunun arkasından gelecek. Bu revizyonist saçmalıklar, işin aslında devrimden kaçmanın, tekellere karşı alınabilecek sınırlı bazı tedbirlerle çağdaş kapitalizmi reforme etme çizgisine kaymanın, somutta sonuçlarıyla da görüldüğü gibi, sosyal-demokratlaşmanın ideolojik temellerinden başka bir şey değil.

Kapitalizmin sınırları içerisinde kapitalizmin tekelci egemenliğini kırmayı düşlemek bir küçük-burjuva gerici ütopyasıdır. Yüzyılın başında da bu gerici ütopyayı teori haline getirenler vardı. Tekelci kapitalizme karşı çıkılarak serbest rekabetçi kapitalizm yüceltiliyordu. Neticede bugünkülerin tekeldışı orta burjuvazi dedikleri de yüzyılın başında küçük-burjuva ideologların yücelttiği serbest rekabet burjuvazisi oluyor.

Kapitalizmin tekelci aşamasına geçişi belli bir politikanın ürünü değil ki. Bu üretici güçlerin gelişmesinin ve kapitalist birikimin kendi iç evriminin yarattığı kaçınılmaz bir tarihsel iktisadi-sosyal evre. Buradan geriye gidilmez, buradan tekelci olmayan kapitalizme, demokratik kapitalizme gidilmez. Tekelci kapitalizmden tarihsel ölçülerle dosdoğru sosyalizme gidilir.

Anti-tekel demokrasi stratejisi pratikte, örneğin, Fransız Komünist Partisi ile Fransız Sosyalist Partisi'nin bir program etrafında birleşmesi, "sol blok" olarak beraber seçimlere katılması, beraber hükümet kurması, beraber cumhurbaşkanı çıkarması vb. ilişki ve süreçlerde somut ifadesini buldu. İşin aslında revizyonist partinin klasik sosyal-demokrat partinin çizgisine kayması, onun yedeği, dolgu malzemesi olması demektir. Bu sözde "anti-tekel demokrasi"yi Fransa yaşadı. Ne yaşandığını

gördük. Mitterand döneminde Fransız tekelleri hakimiyetlerini pekiştirdiler. Başka türlü de olamazdı. Buradan bakıldığında, anti-tekel demokrasi stratejisinin, işçi sınıfı içindeki küçük-burjuva aristokrasisinin tekel-dışı burjuvaziyle "demokratik ittifak" adı altında bu katman üzerinden tekelci düzene daha sıkı bağlanması gibi sonuç yarattığı görülür. Orta burjuvazi ya da tekeldışı burjuvazi ile girilecek bir stratejik ilişkinin her durumda yaratabileceği biricik sonuç da budur. Orta burjuvaziyle bu tür bir ilişki her toplumda egemen burjuva sınıfla ve düzenle kurulmuş bir sağlam ve kestirme köprüden başka bir şey değildir. Üstelik, şimdiden belirtiyorum, bu yalnızca emperyalist-kapitalist ülkelerde değil, Türkiye türünden bağımlı kapitalist ülkelerde de böyle. TKP-TİP'in 1970'li yıllardaki "ileri demokratik düzen" stratejisi, sözünü ettiğim "anti-tekel demokratik devrim" stratejisinin Türkiye'ye uyarlanmış şeklinden başka bir şey değildi. Bu strateji çerçevesinde TKP-TİP, CHP'nin hararetli destekçileri oldular ve bu çizgi üzerinden düzene sağlamca bağlandılar.

Yineliyorum, tekelci burjuvaziyi yıkmak, kapitalizmin omurgasına vurmak ve onu çökertmektir. Bu elbetteki bu durumda geriye başka burjuva katmanlar kalmıyor anlamına gelmez. Ama tekelci burjuvazinin yıkıldığı bir durumda, öteki burjuva katmanlar da toplumsal varlıklarının genel egemenlik temelini kaybederler. Çağdaş kapitalizmde, tekelci kapitalizmin egemenlik çağında, tarihsel ve sınıfsal açıdan tekelci burjuvaziyi yıkma gücü ve kapasitesine sahip temel sınıf işçi sınıfıdır. İşçi sınıfının tarihsel devrimci inisiyatifi ve önderliği olmadığı sürece kimse bu egemenliğin temellerine dokunamaz. Onun bu temelleri yıktığı noktada ise zaten herşey, tüm ilişkiler temelden değişir. Bu durumda, egemenlik ilişkileri temelden değişmiştir. Egemen sınıf yıkılmış, yerini yeni bir toplumsal sistemin temsilcisi ve kurucusu bir sınıf almıştır. Orada burjuva diktatörlüğünden proletarya diktatörlüğüne, kapitalizmden

sosyalizme geçilmiştir. Ama sosyalist devrimin henüz başı, başlangıç evresi olduğu için de, orta sınıflar, küçük ve orta ölçekli mülk sahipleri duruma göre bir süre için varlıklarını sürdürebilirler. Hemen başlayacak sosyalist inşa süreci bir yanıyla da bu mülkiyet ilişkilerinin bir an önce tasfiyesi, kapitalizmin bu son kalelerinin hızla yokedilmesi sürecidir. Bunlar M. Yılmazer'le polemikte ayrıntılı olarak tartışıldığı için, burada bu noktaları kısaca hatırlatmakla yetiniyorum. Anti-tekel bir sözde demokratik devrimin ya da anti-tekel demokrasinin nasıl bir gerici ütopya olduğuna, bir aldatmaca olduğuna, buradan dört dörtlük bir reformizm çıktığına işaret etmek için hatırlatıyorum bunları.

Türkiye'ye dönelim. Şu an burada geleneksel halkçı hareketin bir temsilci olsa, muhtemelen şunları söyleyecektir: Sizin söylediklerniz tabiki gelişmiş kapitalist ülkeler için doğrudur. Fransız Komünist Partisi'nin yaptığı elbetteki revizyonizmdir, bunu hepimiz biliyoruz; ama biz, emperyalizme bağımlı bir ülkeden söz ediyoruz; bağımlı ülkelerde ise bu mesele temelden farklıdır; çünkü bağımlı ülkenin orta burjuvazisinin emperyalizmin egemenliğinden rahatsızlığı vardır; bu egemenlikle bir çelişkisi vardır; egemen tekelci burjuvaziyle bir takım dolaylı ya da dolaysız bağları olmakla birlikte onunla da çelişkileri vardır; tutarsız da olsa "ulusal" ve "demokratik" nitelikteki tüm bu çelişkilerden yararlanmasını bilmek başarılı bir stratejik çizginin gereğidir vb. Kendi düşünce sistemini, onun dayandığı argümanları az-çok bilen bir halkçı devrimci söylenenlere böyle itiraz edecektir.

Daha çok Çin Devrimi üzerine tartışmalarda ortaya konulan ya da bu vesileyle teorileştirilen sömürge ya da yarı-sömürge ve yarı-feodal ülkelerin ulusal burjuvazisi üzerinde daha sonra duracağız. Anti-emperyalist anti-feodal ulusal demokratik devrimlerle yüzyüze olan bu ülkelerin ulusal burjuvazisi üzerine söylenenler, yalnızca söylenenler değil, aynı zamanda tarihsel

pratik içinde yaşananlar üzerinde durmak gerçekten yararlı olacaktır. Kaldı ki bu tartışma, Kürt ulusal hareketinin izlemekte olduğu çizginin stratejik tutarsızlıklarını ve çıkmazlarını kavramak bakımından son derece güncel bir yan da taşımaktadır. Fakat bunu şimdilik daha sonraya bırakalım.

Bugün artık, 1920'lerin, '30'ların koşulları içinde olmadığımıza göre, neredeyse kimse yarı-feodal Türkiye diyemediğine göre, kapitalist ilişkilerin bugünkü Türkiye'nin hakim üretim ilişkileri olduğu genel kabul gördüğüne göre, sözkonusu itirazın sahiplerine sorulınası gereken bazı sorular var. Bu toplumun orta burjuvazisi, gerçek yapısı, konumu, eğilimleri ve davranışları ile nedir bir kere? Böyle bir tahliliniz mi var? Orta burjuvazinin bu toplumda tutarsız da olsa anti-emperyalizm yapmaya eğilimli olduğunu, strateji açısından bunu değerlendirmek gerektiğini söylerken, hangi somut teorik ve politik verilerden hareket ediyorsunuz? Siz bu ülkenin orta burjuvazisinin hangi somut unsurlardan, kategorilerden oluştuğunu somutta tahlil ettiniz, bunun emperyalizmle ve işbirlikçi tekelci burjuvaziyle ulusal ve demokratik karakterde çelişkilerini açığa çıkardınız da, devrim stratejisi için gerekli sonuçları buradan mı çıkarıyorsunuz?

Bu soruların yanıtı koca bir boşluktur. Ortada sadece şablonların o ünlü ulusal burjuvazisi var. (Gerçi artık pek "ulusal burjuvazi" denilmiyor; şimdi buna daha çok orta burjuvazi deniliyor. Ama neticede, orta burjuvazi denilen katmanın tavrının emperyalizme karşı mücadelede ortaya çıktığı söylendiği ölçüde de, gerisin geri aynı ulusal burjuvazi kategorisine, yani ulusal karakteri olan, iç pazarına egemen olmak isteyen burjuvazi sonucuna çıkılıyor.) Böyle bir burjuvazinin Türkiye'de politikadaki gerçek karşılığı, sosyal-demokrasi etiketi taşıyan gerici akımdır. Bu akımın Türkiye'nin son 30 yıllık sosyal-siyasal mücadeleler içindeki tavrı, gerçekte bu toplumun orta burjuvazisinin gerçek konumu, eğilimi ve tutumlarının iyi bir

aynasıdır. 30 yıldır soyutta orta burjuvazi ya da milli burjuvazi üzerine bu kadar çok söz edenlerin, onun gerçek konumunun ve tavrının ne olduğunu son 30 yılın sosyal-siyasal çalkantılarından giderek değerlendiremeleri, ya da bunu ancak şu son yıllarda yapınaları şaşırtıcıdır. Türkiye'de anti-emperyalist demokratik eğilimleri olan bir orta burjuva sınıf olacak, ama 30 yıllık çalkantı içinde bu ideolojik, politik ve örgütsel bir kimlik içinde kendini göstermeyecek, bu olacak bir şey midir?

Bugün sosyal-demokrasi etiketi taşıyan burjuva akım tekellere ve emperyalizme hizmette kusur etmediği içindir ki, bazı kimseler bundan kalkarak onu büyük burjuvazinin partisi sayıyorlar. Oysa bu bir yanılgı. Bu yanılgının gerisinde ise orta burjuvaziye atfedilen ilerici, hatta devrimci rol var. Sosyal-demokraside bu türden bir ilerici, anti-emperyalist, hatta hatta tutarsız da olsa devrimci yan bulamayanlar, bu akım olsa olsa tekelci büyük burjuvazinin siyasal temsilcisi olabilir diye düşünüyorlar. Gerçekte ise, sosyal-demokrat partilerin tekelci burjuvazinin egemen olduğu sisteme, onun devletine, onun gerisindeki emperyalizme bağlılığının, sistemin genel çıkarlarının sözkonusu olduğu her durumda ona bu kadar tereddütsüz hizmet etmesinin gerisinde, bu sınıfın, orta burjuvazinin, bu sistemle kopmaz organik bağı var. Sosyal-demokrat partiler bu bağın ideolojiye ve politikaya tercümesinden başka bir şey değildir.

Kapitalizmin az geliştiği toplumlarda, feodal ilişkilerin henüz yaygın olduğu toplumlarda, kendine özgü bir milli burjuvazi kategorisi vardır. Emperyalist sermayenin ve onunla işbirliği içerisinde gelişen burjuvazinin henüz el atmadığı iktisadi yaşam alanlarında, üretim ve pazar alanlarında varlığını sürdüren bir burjuvazidir bu. 40-50 yıl önce bu toplumda örneğin tekstil sektöründe, gıda sektöründe, inşaat sektöründe böyle sayısız orta ölçekte kapitalist işletme gösterebilirdiniz. Tekelleşmemiş, emperyalizmle de çok özel bir iktisadi ve ticari bağı olmayan işletmelerdi bunlar. İç pazara, hatta daha çok yöresel

pazarlara yönelik bir iktisadi etkinlik içindeydiler. Ama eğer biz, özellikle savaş sonrası dönemde hızlanan kapitalist gelişmenin büyük bir sıçrama yaşadığını, toplumsal ilişkileri çok büyük ölçüde kendi karakterine uygun olarak dönüştürdüğünü söylüyorsak, bundan bu klasik türden orta burjuva sınıf da payını fazlasıyla almış demektir. Bugün bizim ülkemizin basit şişe suyunu bile en büyük kapitalist tekeller üretiyor. Yaşar Holding üretiyor, Sabancı Holding üretiyor, bir takım başka tekeller üretiyor. Oysa 20-30 sene önce bunu Anadolu'nun dört bir tarafına yayılmış binlerce, onbinlerce küçük ya da orta ölçekli işletme üretiyordu. Neredeyse her kasabada bir su üreticisi işletme vardı. Şimdi bakıyorsunuz, büyük bir kapitalist tekel bu alana giriyor ve hızla pazarı ele geçiriyor. Bu basit bir örnek sadece. Aynı gelişmeyi gıda endüstrisinde, süt endüstrisinde, tekstilde, inşaatta, bir takım başka sektörlerde de görebilirsiniz. Yani o klasik türden orta sınıf ya tasfiye oluyor, ya da dönüşüyor. Bugün bu toplumda o, eski konumu, yapısı ve varlığıyla çok tali plana düşmüş bir toplumsal kategoridir artık. Ama bu elbette, hiçbir biçimde bu toplumda orta burjuvazinin ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Hayır, yalnızca yeni türden, tekellerle organik bağı olan yeni türden bir orta burjuvazinin şekillendiği ve eski klasik orta burjuvazinin yerini aldığı anlamına geliyor.

Hızlı kapitalist gelişmenin bir "yan ürünü" olarak, yeni türden bir orta burjuvazi şekillendi bu toplumda. Basbayağı tekelci kapitalist gelişmenin organik bir uzantısı olan, onun yan ihtiyaçlarını, ara girdilerini karşılayan, dolayısıyla onunla organik bir bütünlüğe sahip olan yeni türden bir orta sınıf doğdu. Bu orta sınıf, bir ara '70'li yıllarda özgünlüğü üzerinde çok durulan işbirlikçi ve çarpık kapitalizmin bir alternatifi değil, tam tersine, doğrudan onun organik bir ürünü ve uzantısıdır. Kendisi emperyalizmle, uluslararası sermaye ile organik ilişki içerisinde gelişen Türkiye kapitalizminin varlığıyla organik

olarak bağlıdır bu sınıf. Egemen sermaye düzeninin bir alt burjuva katmanı durumundadır. Dolayısıyla, bu organik bağ, sonuçlarını politikada da gösteriyor. Özellikle '80'lerde bu dönüşüm çok büyüktür. '70'lerde o klasik geleneksel türden orta sınıf hala az-biraz yaygındı. Emperyalist köleliğin aşırı biçimlerine, IMF'ye karşı bazı itirazları, sınırlı demokratik istemler çerçevesinde belli bir eğilimi ve tutumu vardı. '70'lerin CHP'sinin toplumsal muhalefeti ve devrimci hareketin bir kesimini büyük karışıklıklara iten konumu bunun bir yansımasıydı. Şimdi dikkat edin, SHP'si, DSP'si, CHP'si ile bunlar hep egemen gericiliğin dayanakları haline geldiler. Emperyalist egemenliğe ve IMF'ye en ufak bir itirazları bile kalmadı. Bu değişimin gerisinde başka bazı etkenlerin yanısıra orta sınıftaki belirgin yapı değişikliği var. Dahası var. '80'li yıllarda Türkiye'de ANAP gericiliği büyük kentlerde büyük ölçüde bu toplumsal kategoriden güç aldı. Köşe dönücülük diyoruz, kimdir bu kategoriye girenler? Tekeller her zaman köşeyi dönüyordu, elbette 12 Eylül'de daha da rahat sömürdüler, görülmemiş ölçüde semirdiler. Ama asıl köşe dönücülüğü bu kendine özgü orta katman yaşadı. O neo-liberal politikaların uzantısı olarak ortaya çıkan bu yeni türden katmanlar yaşadı.

Burada, sözün burasında, *Friedman Modeli Kıskacında Şili* isimli bir kitaptan sözedeceğim. Bu kitap, 1971-81 döneminde Şili'deki ekonomik politikaları irdeliyor. Marksist eğilimli üç Şilili iktisatçının kitabı. Bunlar Almanya'da akademisyen olarak çalışmışlar, sürgün yaşamış insanlar zannediyorum. Çok ilginç gözlemleri var. Makalelerinde Şili'deki burjuva katmanların iktisadi durumlarını ve siyasal tutumlarını somut verilerle irdelerlerken, dünya sol hareketi içinde hayli yaygın olan bu orta burjuvazi efsanesine de son derece dikkate değer açıklıklar getiriyorlar. Bu açıklıkların büyük önemi, Şili'nin 1970'lerde yaşadığı büyük sarsıntılar ve acı deneylerden süzülmüş olmasından geliyor.

Diyorlar ki, önsel olarak bir çok marksist orta burjuvazinin tekelci politikalardan ve emperyalist egemenlikten rahatsız olduğunu varsayar ve bu çerçevede ona "ulusalcı" bir tutum atfeder; oysa Allende'nin yıkılışında temel rolü bu sınıf, burjuvazinin bu fraksiyonu oynadı, faşist Pinhoşe cuntası başlangıçta en geniş sosyal dayanağını bu burjuva katman içinden buldu. Bunların anında tekelci burjuvazi ile özel mülkiyeti savunma komiteleri kurdukları anlatılıyor. Düşününüz ki Allende Şili'si bir devrimci gelişme süreci içinde falan da değil. Bir seçim olmuş, ilerici bir halk hükümeti kurulmuş. Allende sosyalist olarak görüyor kendini; ama bu tür bir sosyalizmin ne demek olduğu da biliniyor. Gerçekte sözkonusu olan ilerici bir ılımlı-sol hükümet ve onun sınırlı barışçıl reformlarından ibaret bir durumdur. Bu hükümet emperyalizmin ülke üzerindeki sınırsız hakimiyetine karşı belli iktisadi önlemler alıyor. Bu çerçevede karşılığı ödenerek belli millileştirmeler yapıyor vb.

Şili'de Allende'nin sınırlı anti-emperyalist demokratik açılımlarına Şili orta burjuvazisinin gösterdiği sert ve kesin tepki gerçekten açıklayıcıdır. Bu sınıfın gerçek yapısına, konumuna ve tutumuna paha biçilmez teorik açıklıklar sağlamaktadır. Düşününüz ki ortada ne devrim, ne devrimci bir strateji ne de böyle bir stratejiye sahip bir devrimci parti ve dolayısıyla onun uygulamaları var. Sözkonusu olan Şili toplumu bünyesinde sınırlı, barışçıl, parlamenter yöntemlere dayalı bir ilerici reform sürecidir. Şili orta burjuvazisi işte bu sürecin karşısına kesin bir tutumla dikilebiliyor, Şili tekelci burjuvazisi ve onun gerisindeki emperyalizmle aynı cephede yer alabiliyor. Hiç kuşku yok ki, iktisadi güce ve kültüre, bu çerçevede açık bir sınıf bilincine sahip olan bir burjuva katman olarak, ne yaptığını çok iyi biliyor.

Konumuz açısından dikkate değer olan asıl noktaya geliyorum. Bu yazarlar kitapta somut biçimde kanıtlıyorlar ki, bu önlemler iktisadi açıdan en çok da bu orta sınıfa yarıyor. Orta

sınıf bu süreç içinde iktisadi açıdan güçleniyor. Allende hükümeti, bu burjuva katmanı iktisadi, ticari, mali birçok açıdan çok değişik yol ve yöntemlerle destekliyor, teşvik ediyor. Ama tüm bunlara rağmen Şili orta burjuvazisi solcu Allende hükümetine karşı kesin bir düşmanca tavır içine giriyor. Emperyalizm ve Şili tekelci burjuvazisi ile tam bir davranış birliği kuruyor. Faşist askeri darbeye yolu düzleyen girişimlerde aktif biçimde yer alıyor.

Bu, Şilili yazarların konuya ilişkin incelemelerinde ortaya koydukları en dikkate değer gerçeklerden biridir. Şili deneyimi gerçekte tekellerin bir uzantısı olan modern orta burjuvazinin, kısa dönemli sonuçları bizzat kendisine yarayan ilerici reformlar karşısında bile gerici bir tavır ve tepki ortaya koyduğunu apaçık göstermiştir. Sözünü ettiğim kitabın yazarlarından Hugo Calderon bu konuda şu gözlemini ortaya koyuyor:

"Daha önceden de gördüğümüz gibi, hükümet politikası, burjuvazinin iç pazara yönelen kesimini teşvik ediyordu. Hatta bunun, burjuvazinin kamulaştırmadan etkilenmeyen, tekelci ve tekelci olmayan sektörleri için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu gelişme esnasında Unidad Popular'ın ekonomik politikasında kazanç sağlayan burjuvazinin rejimle giderek artan bir muhalefet içine düştüğü görülmektedir. Bu kesim daha sonra askeri rejimin kurulmasını sağlayacak olan ayaklanma planlarını desteklemiştir." (s.39-40)

Aynı konuda daha ileride şunları söylüyor: *"Allende yönetiminin aldığı önlemlerden hiçbir şekilde etkilenmeyip, tersine büyük kazançlar sağlayan, tekelci olmayan burjuvazi, orta burjuvazi ve küçük firma sahipleri; pratikte Allende yönetiminin önlemlerinden büyük darbe yiyen tekelci burjuvaziyle aynı cephede birleştiler. Yani büyük sermayenin çıkarları doğrultusunda, askeri rejimin ilk aylarından sonra gittikçe sağlamlaşan bir yapıya sahip olan, güçlü bir ittifak oluşturdular.*

"Böylece bu firma sahiplerinin aktif katılımıyla ve büyük

sermayenin önderliğinde, Allende yönetiminin önlemlerine karşı, Özel Mülkiyeti Koruma Cephesi (FRENAP) kuruldu." (s.41)

Yazar, ilk bakışta şaşırtıcı gibi görünen bu sonucun, gerçekte, "Şili gibi bir ülkedeki burjuvazinin yapısı"nın ve onun sosyal çatışmalardaki konum ve tutumunun anlaşılabilmesi açısından özel bir önem taşıdığını belirtiyor. Orta burjuvazinin Allende yönetiminin aldığı önlemlerin kısa dönemli sonuçlarına değil, ilerici halk hükümetinin burjuvazinin genel toplumsal egemenliği için yarattığı sorunlara baktığını, tutum ve politikalarını da buna göre saptadığını vurguluyor: *"Burada politik ve toplumsal gelişmenin burjuvazinin tavrını belirleyen ana etken olduğunu belirtmeliyiz. Burjuvazinin toplumsal çatışmalardaki tarihsel pratiğinin ve deneyimlerinin sonuncu olan bu özellik onun yapısını, birikim biçimini, yatırım hedeflerini ve sektörler arası dayanışma ve bağlarını belirleyici bir şekilde ortaya koyuyor."* (s.40)

Burada burjuvazi dediği orta burjuvazidir, bunu önemle belirtiyorum, okuduğum pasajlar *"Orta Burjuvazi"* arabaşlığını taşıyor. Yazar orta burjuvazinin politik tutumunu tartışıyor zaten. Söylediklerini daha ileride tez biçiminde formüle de ederek şöyle açıyor: *"Bu noktada şöyle bir tez savunulabilir: 'Tekelci olmayan burjuvazi ve küçük firma sahiplerinin güçlü fraksiyonları, özel mülkiyetin korunması amacıyla, stratejik ve programlı perspektifleri uğruna ekonomik çıkarlarını arka plana ittiler.' Onlara göre bu cephe Unidad Popular yönetimi tarafından tehdit edilemezdi. Tek çekindikleri, çoğu olayda aşikar bir karakter kazanan, zincirlerinden kurtulmuş politik ve toplumsal süreçti. Burada ekonomik determinizmin içindeki ve tarihsel toplumsal fenomenlere hapsolmuş araştırmacıların, analizlerinde pek az dikkat ettikleri bir unsur, söz konusu kesimlerin, gelir oranlarındaki artışa rağmen, geneldeki gidişatın zararlarına olduğuna hissetmeleri gerçeğidir."* (s.41)

İlerici bir hükümetin, Unidad Popular'ın aldığı önlemler-

den çok, bunun emekçi halk hareketine kazandırdığı değil kazandırabileceği inisiyatif ve itilimden öcü gibi korkan bir sınıf gerçeği ile karşı karşıyayız. Böyle bir potansiyel tehlike karşısında emperyalizmin ve tekellerin kucağına sığınan, faşist darbe tertipçiliğinde etkin yer tutan bir orta burjuvazi gerçeği ile yüzyüzeyiz. Ve bugünün Türkiye'sinde hala bazıları bu sınıfın "cılız"da olsa "anti-emperyalist bir potansiyel taşıdığı"nı, "anti-emperyalist demokratik devrim mücadelesinde proletaryanın yanında yer alabileceği"ni ciddi ciddi söyleyebiliyorlar. Türkiye'nin somut iktisadi ve sosyal gerçeklerine bakacaklarına tarihsel olarak eskimiş formülleri hareket noktası olarak alanların; günümüz dünyasının, günümüz bağımlı kapitalist ülkelerinin canlı ve sıcak deneyimlerine bakacaklarına 1920'ler ve 30'larda ulusal kurtuluş süreci içindeki ülkelerin denemelerine bakanların kendilerini kurtaramadıkları kaba yanılgılardır bunlar. Bunların öyle çok da zararsız ya da pratik siyasal sonuçları olmayan yanılgılar sayılamayacağını bize Türkiye'nin '80'li yıllar deneyimi bazı akımlar şahsında gösterdi.

Aynı Şilili yazar, incelemesinin daha ileriki bölümlerinde, orta burjuvaziye ilişkin gözlem ve değerlendirmelerini toparlarken; Allende yönetiminin millileştirme uygulamalarının orta burjuvazinin büyük bir kesimi ile tekelci burjuvazi arasındaki ekonomik ve yapısal organik ilişkiyi açığa çıkardığını belirtiyor. "Burjuvazinin bu iki fraksiyonu"nun Allende yönetimine karşı ortak politik tutumunun gerisinde, bizzat bu ekonomik ve yapısal organik ilişkinin bulunduğunu net sözlerle vurguluyor (s.55).

Bütün bunlar orta düzeyde gelişmiş bir kapitalist ülkede gündeme gelen barışçı reformlar karşısında bile orta burjuvazinin tekeller ve emperyalizmle birlikte davrandığını son derece çarpıcı bir biçimde gösteriyor. Üstelik bu reformlar iktisadi çıkarlarını zedelemek bir yana güçlendirici bir rol oynadıkları halde orta burjuvazi böyle davranıyor. 1920'lerin-'30'ların ulu-

sal kurtuluş sorunu ile yüzyüze olan yarı-feodal Çin'ine bakarak teorik varsayımlar kullananlar, sosyo-ekonomik yapısı ve gelişmişlik düzeyi Türkiye'ye çok benzeyen ülkelerdeki bu güncel deneyimlere bakmayı nedense akıl edemiyorlar. Trajik Şili deneyimi modern orta burjuvazinin "anti-emperyalist" ya da "anti-tekelci" potansiyeli üzerine solda bir hayli yaygın efsanenin temelsizliğini tüm açıklığı ile göstermiştir. İlginç olan, bunu bizzat Şilili yazarların bu aynı inceleme içinde ortaya koymalarıdır.

Calderon, Şili deneyiminden çıkardığı sonuçlar ışığında, dünya sol hareketine egemen yanılgıyı da ele alıyor. Birçok analizcinin burjuvazinin tekelci olan ve tekelci olmayan fraksiyonları arasındaki çelişkilerin niteliğine ilişkin çizdikleri tablonun dayanaksızlığının Şili deneyimiyle açığa çıktığını belirtiyor ve şöyle devam ediyor:

"Genellikle yapılan yorumlar, şu varsayımdan yola çıkıyordu: Başta metropol sermayelerinin egemen olduğu ülkeler olmak üzere, burjuvazinin tekelci olmayan fraksiyonları, özellikle tekelle-rin egemenliği altındaki sanayicilerden oluşan her geri toplumsal katman, gelişmelerini engellediği için, ister yerli, ister yabancı olsun, büyük tekellere karşı muhalefet uygularlar. Bu yüzden sürekli bir çıkar çelişkisi içinde bulunurlar. Böylesi bir değerlen-dirmeden yola çıkılarak, anılan toplumsal katmanların, büyük sermaye ile olan ilişkilerine bir son verip, işçi sınıfıyla ve yoksul tabakalarla, anti-emperyalist ve anti-tekelci özde, sağlam ve sürekli ittifaklar kurabileceği düşünülür. Bu şema genellikle, birçok durumda ulusal burjuvazi olarak tanımlanan ve ulusal bir gelişme modelinin destekleyicisi olarak görülen sanayici burjuvazi için çizilir. Yapılan birçok araştırma, sanayici burjuva-ziyi dış sermaye ile çelişkide gören ve ulusal kalkınmanın des-tekleyicisi kabul eden düşüncenin yanlışlığını vurguluyor." (s.42)

Burada "sanayici burjuvazi" kavramı orta burjuvaziye at-

fen kullanılıyor. Hani işbirlikçi burjuvazi sanayileşmenin değil de daha çok rantiyeci, asalak ya da çarpık kapitalizmin temsilcisi ya. Şilili yazar, çeşitli araştırmalar bunun dayanaksızlığını gösterdi, diyor. Salt Şili üzerinden konuşmuyor, örneğin İtalya üzerinden İtalyan araştırmacıları kaynak olarak gösteriyor. Sonra Şili'de de bunun çok pratik, çok dolaysız bir sonuç olarak ortaya çıktığını anlatıyor. *(Sözkonusu makalenin orta burjuvaziye ilişkin en önemli bölümünü ekte bütünlüğü içerisinde yayınlıyoruz.-Red)*

Tartışına konumuzla bağlantılı bir ilginç ve önemli nokta daha var. Yazarlar, Şili'de '50'li ve '60'lı yıllarda hızlanan kapitalist gelişmenin klasik türden orta sınıfı çok büyük ölçüde tasfiye ettiğini, ona son büyük darbeyi ise cunta döneminde uygulanan Friedmancı "şok" politikalarca, neo-liberal politikalarca vurulduğunu belirtiyorlar. Allende öncesinde, '60'lı yıllarda, Hıristiyan Demokrat hükümetler dönemi var. Asıl büyük tasfiye bu yıllarda yaşanıyor. Sadece 1957-1969 arası dönem-de 42 bin geleneksel küçük sanayi işletmesinin tasfiye oldu-ğunu belirten Calderon, 1980'li yılların başını kastederek, *"bu-gün Şili'de artık '60'lı yılların orta burjuvazisinden hiçbir iz yok"* diyor. Süreç bu yönüyle sadece olgusal açıdan değil, za-man dilimi olarak da Türkiye'ye şaşırtıcı ölçüde benziyor. Ve yine Türkiye'de olduğu gibi, tasfiye olan klasik türden orta burjuvazinin yerini yeni türden bir orta burjuva katman alıyor. Şaşırtıcı benzerlik diyorum ama gerçekte şaşırmamak gerekiyor. Zira İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde birçok bağımlı ülkede benzer kapitalist gelişme süreçlerinin yaşandığını biliyoruz. Bunun benzer sonuçlar yarattığını, bu arada anti-emperyalist mücadelenin kapsam ve karakterinin de benzer biçimde bir değişime uğradığını, daha önce önemli bir nokta olarak zaten belirtmiştim. Türkiye'de yaşanan savaş sonrası hızlı kapitalist gelişme sürecinin salt Türkiye'ye özgü olmadığının altını çizmiştim. Dolayısıyla aynı şeyler, bu yeni türden orta burjuva sınıfı için de geçerli.

Ek metin:

Orta Burjuvazi ve Şili Deneyimi

Orta burjuvazi

Daha önceden de gördüğümüz gibi, hükümet politikası, burjuvazinin iç pazara yönelen kesimini teşvik ediyordu. Hatta bunun, burjuvazinin kamulaştırmadan etkilenmeyen, tekelci ve tekelci olmayan sektörleri içinde geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu gelişme esnasında Unidad Popular'ın ekonomik politikasında kazanç sağlayan burjuvazinin rejimle giderek artan bir muhalefet içine düştüğü görülmektedir. Bu kesim daha sonra askeri rejimin kurulmasını sağlayacak olan ayaklanma planlarını desteklemiştir.

Şili gibi bir ülkede burjuvazinin yapısı açıklanmaya çalışıldığında, kriz safhasındaki sosyal çalışmaların diyalektiğini anlayabilmek için, bence bu fenomene geri dönülmeli ve anlamı kavranmalıdır. Burada, politik ve toplumsal gelişmenin burjuvazinin tavrını belirleyen ana etken olduğunu belirtmeliyiz. Burjuvazinin toplumsal çatışmalardaki tarihsel pratiğinin ve deneyimlerinin sonucu olan bu özellik, onun yapısını, birikim biçimini, yatırım hedeflerini ve sektörler arası dayanışına ve bağlarını belirleyici bir şekilde ortaya koyuyor.

Kamulaştırılmayan ve tekelci olmayan burjuvazi 1971 ve 1972 yıllarında kârlarını muazzam bir şekilde artırdı. Allende yönetiminin ilk zamanlarında gözlenen ekonomik hamle, bunun bir işaretidir. Talep ve sanayi üretimindeki artış, özellikle gıda maddeleri, giyim eşyaları ve ayakkabı sektörlerinde oldukça yüksek boyutlara vardı. Bütün bu kesimlerde düşük ya da orta derecede tekelleşmiş burjuvazi ile karşılaşıyoruz. Toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla genişletilen devlet harcamaları, ekonominin bazı dalları için teşvik anlamına geldi ve inşaat

sektöründe olduğu gibi bu kesimleri harekete geçirici rol oynadı. Bankaların devlet eliyle denetimi, tekelci olmayan sanayicilere, orta büyüklükteki sanayicilere ve ticaret burjuvazisine kredi olanakları sağladı. Kamulaştırmaya tabi tutulmayan burjuvazinin bir kesiminin gelir oranlarında gözle görülür bir artış olsa bile, özel yatırım oranlarında ani bir düşme ortaya çıktı ve ekonomi, devlet harcamaları yardımıyla ve karşılıksız para basımıyla ayakta tutulmaya çalıştı. Bütün bunların sonucunda enflasyon sarmalı gittikçe daraldı ve ülke ekonomik anlamda içerden ve dışardan kuşatıldı.

Orta burjuvazinin politik tavrı

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi ülke ekonomisi 1972'den sonra büyük para yığınlarıyla yapılan spekülatif işlemlere sahne oldu. Bunu politik anlamı şuydu. "Confederacion de la Produccion y el Commercio" (Üretim ve Ticaret Konfederasyonu) ve "Asimet"te örgütlenmiş olan ve Allende yönetiminin aldığı önlemlerden hiçbir şekilde etkilenmeyip, tersine büyük kazançlar sağlayan, tekelci olmayan burjuvazi, orta burjuvazi ve küçük firma sahipleri; pratikte Allende yönetiminin önlemlerinden büyük darbe yiyen tekelci burjuvaziyle aynı cephede birleştiler. Yani büyük sermayenin çıkarları doğrultusunda, askeri rejimin ilk aylarından sonra gittikçe sağlamlaşan bir yapıya sahip olan, güçlü bir ittifak oluşturdular.

Böylece bu firma sahiplerinin aktif katılımıyla ve büyük sermayenin önderliğinde, Allende yönetiminin önlemlerine karşı, Özel Mülkiyeti Koruma Cephesi (FRENAP) kuruldu. Bu noktada şöyle bir tez savunulabilir: "Tekelci olmayan burjuvazi ve küçük firma sahiplerinin güçlü fraksiyonları, özel mülkiyetin korunması amacıyla, stratejik ve programlı perspektifleri uğruna ekonomik çıkarlarını arka plana ittiler." Onlara göre bu cephe Unidad Popular yönetimi tarafından tehdit edilemezdi. Tek

çekindikleri, çoğu olayda aşikar bir karakter kazanan, zincirlerinden kurtulmuş politik ve toplumsal süreçti. Burada ekonomik determinizmin içindeki ve tarihsel toplumsal fenomenlere hapsolmuş araştırmacıların, analizlerinde pek az dikkat ettikleri bir unsur söz konusu kesimlerin, gelir oranlarındaki artışa rağmen, geneldeki gidişatın zararlarına olduğunu hissetmeleri gerçeğidir. Gerçekten de bu kesimler kapitalist ekonomik mekanizma konusunda genel karar verme güçlerini giderek yitirdiklerini farketmişler ve bu düşüncelerinde de belirli bir tarihsel bilincin su yüzüne çıkması etkili olmuştur.

Bu fenomenin açıklanmasında ayrıca, ülkenin üretim yapısında aranması gereken, yapısal nitelikte başka nedenler de sözkonusudur.

Orta burjuvazinin yapısal durumu

Birçok analizcinin, burjuvazinin tekelci olan ve tekelci olmayan fraksiyonları arasındaki çelişkilerin niteliğiyle ilgili olarak çizdikleri tabloya karşın, Şili örneği temelde geleneksel bakış biçiminden ayrılan, çatışmalarla ve birleşmelerle bezenmiş adeta bir hayal dünyasıydı. Genellikle yapılan yorumlar, şu varsayımdan yola çıkıyordu: Başta metropol sermayelerinin egemen olduğu ülkeler olmak üzere, burjuvazinin tekelci olmayan fraksiyonları, özellikle tekellerin egemenliği altındaki sanayicilerden oluşan her geri toplumsal katman, gelişmelerini engellediği için, ister yerli, ister yabancı olsun, büyük tekellere karşı muhalefet uygularlar. Bu yüzden sürekli bir çıkar çelişkisi içinde bulunurlar. Böylesi bir değerlendirmeden yola çıkılarak, anılan toplumsal katmanların, büyük sermaye ile olan ilişkilerine bir son verip, işçi sınıfiyla ve yoksul tabakalarla, anti-emperyalist ve anti-tekelci özde, sağlam ve sürekli ittifaklar kurabileceği düşünülür. Bu şema genellikle, birçok durumda ulusal burjuvazi olarak tanımlanan ve ulusal bir gelişme modelinin destekleyi-

cisi olarak görülen sanayici burjuvazi için çizilir. Yapılan birçok araştırma, sanayici burjuvaziyi dış sermaye ile çelişkide gören ve ulusal kalkınmanın destekleyicisi kabul eden düşüncenin yanlışlığını vurguluyor. Özellikle Hristiyan Demokrat Hükümetin altı yıllık yönetimi sırasında Şili sanayici finans burjuvazisi örneği bu yanlış teorinin çürütülmesi için yeterli bir kanıt oluşturmaktadır.

Şimdi önyargı sonucu kabul edildiği için hiç bir zaman somut bir şekilde analiz edilmeyen bir anlayışa değinmek istiyoruz. Bu anlayış, sanayi burjuvazisinin modelinin "ulusal" karakter taşımadığını, kendi birikimini, dinamiğini ve teknolojisini yaratamayacağını düşünen araştırmacılar tarafından bile kullanılıyordu. Burada, burjuvazinin orta ve tekelci olmayan kesimlerinin, anti-tekelci ve ekonomiyi kontrol eden dış sermayeye karşı olan karakterinin bir ön kabul olarak ele alınmasını kastediyoruz. Daha önce bu kesimlerin politik olarak ulusal ve yabancı büyük sermayeyle ortak bir cephe oluşturduklarından söz etmiştik.

Şili örneğinde destek gören ve büyük burjuvazi, orta burjuvazi ve küçük burjuvazinin bazı kesimleri için bir açıklama sağlayan yapısal nedenler şunlardı: üretim süreci gözönüne alındığında bu sektörün önemli bir bölümünün tekellerin ekonomik anlayışları ve yayılmalarıyla sıkı sıkıya ilişkili olduğu ve varolma koşullarıyla, işlevinin tekellere bağımlı olduğu sonucuna varırız. Bu kenetlenme zinciri nedeniyle tekellerin yayılması, onların toplam üretiminin bir parçasını oluşturan bu firmaların da yayılmasına neden oluyordu. Gelişmenin ve üretim sürecindeki artan kargaşanın bir sonucu olan fenomen, İtalya gibi gelişmiş ülkelerde de göze çarpmaktadır. Onun için burada bir istisnadan değil, değişik ülkelerin ekonomilerindeki genel bir eğilimden söz ediyoruz. İtalya örneğinde de olduğu gibi küçük ve orta burjuvazi daha yüksek bir verim düzeyine erişilmesi amacıyla, tekel tarafından örgütlendi. Şili ekonomisinin yeniden

örgütlenmesinde göze çarpan ve değerlendirmemizi daha da güçlendiren bu eğilim, sanayici kesimin gelecekteki gelişmesi için bir hipotez oluşturuyordu. Tekelci olmayan burjuvazinin askeri yönetim altındayken geçirdiği değişimleri inceleyebilmek için onun 1970-73 yılları arasındaki gelişimine bakmamız gerekir. Bunun için V. Brodersohn'dan aldığım verileri kullanıyorum:

1966'da sanayideki işgücünün %56'sı işgücü hacmi 200 kişiden küçük olan yerlerde çalışıyordu. Halkın çalışabilen kesiminin %42,3'ü küçük firmalarda istihdam ediliyordu ve bunlar sanayi kesiminde üretilen değerin %26,2'sini alıyorlardı. Sanayi kesiminin üretimi büyük ölçüde tekelci çembere bağlıydı.

Ancak burada dikkat etmemiz gereken bir nokta var. Küçük sanayicilerin ve el işleriyle uğraşanların önemli bir kısmı ne tekellere bağlanmıştı ne de onlarla kaynaşmıştı, tam tersine bunlar halkın tüketimine yönelik üretim yapıyorlardı. Bu sektör gerçekten de pazarlarına burnunu sokan ulusal ve yabancı tekellerle tam bir çıkar çatışması içindeydi. Ancak tekellerin altmışlı yıllarda bu pazarı kapmak için uyguladıkları taktikler sonucunda, genel talebi karşılamak için üretim yapan bu küçük işletmelerden on binlercesi yok oldu.

Buna karşılık dinamik bir sektör, yani gelişme ve modernleşme sürecinde bulunan orta burjuvazi, çıkarları aslında yüksek kârlar bırakan pazarlara, ya da dış pazarlara yönelik bulunan tekelci sanayiye bağlandı. Tekellerin gelişmesi orta büyüklükteki sanayinin de büyümesini beraberinde getirdi.

Friedman Modeli Kıskacında Şili (1973-1981)

(Hugo Calderon-Jaime Ensignia-Eugenio Rivera,
Belge Yayınları, 1982, s.39-44)

VI. BÖLÜM

Anti-emperyalist mücadele ve orta burjuvazi sorunu

(Devam)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir kapitalist gelişme yaşayan birçok bağımlı ülke için ortak bir toplumsal kategori olan bu yeni türden orta sınıfın özelliği ne? Ayırdedici önemdeki temel bir özelliği şudur: Bu burjuva katman kendi varlığını ve birikimini emperyalizmle işbirliği içindeki tekellerle organik ilişki içinde üretebiliyor. Yani Koç Holding'in TOFAŞ'ı çalışıyorsa, onun yan sanayisi durumundaki orta ya da küçük ölçekli işletmeler de bu sayede yaşayabiliyorlar. TOFAŞ'm çöktüğü ya da kapandığı bir durumda, bu işletmeler de kapa-nıyor ya da güç durumda kalıyorlar. Bu açıdan TOFAŞ'ın alternatifi değil, tamamlayıcısı konumundalar. Nitekim gümrüksüz oto ithalatına karşı yaratılan kampanyaya büyük bir destek verdiler. Koç grubunun en önemli, en popüler iddiası neydi? Yerli otomobil sektöründen bilmem kaç yüzbin kişi

ekmek yi-yor, şu kadar bin işletme buna bağlı olarak çalışıyor, diyordu.

Daha genel planda ele alındığında ise, bu sınıfın genel toplumsal varlık koşulu, tekelci burjuvazinin tüm toplum üzerindeki sınıf egemenliğidir. Bu nedenle, tekelci burjuvazinin (ve elbette gerisindeki emperyalizmin) egemenliğini hedef alan bir yönelim içindeki herhangi bir mücadelenin, koşullu ve geçici de olsa içinde olmak bir yana, tersine, cepheden karşısında yeralır.

Bu elbetteki burjuvazinin bu iki kesiminin çıkar ilişkilerinde genel bir uyum içinde oldukları anlamına gelmiyor. Bu tür bir uyum bir kere genel planda burjuvazinin doğasına aykırıdır. Sermaye sınıfı kendi içinde sayısız çıkar çelişkisi ve çatışması ile bölünen bir yapıya sahiptir. Fakat bunun da ötesinde, tekelci burjuvazi ile tekel-dışı orta burjuvazi, burjuvazinin yapıları ve konumları birbirinden esaslı farklılıklar gösteren iki ayrı kesimidir. Tekelci burjuvazi toplumda egemen yönetici güçtür. Tekel-dışı burjuvazi ise, toplum üzerindeki bu genel egemenliğin deyim uygunsa gölgesinde sömürücü sınıf varlığını sürdüren bir burjuva toplumsal kategoridir. Herşeyden önce bu genel toplumsal tabiyet ya da bağımlılık ilişkisinden gelen çelişkiler vardır.

Daha somut alana, somut iktisadi ilişkiler alanına indiğimizde ise gördüğümüz şudur. Orta ve küçük ölçekli kapitalist işletmeler, binlerce iktisadi, ticari ve mali bağla tekelci işletmelere ya da sanayi kollarına dolaysızca bağlıdırlar. Onların organik uzantısı, onların birer yan sanayisi ya da hizmet kolu durumundalar. Kendileri için gerekli teknolojiyi, makinayı, hammadde girdisini çoğu durumda bu tekelci işletme ya da sanayi kollarından sağlarlar. Aynı şekilde kendi ürettiklerini de birçok durumda onlara satarlar. Bu iktisadi ilişkiler ağı ya da sürecinin hakim ve belirleyen gücü doğal olarak tekelci büyük burjuvazidir. Tekelci işletmeler orta ölçekli işletmelerin ürettiği malın ya da hizmetin fiyatını ve öteki koşullarını kendi-

lerine göre ayarlayabilme olanaklarına sahipler. Aynı şey tersinden de, yani bu orta ve küçük işletmelere bizzat tekelci işletmeler tarafından satılan makina ve üretim girdileri için de sözkonusudur. Bu olanak onların iktisadi ve mali açıdan güçlü konumundan, genel tekelci konumundan doğuyor. Öte yandan kredi kaynakları doğal olarak tekelci sermayenin denetimindedir. Daha genel planda ise, iktidar dizginleri tekelci sermayenin elinde olduğu, hükümetlerin iktisadi politikalarına bizzat o hükmettiği için, tekelci burjuvazinin orta burjuvazi üzerinde buradan da gelen bir genel ağırlığı ve basıncı vardır.

Tüm bunlar tekelci burjuvazi ile tekel-dışı orta burjuvazi arasında sayısız çıkar çelişmesi ve elbetteki çatışması yaratır. Ama bu çelişki ve çatışmanın ne demokratik ne de ulusal bir karakteri vardır. Sözkonusu olan, burjuvazinin farklı katmanları arasında yaşanan bir artı-değeri ve kaynakları paylaşma mücadelesidir. Bu çatışmada işçi sınıfı taraf olamaz. Yalnızca bundan kendi mücadelesi için en iyi biçimde yararlanmaya çalışır. Gerici karşı-devrimci güçler arasındaki çelişki ve çatışmalardan nasıl yararlanılıyorsa öyle yararlanır. Taktiğin kapsamında bir sorundur bu.

Örneğin askeri cunta rejimleri, en büyük holdinglerin, tekellerin sınırsız bir iktisadi ve siyasal hakimiyet kurduğu dönemlerdir. Orta sınıfları da bunaltabiliyor bu sınırsız egemenlik. Bu nedenle askeri rejimin son bulmasını, biçimsel bir parlamenter rejimi, genel oy sisteminin yürürlükte olmasını istiyorlar, bu tür istemlerle ortaya çıkabiliyorlar. Çünkü böyle durumlarda politika yapmak, alt sınıfların hoşnutsuzluğundan yararlanarak politik güç kazanmak ve bu gücü iktisadi ve sosyal açıdan kendi çıkarları için kullanmak imkanı bulabiliyorlar. Bu tür çelişkilerin kendini gösterdiği her durumda bundan yararlanmak elbette gereklidir. Bu somutta aslında CHP'nin, DSP'nin, bu solcu geçinen düzen partilerinin rejimin verili bir durumuyla ortaya çıkabilen o çok sınırlı çelişkilerinden yararlan-

mak gibi bir şeydir. Burada devrim stratejisinin kapsamı ve karakteri adına tartışılacak bir şey yoktur. Devrim stratejisi bir yana, orta burjuvazinin bu tavrında gündelik devrimci siyasal mücadele çerçevesinde bile ilerici sayılabilecek hiçbir yan yoktur. Sözkonusu olan, düzene sıkı sıkıya bağlı bir sınıfın halk muhalefetini kendi denetimine almak için giriştiği, girişebileceği çeşitli gerici manevralardır. Devrimci taktik bu tür manevraları boşa çıkaracak tarzda sözkonusu çelişkilerden yaralanmayı gerektirir. Aksi takdirde çelişkilerden yararlanmak adına orta burjuvazinin kuyruğuna takılmak, onun yedeği haline gelmek, devrimci konumu yitirmek akibetleriyle yüzyüze kalınır.

Tekelci burjuvazi ile çıkar çelişkisi içinde olan orta burjuvazi, iktisadi ve mali binlerce bağla bu aynı sınıfa bağlı olmanın yanısıra, güvenli ve sistemli artı-değer sömürüsünü de bu sınıfa borçlu olduğunun tam bilincindedir. Şili deneyiminden yansıyan bu apaçık bilinç ve bunun belirlediği tutumdur. Bunca deneyime rağmen, tam da emperyalizme bağlı kapitalist gelişmenin ortaya çıkardığı bu yeni türden orta burjuva sınıfın konum ve yapısından doğan bu çok belirgin davranış çizgisine rağmen, bu sınıfın "ara konumu"nu da hesaba katarak devrim stratejileri çizenler, devrimin ve anti-emperyalist mücadelenin karakterini bu sınıfın "muhtemel" tutumlarını da hesaba katarak saptayanlar, zaman tünelinde yaşıyorlar. 1920'lerin tanım, tespit ve tartışmalarının çerçevesi içinde hareket ediyorlar. En ileri konumda bulunanların, en yeni olguları hesaba katıyor gibi görünenlerin bile orta burjuvazinin konumuna ve tutumuna getirdikleri tanımlamalar bunu gösteriyor.

İşin tuhaf yanı bunun farkında bile değiller. Türkiye'de kapitalizmin egemenliğinden söz ediyorlar, kapitalist egemenliğin kırsal ilişkileri de belirlediğini söylüyorlar. Türkiye üzerindeki emperyalist egemenliğin bugün artık modern kapitalist ilişkiler üzerine oturduğunu, burada kökleştiğini söylüyorlar. Ama tüm bu söylediklerine rağmen de dönüp aynı önyargıyı

yineliyorlar: "Burjuva demokratik bir karakterde olan anti-emperyalist mücadele"!

Türkiye'nin halkçı devrimci akımlarının artık eklektizmin bir çözüm olmadığını, bir çözüm olmak bir yana, tutarsızlıklara yeni boyutlar eklediğini anlamaları lazım. Orta burjuvaziyi devrim stratejisinden çıkarmak, onu karşı-devrimci bir sınıf olarak ilan etmek burada kendi başına hiçbir şeyi çözmüyor. Çözüm devrim anlayışını ve stratejisini bir bütün olarak gözden geçirmede yatıyor. Çözüm düne kadar orta burjuvaziyi, tutarsız ve koşullu da olsa anti-emperyalist, proletaryanın sallantılı müttefiği vb. olarak görmeyi olanaklı, dahası zorunlu kılan görüşler bütününü terketmekte yatıyor. Bu yapılamadığı sürece, hem anti-emperyalist mücadeleyi tümüyle burjuva demokratik bir karaktere indirgemek ve hem de orta burjuvaziyi karşı-devrimci ilan etmek, yalnızca yeni bir tutarsızlık örneği olarak kalır. Bu, çizgideki gedikleri azaltmaz, tersine çoğaltır, ona yeni unsurlar ekler. Kaldı ki bu sınıfın kendi başına, genel düşünce sisteminden kopuk bir biçimde karşı-devrimci ilan edilmesinin kendi sınırları içinde bile bir şey ifade etmediğini, birilerinin yeri geldikçe dönüp bu aynı sınıfı anti-emperyalist demokratik devrimde proletaryanın geçici müttefiki olarak görmesinden de belli değil midir? Gerçekte, bunu açıkça dile getirsinler-getirmesinler, tüm geleneksel halkçı akımların durumu budur. Politikada sık sık orta sınıflarla kesişen tutarsızlıkların gerisinde teorik temel ve programatik çerçevedeki bu karışıklıklar ve tutarsızlıklar vardır.

Teori, program ve devrim stratejisi çerçevesindeki bütün bu eklektizmin, tutarsızlıkların gerisinde, politikadaki tüm bu yalpalamaların gerisinde, bugünün Türkiye'sindeki orta burjuvaziye ilişkin somut bir değerlendirmeden yoksunluk vardır. Hepimiz biliyoruz ki, bu konudaki görüşler Yön-MDD Hareketi teorisyenlerinden devralındı ve Çin Devrimi formülleri üzerinden sözde marksist klasik dayanaklara kavuşturuldu. Çin

Devrimi formülleri denildiğinde ilk planda akla Mao Zedung'un görüşleri geliyor da, gerçekte yalnızca bu değil, '70'li yıllarda bazı gruplar üzerinde bundan da çok Stalin'in Çin Devrimi'ne ilişkin makaleleri etkili oldu. Bugün birileri '70'li yıllardan beri Çin Devrimi formülleri kullanınadıklarıyla övünebiliyorlar. Gelgelelim anti-emperyalist demokratik devrim için Stalin'den aldıkları yine büyük bir bölümüyle Çin Devrimi'nin somut sorunları üzerinden ortaya konulmuş düşünce ve öneriler. Tüm sorun, tüm tutarsızlık, 1920'lerin toplumsal ilişkileri ve kategorilerinden hareketle ortaya konulanlar üzerinden, onlardan hareketle günümüz Türkiye'sine bakmaktan kaynaklanıyor. Böyle olunca, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hızlı kapitalist gelişmenin Türkiye vb. bir dizi ülkenin sosyo-ekonomik çehresinde yarattığı temelli değişiklikler üzerine bugün bazılarının ettiği onca söz de anlamsız kalıyor. Zira sorunların ele alınışında ve bundan gerekli devrimci sonuçları çıkarmada herhangi bir ciddi değişiklik yaratmıyor. Yine burjuva demokratik devrim, yine emperyalizme karşı mücadelenin burjuva demokratik karakteri, yine tutarsız da olsa anti-emperyalist demokratik devrimde proletaryanın müttefiki olabilecek bir orta burjuvazi vb. Eski kategorilerle yeni ilişkilere bakılırsa, bu temelden yanlış teorik ve yöntemsel tutumda ısrar edilirse, olup olacağı da budur.

Orta burjuvazi iktisadi ve sosyal açıdan işçi sınıfına karşı kesin düşmanca tavır içerisinde olan bir sınıftır. Neden? Bu her şeyden önce artı-değer sömürüsüyle geçinen burjuva bir sınıf katmanı olmasından geliyor. Öte yandan, genel burjuva sınıfının kendi iç hiyerarşisi içinde tuttuğu zayıf yer, genel iktisadi ve mali zayıflığı, onu işçiler üzerinde azgın bir sömürüye özellikle yöneltiyor. Ayakta durmak, büyümek, dahası tekelleşmek isteyen bir sınıf. Bu onu açgözlülüğe, işçilere karşı acımasız tutumlara itebiliyor. Tekelci gruplarla çekişmesinde doğan açığı ancak işçi sınıfını çok daha ağır bir biçimde ezerek ve sömürerek karşılayabiliyor. Az ücret vermek zorunda, çok

çalıştırmak zorunda, sigortalı yapmamak zorunda, sendikayı işyerine sokmamak zorunda. Bütün bunları yapsın ki palazlanabilsin. Açgözlü bir sınıf bu açıdan.

İşçi sınıfı buna çok da fazla aldırmamalıdır, önemli olan genel politik sorunlar ve bunun gerektirdiği ittifak ilişkileridir desek, yine bir yere varamıyoruz. Herşeyden önce bir sınıfın politik tutumunu onun iktisadi ve sosyal konum ve çıkarlarından ayırmak mümkün değildir. Bu burjuvazinin bu sisteme temelde politik bir itirazı yok. Alt sınıfların hareketliliği doğduğu ve inisiyatifi geliştiği ölçüde, bu sınıf gericiliğin kollarına iyice gömülüyor. '70'ler Türkiye'sinde bunu bizzat yaşadık. Aynı '70'li yıllarda Allende Şili'sinde, '74 Nisan'ı sonrasında Portekiz'de aynı şeyler, bu sınıfın benzer davranışları yaşandı. Bu sınıfın işçi ve emekçi sınıflarla politik ilişkisi, yalnızca bu sınıfları solcu yaftası ve demagojik girişimlerle kendi kuyruğuna takmak, böylece kendi çıkarları doğrultusunda düzene peşkeş çekmekten ibarettir. Yani tümüyle gerici, karşı-devrimci bir roldür.

Bu sınıf mevcut rejimin ve kurulu düzenin ciddi bunalımlarla yüzyüze kaldığı durumlarda egemen burjuvazinin egemen politikasına özellikle tabi hale gelir. Neden bugün CHP ya da DSP aynen ANAP'ın ya da DYP'nin politikasını uyguluyor? Çünkü sistem sıkışmıştır ve temelde aslolan sistemi kurtarmaktır. Ne diyor Ecevit sık sık? Bugün sağın solun bir önemi yoktur; bugün rejim ciddi sorunlarla yüzyüzedir; önemli olan sağın ve solun işbirliği içinde rejimi düze çıkarmak, ulusal çıkarları birlikte savunmaktır. Bilindiği gibi burjuvazinin dilinde rejim sorunları burjuvazinin sınıf egemenliğinin sorunları demektir. Ulusal çıkarlar kurulu sermaye düzeninin genel çıkarları demektir. Bu orta sınıfların politik temsilcileri işte sıkışmışlık anlarında burjuvazinin kucağına böyle oturuyorlar. Toplumsal halk hareketlerinin geliştiği dönemde bunu özellikle yapıyorlar. Üstelik solcu kılığında, zira böyle durum-

larda solculuk kitleler nezdinde çok daha fazla para ediyor. Özetle, orta burjuvazinin tavrı her zaman kurulu düzeni ve sistemi korumaya yöneliktir.

Denebilir ki, elbette sözkonusu olan temelde kapitalist bir sınıftır; kapitalizme itiraz ediyor diyen yok ki zaten; biz tekelci kapitalizme ve onun gerisindeki emperyalizme, emperyalizmin ülke üzerindeki egemenliğine itiraz ediyor, diyoruz. İyi ama bu ülkede kapitalizm dediğiniz yapı nedir? Siz bu ülkede Koç'ları Sabancı'ları, Eczacıbaşı'ları, onların simgelediği tekelci kapitalist ilişkileri düşün, kapitalizmin omurgasından geriye bir şey bırakmamış olursunuz. Türkiye kapitalizmi bunlarla Türkiye kapitalizmidir. Bunlarsız bir Türkiye kapitalizminin gerçek bir varlığı olabilir mi? Eğer kapitalizmi bir iktisadi, toplumsal, siyasal, kültürel ve ideolojik egemenlik sisteminin organik bütünlüğü olarak anlarsanız, bu sistem Koç'larla, Sabancı'larla, onların temsil ettiği sınıfla ya vardır, ya da onların yıkıldığı yerde yıkılır.

Bağımlı bir ülkede, bu bağımlılığın iktisadi temeli kapitalizm ise, sosyal dayanağı burjuvazi ise, emperyalist egemenlik ülkede kapitalist ilişkiler üzerinden vücut buluyorsa, böyle bir ülkede emperyalist egemenliğin ve tekelci burjuvazinin tasfiyesi (ki mevcut tüm programlar bunun ilk elden yapılacağını söylüyorlar) mevcut kapitalist düzenin yıkılması ve aşılmasıdır. Bunun dışındaki her görüş mevcut toplumun kendi iktisadi tabanı üzerinde demokratikleştirilmesine, ya da bazılarının savunduğu şekliyle demokratik kapitalizm çizgisine çıkar.

Peki tekelci işletmeleri, büyük sanayi işletmelerini, bankaları, demiryollarını, madenleri, limanları vb. ne yapacaksınız diye sorulduğunda, bazıları, devrimin daha bu ilk aşamasında onları sosyalist kamu mülkü haline getireceğiz, diyorlar. Düşününüz ki, sözü edilenler bu ekonominin belkemiğidir, tüm omurgasıdır. Siz büyük sanayi işletmelerini, bütün bankaları, bütün sigorta şirketlerini, tüm ulaşım ve enerji kaynaklarını, madenleri, büyük çiftlikleri vb. sosyalist kamu mülkiyeti haline

getireceksiniz, bunu yapabildiğinize göre iktidarınız da sosyalist kimlik ve karakterde bir iktidar olacak, ama buna rağmen sizin rejiminiz sosyalist olmayacak! Siz henüz devrimin burjuva demokratik aşamasında olacaksınız, tüm bunlar o ilk aşamanın "ilk elden" icraatları olacak! Bu gülünçtür, bu ne dediğini, ne savunduğunu bilmemektir.

- Türkiye'nin yakın tarihi, orta burjuvazi ve eski CHP üzerine ara tartışmalar ve sorular...

Geleneksel orta sınıf katmanları kuşkusuz var. Ama bugün orta burjuvazinin tali bir kesimini oluşturuyor artık. CHP'nin '70'lerdeki politikasıyla '90'lardaki politikasının farkını aynı zamanda buradan okuyacaksınız. Yani her temel politika değişiminin gerisindeki iktisadi değişimi okumak zorundasınız. Neden bu partiler iyi-kötü '70'lerde popülizm yapıyorlardı. MHP ile ittifakı her biçimiyle reddediyordu Ecevit. Kontrgerilla teşhiri yapıyorlardı. İnsanca-hakça bir düzen diyorlardı. Bugün neden bunları yapmıyorlar? Bu değişimin gerisinde ne var? Bu değişimin gerisinde aynı zamanda Türkiye'deki orta sınıf yapısının değişimi var.

Bugün nitel ve nicel olarak gelişmiş bir işçi sınıfı var bu ülkede. Köylülük içerisinde önemli bir sınıfsal farklılaşma yaşanmış; tarım proletaryası var; yoksul köylülük var; küçük üretici köylülük var. (Bu son kategori Türkiye solunda çok bilinmiyor, oysa Lenin'in Komünist Enternasyonal İkinci Kongre'sine sunduğu tezlerde temel bir yer tutuyor. Mehmet Yılmazer'le de tartışıldı, kanıtları gösterildi; küçük köylülük, sosyalist devrimin kırsal alandaki toplumsal dayanaklarından biridir.) Küçük-burjuvazinin gittikçe yoksullaşan emekçi katmanları var. Zaten palazlanan dar bir kesim orta sınıfa dahil oluyor. İşte bu toplumda bu türden büyük devrimci sosyal kuvvetler var. Bu emekçi sınıflar ve tabakalar toplumun ezici ağırlığını oluş-

turuyor. Bunların nesnel sınıfsal çıkarları yönünden emperyalizmin egemenliğine de, sermayenin egemenliğine de kesin bir itirazları var. Bu sınıflara dayanarak biz neden emperyalizme karşı mücadeleyi sermaye iktidarına karşı mücadeleyle birleştiremiyecek miyiz?

Anti-emperyalist demokratik devrim demek, devrimimizi hala burjuva demokratik karakterde görmek burada bize ne kazandırıyor? Sadece burjuvazinin belli tabakalarıyla ilişki alanları ve kanalları yaratıyor. Bu ilişki alanları ve kanalları ise gerçekte sadece bizi devrimden alıkoyar. Bu konuda, artık teorinin mantığını bir yana koyuyorum, tarih ortadadır. İkinci Dünya Savaşı tarihi, çeşitli başka ülkelerinde yaşanmış tarih ortadadır.

Bu ülkede otuz yıldır sosyal çalkantı yaşanmıyor mu? İki devrimci yükselişten sözetmiyor muyuz? Üçüncüsünün sancılarını yaşamıyor muyuz? Bu ülkede 12 Eylül sonrasında sürekli bir sosyal çalkantı yok mu? Peki nedir bu orta burjuvazi? Nasıl davranmıştır? Bir dönüp tahlil edilse ya? Sizin bu orta burjuvazinizin politikadaki tercümesi nedir? Bu orta burjuvazinizin politikadaki yansımaları, temsilcileri kimlerdir? Bunlar hangi yurtsever, hangi ilerici politikaları güdüyorlar, göstersenize. Orta burjuvazinin bu toplumda politik temsilcileri yok mu? Bir bakın bakalım onlar ne yapıyorlar? Sınırlı ve koşullu da olsa hangi ilerici tavrı, hangi anti-emperyalist tavrı, hangi yurtsever tavrı gösterebiliyorlar? Eğer buna bir kanıt gösteremiyorsanız, bir açıklama getiremiyorsanız, sizin sözünüzün, genel teorik iddianızın hiçbir kıymeti yok demektir. Bu toplumda gerçek politik karşılığı olmayan temel bir sosyal kategori olabilir mi? Bu toplumda politik ve ideolojik karşılığı olmayan bir sosyal güç var mıdır? Bu toplumda bütün geriliğine ve zayıflığına rağmen ezilen sınıfları temsil eden değişik devrimci akımlar var da, iktisadi güce, kültüre ve sınıf bilincine sahip bu orta burjuvazinin eğilimlerini temsil eden bir politik akım yok mu? Varsa kimdir bunlar?

Türkiye için burjuva demokratik devrimin bu mutlaklaştırılması, buna dayanak oluşturan bütün temel tespitler ve fikirler, '60'ların orta sınıf temsilcileri tarafından ortaya konuldu. O klasik orta sınıfın tasfiye olduğu, hızla gelişen kapitalizmle organik bağı içerisinde olan yeni türden bir orta burjuvazinin şekillenmeye başladığı o kendine özgü geçiş sürecinde, tam da orta sınıfın ideologları, YÖN-Devrim Hareketi, ardından küçük-burjuva reformist MDD Hareketi bu fikirleri, bu kalıpları ortaya attılar. Geleneksel devrimci hareket bu kalıpları oradan aldı ve aradan geçen otuz yıla rağmen hala da yaşatıyor.

Küçük-burjuvazi bağımsız bir sınıf değil, bunu hep vurguluyoruz. '70'lerde orta burjuvazinin ideolojik etkisine bir girdi, giriş o giriş. Ama orta burjuvazinin ideologları kendi hülyalarının Türkiye kapitalizminin gelişme gerçekliğiyle bağdaşabilir olmadığını görmekte çok gecikmediler. Kapitalist temellere dayalı fakat emperyalizmden bağımsız bir sanayileşmenin ve kalkınmanın çok gerçekçi olmadığını gördüler. YÖN Hareketine imza atanların hemen hepsi bugün düzenin, onun şahsında tekelci burjuvazinin ideologlarına dönüştüler.

Bu boş hülyaları, '50'li-60'lı yılların dünya konjonktürü yaratmıştı. Bir kısım üçüncü dünya ülkelerindeki sözde "kapitalist olmayan yol" ya da "milli kalkınma yolu" arayışları yaratmıştı. Orta sınıf aydınları buna 1930'lar Türkiye'sinden yerli Kemalist bir temel buldular ve 27 Mayıs üzerinden de bu hülyaları gerçekleştirecek aracı, yani "zinde kuvvetler"i... 12 Mart bütün bu yanılgıları tuz-buz etti. 12 Mart bu ülkede tekelci burjuvazinin ve Amerikan emperyalizminin dolaysız egemenliğinin kesin bir teyidi oldu. Bu egemenliğin temellerine yönelmeyecek hiçbir hareketin gerçekte ona dokunmayacağı açığa çıktı. Sonra en radikalleri bile rejimin ideologlarına dönüştüler. Uğur Mumcu öldüğünde (ki zamanında '60'lı yıllarda Doğan Avcıoğlu'nun en iyi destekleyicilerinden, en iyi izleyici-

lerindendir) bu sistemin dört dörtlük bir savunucusuydu artık. Sistemin çirkefliklerine, aşırılıklarına karşı çıkmanın ötesinde, bu sistemin dört dörtlük bir savunucusuydu. Bugün politikada, parlamentoda, medyada izlediğimiz sayısız satılmış ve çürümüş yalaka şahsiyet '60'lı yılların YÖN'cü ilerici aydını idi. Bu ideolojik-politik dönüşün gerisindeki tarihsel-toplumsal dönüşüm nedir? Bu değişimin toplum içindeki izdüşümünü bulup çıkarmak gerekmez mi? Bu değişimi yaratan nedir? Türkiye'de ne değişti ki bu kafa yapıları ve kişilikler böyle değişti? Tam da orta burjuvazideki yapısal dönüşüm üzerinden irdelenmesi gereken soru bu.

Orta sınıf aydınları gittiler düzenle bütünleştiler. Hepsi zamanında anti-emperyalistti; şimdi hepsi globalist, hepsi küreselci, hepsi Özalcı. Ama onların geçmiş düşünceleri bugün hala devrimci akımların bilincinde yaşayabiliyor. Geleneksel akımların bilincinde, programlarında, çizgilerinde sürüp gidiyor. Orta burjuvazinin ideologları gittiler kendi tercihlerini yaptılar. Gerçekçidir bu konuda burjuvazi. Hayaller ise küçük-burjuvaziye özgüdür. Devrimci küçük-burjuva akımlar onların yarattığı milliyetçi hayallerle, burjuva demokratik önyargılarla hala oyalanıp duruyorlar.

Size daha sonra, tam da yaptığımız tartışma çerçevesinde, Doğan Avcıoğlu'nun zamanında anti-emperyalist anti-feodal devrimi nasıl gerekçelendirdiğini örnekleyerek aktaracağım. Muhakkak ki bunları daha önce okudunuz. Ama bu tartışmaların ışığında ilgili pasajları yeniden dinlemek gerçekten yararlı olacaktır. Bugün devrimci saflarda savunulan çok şeyin olduğu gibi daha önce söylendiğini görmek gerçekten ilginç olacaktır. Yani hareketin teorik ve programatik temelini orta sınıf mensubu burjuva sosyalistleri yarattılar. Devrimci hareket bunlardan, bunu gerçekleştirme yol ve yöntemlerinden koptu, onun için de gerçekte tam kopamadı. İşte bugün TDKP'yi, Devrimci Yol'u görüyoruz. ÖDP Doğan Avcıoğlu'nun YÖN'ü kadar bile radikal

değildir. Doğan Avcıoğlu statükoya radikal bir itirazdı hiç değilse. Darbe yapıp emperyalizme karşı millileştirme ve benzeri yollarla birtakım tedbirler almayı hedefliyordu. Bu arada yarı-feodal ilişkileri kendi tarzında, o darbeci tarzıyla tasfiye etmek peşindeydi, buna inanıyordu. Bu noktada radikal bir burjuva demokratıydı. ÖDP dediğiniz omurgasız ve kişiliksiz bir politik oluşum, zerre kadar radikalizmi yok. Bugün Doğu Perinçek'e bakıyoruz. Türkiye'deki değişime bir başka iyi örnektir bu. Doğan Avcıoğlu, bugünün Türk ordusunu bir bütün olarak devrimci ilan eden Doğu Perinçek'in yanında hayli ilerici kalıyor. Doğan Avcıoğlu bunu 27 Mayıs'ın ardından yapmıştı ve ordu bünyesindeki "zinde kuvvetler"e oynuyordu. Perinçek ise bunu 12 Mart ve 12 Eylül'ün ardından, Kürdistan'daki 12 yıllık kirli savaşın ardından yapıyor.

- Orta burjuvazinin somut iktisadi-sosyal ilişkiler içindeki görünümü üzerine konuşmalar ve sorular...

Biz siyasal mücadelenin, genel olarak devrimin çeşitli sorunlarını, kategorilerini ele alırken, onun toplumdaki karşılığını hep somut olarak düşünmeye ve anlamaya çalıştık. Okurken, incelerken, tartışırken bir takım formüllerle hareket etmedik. En başta zaten koptuğumuz çevreleri formüllerle, şablonlarla hareket etmek, onu gerçek yaşam içindeki izdüşümüne ilgi göstermemek, bu bilimsel tutumdan uzak kalmak biçiminde eleştirmiştik. Orta burjuvazi sorununa da bu toplumda bunun karşılığı nedir, nasıl bir sosyal kategoridir, bu gözle bakmaya, bu çerçevede düşünmeye, onun eğilimlerini, tutumunu da bu çerçevede anlamlandırmaya çalıştık.

Orta burjuvazi oldukça geniş bir tabakadır. Orta burjuvazinin kırsal alanda izdüşümü vardır, burada bahsi geçmedi ama, kır burjuvazisi dediğimiz bir sosyal kategori vardır; o eski dönemin zengin köylülüğünün burjuvalaşmış şeklidir, kır burjuva-

zisi diyoruz; tarımda kapitalist ilişkilerin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan geniş bir toplumsal kategoridir ve orta burjuvazinin kırsal uzantısıdır.

Genel olarak çağdaş kapitalizm orta burjuvazinin bilinçli sosyal desteği sayesinde ayakta duruyor. Bu genel planda da, bizim ülkemiz için de geçerli. Özal'ın "orta direk" dediği aslında bu orta sınıftır. Küçük mülk sahipleri ya da yoksul insan yığınları değil. Bunlar büyük burjuvaziyle kıyaslandığında da iktisadi olarak zayıftır, sermayeleri sınırlıdır. Ama o ölçüde de yaygın bir sınıftır. Çok değişik sanayi kollarına girdi üretim yapan kategoriler örneğin bu kapsama giriyor. Bugün çok büyük ölçüde tasfiye olmuş olsa bile henüz büyük sermayenin sızmadığı, el atmadığı ya da kârlı görmediği bir takım geleneksel üretim dallarında yine bu tabakayı görebiliyoruz. Geleneksel orta burjuvazi, klasik orta burjuvazi diyeceğimiz müteşebbisler bu kategoriye giriyor. Özellikle Özalcı politikalar döneminde ticarette ve hizmet sektöründe palazlanan yaygın orta burjuva katmanlar var. Bunlar hep doğrudan ücretli emek sömürüsüyle gelişen katmanlar da değiller. Ticaret, pazarlama ve hizmet sektöründe buna karşılık düşen epeyce geniş bir kesim vardır. Belirgin bir biçimde bu düzenin bir parçası olan, artı değer sömürüsü yapan ya da yapılmış olan artı değer sömürüsünden hatırı sayılı bir pay alabilen bir sosyal kategoridir. Çok yaygınlaşmış bulunan ve büyük ölçüde fason üretim yoluyla uluslararası piyasaya çalışan tekstil ve konfeksiyon atölyelerinin çok büyük bir kısmı, orta ve küçük ölçekli üretime dayalı bu sınıfa en gözle görülür bir örnektir. Otomotiv sanayi örneğini zaten vermiştik; Anadolu'da yayılan sanayi siteleri var, bunlar giderek çoğalıyor, her kentte yapılıyor. Bu sanayi sitelerinin yaygınlaşması yeni tipte bir orta burjuvazinin doğması dediğimiz gelişmenin somut bir kanıtı. Bugün genel olarak fabrika üretiminin girdiği şu veya bu alana bakıyorsunuz, mutlaka hemen oraya bir sanayi sitesi de

kuruluyor. Burada bir dizi küçük işletme oluşuyor. Buralarda beş-on-kırk işçi (artık kullanılan tekniğe de bağlı olarak) çalıştıran sayısız işletme var.

İşte bunlar hep o orta sınıfın içine giriyor. Bunların milli kapitalizmle bir alakası yok. Oysa orta burjuvaziyle ilgili efsanenin geçmişinde ve gerisinde aynı zamanda bir milli sanayileşme ve milli kapitalizm iddiası var. Gerçekte ise orta ve küçük sanayi işletmeleri, komprador ya da işbirlikçi kapitalizm dedikleri ve beğenmedikleri kapitalist sanayileşmenin bir yan ürününden, organik bir uzantısından başka bir şey değil. Aslında sermaye yoğunluğu açısından da, işçi yoğunluğu açısından da, teknoloji açısından da, bunun ilkel ya da geri bir biçimi. Ama onun tamamlayıcısı olduğu ölçüde, bu ilkelliği ya da geriliği kendi içinde tartışmanın bir anlamı da yok. Neticede büyük sermayenin ihtiyaçlarını karşılayan bir teknik düzeyi vardır bu orta ölçekli işletmelerin. Ama sonuçta bu sözde "milli" sanayi kolu ileri bir durumu değil, tam tersine, tarihsel ve iktisadi açıdan geri bir durumu ifade ediyor.

Yeni yapısıyla bu sınıf, 19. yüzyılın sonu ya da 20. yüzyılın başında çeşitli geri ülkelerde ortaya çıkan türden ulusal burjuvaziden farklıdır. Komintern'de de bu sorun çokça tartışılmıştır. Bunlar çok büyük ölçüde henüz feodal, yarı-feodal ilişkilerin egemen olduğu tarımsal ülkelerdir. Emperyalizm gidiyor, burada bir takım demiryolları, limanlar yapıyor, maden ocakları işletiyor, bazı tarımsal hammaddelerin üretimini örgütlüyor, bu ülkelerdeki yeraltı zenginliklerini yağmalıyor, kendi mamül malları için bu ülkeleri bir pazar olarak kullanıyor, bu ülkelerin geleneksel zanaatlarını yıkıma uğratıyor, vb. Bunu komprador aracı sınıflara, artı feodal toprak sahiplerine dayanarak yapıyor. İşte böyle toplumların bağrında, o ülkedeki kapitalist gelişme dinamiğinin de bir ifadesi olan, iktisadi büyüme ve sanayiyi geliştirme eğilimine sahip olan, bu arada emperyalizmin ülke üzerinde uyguladığı yağmadan da rahatsız olan,

artı ülkenin kendi burjuva gelişmesini yaşayabilmesi için toplumun önündeki feodal engellerin de bir ölçüde kalkmasından yana bir eğilim gösteren bir özel tarihsel kategori var. Bu tarihsel kategori birçok sömürge, yarı-sömürge ülkede ulusal burjuva devriminin bir dönem için önüne geçmek tutumu da gösterebiliyor. Yani o toplumların burjuva gelişmesinin toplumsal dinamiği olma eğilimi gösterebiliyor. Ama nedir? Bakıyoruz, özellikle Ekim Devrimi'nin Asya'daki derin etkisinin bir sonucu olarak, en geri ülkelerde bile komünist akımlar çıkıyor. İşçi sınıfı çok cılız olsa bile buralarda komünist partileri ortaya çıkıyorlar ve ulusal özgürlük mücadelesini hem devrimci bir çizgide geliştirmek, hem de bunu proleter dünya devriminin bir parçası haline getirmek istiyorlar. İşte tam da bu gelişme karşısında ulusal burjuvazinin tutarsızlığı ortaya çıkıyor. Ki özellikle Çin Devrimi üzerinden, onun ilk aşaması olan 1924-27 Devrimi üzerinden tartışılması gereken kritik önemde, büyük derslerle dolu bir tarihsel sorun ve deneyimdir bu.

Ek metin:

1987'den 1997'ye: Komünist hareket ve orta burjuvazi sorunu

Mayıs 1987: "İkinci kesimi, tekelci büyük burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin dışında kalan kent ve kır orta burjuvazisi oluşturuyor. Bu sınıf büyük burjuvaziye başta iktisadi olmak üzere binlerce bağla sımsıkı bağlıdır. Orta büyüklükteki kapitalist işletmelerin büyük kısmı doğrudan ya da dolaylı olarak büyük ölçekli kapitalist üretimin yan kolları durumundadırlar. Bazı üretim dallarında ise (gıda, tekstil gibi), tekellerin pazarı ele geçirmesiyle safdışı edilmektedirler. Bu sınıfın tekelci büyük burjuvaziyle çelişkisi kapitalist sömürünün -artı değerin- bölüşümünden, tekellerin, büyük sermayenin iktisadi ve siyasi tekelini sınırlama isteğinden, henüz tekellerin yan kolu durumunda olmayan bazı kesimlerinin ise, tekellerin sürekli büyüyen iktisadi kudreti karşısında varlığını koruma ve sürdürme direncinden kaynaklanır. Ancak sömürücü bir sınıf olduğundan asıl çelişkisi proletaryayladır, ve asıl tutumu emek-sermaye çelişkisi tarafından belirlenir. Liberalizmin toplumsal temelini oluşturan bu sınıf -ki bu, büyük burjuvazinin iktisadi ve siyasi tekelini sınırlama eğiliminden kaynaklanır- bir siyasal ve toplumsal devrime şiddetle karşıdır; karşı-devrimcidir. Emperyalizmin ve tekellerin iktisadi ve siyasi kudretinin artmasına paralel olarak bu sınıf ile büyük burjuvazi ve uluslararası mali sermaye arasındaki çelişkiler keskinleşebilir; ancak kapitalist mülkiyet sistemini ortadan kaldırmaya yönelecek olan bir proleter devrimi en büyük korkusudur ve her zaman öyle olacaktır."

Yakın Geçmişe Genel Bir Bakış ve Platform Taslağı
(Eksen Yayıncılık, s.64-65)

***

Nisan-Ağustos 1989: "2- Kırdan kente geçiyoruz. Kır için feodalizm vurgusu zengin köylülüğün devrimci ve müttefik ilan edilmesine yol açıyorduysa, kent için de "komprador kapitalizm" vurgusu milli burjuvazi için benzer bir sonuca, şartlı da olsa, devrimci ve müttefik ilan edilmesine varıyor. Komprador kapitalizmin "milli" olmadığı ve gerçek bir sanayileşmeyi ifade etmediği vurgulandığı ölçüde, buna "milli ve gerçek bir sanayileşmenin temsilcisi" milli burjuvazinin olumlanması eşlik etmiştir TDKP'de. (...)

TDKP'nin "milli" ilan ettiği burjuvazi, toplumumuz içindeki gerçek konumuyla orta burjuvazidir. Büyük burjuvazi ve toprak sahiplerinin dışında yer almakla birlikte, temelinde iktisadi ve çıkar ilişkilerinin olduğu yüzlerce bağla büyük burjuvaziye bağlı bulunan bir sınıftır. Sahibi bulunduğu orta büyüklükteki kapitalist işletmelerin büyük kısmı doğrudan ya da dolaylı olarak büyük kapitalist üretimin yan kolları durumundadır. Şöyle de diyebiliriz; TDKP'nin "milli kapitalizmi", aslında "komprador kapitalizmin" bir yan ürünü, eklentisi ve tamamlayıcısı durumundadır. Birincinin varlığı ikincisinin varlığına sımsıkı bağlıdır ve onunla perçinlenmiştir. Orta burjuvaziyle tekelci büyük burjuvazi arasındaki çelişki "milli" olanla gayrı-milli, yani "emperyalizmin uzantısı" olan arasındaki bir çelişki değil, basitçe, artık-değerin daha adil bölüşümüne dayalı bir çelişkidir. Bu ise onda tekellerin iktisadi ve siyasi egemenliğini sınırlama doğrultusunda belli bir eğilim yaratsa bile, artık-değerle geçinen sömürücü bir sınıf olduğu için, asıl çelişkisi işçi sınıfı iledir. Temel sınıf tutumu emek-sermaye çelişkisi tarafından belirlenir. Sermaye cephesi içinde ve emek cephesinin karşısındadır. Devrimci proletarya hareketinin karşısında, büyük-burjuvazinin ve gericiliğin yanındadır. Devrimci değil, karşı-devrimcidir. Sömürüden alacağı payı artırmak gibi bir hayalle sömürü düzenini ve kapitalist mülkiyet ilişkilerini tehlikeye atmayacak ka-

dar bilinçli olduğunu, Türkiye'nin yakın dönem olaylarıyla defalarca kanıtlamıştır. En kör gözlerin bile görebileceği bu kanıtlamadan dolayıdır ki, bir zamanlar bu sınıfın devrimciliğini program maddesi yapanlar, bu programı hala korusalar da, bir fırsatını bulup bu sınıfı karşı-devrimci ilan etmişlerdir.

TDKP'nin ilerici ilan ettiği, bununla da kalmayıp bu ilericiliği iktisadi bir temele oturttuğu -"ilerici milli kapitalizm"-, bunları yapmakla da yetinmeyip üstelik program maddesine de dönüştürdüğü o ünlü "milli burjuvazi"nin durumu, kısaca budur.

Bu, TDKP'nin küçük-burjuva devrim anlayışının bir ikinci temel taşıdır. Siyasal sonuçları da, doğal olarak, burjuvazinin belli kesimlerinden medet umma temelinde yeşeren bir burjuva kuyrukçuluğunda ifadesini bulmaktadır.

TDKP'nin 12 Eylül sonrası izlediği kuyrukçu-tasfiyeci taktikler ve bir dönem kapıldığı DSP Solculuğu, hiç de bir rastlantı değildir. Tersine teorik ve programatik temelin doğal bir yansımasıdır."

Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm
(H. Fırat, Eksen Yayıncılık, 2. baskı, s.113-114)

***

Ekim 1994: M.Yılmazer hararetli bir dille, emek-sermaye çelişkisini karartmanın "gericilik", proletarya-burjuvazi çelişkisinin olgunlaşmadığını ileri sürmenin ise "tam bir köylü bakışaçısı" ve "sınıflar savaşı gerçekliğinden uzak bir darkafalılık" ilan ediyor. Fakat yazık ki bunu yaparken neye saldırdığını bile bilmiyor. Zira TDKP ve benzerleri, emek-sermaye çelişkisini olgunlaşmamış bir tali çelişki sayarlarken, tam da M.Yılmazer ile aynı bakışaçısından hareket etmekteydiler. Onlara göre; devrimin içinde bulunduğumuz aşamasında, devrim tüm burjuvaziyi değil, fakat yalnızca işbirlikçi büyük burjuvaziyi hedefleyecek, orta burjuvaziyi ise tecrit etmekle yetinecektir. Devrim burjuvazinin tümünü değil de yalnızca bir kesimini

hedeflediği ölçüde ise, nesnel olarak demokratik sınırlar içinde kalacaktır. Ancak bu başarıldıktan sonradır ki, burjuvazinin tümünü hedef alan ve artık olgunlaşmış bulunan emek-sermaye çelişkisini çözecek olan bir sosyalist devrim nihayet gündeme girebilecektir.

Yani söyledikleri, biraz farklı terimlerle, fakat tamı tamına M.Yılmazer'in şu söyledikleriyle aynıydı: "Proletarya, tüm burjuvaziye karşı mücadele ederken, aynı zamanda şehir ve kır küçük-burjuvazisiyle birlikte, tekel-dışı burjuvaziyi tecrit ederek, finans-kapitale karşı henüz demokratik muhtevalı mücadelesinin başını çekebilmelidir." (s.44)

Bu doğruysa eğer, emek-sermaye çelişkisi gerçekten henüz olgunlaşmamıştır; demokrasi mücadelesi ve tam demokratikleşmiş bir burjuva toplumu bu çelişkiyi olgunlaştıracak, böylece de "tüm sermayeye" karşı bu kez sosyalist nitelikte bir mücadeleye sıra gelecektir. Ve bu böyleyse eğer, M.Yılmazer'in, "gericilik" ve "darkafalılık"la itham ettiklerinden farkı nedir ve neredediir? Kaldı ki onlar, gerçekte herşeye rağmen, M.Yılmazerler'den bir adım ileridedirler. Zira hiç değilse '79'lardan itibaren, milli "özel girişimci"leri "teşvik" etmeyi programlarından çıkarmışlardır. Eklektik bir karışıklığı ifade etse bile, devrimden, demokratik cumhuriyet ve demokratik nitelikte ulusallaştırma önlemlerinden öte şeyler beklemişler, sosyalist özlemleri, kendi küçük-burjuva sınıf konumlarına uygun düşen bir bulanıklıkla da olsa ifade etmişlerdir.

Bizim ilk iki temel belgemizden biri olan *Platform Taslağı*, burjuvazinin iki kesimi, tekelci burjuvazi ile tekel dışı burjuvazi arasında, açık bir ayrım yapmaktadır (bkz. s.64-65). Kaldı ki bu ayrım, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, en gelişmişleri de dahil bugünün tüm kapitalist ülkeleri için geçerlidir.

Devrimci ve liberal kanatlarıyla demokratizm, yalnızca Türkiye'de değil fakat tüm dünyada, bu ayrımı, ulusal demokratik devrimin ya da "anti-tekel demokratik devrim"in temel bir

dayanağı haline getirmiştir. Revizyonist Fransız Komünist Partisi'nin programı bile bu ayrıma dayanır. Bu ayrım her yerde ve sözde "demokrasi mücadelesi" adına, işçi sınıfını ve halk hareketini orta burjuvazinin ya da tekel-dışı burjuvazinin kuyruğuna takmakla, politik terimlerle ifade edecek olursak, burjuva reformizminin yedeğine vermekle sonuçlanmıştır. Devrimcilik adına yola çıkan birçok parti ve hareketin, tekellere karşı "demokrasi mücadelesi" adına, süreç içinde düzen içine evrilmesinde ve reformist bir akıma dönüşmesinde bunun çok temel bir rolü vardır.

Burjuvazinin iki kesimi arasındaki bu ayrım nesneldir. Burjuvazinin bu iki kesimi arasındaki çelişki ve çatışmalardan devrim mücadelesi sürecinde en iyi şekilde yararlanılmalıdır. Fakat bu çelişki ve çatışmaların bizzat sermaye sınıfının (karşı-devrimin) kendi iç çelişkileri olduğu da bir an için unutulmamalıdır. Sermaye düzeni dediğimiz kurulu toplumsal-siyasal düzen, burjuvazinin bu iki kesiminin ortak varlık zeminidir. O salt tekelci büyük burjuvazinin değil, tekelci ve tekeldışı kesimleriyle bir bütün olarak sömürücü burjuva sınıfının düzenidir. Bu düzende iktisadi hayata hükmeden ve devlet iktidarını elinde tutan tekelci büyük burjuvazi (ve büyük toprak sahipleri)dir. Fakat bu "zümre", bu yolla **bir bütün olarak sermaye sınıfının** toplumsal egemenliğini temsil eder ve sağlar. Egemen burjuva sınıfının bir parçası olarak tekel-dışı burjuvazi, kendi toplumsal varlık koşulları ve sınıf çıkarları konusunda fazlasıyla bilinçlidir; demokratizmin bir türlü kavrayamadığı bu basit gerçeğin çok iyi farkındadır. Onun devrimci proletarya hareketine kesin düşmanlığı ve karşı-devrimci konumu tam da buradan kaynaklanır.

"Bu sınıfın tekelci büyük burjuvaziyle çelişkisi, kapitalist sömürünün -artı-değerin- bölüşümünden, tekellerin, büyük sermayenin iktisadi ve siyasi tekelini sınırlama isteğinden, henüz tekellerin yan kolu durumunda olmayan bazı kesimlerinin ise,

tekellerin sürekli büyüyen iktisadi kudreti karşısında varlığını koruma ve sürdürme direncinden kaynaklanır. Ancak sömürücü bir sınıf olduğundan asıl çelişkisi proletaryayladır ve asıl tutumu emek-sermaye çelişkisi tarafından belirlenir. Liberalizmin toplumsal temelini oluşturan bu sınıf -ki bu, büyük burjuvazinin iktisadi ve siyasi tekelini sınırlama eğiliminden kaynaklanır- bir siyasal ve toplumsal devrime şiddetle karşıdır; karşı-devrimcidir." (*Yakın Geçmişe Genel Bir Bakış-Platform Taslağı*, s.65)

Artı-değerin daha adil bir bölüşümü isteği, orta burjuvazide, "tekellerin iktisadi ve siyasi egemenliğini sınırlama doğrultusunda belli bir eğilim yaratsa bile, artı-değerle geçinen sömürücü bir sınıf olduğu için, asıl çelişkisi işçi sınıfıyladır. Temel sınıf tutumu emek-sermaye çelişkisi tarafından belirlenir. Sermaye cephesinin içinde ve emek cephesinin karşısındadır. Devrimci proletarya hareketinin karşısında, büyük burjuvazinin ve gericiliğin yanındadır. Devrimci değil, karşı-devrimcidir. Sömürüden alacağı payı artırmak gibi bir hayalle sömürü düzenini ve kapitalist mülkiyet ilişkilerini tehlikeye atmayacak kadar bilinçli olduğunu, Türkiye'nin yakın dönem olaylarıyla defalarca kanıtlamıştır." (*Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm*, s.144-145)

M.Yılmazer, sermaye iktidarını yıkan bir devrimin "ilk elden" yalnızca büyük kapitalist mülkiyetin tasfiyesine girişmekle yetinmesini bir tutarsızlık sayarken, temelde çağdaş kapitalist toplumun iç yapısını, burjuva sınıfın bir iç hiyerarşiye dayanan genel egemenliğini gözden kaçırmış oluyor. Mevcut sermaye iktidarını yıkan bir devrim, burjuva sınıf egemenliğine toptan son vermiş demektir. "İlk elden" zengin köylülüğün ya da geri teknolojiye dayalı orta ölçekli işletmelerin tasfiye edilmemesi, bu sonucu hiçbir biçimde değiştirmez. Zira temel sınıf ilişkileri iktidar değişimi üzerinden tümden altüst olmuştur. Bu işletmeler bir süre için sahiplerinin elinde kalsalar bile,

toplumsal bir sınıfın mensupları olarak onlar iktidarı kaybetmişlerdir. Onların toplumsal egemenliğini temsil eden toplumsal düzen yıkılmıştır. Devrim, tekelci sermayeye öldürücü darbesini vurduğu zaman, tam da bu sayede, "bütün sermaye" sınıfının toplumsal-siyasal egemenliğini çökertmiş olacaktır. Tekel-dışı burjuvazinin de varlık koşulu olan kapitalist mülkiyet rejiminin belkemiği, tekelci burjuvazinin şahsında artık kırılmıştır, sistemin sinir merkezleri dağıtılmıştır. Sistemli artı-değer sömürüsünün güvencesi ve koruyucusu olan burjuva devlet iktidarı yerle bir edilmiştir. Onlar, orta ölçekli işletmelerin sahipleri olarak, bir süre için hala yaşıyor olabilirler; fakat artık bir başka sınıfın, eski düzende kendileri için ücretli kölelerinden ibaret olan bir sınıfın, işçi sınıfın egemenliği altına girmişlerdir. Ellerinden siyasal hakları alınmıştır. İktisadi gelişmeleri sınırlandırılmış ve denetim altına alınmıştır. Ve zaten çok geçmeden, kendileri de büyük-burjuvazi ile aynı akibete uğrayacaklardır. Süreç onların da iktisadi planda tasfiyesi doğrultusunda ilerleyecek, ellerinden sermayeleri çekip alınacak, dayandıkları mülkiyet tasfiye edilecektir. Böylece eski egemen sınıfın son kalıntıları olarak kendileri de tarihe karışacaklardır. Ve kuşkusuz onlar, salt güçlü sınıf güdüleriyle değil, fakat apaçık sınıf bilinçleriyle de bunu çok iyi bildikleri içindir ki, proletarya devriminden nefret ederler, ona karşı korkunç bir direnişin yolunu tutarlar. Bir devrimin ardından karşı-devrimci direnişin en geniş ve en sağlam toplumsal dayanağını oluştururlar.

Demokratizmi Savunmanın Sınırları
(H. Fırat, Eksen Yayıncılık, s.54-58)

VII. BÖLÜM

Geçmişin deneyimleri ve bugünün tutarsızlıkları

Çin Komünist Partisi'nin 1920'li yıllarda, 1924-1927 yılları arasında, Kuomintang şahsında Çin milli burjuvazisi ile girdiği ittifak ilişkileri var. Sömürge ya da yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde, bir başka ifadeyle anti-emperyalist anti-feodal karakterde bir burjuva demokratik kurtuluş sorunuyla yüzyüze olan ülkelerde, ulusal burjuvazinin koşullara bağlı olarak oynayabileceği sınırlı devrimci rol üzerine yapılan tartışmaların temel nedenlerinden ve kaynaklarından birini işte bu ilişkiler oluşturuyor. 1920'lerde SBKP bünyesinde ve Komintern içinde yapılan tartışmalar büyük ölçüde bu deneyim üzerinden yürüyor. 1928 yılında yapılan Komünist Enternasyonal Altıncı Kongresi'ndeki tartışmaların ve bundan çıkarılan sonuçların asıl kaynağı da bu aynı tarihsel deneyim oluyor.

Lenin, daha sürecin başında, 1920 yılında, Komünist En-

ternasyonal İkinci Kongresi'nde, uluslar ve sömürgelere ilişkin tezlere bir sunuş konuşması yapıyor. Bu konuşmada, sözcülüğünü yaptığı komisyonun tezlerini hazırlarken üç temel noktadan ya da "yön verici fikir"den hareket ettiğini söylüyor. Bunlardan ilki, kuşkusuz en önemlisidir. Bu, ezen ve ezilen uluslar arasındaki ayrımdır. Sömürge, yarı-sömürge ülkelerin ulusal burjuvazisinin kendine özgü konumu da ancak bu ayrım çerçevesinde anlaşılabilir. Fakat bu ayrımın bugüne kadar sömürge ve bağımlı ülkeler devrimlerinin sorunlarına yaklaşılırken her türlü oportünizmin, hatta kaba sınıf işbirlikçi bir çizginin dayanağı olarak kullanıldığını da biliyoruz. Örneğin '70'li yıllarda "Üç Dünya Teorisi"nin; bugün "iç piyasa"cı Perinçek'in hala en berbat bir oportünizme dayanak olarak kullanmaya çalıştığı fikir budur. Aynı şekilde, Çin Devrimi formüllerinden türetilen ve iktisadi-sosyal gelişmeden, bunun ortaya çıkardığı yeni sınıf ilişkilerinden bağımsız olarak, her bağımlı ülke için geçerli sayılan "devrimin geçici ve tutarsız müttefiki" bir milli burjuvazi görüşü yine bu ayrıma dayandırılır.

Oysa, bizzat Lenin'in bu aynı konuşmasındaki iki temel fikir bu kötüye kullanmaları peşinen boşa çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, Lenin'in, tezlerin üç temel "yön verici" fikri olarak saydıklarının üçüncüsüdür. Bu, ulusal kurtuluş mücadelesi içinde belli bir yeri olan ulusal burjuvazinin daha o günden kendini gösteren, yer yer özgürlük mücadelesine ihanete varan tutarsızlıklarıdır. Bundan dolayıdır ki, diyor Lenin, komisyon "burjuva demokratik hareket" terimi yerine "devrimci-ulusal hareket" terimini kullanmayı tercih etme yoluna gitmiştir.

Düşünün ki bu, sömürge ve yarı-sömürge devrimlerinin o henüz çok zayıf olan başlangıç evresidir. Birçok ülkede daha komünist partileri bile yok, işçi sınıfı zayıf, bilinçsiz, örgütsüz, dolayısıyla köylülük devrimci bir önderlikten yoksun vb. İşçi sınıfının kendini toparladığı ve ortaya bir devrimci önderlik inisiyatifi koymaya başladığı, köylülüğün toprak ve özgür-

lük için harekete geçmeye kalktığı bir evrede, devrimci geçmişe ve geleneğe sahip bir milli burjuvazinin bile nasıl davrandığını bize Çin Devrimi'nin 1920'lerdeki o ilk trajik aşaması gösteriyor.

Kuomintang ile Çin Komünist Partisi bir dönem için birlikte savaşıyorlar. Ama ne pahasına? Çin milli burjuvazisinin önderliğinin fiilen kabul edilmesi, onun çizdiği sınırlara ve belli dayatmalarına katlanmak pahasına. İşçi sınıfının ve köylülüğün devrimci dinamizminin sınırlanması, köylülüğün toprak talebinin dizginlenmesi pahasına. Zira işçi sınıfının devrimde bir hegemonya kurmaya kalkması ve devrimin bir köylü-toprak devrimi olarak gelişmesi durumunda Kuomintang, yani milli burjuvazi bu ittifaka yanaşmıyor. Kendi önderliğini ve çizdiği sınırları yapılan işbirliğinin zorunlu koşulları olarak dayatıyor. Bu nedenledir ki, işbirliğini koruyabilmek için toprak devrimi bir dönem fiilen dizginlenmiştir. Bu ise köylülüğün devrimci dinamizmini sınırlamak anlamına gelmiştir. Ama ne olmuştur? Birkaç sene sonra, işçi sınıfının sancılı bir sürecin ardından devrimci bir inisiyatif ortaya koymaya yöneldiği bir noktada, aynı Çin milli burjuvazisi, Şangay'da gerçek bir işçi katliamı gerçekleştirmiştir. İlkin bu katliamı onaylamıyormuş gibi davranan "milli burjuvazinin sol kanadı", yalnızca birkaç ay sonra, gelişen köylü-toprak hareketi karşısında Çan Kayşek ile aynı yolu tutarak karşı-devrim kampına geçmiştir. Ve ancak Kuomintang'la girilen ilişkilerin sınırlayıcı etkisinden kurtulduktan sonradır ki, Çin Devrimi'nde köylülüğün devrimci potansiyelinin önü açılabiliyor. Ama bu arada işçi hareketi çok büyük bir darbe yemiş oluyor. Şangay ayaklanmasının bastırılmasıyla birlikte Çin işçi sınıfı hareketi çok büyük bir darbe yediği için, Çin köylü hareketi işçi sınıfının gerçek sınıfsal önderliğinden yoksun kalıyor. Ve bu durum Çin Devrimi'nin sonraki sürecinde değişmeden kalıyor.

Çin örneği, özellikle milli burjuvazinin kendi konumundan en devrimci tavır gösterebildiği bir ülkede bile, olayın na-

sıl seyrettiğine çarpıcı bir örnektir. Çin milli burjuvazisinin ta 1910'lardan gelen bir devrimci mirası ve geleneği var. 1911 Devrimi'ne ve ilk Çin Cumhuriyetinin kuruluşuna önderlik etmiş bir sınıf. Bu sınıfın önderi olan Sun Yat Sen, yaşadığı sürece burjuva demokrat bir kişilik göstermiş az-çok tutarlı bir burjuva devrimcisidir. Lenin kendisinden sıcak sözlerle söz eder. Çin Komünist Partisi, Kuomintang'ın ihanetine rağmen, Sun Yat Sen'in "yeni üç halk ilkesi" diye nitelediği mirasına bütün bir devrim tarihi boyunca sahip çıkmıştır. Düşünün, bu kökten, bu kaynaktan gelen bir ulusal burjuva hareket bile ilk fırsatta devrimci işçi inisiyatifini boğma yoluna gidebiliyor. Toprak devriminden öcü gibi korkuyor ve ona karşı kesin bir tavır alıyor. Milli burjuvazinin sol kanadı bile köylü-toprak devriminin ilk belirtilerini görür görmez devrime ihanet ediyor ve karşı-devrim saflarına geçiyor.

Bundan kendiliğinden çıkan bir tarihsel ders ya da sonuç var. Yüzyılın ilk çeyreğinde, yani sömürge, yarı-sömürge devrimlerinin henüz o başlangıç döneminde bile, milli burjuvaziyle ittifak politikaları, ancak işçi sınıfı ve köylülüğün devrimci dinamizmi, devrimci inisiyatifi sınırlanabildiği ölçüde, işçi sınıfı ortaya bir önderlik iddiası koymadığı, daha doğrusu koymaktan kaçındığı ölçüde, olanaklı olabiliyor. Yoksa milli burjuvazi yanaşmıyor ittifaka. İttifaka yanaşmak bir yana, gelişen devrime karşı, karşı-devrimin kollarına atılıyor, emperyalizme teslim oluyor. Proletaryanın üstünlüğü ele geçirdiği, devrimci hegemonyasını kurduğu, devrimin bir köylü-toprak devrimi olarak geliştiği her durumda, milli burjuvazinin şaşmaz tutumu bu olmuştur. Proletaryanın önderlik konumu kazandığı bir süreç devrimin burjuva sınırların ötesine geçeceğini işaretlediği içindir ki, mülk sahibi bilinçli bir sınıf olarak milli burjuvazi buna karşı tavır alıyor.

Burada özellikle dikkat çekmek istediğim bir nokta, bir ayrım var. Sorun hiçbir biçimde tarihsel olarak burjuva ulusal

kurtuluş sorunu ve süreciyle yüzyüze olan bir sömürge ya da yarı-sömürge ülkede, milli burjuvazinin olumlu ya da devrimci bir rol oynama potansiyeline sahip olup olmadığı değildir. Eğer sorun bu olsaydı yanıtı kolay olurdu. Zira tarih bu yanıtı fiilen vermiştir. Özellikle ikinci emperyalist savaş sonrasında birçok sömürge ülkede ulusal kurtuluş mücadelelerine ulusal burjuvazi önderlik etmiştir. Ve o bunu tam da işçi sınıfını, köylülüğü, öteki emekçi katmanları kendi önderliği ve inisiyatifi altında birleştirerek, kendi çizdiği sınırlara tabi ve bağımlı kılarak yapmıştır. Fakat sorun, proletarya önderliğinde gelişen ve köylülüğün toprak devrimi eksenine oturan bir devrimci süreçte milli burjuvazinin yer alıp alınayacağı olarak konulduğunda, işin rengi tümden değişmektedir. Böyle bir durumda, böyle bir devrimci süreç karşısında milli burjuvazinin nasıl davrandığını bize, devrimci geleneği güçlü ve devrimci anılarının henüz çok taze olduğu bir sırada, bizzat Çin milli burjuvazisi göstermektedir. Üstelik Sovyetler Birliği'nden son derece cömert bir siyasal, askeri ve maddi destek aldığı ve buna çok ihtiyaç duyduğu bir durumda ve sırada. Nitekim, 1920'lerin toplam deneyimini, özellikle Çin Devrimi'nin trajik akibetinden yararlanarak genelleyen Komünist Enternasyonal Altıncı Kongresi'nin (1928) milli burjuvaziye ilişkin vardığı ve tezler biçiminde formüle ettiği sonuçlar bu çerçevede yeterince açıktır. (*Bu tezlerden bazı pasajları ekte sunuyoruz -Red.*)

Sözünü ettiğim nokta ya da ayrım son derece önemlidir. Zira bildiğiniz gibi sorun hiçbir şekilde soyut bir milli burjuvazi sorunu olarak değil, "anti-emperyalist demokratik devrim mücadelesinde proletaryanın (geçici ve sallantılı) müttefiki" olarak milli burjuvazi, bir süre için ve bir yere kadar da olsa, "proletaryanın yanında yeralabilecek" bir milli burjuvazi olarak çıkmaktadır karşımıza. Yüzyılın ilk çeyreğinde, yarı-sömürge, yarı-feodal koşullara sahip toplumlarda bile buna yanaşmayan, kendi önderliğini ve kendi çizdiği sınırları proletaryaya daya-

tabildiği ölçüde "birlikte yürüyen" bir milli burjuvazinin, günümüzün modern sınıf ilişkileri ortamında devrimde proletaryaya geçici devrimci müttefik olabileceğini umımak, bir ham hayalden öte bir değer taşımaz. Ama birileri kalkıp bu ham hayalleri nesnel veri sayarak, bundan devrimin ve bu arada anti-emperyalist mücadelenin karakteri üzerine bir takım sonuçlar çıkarma yoluna gidebiliyorlar.

Eğer gerçek bir halk devrimi işçi sınıfının, şehir ve kır emekçilerinin enerjisinin en ileri düzeyde ortaya çıkması olacaksa ve biz bunun için çalışacaksak, orta sınıf hiçbir zaman ve hiçbir biçimde devrimimize yanaşmayacaktır. Tam tersine, ondan bir öcü gibi korkacaktır. Eğer biz onun desteğini almak için işçi sınıfının ve köylülüğün devrimci enerjisini, devrimci inisiyatifini sınırlamaya gideceksek, o zaman da devrimi zaten kendi ellerimizle zaafa uğratmış oluruz. Burada ayrıntısına giremem; *Vietnam İşçi Partisi Tarihi*'nde bu konuda dikkate değer bir tarihsel ders var. Deniliyor ki, bir dönem "yurtsever toprak ağaları"nın desteğini almak için, toprak devrimi çizgisinden toprak kiralarının indirilmesi çizgisine geçtik. Fakat çok geçmeden bunun köylülüğün emperyalizme karşı kurtuluş mücadelesine enerjik katılımını zaafa uğrattığını gördük ve bu yanlış politikayı derhal terkettik.

Bugün birileri milli burjuvazi ya da orta burjuvaziden sözederlerken, onun devrimci ya da anti-emperyalist potansiyelinin "cılız ve her an tersine dönmeye hazır" olduğunu, onun ancak geçici ve sallantılı bir müttefik olabileceğini söylemeyi, önemli bir farklılık sayıyorlar. Oysa bu, Mao Zedung'un milli burjuvaziye ilişkin çok bilinen tanımlamalarının bir tekrarından başka bir şey değildir.

Kaldı ki, 1920'lerin, '30'ların Çin toplumundaki milli burjuvazinin ileriye dönük bir eğilim göstermesinin tarihsel bir temeli ve mantığı herşeye rağmen vardı. Gerilik ölçüsünde, toplumsal gelişimin önündeki engellerin feodalizm ve emperyalizm

olması ölçüsünde, milli burjuvazi kısmi ilerici bir potansiyel taşıyabiliyor. Ama buna rağmen Çin toplumunda bile milli burjuvaziden belli kayıtlarla sözedilebiliyor. Siz bunu Türkiye gibi modern sınıfların belirginleştiği, orta burjuvazinin mevcut sistemle organik olarak bütünleştiği bir tarihsel ortamda, nasıl benzer şekilde tanımlayabilirsiniz ki?

Tam da bu noktada yeniden Lenin'in daha önce sözünü ettiğim konuşmasına dönebiliriz. Ezen ve ezilen uluslar arasında yapılan temel önemde ayrımdan kalkarak birilerinin sömürge ve bağımlı ülkeler için her durumda geçerli kategoriler kullanmak yoluna gittiklerini söylemiştim. Milli burjuvazinin geçici devrimci müttefik olduğuna ya da olabileceğine ilişkin düşünce de bu tür soyut kategorilerden biridir. Oysa Lenin, tam da vurguladığı ayrımı izleyen cümlelerinde, emperyalizm çağında, sömürge ve bağımlı ülkeler devrimlerinin sorunlarının çözüme bağlanmasında soyut kategori ya da kavramlardan değil, somut iktisadi gerçeklerden hareket etmenin kritik önemine değinmekte, bunun işçi sınıfı ve Komünist Enternasyonal için taşıdığı önemi vurgulamaktadır.

Temel önemdeki bu yöntemsel tutumu TDKP ile polemiklerde ayrıntılı olarak ele almıştık. Konumuz için çıkarabileceğimiz kestirme sonuç şudur: Yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkenin orta burjuvazisi ile bağımlı kapitalist bir ülkenin orta burjuvazisi aynı olabilir mi? Burjuva uluslaşma sürecini henüz yaşayan, yarı-feodal ilişkilerin hakim üretim biçimi olduğu bir ülkede anti-emperyalist mücadelenin anlamı, kapsamı ve karakteri ile, burjuva uluslaşma sürecini esası yönünden tamamlamış, kapitalist ilişkilerin toplum yaşamını belirlediği bir bağımlı kapitalist ülkede anti-emperyalist mücadelenin anlamı, kapsamı ve karakteri bir olabilir mi?

1920'ler dünyası ile 1990'lar dünyası arasındaki büyük mesafeyi ve farkı da bir yana koyalım. Daha 1925'te, Lenin'in vurgularından yalnızca beş yıl sonra, Stalin'in kapitalist geliş-

me düzeyinden hareketle yaptığı üç tip ülke ayrımı var. Niçin yapılıyor bu ayrım? Kapitalist gelişme düzeyi, modern sınıflaşma düzeyi, işçi sınıfının gelişmişlik düzeyi, burjuvazinin ayrışma ve dönüşme düzeyi, tüm bu somut sosyo-ekonomik veriler devrimin yapısını, kapsamını, itici güçlerini çok yakından ilgilendirdiği için. Kaldı ki, bizzat İkinci Kongre'de, Lenin'in başkanlığını yaptığı komisyon bile bu açıdan iki tip ülke ayrımı yapıyor ve ikinci kategoriye giren ülkeler için "tamamlayıcı tezler" hazırlanıyor.

Stalin'in *Milli Demokratik Devrim* başlığı altında derlenmiş makaleleri var önümde. Çok büyük ölçüde Çin Devrimi'ne ilişkin bu makaleler. Bu arada başka makaleler de var. Örneğin Doğu Emekçileri Üniversitesi'nde yapılmış son derece anlamlı bir konuşma var. Demin sözünü ettiğim üçlü ayrım bu konuşmada yapılıyor. Stalin burada; genel olarak sömürge ve yarısömürge ülkelerde devrimin sorunları gibi genel bir kalıpla hareket edemeyiz; çünkü bu ülkelerin gelişme düzeyleri birbirinden farklıdır; bunların her birinde, bu kapitalist gelişmenin bir sonucu olarak, sınıflaşma düzeyi farklıdır, burjuvazinin oluşum ve ayrışma düzeyi farklıdır, bunun devrim stratejisi için yaratacağı sonuçlar farklıdır, diyor. Kapitalist gelişme düzeyi ile, dolayısıyla şu veya bu toplumdaki modern sınıflaşma düzeyi ile devrimin yapısı ve sorunları arasında dolaysız bir ilişki kuruluyor. Bu yöntemsel bakımdan çok temelli bir ayrım. Fakat ben sözü, devrimin sorunlarını çözüme bağlarken soyut kavram ya da kategorilerden değil somut iktisadi gerçeklerden hareket etme zorunluluğu çerçevesinde, asıl Stalin'in Çin Devrimi'nin yapısı ve karakterine ilişkin tahliline getirmek istiyorum. Bunu, devrimin önderi, izlediği çizgi ile Çin Devrimi'ni zafere taşıyan Mao Zedung'dan değil, kasten Stalin'den yapıyorum. Zira biliyorsunuz bazıları Mao Zedung'a dayalı referanslara, sözkonusu olan Çin Devrimi olduğunda bile itibar etmeyebiliyorlar.

Çin'de Devrim ve Komintern'in Görevleri başlıklı metnin bir ara başlığı var. Aynen şöyle: *"Burjuva demokratik devrimin temeli köylülerin toprak devrimidir."* Bu arabaşlık altında Stalin soruyor ve yanıtlıyor:

"Peki toprak devrimi nedir? Toprak devrimi doğrudan doğruya burjuva demokratik devrimin temeli ve özüdür.

"İşte bu nedenle Komintern bugün Çin'in burjuva demokratik devrim yaşadığını söylüyor.

"Fakat burjuva demokratik devrim Çin'de sadece feodal kalıntılara yönelmiyor. Aynı zamanda emperyalizmi de hedef alıyor.

"Niçin?

"Çünkü; Çin'deki bütün mali ve askeri gücüyle emperyalizm, Çin'de feodal kalıntıları ve bunların bütün bürokratik-militarist üst yapısını destekleyen, teşvik eden, geliştiren ve koruyan güçtür.

"Çünkü; Çin'deki feodal kalıntılar aynı zamanda Çin'deki emperyalizme karşı devrimci bir mücadele verilmeden ortadan kaldırılamaz. Çünkü Çin'deki feodal kalıntıları yoketmek isteyen herkes, elini kesinlikle Çin'deki emperyalizme ve emperyalist gruplara karşı kaldırmak zorundadır. Çünkü emperyalizme karşı kararlı bir mücadele yürütmeden, Çin'de feodal kalıntılar parçalanamaz ve ortadan kaldırılamaz.

"İşte bu nedenle Komintern, Çin'de burjuva demokratik devrimin aynı zamanda anti-emperyalist bir devrim olduğunu söylüyor.

"Dolayısıyla bugün Çin'deki devrim, devrimci hareketi iki kolun, yani feodal kalıntılara karşı hareketle emperyalizme karşı hareketin bir birliğidir. Çin'deki burjuva demokratik devrim feodal kalıntılara karşı mücadeleyle emperyalizme karşı mücadelenin bir birliğidir." (Milli Demokratik Devrim, Kaynak Yayınları, s.85-86)

Burada Çin'in o günkü nesnel sosyo-ekonomik koşullarından hareketle yapılmış isabetli bir değerlendirme var. Dev-

rım içte feodalizmi dışta emperyalizmi hedefliyor. Devrimin burjuva demokratik karakteri buradan geliyor. Nitekim Stalin daha ileride feodal kalıntıların varlığını küçümsediği için sol muhalefetle tartışıyor ve eğer Çin'de feodal kalıntılar önemsizse, *"bu durumda Çin devrimi hangi gerekçeyle burjuva-demokratik devrim olarak nitelenebilir? Toprak devriminin, burjuva-demokratik devrimin temeli olduğu bir gerçek değil midir?"* diye soruyor. Stalin burada, Çin toplumunun ve Çin Devrimi'nin nasıl değerlendirildiğini ve burjuva demokratik devrim stratejisinin nasıl temellendirildiğini son derece açık bir biçimde ortaya koyuyor.

Bunu, bugünün Türkiye'sinin hala burjuva demokratik devrim aşamasında olduğunu, bu çerçevede emperyalizme karşı mücadelenin de burjuva demokratik bir karakter taşıdığını söyleyenlerin düşünce çizgisi ile karşılaştıralım. Sorunu bir kez daha TİKB üzerinden tartışalım.

"Popülist Sosyalizmin Eski Bir Modeli/ TDKP Eleştirisi" başlıklı kitap için 1991 yılı başında kaleme alınmış *Önsöz*'de, net bir biçimde, kırsal kesimler de dahil Türkiye toplumuna kapitalist ilişkilerin egemen hale geldiğini söyleniyor. Eğer kapitalist üretim ilişkileri toplum geneline egemen hale gelmişse, feodal kalıntılar da önemsiz tali ilişkiler, daha çok da Kürdistan'ı ilgilendiren ilişkiler durumuna düşmüşse, bu durumda sorulması gereken bir soru var: O halde neden Türkiye devrimi hala burjuva demokratik bir devrimdir? Bu devrime burjuva demokratik karakterini veren nedir?

Bu sorunun muhatapları, benzer sorularla yüzyüze kaldıkları her durumda, dönüp halkçı akımların o bilinen argümanlarına sarılıyorlar. Nitekim, anti-emperyalist mücadelenin neden burjuva demokratik bir karakter taşıdığı gerekçelendirilirken kullanılan argümanlar neredeyse '70'lerin TDKP'si ile aynı. *"Emperyalizme Karşı Mücadele"* başlığı taşıyan ve sözünü ettiğimiz *Önsöz*'ü yalnızca birkaç ay önceleyen makalede, toprak

devrimi, feodal toprak ağaları, feodal kalıntılar, Türkiye'deki kapitalizmin kendine özgü o işbirlikçi çarpık karakteri, tüm bunlar devrimin ve dolayısıyla anti-emperyalist mücadelenin burjuva demokratik karakterini gerekçelendirmek için ileri sürülüyor. Yani geleneksel halkçı hareketin o geleneksel argümanları kullanılıyor. İlginç bir tutum var burada. TİKB, geleneksel halkçı hareketten farklı olduğunu göstermeye çalıştığı durumlarda Türkiye'nin gerçeklerini açık bir biçimde dile getiriyor. Nitekim gerek *TDKP Eleştirisi*'ne *Önsöz*'de, gerek *Kesintisiz Devrim ve Oportünizm* polemiklerinde bunu görüyoruz. Gelgelelim Türkiye devriminin burjuva demokratik bir aşamada olduğunu açıklamak ve gerekçelendirmek durumunda kaldığında ise, dönüp gerisin geri o eski önyargılara sarılıyor. Yani ancak eski argümanlara dönülerek savunulabiliyor bu devrim anlayışı.

Farklı durumlarda farklı tutumlar olarak yansıyan bu çelişki ve tutarsızlıklar ne olursa olsun, bir şeyin kesin olduğunu biliyoruz. TİKB, gerçekte Türkiye'de feodal kalıntıları önemsiz tali ilişkiler olarak görüyor. Başından itibaren Türkiye'de demokratik devrimin özünün ve temelinin toprak devrimi olduğunu ileri süren görüşlere kesin bir biçimde karşı çıkıyor. Peki ama bu böyle ise eğer, toprak devrimi esası itibarı ile geride kalmışsa, devrimin özü ve temeli olmaktan çıkmışsa, Türkiye devrimi neden hala burjuva demokratik bir karakter taşıyor?

Mehmet Yılmazer, bizimle polemiğinde; "Demokratik devrimin özünün ve temelinin her durumda toprak devrimi olduğunu neye göre söylüyorsunuz? Lenin'de böyle bir şey yoktur." diyordu. Bu Stalin'in görüşüdür, Lenin'in değil, demek istiyordu. Oysa Lenin, devrimin bütün tarihsel bilançosunu çıkardığı makalelerinde, örneğin 1918'de Kautsky ile ünlü polemiğinde; biz bütün köylülükle çarlığa, feodal toprak sahiplerine, Rus yaşamındaki ortaçağ kalıntılarına karşı yürüdüğümüz sürece, bir bütün olarak köylülükle yürüdüğümüz sürece, devrimimiz bur-

juva demokratik devrimdi, diyordu. Rusya'daki burjuva demokratik devrimi, gerek devrim öncesi gerek devrim sonrası tüm yazı ve konuşmalarında, ortaçağ ilişkileri ile, bu çerçevede köylü-toprak sorunu ile ilişkilendiriyordu. Köylü-toprak sorunu yalnızca Çin'de değil, Rusya'da da burjuva demokratik devrimin özü ve temeliydi.

TİKB'nin sözü geçen makalesinde şöyle deniliyor; *"Devrimci proletarya, sosyalizm için mücadele adına yalnızca kapitalizme karşı mücadele ile kendisini sınırlayıp, esasında tekelci burjuvazinin kapitalist boyunduruğu ile içiçe geçen emperyalizmin ve feodal toprak ağalığının boyunduruğuna karşı mücadeleye uzak ve ilgisiz kaldığı takdirde 'ordusuz general' durumuna düşmekten kurtulamaz."* (Aynadaki Yüz Kimin?, s.92)

Bu bize yöneltilmiş bir eleştiri. Ama siz öncelikle tekelci burjuvazinin kapitalist egemenliğiyle içiçe geçmiş olan ve Türkiye'nin kırlarına hakim karakterini veren bir feodal toprak ağalığı boyunduruğunu ortaya koymalı, bunu iddia edebilmelisiniz ki, bu eleştiri ya da savunmanız nesnel iktisadi bir temele oturabilsin. Siz bugün Türkiye'nin kırlarına feodal toprak ağalığının egemen olduğunu söyleyebilir misiniz? Bunu söyleyemiyorsunuz ve söyleyemezsiniz. Bunu söylemeye kalkmak, TİKB'nin kendi ideolojik geçmişini inkar etmesi anlamına gelir. Zira o, daha '70'li yıllarda, Türkiye'de feodal kalıntıların önemsiz olduğunu, devrimin özünün toprak devrimi olmadığını, toprak sorununun tali hale geldiğini, Türkiye devriminin anti-feodal anti-emperyalist değil, anti-faşist anti-emperyalist bir devrim olduğunu, devrimin demokratik içeriğinin siyasal sorunlardan, faşizmin varlığından geldiğini savunuyordu.

Ama gariptir, geri bir kalıbı, burjuva demokratik bir önyargıyı savunmak ve gerekçelendirmek kaygısıyla, kalkıp komünistlere karşı o eski kalıplara sarılabiliyor. Tekelci burjuvazinin kapitalist boyunduruğunu kabul ediyor. Emperyalizmin bununla içiçe geçen boyunduruğundan sözediyor. Böylece

emperyalist egemenliğin temelinin kapitalist ilişkiler olduğunu da bir biçimde kabul etmiş oluyor. Ama tutup bir de bunlarla içiçe geçen "feodal toprak ağalığı boyunduruğu" kategorisini ekleyerek, böylece, güya burjuva demokratik devrime bir temel kazandırmış, bir dayanak bulmuş oluyor.

TİKB'nin sözkonusu makalesi "iki sapına"yı ele alıyor. Halkçı-milliyetçilik ve sosyalist devrimcilik. "Halkçı-milliyetçilik" geleneksel hareket, "sosyalist devrimcilik" sapması ise biz oluyoruz. "Halkçı-milliyetçilik" anti-emperyalist mücadeleyi halkçı bir bakışla ele alıyor ve kendi içinde mutlaklaştırıyormuş. Buna karşılık "sosyalist devrimcilik" sapması ise, emperyalizme karşı mücadeleyi küçümsüyormuş, onu önemsiz bir taktik sorun, tali bir sorun olarak ele alıyormuş. Bizim sorunu ele alışımızdan çıkarılan derin sonuç bu!

Kendimizle ilgili kısmı geçelim. Öteki sapma, "halkçı-milliyetçilik" hakkında söylenenlere ise daha yakından bakalım. Bu sapma hakkında şunlar söyleniyor: *"Halkçılık daha çok keskin bir demokratik devrim savunuculuğu olarak kendini gösterir. (...) Emperyalizme karşı mücadeleye yaklaşım ise özünde milliyetçidir. Yerli burjuvazi ve toprak ağalarına karşı mücadeleden çoğu kez kopartır, salt bir 'milli mücadele' olarak görür."*

Türkiye'deki halkçı devrimci hareket devrim sorunlarına gerçekten böyle mi yaklaşıyor? TİKKO'nun ya da herhangi bir halkçı grubun emperyalizme karşı mücadeleye yaklaşımı salt "milliyetçi" midir? Onlar bunu yerli burjuvaziye ve toprak ağalarına karşı mücadeleden koparark mı ele alıyorlar? Türkiye'de var mıdır böyle bir halkçı devrim stratejisi? Bu soruları yanıtlamaya kalkmak bile abestir. Peki o halde TİKB neden böyle iddialar ileri sürmek ihtiyacı duyuyor? Çünkü öteki halkçı akımlara böyle uydurma ideolojik zaaflar atfetmeden onlarla kendi arasına sınır çekemiyor. Bu zorlama iddialar çerçevesinde kendi farkı ne oluyor? Doğal olarak kendi farkı, emperyalizme karşı mücadeleyi yerli burjuvazi ve toprak ağalığına karşı

mücadeleyle birleştirmek oluyor. Ama Türkiye'de geleneksel akımların toplamının demokratik devrim stratejisi zaten bu değil midir? Bu ta 1966'dan itibaren "milli demokratik devrim" başlığı altında Mihri Belli'nin teorisinin yaptığı şeyin kendisi değil midir? Türkiye'de devrimci halkçılık, hiç değilse teorik formülasyonlar çerçevesinde, mücadeleyi her zaman emperyalizme, işbirlikçi tekelci burjuvaziye ve toprak sahiplerine karşı birleşik bir mücadele olarak ele almıştır.

TİKB'nin makalesinde tanımladığı "halkçı milliyetçilik", özünde burjuva milliyetçiliğidir. İçte işbirlikçi burjuvazi ve toprak sahiplerine karşı mücadeleden koparılmış bir anti-emperyalist strateji Yön ve benzeri akımların stratejisidir. Ya da bugün Perinçek'in temsil ettiği stratejidir. Yani TİKB'nin tutup halkçı devrimci harekete atfettiği strateji, gerçekte burjuva reformist ya da milliyetçi akımların stratejisidir. Halkçı devrimci hareketin milliyetçiliği buradan doğmuyor. Halkçı devrimci hareketin milliyetçiliği, toplumumuzda artık kapitalist temeller üzerine oturmuş, burjuva demokratik boyutunu kaybetmemiş olsa bile esas içeriği yönünden anti-kapitalist bir karakter kazanmış anti-emperyalist mücadeleyi, hala bir "milli mücadele", hala bir burjuva kurtuluş mücadelesi, hala burjuva uluslaşma sürecine ilişkin bir sorun olarak ele alınmasından kaynaklanıyor.

Emperyalizme karşı mücadele, içte komprador kapitalizme ve feodalizme yöneldiği bir durumda, nesnel mantığı bakımından, burjuva kapitalist ilişkilerin önünü açan bir mücadele olacaktır. Yani feodal toprak mülkiyetinin tasfiyesi ve toprakların geniş köylü yığınlarının eline geçmesi, burjuva demokratik bir adımdır ve özü itibarıyla kapitalist ilişkilerin gelişmesidir. Feodal toprak mülkiyetinin dağıtılması, toprakların köylülerin eline geçmesi, köylülerin küçük mülk sahipleri haline gelmesi süreci, özünde burjuva demokratik bir süreçtir. Yani bu özünde kapitalist ilişkilerin gelişmesine, burjuvalaşma dediğimiz olguya tekabül eder. Lenin, bu ülkelerde ulusal kurtuluş hareketi-

nin esas gücü köylülüktür ve köylülüğün de burjuva ilişkilerin temsilcisi olduğunu biz marksistler biliriz, der.

Bunları neden hatırlatıyorum? Sözkonusu makale, bazı halkçı akımların emperyalizme karşı mücadeleyi milli kapitalizmin önünü açmaya çalışan bir mücadele olarak görebildikle-rine işaret ederek, böylece küçük-burjuva milliyetçi bir çizgiye düşüldüğünü belirtiyor. Türkiye gibi bir ülkede emperyalizme ve onun içteki dayanaklarına karşı mücadelenin, burjuva ilişki-leri geliştiren bir mücadele olarak ele alınmaması, kuşkusuz ki doğru bir tutum. Fakat bu durumda cevaplanması gereken yeni bir soru var? Bu böyleyse eğer, anti-emperyalist mücade-le neden hala burjuva demokratik bir karakter taşıyor? Eğer burada kendi nesnel mantığı bakımından burjuva herhangi bir içerik yoksa (bunu elbette siyasal iktidar açısından ele alma-yacaksınız), yani geliştirdiği iktisadi-sosyal ilişkiler bakımın-dan eğer bu esası itibarıyla bir burjuvalaşına süreci değilse, eğer bu noktada burjuva demokratik içerik taşıyan milli öğenin gelişmesine yol açmıyorsa, peki o halde bu devrim neden bur-juva demokratik devrim? Siz hem emperyalizme karşı mücade-le burjuva demokratik bir nitelik taşır diyorsunuz, hem de em-peryalizme karşı mücadelenin içte feodalizmi ya da komprador kapitalizmini tasfiye etmiş olmasının milli ya da demokratik kapitalizmin gelişmesinin zeminini düzlemesi anlamına geldi-ğini söyleyenlere itiraz ediyorsunuz. Burada bir tutarsızlık var. Emperyalizme karşı mücadeleye burjuva-demoratik içeriğini veren iktisadi-sosyal-siyasal unsurları açıkça ortaya koyamadı-ğınız sürece, bu tutarsızlığı aşamazsınız.

Bu öyle kesintisiz devrim mantığı içerisinde izah edilebilinir bir tutarsızlık da değil. Kesintisiz devrim teorisinin bir yeniliği yok ki, daha 1905'den beri formüle edilmiş bir teori. Bu teoriyi formüle edenler, buna rağmen, devrimin ilk aşamasında, burjuva demokratik devrim sınırları içerisindeki görevlerin gerçekleştirilmesinin özünde burjuva ilişkilerin gelişti-

rilmesine tekabül ettiğini apaçık söylüyorlar. Lenin'in kendisi bunu net bir biçimde söylüyor. Üstelik sadece *"İki Taktik"*te ve sadece 1905'te de değil. Ta 1920'de, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde sömürge ve yarı-sömürge ülkelere ilişkin tezlerinde de aynı şeyi ifade ediyor. Sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki kurtuluş hareketleri özünde burjuva kurtuluş hareketleridir diyor ve ekliyor; zira bu mücadelenin esas gücü köylülüktür ve köylülüğün de burjuva ilişkilerin temsilcisi olduğunu (küçük meta üretimi ilişkisi anlamında) biz marksistler biliriz...

Devrim ilk aşamada durmayacaktır, derhal yeni bir aşamaya, sosyalist devrim aşamasına geçecektir demek sorunu çözmüyor. Bu kesintisiz geçiş, toprak devrimiyle yaygınlaşan küçük-burjuva ilişkiler gerçeğini ortadan kaldırmaz. Kaldı ki Türkiye'de halkçı çizgideki herkes aşamalı ve kesintisiz devrimi savunuyor. Herkes feodalizm, komprador ya da işbirlikçi kapitalizm ve emperyalizm tasfiye edildikten sonra yarı yolda durulmayacak, sosyalizme geçilecek diyor. Sizin onlardan farkınız ne? Siz onlardan farkınızı açık bir biçimde gerekçelendirmek ve tanımlamak durumundasınız. '70'li yıllardan itibaren onlarla aramızdaki fark, Türkiye'deki feodal kalıntıların abartılması, devrimin özünün toprak devrimi olarak tanımlanmasıydı, diyebilirsiniz ve diyordunuz nitekim. Ya da Türkiye'deki kapitalizmin komprador kapitalizm olarak görülmesiydi diyebilirsiniz ve diyordunuz nitekim. Ama eğer siz feodal ilişkiler ya da kalıntılar artık son derece önemsizleşmiş ve esas olarak da Kürdistan'dakinden ibaret hale gelmiştir diyorsanız, eğer toprak devrimi devrimin özü ve temeli değildir diyorsanız, eğer Türkiye'de gelişen kapitalizm komprador acentacı bir kapitalizm değildir diyorsanız; peki o zaman siz neden hala Türkiye devriminin burjuva demokratik bir aşamada bulunduğunu iddia edebiliyorsunuz? O zaman neden böyle bir ülkede anti-emperyalist mücadeleyi burjuva demokratik bir karakterde tanımlıyorsunuz?

Belirtmek gerekir ki, TİKB'nin çizgisi bu açıdan, eklektizmi en üst noktaya vardırmak anlamında, en tutarsız çizgidir. '80 öncesi TDKP'nin çizgisi bir yere kadar kendi içinde yine de tutarlıdır. TDKP eleştirisinde bunu nedenleriyle birlikte ortaya koyduk. Tutarsızlık nerede? TDKP'de tutarsızlık, Türkiye'nin gerçekleriyle aradaki uçurumda. Kendi teorik sistemi içerisinde TDKP'nin mantığı tutarlıdır bir yerde ve bir yere kadar. Bir yere kadar diyorum; zira eski TDKP çizgisi de temelde eklektik bir karakter taşımaktadır. Ama yine de TDKP, örneğin *Kuruluş Kongresi Belgeleri*'nde net bir biçimde der ki, emperyalizmden kurtuluş burjuva ulusal kurtuluştur, onun burjuva demokratik bir içerik taşıması buradan gelir. TİKB ise soruna böyle bakmanın milliyetçilik olduğunu söylüyor. Ama eğer soruna böyle bakılamazsa, o zaman anti-emperyalist mücadele de burjuva demokratik bir içerik taşımıyor demektir. Siz halkçı devrimci akımlarla farkınızı hiçbir zaman, "biz yarı yolda durmayacağız, biz bu mücadeleyi sosyalizme bağlayacağız" biçiminde koyamazsınız. Çünkü bunu onlar da böyle söylüyorlar. Onlar da bu aşamadan sonra sosyalizme geçeceğiz diyorlar. Türkiye'nin küçük-burjuva devrimci akımlarının salt burjuva demokratik hedefler uğruna mücadele ettiğini kim iddia edebilir? Hepsi gerçek sosyal eşitlik ve gerçek özgürlük için, bu çerçevede sosyalist idealler için mücadele ediyorlar. Ama o kendi küçük-burjuva konumları ve mantıklarının kaçınılmaz bir sonucu olarak, devrimin sorunlarına tutarlı bir biçimde yaklaşamıyorlar. Kapitalizme karşı mücadelenin sorunlarını tutarlı bir biçimde ortaya koyamıyorlar. O küçük-burjuva konum, beraberinde düşünsel tutarlıksızlar ve bunun politik mücadelede yansımalarını ve sonuçlarını getiriyor. Politik amaç ile ideolojik kavrayış bu noktada çelişiyor.

Ek metin:

Sömürge, yarı-sömürge devrimlerinin sorunları

V. İ. LENİN

Yoldaşlar, ben, kısa bir sunuş konuşmasıyla yetineceğim, sonra komisyonumuzun yazmanı olan Maring yoldaş, tezlerde yaptığımız değişiklikleri size ayrıntılarıyla anlatacak. Onun ardından da ek tezleri formüle eden Roy yoldaş konuşacak. Komisyonumuz, değiştirildiği şekliyle ön tezleri ve ek tezleri oybirliğiyle onayladı. Böylece bütün temel konularda tam bir görüş birliğine vardık. Şimdi kısaca birkaç noktaya değineceğim.

Birincisi, bizim tezlerimizin temelindeki fikir nedir? Bu fikir, ezilen ve ezen uluslar arasındaki ayrımdır. İkinci Enternasyonalin ve burjuva demokrasisinin tersine, biz, bu ayrımı vurguluyoruz. Bu emperyalizm çağında, proletaryanın ve Komünist Enternasyonalin, bütün sömürgesel ve ulusal sorunlarda, somut iktisadi gerçekleri ortaya koyması ve soyut önermelerden değil, somut gerçeklerden hareket etmesi özellikle önemlidir.

Emperyalizmin ayırdedici özelliği, gördüğümüz gibi, bütün dünyanın şimdi boyunduruk altında olan çok sayıda ulusla, müthiş bir serveti ve güçlü bir silahlı kuvveti elinde bulunduran az sayıda ulusa bölünmüş olmasıdır. Dünya nüfusunun geniş bir çoğunluğu, bir milyarın üstünde halk, belki de bir milyar 250 milyon, eğer dünyanın toplam nüfusunu bir milyar 750 milyon kabul edersek, toplam nüfusun yüzde 70'i, boyunduruk altındadır. Bu uluslar, ya doğrudan sömürgedirler, ya da örneğin İran, Türkiye, Çin gibi yarı-sömürgedirler, ya da büyük bir emperyalist devlet tarafından fethedilmiş ve barış antlaşmaları yoluyla o devlete büyük ölçüde bağımlı hale getirilmiştir. Ulusları ezen ve ezilen uluslar diye ayırma fikri, altında benim

imzam bulunan tezler olsun, Roy yoldaşın sunduğu tezler olsun, bütün tezlerde yer almaktadır. Roy yoldaşın tezleri esas itibarıyla Britanya'nın boyunduruğu altında bulunan Hindistan ve öteki büyük Asya ülkeleri açısından düzenlenmiştir. Bu nedenle de bu tezler biçim için büyük önem taşımaktadır.

Tezlerimizdeki ikinci temel düşünce şudur: Emperyalist savaş ardından, dünyanın bugünkü durumunda, halklar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve bir bütün olarak dünyanın siyasal sistemini biçimlendiren şey, küçük bir emperyalist uluslar grubunun sovyet hareketine ve Sovyet Rusya'nın önderliğindeki sovyet devletlerine karşı giriştiği savaşımdır. Bunu akılda tutmadıkça, dünyanın en uzak köşesiyle ilgili olsa bile, hiçbir ulusal ya da sömürgesel sorunu, ortaya doğru olarak koyamayız. Uygar ülkelerde olduğu gibi, geri ülkelerde de komünist partileri, ancak bu önermeyi hareket noktası yaparlarsa, siyasal sorunları doğru bir biçimde ortaya koyabilir ve çözebilirler.

Üçüncüsü, geri ülkelerdeki burjuva-demokratik hareket sorununu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu sorun bazı görüş ayrılıklarına yolaçmıştır. Komünist Enternasyonalin ve komünist partilerin, geri ülkelerdeki burjuva-demokratik hareketi desteklemeleri gerektiğini ifade etmenin, ilke ve teori açısından doğru mu yanlış mı olduğunu tartıştık. Görüşmemizin sonunda, "burjuva-demokratik hareket"ten çok ulusal-devrimci hareketten sözetmeye oybirliğiyle karar verdik. Geri ülkelerde nüfusun ezici çoğunluğu, burjuva-kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerden oluştuğuna göre, herhangi bir ulusal hareketin, yalnızca burjuva-demokratik bir hareket olacağına kuşku yoktur. Bu geri ülkelerde -eğer ortaya çıkabilirlerse- proleter partilerinin, köylü hareketiyle belli ilişkiler kurmaksızın ve o hareketi desteklemeksizin komünist taktikler ve komünist bir siyaset izleyebileceklerine inanmak ütopik olur. Ancak, burjuva-demokratik hareketten sözedersek, reformcu ve devrimci hareketler arasındaki bütün farklılıkları ortadan kaldırmış olacağımız itirazı öne sürül-

müştür. Oysa emperyalist burjuvazi, boyunduruk altındaki ülkelerde de reformcu bir hareket aşılamak için elinden gelen herşeyi yaptığı için, geri ve sömürge ülkelerde bu farklılık son zamanlarda çok açıkça gözler önüne serilmiştir. Sömüren ülkelerin burjuvazisiyle, sömürge ülkeler burjuvazisi arasında belli bir *Rapprochement* (birbirine yakınlaşma) görülmektedir. Öyle ki, ezilen ülkeler burjuvazisi, sık sık -belki hemen her durumda- bir yandan ulusal hareketi desteklerken, bir yandan da emperyalist burjuvaziyle tam bir uyuşum içindedir, yani bütün devrimci hareketlere ve devrimci sınıflara karşı emperyalist burjuvaziyle güç birliği yapmaktadır. Bu durum, komisyonda reddedilemeyecek biçimde kanıtlandı ve biz, tek doğru davranışın, sözkonusu farklılığı dikkate alarak, hemen her durumda, burjuva-demokratik terimi yerine "ulusal-devrimci" terimini koymak olduğuna karar verdik. Bu değişikliğin önemi şuradadır: Komünistler olarak biz, sömürgelerdeki burjuva-kurtuluş hareketlerini, bu hareketler ancak gerçekten devrimci olduğu ve bizim, sömürülen yığınlarla köylüleri devrimci bir ruhla örgütleyip eğitme çalışmalarımızı engellemediği ölçüde desteklemeliyiz ve destekleyeceğiz. Eğer bu koşullar yoksa, bu ülkelerdeki komünistler, İkinci Enternasyonalin kahramanlarını da kapsayan reformcu burjuvaziyle savaşmalıdırlar. Sömürge ülkelerde reformcu partiler esasen mevcuttur. Bazı durumlarda bu partilerin sözcüleri kendilerine sosyal-demokrat ve sosyalist adını veriyorlar. Sözünü ettiğim farklılık bütün tezlerde belirtilmiştir. Böylece, sanıyorum, görüşümüz daha kesinlikle belirtilmiş olmaktadır. (...)

Ulusal ve Sömürgesel Sorunlar Komisyonunun, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresine Sunduğu Rapor'dan...

Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları
Sol Yayınları, s.402-405

Ek metin:

Komünist Enternasyonal Altıncı Kongresi Tezleri'nden...

17- Sömürgelerdeki burjuva-demokratik devrimi, bağımsız bir ülkedeki burjuva demokratik-devrimden ayıran esas fark, onun emperyalistler tarafından köleleştirilmeye karşı *ulusal kurtuluş mücadelesi* ile organik olarak bağlı olmasıdır. Ulusal unsur bütün sömürgelerde aynı zamanda emperyalistler tarafından köleleştirilmenin apaçık bir şekilde ortaya çıktığı ve halk kitlelerini galeyana getirdiği yarı-sömürgelerde de devrimci süreç üzerinde büyük etkiye sahiptir.

Bir yandan ulusal baskı devrimci bunalımı olgunlaştırır, işçi-köylü kitlelerinin hoşnutsuzluğunu keskinleştirir, onların harekete geçmesini kolaylaştırır ve devrimci patlamalara elementar kitle hareketi niteliği, gerçek bir halk devrimi niteliği verir.

Diğer yandan ulusal unsur, salt işçi sınıfı ve köylülüğün hareketi üzerinde etki kazanmakla kalmaz, aynı zamanda devrim süreci içinde tüm diğer sınıfların görüşlerini de değiştirebilir; herşeyden önce ilk zamanlarda yoksul şehir küçük-burjuvazisi küçük-burjuva aydınlar ile birlikte daha büyük oranda faal devrimci güçlerin etkisi altında kalır; ikinci olarak burjuva-demokratik devrimde, sömürgeler burjuvazisinin konumu çok büyük oranda ikircikli bir niteliğe sahiptir ve onun yalpalamaları devrimin gelişmesine uygun olarak bağımsız bir ülke burjuvazisininkinden (örneğin 1905/1917 yıllarındaki Rus burjuvazisininkinden) daha güçlüdür.

Sömürgesel devrimin özgüllüğünü büyük ölçüde belirleyen ulusal momentin somut koşullara göre özel etkisini incelemek çok önemlidir, ve bu ulusal momentin ilgili komünist partisinin

taktiğinde hesaba katılması çok önemlidir.

Ulusal kurtuluş mücadelesinin yanında *tarım devrimi* sorunu, ileri sömürge ülkelerde burjuva-demokratik devrimin ana eksenidir. Bu nedenle komünistler tarım bunalımının gelişmesini ve kırda sınıfsal çelişkilerin keskinleşmesini çok büyük dikkatle izlemelidir; başından itibaren işçi kitlelerinin hoşnutsuzluğuna ve başlayan köylü hareketine bilinçli devrimci bir yön vermeli, onları emperyalist sömürüye ve köleleştirmeye, aynı şekilde köylü iktisatlarının altında ezildikleri ve bu köylü iktisatlarını yıkıma ve çöküşe sürükleyen, varolan çeşitli pre-kapitalist - feodal ve yarı-feodal- koşulların boyunduruğuna karşı yönlendirmelidir.

(...)

18- Bu sömürge ülkelerde *ulusal* burjuvazi emperyalizm karşısında homojen bir tavır almamaktadır. Bu burjuvazinin bir bölümü, birinci planda ticaret burjuvazisi, dolaysız bir şekilde emperyalist sermayenin çıkarlarına hizmet etmektedir (komprador burjuvazi denilenler). O, genel olarak az-çok tutarlı bir şekilde, tıpkı emperyalizmin feodal müttefikleri ve iyi para alan yerli memurları gibi, tüm ulusal harekete karşı yönelen anti-ulusal, emperyalist bir görüşü savunmaktadır. Yerli burjuvazinin geriye kalan diğer kesimi, özellikle yerli sanayinin çıkarlarını temsil eden bölümü, ulusal hareket zemininde durmakta ve *ulusal reformizm olarak* (veya II. Kongre tezlerinin terminolojisine göre "burjuva-demokratik" yönelim olarak) *adlandırılabilecek*, yalpalayan, tavizlere eğilimli özel bir akımı temsil etmektedir.

Ulusal-burjuvazinin devrimci kamp ile emperyalist kamp arasındaki bu ara konumu artık 1925'ten sonra Çin'de gözlemlenmemektedir; orada özgül durum nedeniyle ulusal burjuvazinin büyük bir bölümü önce ulusal kurtuluş savaşının başına geçti; sonra bütünüyle karşı-devrim kampına kapak attı. Hindistan ve Mısır'da şimdilik hala büyük yalpalamalara eğilim gösteren ve emperyalizmle devrim arasında ip cambazlığı yapan

burjuva-milliyetçi tipik bir hareket, oportünist bir hareket izlemekteyiz.

(...)

Zayıf taraf olarak yerli burjuvazi tekrar tekrar emperyalizme karşı teslimiyetlere hazırdır. Fakat onun teslimiyeti, kitlelerin sınıfsal devrim tehlikesi henüz dolaysız, gerçek, acil bir tehlike olmadığı sürece nihai değildir. Bir yandan bu tehlikeden kurtulmak ve diğer yandan emperyalizm karşısında kendi konumunu güçlendirmek amacıyla bu sömürgelerde burjuva milliyetçiliği küçük-burjuvazinin, köylülüğün, kısmen işçi sınıfının desteğini sağlamaya çaba gösterir. Onun işçi sınıfı ile ilişkili olarak başarı şansı az olduğundan dolayı (bu ülkelerdeki işçi sınıfının uyanmasından sonra), onun için köylülüğün desteğini sağlamak bir o kadar daha önemlidir.

Burada sömürge burjuvazinin en zayıf noktasını görmekteyiz. Sömürgelerdeki köylülüğün dayanılmaz sömürülmesi ancak tarım devrimi ile ortadan kaldırılabilir. Çin, Hindistan, Mısır'da burjuvazinin dolaysız çıkarları, toprak mülkiyeti, tefeci sermaye, bir bütün olarak köylü kitlelerinin sömürülmesi ile öylesine sıkı bir şekilde bağlıdır ki, bu burjuvazi salt tarım devrimine karşı çıkmakla kalmamakta, aynı zamanda kararlı her tarım reformuna bile karşı çıkmaktadır. Onun, salt tarım sorununun açıkça konulmasından bile, bu, köylü kitleleri içindeki kaynaşma sürecini teşvik edeceği ve hızını artıracağı için korkması sebepsiz değildir. Yani reformcu burjuvazi bu zorlu, temel sorunun pratik çözümüne yaklaşıma durumunda bile değildir.

3. Enternasyonal'de Devrim Aşamaları
Dönüşüm Yayınları, s.231-234

VIII. BÖLÜM

Farklı sorunlar üzerine tartışmalar

Orta burjuvazinin politik temsili sorunu

Türkiye'nin yakın tarihi üzerinden orta burjuvazinin politik eğilim ve davranışları üzerine açıklamalı sorular...

Eğer bu ülkede 1960'ların ortasından itibaren düzen içi bir orta sol akım varsa, bunun gerisinde mutlaka bir toplumsal mantık da var demektir. Nedir bu? 1950'lerden beri Türkiye'de hızlı bir kapitalist gelişme ve bu temel üzerinde emperyalizmin pekişen egemenliği var. Bu hızlı gelişme beraberinde modern sınıfların oluşmasını, sosyal çelişkilerin keskinleşmesini ve doğal olarak da kitle hareketlerini, alt sınıfların mücadelelerini getiriyor. Bu mücadeleler demokratik ve yurtsever bir siyasal potansiyel oluşturuyor. Aynı gelişmenin geleneksel orta bur-

juvaziyi de köklü bir biçimde etkilediğini, onu çözdüğünü, tasfiye ettiğini, yeni bir temel üzerinde varolmak üzere dönüşüme zorladığını, bunun özellikle bu aynı dönemde, '60'lı yıllarda kendini gösterdiğini ise biliyoruz. İşte modern Türkiye'nin tarihinde, burjuva siyaset sahnesinin sol kanadı olarak kendini gösteren bir burjuva sol siyasal akımın tam da bu dönemin, bu sosyo-politik ortamın ürünü olması hiçbir biçimde rastlantı değildir.

Alt sınıfların büyüyen hoşnutsuzluğunu ve geleneksel burjuva partilerden kopma eğilimini sosyal demagojiye dayalı sol bir söylemle bloke etmeye çalışan bu akım, böylece orta burjuvazinin toplumsal konumuna uygun düşen ikili bir rol oynuyordu. Bir yandan toplumsal muhalefetin aldatılarak dizginlenmesi yoluyla kurulu düzen devrimci aşırılıklardan korunuyordu. Öte yandan ise, bu muhalefet üzerinde kurulan denetimle elde edilen politik güce dayanılarak hızlı kapitalist gelişmenin aşırılıklarından orta burjuvazi bir parça olsun korunmaya çalışılıyordu. Başka ifadelerle, orta burjuvazi, sosyal muhalefete demagojik bir söylemle tercüman olarak, bunu kendisi için politik bir güce dönüştürmek, bununla düzenin aşırılıklarını dengelemek istiyordu. Ecevit'in '60'lı yıllardaki "su işleyenin, toprak kullananın", '70'li yıllardaki "ne ezilen ne ezen, insanca hakça bir düzen" türünden şiarları, MHP şahsında uç faşist eğilimlere ya da 12 Mart türünden faşist kurumlaşmalara tepkisi bu çerçevede bir anlam taşıyor. Tüm bunların gerisinde, orta sınıfların halk muhalefetinin demokratik eğilimlerini de arkasına alarak iktisadi zayıflığını belli bir politik güçle dengeleme çabası var. Enine boyuna irdelediğimiz gibi, geleneksel ya da modern biçimiyle orta burjuvazi, düzene temelden itirazı olan bir sınıf değil. Emperyalizmin sınırsız hakimiyetine, tekellerin sınırsız sömürüsüne, onu tamamlayan sınırsız egemenliğine belli itirazları var, o dönemde. Onun reformculuğu işte bu aşırılıkların sınırlanması sınırları içinde kendi-

ni gösteren, bunda ifadesini ve anlamını bulan bir reformculuk.

'80'lerde durum birçok açıdan bir hayli değişti. Zira geleneksel orta burjuvazinin tasfiyesi ve yeni türden bir orta burjuvazinin oluşumu bu dönemde yeni boyutlar kazandı. O klasik türden burjuvazinin ağırlığı belirgin biçimde azaldı, bu yeni türden orta burjuvazinin ağırlığı aynı ölçüde arttı. Doğal olarak bu değişim, orta burjuvazinin politik tutum ve davranışlarında da yansımalarını buldu. Öylesine ki, '70'li yıllarda belirgin biçimde CHP'yi destekleyen, modern burjuva değerlere yatkın kent orta burjuvazisi, '80'li yıllar boyunca büyük ölçüde ANAP'a destek verdi. Geleneksel değerlere, kültüre bağlı muhafazakar kesimler ise RP'de kendini ifade etti. Kendini CHP şahsında gösteren düzen solunun, yeni isimlendirmeyle sosyal-demokrasinin hala da aşılamayan bunalımının temel nedenlerinden biri de budur.

Elbette bunun başka nedenleri de var. Siyaset sahnesine sol kisveyle çıkışından itibaren burjuva sol akımın gücünün alt sınıfların sosyal-siyasal muhalefetini kendi denetimine almaktan geldiğini biliyoruz. Oysa yeni dönemde yığınların eyleminde ve sol politizasyonunda yıllardır aşılamayan bir zayıflık var. Öte yandan, düzenin sıkışmışlığından dolayı burjuva sol partiler alt sınıfları kendi çabalarıyla politize etmekten de çok özel bir tarzda, çok bilinçli bir biçimde kaçınıyorlar. Tam tersine, alt sınıfların bu zayıflığı, aktif politik yaşamdan uzaklığı düzenin genel çıkarları çerçevesinde onların da işine geliyor. Ekonomik bunalım var; bu, yığınların üzerine sürekli yeni yüklerin bindirilmesini gerektiriyor. Sosyal-demokrasinin IMF kaynaklı bu politikaya en ufak bir itirazı yok. Bu politikalar 12 Eylül'le yaratılan siyasal-hukuksal çerçeve içinde daha kolay uygulanıyor; bu nedenle, sosyal-demokrasinin buna da bir itirazı yok. Tam tersine, koalisyon hükümetleri deneyimlerinin de gösterdiği gibi, tam desteği var. Ve en önemlisi, Cumhuriyet düzeninin 70 yıllık dengeleri Kürt ulusal hareketi üzerinden

sarsıntılar geçiriyor. Kemalist geleneğe bağlı, onun Kürt ulusuna yönelik inkar ve imha politikasının mirasçısı bir akımın böyle bir dönemde MGK merkezli politikalara dört elle sarılması da anlaşılır bir durum. Bu onun ilerici demokratik muhalefetin sahte sözcüsü olarak ortaya çıkmasını ayrıca zora sokan bir açmaz. İşte böyle bir dönem, yani kendi geleneksel toplumsal tabanını kaybettiği, alt sınıfların demokratik muhalefetine yaslanamadığı, yığınların karşısına öteki düzen partilerinden farklı bir politikayla çıkamadığı bu özel dönem, sosyal-demokrasinin bunalımı ya da çıkmazı ile belirleniyor.

Elbette burjuva siyaset sahnesinin sol kanadı olarak kendini pazarlayan sosyal-demokrat partiler bugün yine solculuk taslıyorlar; ama dikkat edin çok gerekmedikçe sosyal sorunları kurcalamıyorlar. Somutta sosyal demagojiyi fazla kullanmıyorlar, üstelik bu konuda meydanı RP'ye bırakmak pahasına. Çünkü sermayenin bu konudaki hassasiyetini biliyorlar ve bunu özenle gözetiyorlar. Demagojik de olsa anti-emperyalizm yapmıyorlar. Bugün toplumsal muhalefete sol kanal olarak özel bir çabayla öne itilen Baykal; bu çağdaş dünyanın gerçeklerinden kopmuş bir üçüncü dünya solculuğudur, çoktan geride kaldı, geçmişte bunu öğrenciler ve dernekçiler yapardı, diyordu düne kadar. Şimdi demiyor, kitle muhalefetine oynadığı için daha dikkatli davranıyor. Avrupa Gümrük Birliği'ne giriş Baykal'ın dışişleri bakanlığı esnasında kesinleşti ve o kendini bu adımın onurunu taşıyan biri sayıyor. '70'lerdeki "milli" söylemleri çoktan geride bıraktılar, artık, globalizm, küreselleşme, onların da ideolojisi. "Çağdaş dünya" dedikleri emperyalist sistemle tam bütünleşme onların da programı. Ne yapıyorlar peki, bunların solculuğu neyde ifadesini buluyor? Şu dönem şeriata karşı laiklik var, çağdaş yaşamı savunma, cumhuriyetin kazanımlarını koruma vb. şeylerle idare ediyorlar. Generallerin planlı çıkışlarının yarattığı özel atmosfer, bu temalara dayalı bir muhalefete göreli bir başarı sağlıyor şu dönem. Aslında herhangi bir

şeye muhalefet ettikleri de yok; bugünkü alternatif yokluğunun yarattığı boşluk üzerlerine yığılıyor bir bakıma.

Orta burjuvazinin siyasal eğilimlerine uygun düşen burjuva partiler olarak CHP, DSP vb. diyoruz da, bu elbette orta burjuvazinin bütün kesimlerinin kendisini bu partilerde ifade ettiği biçiminde anlaşılmamalıdır. Ne geçmişte, ne de bugün, hiçbir zaman böyle olmadı. Tam tersine, orta burjuvazinin asıl ağırlığını oluşturan ve genellikle muhafazakar değerlere bağlı olan kesimler tüm öteki burjuva partiler içinde kendilerini şu veya bu ölçüde ifade etme yoluna gittiler. Bir sınıf ya da tabakanın kendisine özgü sosyal çıkarlarını en iyi biçimde yansıtan bir siyasal akım ile onun temsil ettiği sınıf ve tabakayı birbirine karıştırmamak gerekir. Dün de bugün de, tekelci burjuvaziyi düşün, hiçbir sınıf kendi öz temsilcisi durumundaki siyasal akımlar etrafında kenetlenmiş değildir. Bugün orta sınıflar bütün partilerde politika yapıyorlar. Örneğin Refah Partisi'nde de özel bir ağırlıkları var, hatta denebilir ki daha belirgin bir ağırlıkları var. Geleneksel ideolojiye, değerlere, kültüre bağlı orta sınıfları kastediyorum. Yani modern ekonomik koşullar içinde yer alan, ama buna rağmen düşüncenin en gerisini temsil eden orta sınıf katmanları da var ve bunların Refah'da belirgin bir ağırlığı var. Orta sınıf katmanları aynı şekilde öteki partilerde de varlar. Orta burjuvazinin farklı katmanlarının doğrudan büyük-burjuvazinin temsilcisi konumundaki partilerde kendisini ifade etme yoluna gitmesinin gerisinde, bilinçsizlik değil, fakat orta burjuvazi ile büyük burjuvazi arasındaki bir çıkar bağı var. Orta burjuva kesimlerin kendine özgü çıkarlarının kurulu düzenin genel çıkarlarının temsilcisi olan büyük burjuvazi ile uyumlulaştırma eğilimi var. Çıkar farklılıkları ise kendini bu partilerin iç çelişki ve çatışmalarında yeri geldikçe yansıtabilmektedir. Burjuva siyaset sahnesine karmaşık bir görüntü kazandıran bu durum bir olgu olmakla birlikte, orta burjuvazinin kendine özgü, konumuna en uygun düşen tutu-

mun, herşeye rağmen, bugünün sosyal-demokrat denilen partileri tarafından, daha çok da CHP tarafından gösterildiği de bir gerçektir. Orta sınıfın CHP'nin etrafında ne kadar kenetlendiği ise tümüyle ayrı bir sorun. Ve CHP bugün öne çıkarılıyorsa, bu hiç de şu dönem orta sınıfın ağırlığını koymasından gelmiyor. CHP'yi bizzat tekelci burjuvazi, bizzat ordu, sola akacak toplumsal muhalefeti dizginleyici bir kanal olsun diye bilinçli olarak öne çıkarıyor. Ilımlı ve uzlaşmacı, ezilen sınıfların bir takım dertlerini dile getiren, sosyal demagojiyi kullanan, bu arada ilerici değerler, çağdaş yaşam, laiklik, insan hakları vb. üzerine politika yapan bir sosyal-demokrasi, düzen için özellikle şu dönem yığın hareketini oyalama odağı olma işlevini yerine getirecektir. Dinsel gericiliğin ölçüsü kaçmış etkinliğini dizginleme dönemi bunun tam zamanı olarak değerlendiriliyor ve RP'nin gücünü kırma operasyonun yan sonuçlarından biri CHP'yi güçlendirme olarak kendini gösteriyor.

Bir ara not olarak eklemekte yarar var. Orta sınıf denildiğinde bazıları bunu küçük-burjuvazi olarak algılıyor, oysa bu yanlış. Küçük burjuvazi orta sınıf değil, ara bir sınıftır. Bu ikisi farklı şeylerdir ve bu farkın gözetilmemesi önemli politik sonuçları olan teorik bir karışıklık yaratır. Marksist terminolojide küçük-burjuvaziye ara sınıf deniliyor; bu, iki temel sınıf arasında, burjuvazi ile proletarya arasındaki bir ara sınıf konumu anlamına geliyor. Oysa orta burjuvazi dediğimiz katman egemen burjuva sınıfının bir parçası, onun alt bir katmanı. İşçi sınıfı, küçük-burjuvazi ve burjuvazi; kapitalist toplumun üç temel sınıfıdır bunlar. Bunların her birisi tarımsal alanda da kendi izdüşümlerini bulabiliyorlar.

Bütün modern toplumlarda, özellikle kapitalist gelişmenin biraz mesafe katettiği toplumlarda, orta burjuvazi, artı-değer bölüşümünün yarattığı sorunlara rağmen, kurulu düzenin en geniş, o noktada da en sağlam toplumsal tabanıdır. Düzen bu orta sınıf sayesinde ayakta duruyor. Çünkü bu orta sınıf gün-

delik sosyal-kültürel ve politik yaşamda alt sınıflarla, özellikle de küçük-burjuva katmanlarla nispeten yakın bir ilişki içindedir. Bu dolaysız ilişkiler sayesinde onları nispeten kolay bir biçimde etkilemekte, denetim altında tutabilmektedir. Yerine göre solculuk, ilericilik taslayarak ya da muhalefet ederek yığınları ayrıca düzene bağlıyor. Büyük-burjuvazinin yığınlarla ilişkisi düzen kurumları ve bu arada medya vb. araçlarla kurduğu türden bir ilişkidir, bunun ötesinde toplumsal sınıf olarak yığınların gündelik yaşamının çok uzağındadır. Orta burjuvaziyi oluşturan katmanlar ise geniş emekçi yığınlarla nispeten yakın ve çoğu durumda dolaysız ilişki içindedir. Düzenin gücü öteki şeyler yanında büyük burjuvaziye göre daha geniş ve yaygın bir tabaka oluşturan bu burjuva katmanın bu konumundan gelir.

Bu orta sınıf üzerine kurulan her türlü hayal, devrimi bir yana bırakıyorum, devrimci-siyasal mücadele için büyük bir tehlikedir. '70'li yıllarda CHP ile ilgili hayallerin devrimci hareketi nasıl güçten düşürdüğü, açmazlara ve yanlışlara ittiği bilinmektedir. Bu sınıf üzerine hiçbir hesap yapılamaz. Türkiye'de dün ya da bugün hala bazı devrimci akımların oturup anti-emperyalist mücadelenin kapsamını ve karakterini orta-burjuvazinin emperyalizme karşı muhtemel tavrı üzerinden gerekçelendirmesi teori ve tarih alanında belirgin bir bilinç zayıflığının göstergesidir. Bu kendi tarihi hakkında büyük bir bilinçsizliği anlatır. Son 30 yılın ortaya çıkardığı tarihsel-toplumsal gerçekler hakkında açık bir fikirden yoksunluğu anlatır. CHP'ye bağlanan umutlar Türkiye devrimci hareketini ideolojik ve politik cephede ciddi zaafiyetlere düşürmüştür. Türkiye devrimci hareketinin bir kesimi çok geniş yığınları harekete geçirebildiği halde, mülk sahibi sınıflarla, istikrarlı bir biçimde kapitalizmin tabanı üzerinde duran orta burjuvaziyle arasına belirgin ideolojik-politik ayırım çizgileri çizemediği için belli noktalarda onlarla kesişmiştir. Bu ise halk hareketini, orta sınıflar üzerinden, CHP'ye ilişkin hayaller üzerinden sonuçta

düzene bağlamıştır.

Kürt ulusal hareketi ve orta burjuvazi

Bugün aynı tutarsızlığı Kürt hareketi üzerinden görüyoruz. Buradaki yoldaşlardan biri Kürt sorunu hakkında ve konunun açılmasını kolaylaştırmak amacıyla bir takım "ters" sorular hazırlamış. Bu sorulardan birinden giderek bu tutarsızlığa kısaca değinmekte yarar var. Sözkonusu soru şöyle: *"Mülk sahibi sınıflar diyorsunuz ama, biz Kürt büyük burjuvazisinin ve büyük toprak sahiplerinin Kürt ulusal hareketini desteklemediğini biliyoruz. Kürt hareketini destekleyenler daha çok orta-burjuva sınıflar. Peki orta-burjuvazinin, ortada bir de ulusal ezilmişlik sorunu varsa eğer, ulusal özgürlük uğruna savaşması ya da bir tavır göstermesi olmayacak bir şey midir? Eğer olacak bir şeyse, bundan yararlanmak doğru bir davranış değil midir?"*

Eğer bir sınıf, bu orta sınıf da olabilir, ulusal sorun çerçevesinde haklı demokratik bir hassasiyet gösteriyorsa, bu hassasiyeti değerlendirmek elbetteki devrimci önderliğin görevidir. Ama bir onu yedeklemek, kendi politikasının basit uzantısı haline getirmek vardır, bir de "aman orta burjuvaziyle ilişkileri hoş tutalım, ürkütmeyelim, TC'nin kucağına itmeyelim" (bu sonuçta büyük burjuvazinin kucağına itmeyelim anlamına geliyor) adı altında, ulusal hareketin devrimci içeriğini belirgin biçimde zayıflatmak vardır.

Sorunun ele alınışı bu iki temelden farklı durumdan ve tutumdan soyutlanarak tartışılamaz. Geleneksel milli burjuvazinin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki kurtuluş mücadeleleri içindeki yerini ele alırken önemle altını çizdiğim temel bir nokta vardı. Sorun asla kendi başına ele alındığında, yani soyutta, milli burjuvazinin ulusal kurtuluş davasına yakınlık gösterip gösteremeyeceği sorunu değil. O zaman da vurguladığım gibi, 20. yüzyıl tarihi, yakınlık göstermenin ötesinde, milli

burjuvazinin ulusal kurtuluş mücadelelerine bizzat önderlik ettiğine birçok örnek üzerinden tanıklık ediyor. Asıl kritik sorun, milli burjuvazinin buna hangi çerçevede yanaşabildiği, daha açık bir ifadeyle, proletaryanın devrimci önderliği altında yürüyen, köylü-toprak devrimi ekseninde gelişen bir harekete karşı nasıl davrandığıdır.

Daha önce yine Çin Devrimi üzerinden örnekler verdim. Kuomintang'la ittifakı korumak adı altında Komünist Partisi'nin bizzat kendisi toprak devrimini dizginliyor; köylülüğün toprak devrimi talebini dizginliyor, şimdi sırası değil diyor. Neden sırası değilmiş? Sırası değilmiş, zira milli burjuvazi buna kesin bir biçimde karşıymış, köylülüğün toprak devrimine yönelmesi, milli burjuvaziyi ittifakı terketmeye götürürmüş. Burjuvaziyle ittifakı sürdürmek adına köylülüğün devrimci enerjisini sınırlayacağınıza, tam tersini yapın, burjuvaziyi bir yana bırakın, köylülüğün devrimci enerjisini en ileri düzeyde açığa çıkarın, sonuca daha rahat ve daha kesin biçimde ulaşırsınız. Evet, Kürt burjuvazisinin orta katmanları ulusal harekete destek veriyorlar. Ama bu destek nasıl sağlanıyor? Orta sınıfların suyundan gidilerek ya da daha uygun bir ifade ile, "ulusal birliğin" gerekleri bu çerçevede belli bir hassasiyetle gözetilerek... Ortada toprak devrimi yok, ortada ezilen sınıfların sınıfsal-sosyal istemlerini dile getiren açık ve net herhangi bir tutum yok, ortada emperyalizme karşı açık, kararlı ve ilkeli bir tavır yok. Kürt halkının ulusal hakları isteniyor sadece. O kadarını orta burjva katmanlar da istiyorlar, içtenlikle de istiyorlar ayrıca. Ne ulusal ezilmişlik ve ne de ulusal duygu, hiç de salt işçi sınıfına, köylülüğe ya da küçük burjuvaziye özgüdür.

Devrimci bir program çerçevesinde ulusal-burjuvaziyi sürüklenmek zorunda bırakmak başka bir şeydir, ulusal-burjuvaziyle ittifakı korumak adı altında alt sınıfların sosyal istemlerini, sınıfsal çıkarlarını bir yana bırakmak, ulusal mücadelenin öteki yüzü olması gereken toprak devrimi programını bir

yana bırakmak tümüyle başka bir şeydir. Burjuvaziyi kazanıyorsunuz, ama devrimi kaybediyorsunuz. PKK Kürdistan'da ciddi bir köylü-toprak devrimi çizgisi izlesin, emperyalizme karşı açık, kararlı ve tutarlı bir politik çizgi izlesin, diplomasi adı altında bu ilkeli tavra gölge düşürmesin, bu durumda o ulusal hareket yandaşı ve destekçisi ulusal burjuvazinin nasıl davrandığını göreceğiz.

Köylü-toprak devrimi her gerçek devrimci ulusal hareketin ilk koşuludur. Nedir ulusal kurtuluş? Elbette temelde bir burjuva demokratik kurtuluştur. Peki ama burjuva demokratik kurtuluşun özü nedir? Köylülüğün toprak köleliğinden kurtulması, toprağa ve özgürlüğe kavuşmasıdır. Ama bugün Kürdistan'da toprak devrimi mücadelesi yok, köylülüğün bu doğrultudaki devrimci sosyal hareketliliğini geliştirme çabası yok. Olmadığı için de köylülük pasif destekçi konumundan bir türlü kurtulamıyor. Daha çok ulusal özgürleşme heyecanı içindeki gençlik savaşıyor. Mücadele zamanla daha geniş halk kesimlerinin sempati ve desteğini kazandığı halde, süreç tüm çabalara rağmen bir köylü ayaklanması ya da daha genel planda bir halk ayaklanması çizgisinde geliştirilemedi. Bunun elbetteki çok farklı nedenleri var. Ama bunlardan birinin de mücadelenin salt ulusal istemler ekseninde tutulması, başta köylülük olmak üzere alt sınıfların sosyal çıkarları ile ulusal mücadele arasında açık bir köprü kurulamamasıdır. Sosyal içeriğinden koparılmış, salt ulusal istemler çerçevesine, bu anlamda burjuva bir siyasal içeriğe oturtulmuş bir ulusal özgürlük mücadelesi alt sınıfların devrimci sosyal enerjisini açığa çıkaramıyor. Kürdistan deneyiminden daha şimdiden çıkarılması gereken temel derslerden biri budur. PKK zamanında bunu gereğince gözetmedi. Gelinen yerde ise, Kürt mülk sahibi sınıfların ulusal hareket içinde kazandığı konum ve bundan ayrı düşünülemeyecek "siyasal çözüm" çizgisi, bu tür bir yönelimi iyice zora sokmuş bir durumda. Oysa Kürt ulusal hareketi için devrimci açıdan tek gerçek çıkış

yolu budur. Kürdistan devriminin yeni bir güç ve soluk kazanması, mevzilerini koruyarak ilerleyebilmesi ancak bununla mümkündür. Ulusal mücadelenin böyle bir devrimci sosyal yönelime ve içeriğe kavuşması, Kürt alt sınıflarıyla Türk emekçileri arasındaki bugünkü kopukluğun giderilmesini de görülmemiş ölçüde kolaylaştıracaktır.

Sorunun bir de dış cephesi, emperyalizmle ilişkiler cephesi var. Devrimci konuma sahip her gerçek ulusal özgürlük mücadelesi, emperyalizmle kesin bir hesaplaşmayı gerektirir. Siz sömürgeciliğe vurınak istiyorsunuz, ama sömürgeciliğin gerisinde emperyalizm var. Türk sömürgeciliğinin etkisini kırmak için Amerikan emperyalizmiyle, Alman emperyalizmiyle ya da başka emperyalist devletlerle flört edebilir misiniz? Diplomatik dille de olsa onları dostluğa davet edebilir misiniz? Çağdaş emperyalizm her türden ulusal baskı ve eşitsizliğin gerçek temeli, asıl dayanağıdır. Bu durumda dünyaya hükmeden, ülkeleri ve ulusları köleleştiren, günümüzde bu çerçevede işi klasik sömürgeci haydutluğu aratacak düzeylere vardıran emperyalistlerden, ezilen mazlum bir ulus ne bekleyebilir? Emperyalist haydutlar halkların dostları olabilirler mi? Onların kurtuluşuna bir nebze olsun katkıda bulunabilirler mi? Kürtler gibi mazlum bir ulusun ezilen emekçi yığınları içinde böyle temelsiz hayaller yaratacak politikalar izlemek devrimci bir ulusal kurtuluş hareketinin işi olabilir mi? Bunun adına "çelişkilerden yararlanmak" denebilir mi?

Bu Ortadoğu pragmatizmi gerçekte PKK'yi büyük sıkıntılara sokuyor. Şimdilerde, Türk devletinin son müdahalesinin ardından, PKK'li sözcüler yazıp-çiziyorlar: "KDP feodal gericiliğin temsilcisidir, bu feodal savaş ağaları Kürt halkının sırtında bir kenedir, bu bir feodal sınıftır, bunun kökü kurutulmadıkça ulusal ihanetin üstesinden gelinemez". Güzel! Peki ama bunları yazmak için her seferinde Güney Kürdistan'a bir harekat olması ve KDP'nin Türk devletiyle birlikte size saldır-

ması mı gerekiyor? Bugün KDP'nin sınıfsal kimliği üzerinden yazılıp-çizilenler dün de geçerliydi. Çünkü sözü edilen tarihsel ve toplumsal bir gerçekliktir, konjonktürel bir gelişme değil ki. KDP'nin varlığı ve politikası konjonktürel bir olay değil ki. KDP Kürt toplumunun gelişmesinin ve Kürt halkının ulusal özgürleşmesinin önünde bir gerici-feodal engelse eğer, neden temel önemdeki bu gerçekler ancak KDP Türk devletiyle ortak bir harekat yaptığı zaman bu kadar net bir biçimde hatırlanıyor? Yarın konjonktürel bir değişim yaşandığında, dönüp yeniden KDP ile ulusal birlik politikası çizgisinin izlenmeyeceğinin bu durumda bir güvencesi var mıdır? Devrimci bir ulusal hareketin ilkelere dayalı politikası bu olamaz. Devrimciler böyle kaba pragmatizm yapmazlar. Bu Ortadoğu politikasının hiçbir geleceği yoktur. "Reel politika" denilen bu politikada ilke yoktur, ölçü yoktur. Bu tarihsel olarak kalıcı birşey doğurmayacağı gibi, hareketi de zaman içinde içinden çıkamayacağı çıkınazlara sürükler. PKK bunu anlamak zorundadır. Eğer anlayamazsa yalnızca kendi kimliğine gölge düşürür. PKK bugün artık gerçekte hangi sınıfı temsil ediyor tartışmasının önü açılır. Çünkü şu veya bu sınıfın çıkarlarını temsil etmek soyut iddiadan değil, somut politikadan yansır. Bu noktada ne soyut iddialara ne de iyiniyete dayalı teminatlara bakılır.

Tarihe bakıyoruz, Bolşevikler Almanlarla zorunlu bir anlaşma, Brest antlaşmasını yapıyorlar. Devrimin ve partinin lideri Lenin'dir, yine hükümetin başkanı da resmi olarak Lenin'dir; "Biz Alman emperyalist haydutlarıyla bu utanç verici antlaşmayı elimizde olmayarak yapmak zorunda kaldık" diyor. Yığınların önünde sözkonusu antlaşmanın ne anlama geldiğini dosdoğru söylüyor, gerçekleri tüm açıklığı ile ortaya koyarak yığınları uyarıyor. En umutsuz koşullarda bile devrimci politikanın nasıl yapılacağına, yapılması gerektiğine çarpıcı bir örnek sunuyor. Devrimci politika böyle yapılır. Kitlelerin önünde ve hiçbir hayal yaymadan.

PKK keyfi, ağır ve isyan ettirici saldırılarla yüzyüze geldiğinde, Alman emperyalizmine verip veriştiriyor; ama arada bir yumuşama yaşanıyor, hemen kitleler içinde hayaller yayılmaya başlanıyor: "Kürt halkı Almanya'nın dostudur"! Almanya dediğin nedir? Kürt halkı neye göre Alman tekelci burjuvazisinin dostu olabilir? Kürt halkı olsa olsa Alman işçi sınıfının, Alman ilerici halkının, Alman ilerici tarihinin ve kültürün dostu olabilir. Alman tekelci burjuvazisi Kürt halkının yeminli düşmanıdır. Devrimci bir politika bunu apaçık dile getirmek zorundadır. "Ama diplomasi bunu gerektiriyor", deniliyor. Siz neyin diplomasisini yapıyorsunuz? Hangi devrim o tür diplomasilerle sonuca gidebilmiştir? Devrimciler her zaman dosdoğru konuşmuşlardır. Tarihte hiçbir ciddi devrim, bu tür bir diplomasiye gitmek yolunu seçmemiştir. Bunun adı Ortadoğu pragmatizmidir; son 30-40 yılda Ortadoğu'da oluşmuş politikanın kendine özgü bir türüdür. Bu politikanın sonu yoktur. Filistin deneyimi bunun en yakın örneği, en taze kanıtıdır. Bir zamanların heyecan verici Filistin Devrimi'nden, "Zafere kadar devrim!"den bugün geriye ne kalmıştır?

Kürt hareketinin anti-emperyalist mücadele konusundaki tutarsızlığını görmek gerekiyor. Emperyalizmi doğrudan karşısına almayan hiçbir ulusal özgürlük mücadelesi devrimci değildir. "Ben halkının ulusal özgürlüğünü sömürgecilere ve onların karşısındaki emperyalistlere karşı savaşarak elde ederim" demeyen ve buna uygun davranmayan hiçbir akım devrimci değildir. Çağdaş dünyada, emperyalizmi karşısına almayan bir devrimci akım düşünülemez, bu eşyanın tabiatına, çağdaş dünyanın temel gerçeklerine aykırıdır.

Kuşkusuz bu söylenenler PKK'nin emperyalizme teslim olduğu anlamına gelmiyor. Komünistler hiçbir zaman sorunu bu kadar basitleştirmediler. Yalnızca girilen yeni yolda ısrar edildiğinde, uzun vadede kaçınılmaz olan akibete işaret ettiler. Emperyalizmi açık bir düşman olarak tanımlamayan bir ulusal

hareketin devrimci bir geleceği olamayacağını görmek gerekiyor. Bu tarihin de, teorinin de ortaya koyduğu apaçık bir gerçektir. Kimsenin iyi niyetine güvenemeyiz, politikada iyi niyet cehenneme götürür. Yapılan politikanın nesnel mantığı neyse gerçek de odur. Gerisi kendini ve başkalarını aldatmaktır.

Özellikle '89 çöküşü sonrasında, emperyalistlerle girilen ilişkileri ilke planında meşrulaştırmaya çalışan eski marksist yeni liberal Kürt aydınlarının gerekçesi pek pratik: "Bizim de bağımsız bir ulusal devletimiz olsun"! Elbette! Bu, bütün ulusların hakkıdır. Her ulus gibi Kürtlerin de devlet kurma hakkı vardır. Biz bu hakkı savunur, Kürt halkı iradesini bu yönde kullanırsa buna sonuna kadar saygı duyarız. Ama öte yandan marksist devrimciler olarak biz deriz ki, ezilen sınıflar kendi ulusal ezilmişliklerini sınıfsal bir zeminde kavramalı, ulusal kurtuluş sorununu sosyal kurtuluş mücadelesiyle birleştirerek çözmelidirler. Ulusal ezilmişliği sınıfsal ezilmişlikle birlikte ele almalı, o tabana oturtmalı, ulusal kurtuluşu sosyal kurtuluşa bağlayacak bir strateji izlemelidirler. Emperyalizme, sömürgeciliğe ve Kürt gericiliğine karşı genel devrimci-demokratik bir çizgide ilerlemelidirler. Sorunu salt ulusal istemlere, ne pahasına olursa olsun devlet olarak varolmaya indirgeyen tutumun gerçekte ulusal soruna ilişkin burjuva milliyetçi bir konumun ifadesi olduğunu unutmasınlar.

Anti-emperyalizm, bağımsızlık ve siyasal bağımsızlık

Önümde bir başka yoldaşın hazırladığı bir dizi soru var. Bu sorular da ulusal soruna ilişkin deminki sorular gibi, ideolojik karşıtlarımızın mantığı ya da itiraz tarzları gözetilerek hazırlanmış. Deyim uygunsa yoldaş kendisini onların yerine koyarak bize bir dizi soru yöneltmiş. Bu sorulardan birincisini okuyorum: "*Emperyalizm, kapitalizmin bir üst aşaması, tekelci*

kapitalizm demektir. EKİM, bu yeni egemenlik biçimini, bu çağdaş gerçekliği soyut bir kapitalizm tanımıyla özdeşleştirmektedir. Yani anti-emperyalist mücadeleyi somut siyasal içeriğinden koparıp, soyut ve genel bir anti-kapitalist mücadele olarak ele almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, gerçekte EKİM'in bir anti-emperyalist mücadele sorunu yoktur."

Sorunun bu şekli, birilerinin; EKİM için anti-emperyalist mücadele diye bir sorun yoktur ya da olduğu kadarıyla kapitalizme karşı mücadelenin küçük ve önemsiz bir eki durumundadır sözlerinde ifadesini bulan iddiasının iyi bir özetidir. Bu iddia sık sık tekrarlandığına göre, soru üzerinde bazı tekrarlara düşme pahasına durmaya değer.

Demokrasi meselesini tartışırken üzerinde çok durduğumuz bazı noktalar var. Bir ülkenin kapitalist gelişmede, modern sınıflaşmada ileri bir mesafe katetmesi, demokrasi sorununun ne kendisini, ne de önemini ortadan kaldırıyor. Sadece toplumun ulaştığı yeni tarihsel gelişme düzeyinden dolayı, ulaştığı yeni toplumsal ve iktisadi gerçeklik düzeyinden dolayı, bu sorunun ele alınışında bir perspektif sorunu ortaya çıkıyor. Bu demokrasi sorunu üzerine tartışmalarda genişçe ortaya konuldu. Demokrasi mücadelesinin, sadece az gelişmiş toplumların ya da burjuva demokratik devrimini tarihsel olarak tamamlayamamış toplumların değil, aynı zamanda en gelişmiş kapitalist ülkelerin de temel bir sorunu olduğu vurgulandı. Bu ülkelerde de kapitalizmin döne döne yeniden ürettiği demokratik siyasal sorunlardan hareketle yığınların devrimci bilincini ve muhalefetini geliştirmek ve bunu sermayenin sınıf egemenliğini yıkma mücadelesine bağlamak gibi temel önemde bir devrimci görevin varlığına işaret edildi.

Dolayısıyla, kapitalist gelişmenin belli bir düzeyine işaret etmek, bir toplumun ulaştığı belli bir gelişme düzeyinde proleter devrimin artık bir zorunluluk olduğunu ortaya koymak, demokrasi sorununu, onun genel devrimci mücadele içindeki

kendine özgü önemini herhangi bir biçimde ortadan kaldırmıyor. Sadece sorun yeni bir temel üzerinde ve yeni bir perspektif içinde kendini gösteriyor. Demokratik sorunların çözümüne bu yeni temelle bağlantılı olarak bakmak zorunlu hale geliyor. Bunlar yayınlanmış şeyler, bu nedenle üzerinde durmuyorum.

İşte bu bakışaçısı, aynen anti-emperyalist mücadele çerçevesinde de geçerlidir. Emperyalizm kapitalizmin bir üst aşaması, tekelci kapitalizm demektir; dolayısıyla emperyalizme karşı mücadele zaten kapitalizme karşı mücadeledir, bundan ibarettir, bu durumda anti-emperyalizm adına tartışılacak bir şey yoktur demek, ancak konunun kapsamını ve çok yönlülüğünü anlayamayanların, onu basitleştirenlerin işi olabilir. İyi ama bugünün Türkiye'sinde bunu diyen var mıdır? Belki de. Ama en azından biz bilmiyoruz. EKİM'in soruna böyle yaklaştığını, onun sorunu ortaya koyuş tarzının bu anlama geldiğini iddia etmek ise ya kasıtlı bir tutumun ya da konuya ilişkin bilgisizliğin bir göstergesi olabilir.

Devrimin sorunları her zaman stratejik bir perspektif içinde ortaya konulur. Stratejik perspektifler ise, verili bir toplumun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik gelişme düzeyi, topluma egemen temel sınıf ilişkileri, toplumun karşı karşıya bulunduğu temel devrimci adımların iktisadi ve sosyo-politik içeriği vb. temelinde belirlenir. Bugün eğer emperyalizmin bizim toplumumuzdaki egemenliği kapitalist ilişkiler temeli üzerine oturmuşsa, iktisadi ve sosyal ilişkiler planında emperyalizmin iç dayanağı artık bir burjuva sınıfsa, dolayısıyla ülkenin bağımlılığı bu modern ilişkiler temeli üzerinde anlamını buluyorsa, burada, bu toplumdan emperyalizmin çok yönlü egemenliğini söküp atmak, bu ülkeyi her açıdan emperyalist egemenlik ilişkilerinin dışına çıkarabilmek, ancak anti-kapitalist bir perspektife oturan bir anti-emperyalist mücadeleyle olanaklı olabilir. Emperyalizmin ülkedeki egemenliğinin kapitalist ilişkiler temeli üzerine oturduğunu, emperyalist köleliğin bu nesnel iktisadi-

toplumsal temel üzerinde kök saldığını gözden kaçıranlar, anti-emperyalist mücadelenin genel stratejik perspektiflerini doğru devrimci bir açıdan ortaya koymayı başaramazlar. Burada devrim stratejisi, bir toplumun önündeki temel tarihsel görevlerin devrimci çözümü tartışıldığı için, konu karşımıza, doğru bir devrim perspektifi sorunu olarak ortaya çıkıyor. Sorunun stratejik çözüm şeklini net bir şekilde belirlemek olarak çıkıyor. Perspektifin doğru belirlenmesi bu çerçevede anlamını bulur. Bir kez bu belirleme doğru yapıldıktan sonra, önümüzde anti-emperyalist mücadelenin geniş bir siyasal istemler alanı çıkar. Ve genel devrimci perspektif içinde bu siyasal istemleri en iyi, amaca en uygun biçimde değerlendirebilmek de olanaklı hale gelir.

Bu, kapsam yönünden farklılıkları saklı kalmak kaydıyla, tıpkı demokrasi sorunu gibidir. Demokrasi sorununda ne diyoruz? Bu sorunun temeldeki çözümü sermayenin sınıf egemenliğini devirmekten geçmektedir. Ama bu, gerek gündelik mücadele, gerekse genel devrim mücadelesi çerçevesinde tüm temel demokratik-siyasal istemleri (kısa ya da uzun vadeli) formüle etmek ve yığınları bunlar uğruna kararlı bir mücadele içerisine sokmak görevini hiç bir biçimde ortadan kaldırmaz, tam tersine, özellikle gerektirir. Bu aynı yaklaşımı emperyalizme karşı mücadelenin, bağımsızlık mücadelesinin siyasal sorunları çerçevesinde de böyle düşünmek gerekir. Bir sorunun temeldeki çözüm şeklini bilmek, buna ilişkin devrimci stratejik perspektifi açıklıkla saptamak ile bu temel sorunun bir parçası olan bütün alt sorunlardan yararlanarak mücadele yürütmek, birbirini bütünleyen iki farklı şeydir. Sorunu genel planda doğru devrimci bir perspektif içinde ele alacaksınız. Gerçek ve kalıcı çözümü toplumun nesnel ilişkilerinden kalkarak doğru bir biçimde ortaya koyacaksınız. Sonra da emperyalist bağımlılığın yarattığı her türlü sorunu gündelik siyasal çalışmada, ajitasyonda, teşhirde, propagandada, yığınların memnuniyetsizli-

ğini, duyarlığını değerlendirmede sistematik bir tarzda kullanacaksınız.

Bu anlamıyla, yalnızca bu yöntemsel sınırlar içinde, bir ülkede burjuva siyasal gericiliğin egemenliliğinin yarattığı sorunlara yaklaşım ile, emperyalist egemenliğin yarattığı sorunlara yaklaşım arasında genel ilkesel planda bir fark yoktur.

Bu konudaki genel kafa karışıklığının gerisinde, genel bağımsızlık sorunu ile onun özel ve dar bir biçimi olan siyasal bağımsızlığı birbirine karıştırmak, bu ikisini özdeşleştirmek vardır. Bu karışıklığı yaşayanlar için emperyalist egemenlikten kurtulmak demek siyasal bağımsızlığı kazanmak demektir. Böyleleri en tam gibi görünen bir siyasal bağımsızlığın bile gerçekte emperyalizmin iktisadi ve mali egemenliği ile pekala bağdaşabileceği teorik gerçeği üzerine hiç düşünmemişlerdir. Zira onlar belirli bir nesnel durum ya da ilişkinin düşünsel ifadesi olan bilimsel kavramlar üzerine doğru-dürüst düşünmemişlerdir. Siyasal bağımsızlık kavramı bunlardan biridir. Bu kavramın içeriği ve sınırları doğru anlaşılamadığı sürece de emperyalizme karşı mücadelenin sorunları doğru bir biçimde anlaşılamaz ve ortaya konulamaz. Bazılarının anti-emperyalist mücadeleyi her durumda burjuva demokratik bir içerikte görmelerinin gerisinde, anti emperyalist mücadeleyi her durumda siyasal bağımsızlık sorununa indirgemek biçimindeki teorik yanılgı vardır. Bu yanılgı esas alındığında, gerçekten de anti-emperyalist mücadele her durumda burjuva demokratik bir içerik taşır. Neden? Zira salt siyasal bağımsızlık, kendi başına henüz kapitalizmin sınırları içinde bir durumu anlatır. Siyasal demokrasi de, siyasal bağımsızlık da, bu düzenin temelleriyle, ya da daha genel planda kapitalist dünya sisteminin temelleriyle bağdaşabilir, bu temellerle sınırlanmış bir demokrasiyi ve bağımsızlığı anlatır. Bu temelle bağdaşabilen en ileri demokrasi siyasal/burjuva demokrasisisidir. En ileri bağımsızlık ise siyasal-bağımsızlıktır; özünde burjuva ilişkiler temeli üzerinde bir

bağımsızlıktır bu. Anti-emperyalizm/bağımsızlık sorununa ilişkin bir konferansın tüm seyri boyunca, üzerinde özellikle durulan temel fikirlerden biri zaten budur. Yeri geldikçe döne döne vurgulanan fikir şu oldu: Anti-emperyalist mücadele siyasal bağımsızlık mücadelesine indirgenemez. Adı üzerinde, siyasal bağımsızlık. Yani sorunun iktisadi ve mali yönü teorik soyutlama planında bu tanımın dışında tutuluyor. Bunu anlamak çok mu zor? 30 yılın burjuva demokratik önyargılarıyla hareket edenler için elbette. Ama bu aynı kimselerin, Lenin'in örneğin "emperyalist ekonomizm" üzerine kitabını döne döne okumaları, olur olmaz başkalarını emperyalist ekonomizmle suçlamaları, buna rağmen bu sorunu kavramayı başaramamaları yine de şaşırtıcıdır. Lenin tam da demokrasi sorunu üzerine tartıştığı temel eserlerinde, siyasal demokrasi sorununa, benzer bir biçimde, siyasal bağımsızlık sorununu örnek veriyor. Nasıl ki kapitalizmin temelleri üzerinde en tam bir siyasal demokrasisinin kurulabileceğini biz teorik olarak inkar edemezsek, bu aynı şey, aynen siyasal bağımsızlık için de geçerlidir, diyor. Ve hemen tamamlayıcı bir düşünce olarak ekliyor: Kendi başına en tam bir siyasal bağımsızlık bile, emperyalizmin bu konuma sahip bir ülke üzerinde iktisadi ve mali egemenlik kurmasına hiçbir biçimde engel değildir, teorik açıdan böyle bir şey iddia edilemez.

Bu temel önemdeki sorunun anlaşılmasını kolaylaştırmak için Lenin'in emperyalist ekonomistlerle tartışmasının bu konuya ilişkin bölümünü paragraf paragraf ele almakta yarar var.

Tartışmanın özü ve bu çerçevede Lenin'in temel fikri kısaca şudur. En tam bir siyasal bağımsızlık bile, kendi başına alındığında, mali sermayenin bu siyasal açıdan bağımsız devlete yayılmasına, onu iktisadi ve mali yönden kendi denetimine almasına engel değildir. Böyle olduğu içindir ki, emperyalizm çağında mali sermayenin iktisadi ve mali hakimiyet gücünü gerekçe göstererek, bu **ekonomik** etkene dayanarak,

ezilen ya da sömürge ulusların sosyalizm olmaksızın siyasal açıdan bağımsızlıklarını kazanamayacaklarını iddia etmek, teorik açıdan yanlıştır.

Lenin, emperyalist ekonomistlerin bir ulusun siyasal köleleştirilmesi sorunu ile mali sermayenin ekonomik yayılmasını birbirine karıştırdığını, bunun teorik sorunlara darkafalıca yaklaşmak anlamına geldiğini belirtikten sonra, birbirine karıştırılan şeyleri ayrıştırmak üzere, açıklamalarına şöyle başlıyor: *"Ekonomik yönden emperyalizm tekelci kapitalizmdir. Tam tekele ulaşmak için, yalnızca (belli bir devletin) iç pazarında değil, ama aynı zamanda dış pazarlarda, tüm dünyada her türlü rekabet saf dışı edilmiş olmalıdır. 'Mali sermaye çağında' yabancı bir ülkede rekabetin saf dışı edilmesi **ekonomik bakımdan** olanaklı mıdır?. Elbette olanaklıdır. Bu, rakibin mali bakımdan bağımlı hale getirilmesiyle, hammadde kaynaklarının ve sonunda bütün işletmelerin ele geçirilmesiyle yapılır."*

Siyasal bakımdan bağımsız bir ülkeye pekala ekonomik bakımdan boyun eğdirilebilir. Bu aynen, bir ülkede en tam bir siyasal demokrasi olsa bile, sermayenin buna rağmen bu ülkede kendi egemenliğini tam olarak kurabilme olanağı gibidir.

Devam ediyor Lenin: *"Amerikan tröstleri, emperyalizm ya da tekelci kapitalizm ekonomisinin en üst ifadesidir. Bunlar, hasımları saf dışı bırakmak için yalnızca ekonomik araçlara baş vurmakla yetinmezler, sürekli olarak siyasal, hatta suç sayılan yöntemlere baş vururlar. Ne var ki, tröstlerin, salt ekonomik yöntemlerle kendi tekellerini kuramayacaklarına inanmak çok büyük bir hata olur."*

Gerçeklikte, emperyalizm, elbette salt ekonomik araçlarla iş görmüyor. Ama Lenin burada sorunu soyut teorik mantık çerçevesinde, bir teorik soyutlama düzeyinde ele alıp tartışıyor. Siz, emperyalizmin kullanmaktan elbette geri durmayacağı her türlü ekonomi-dışı yönteme, sahip bulunduğunuz siyasal bağımsızlığınızı kullanarak engel olabilirsiniz. Ama bu, salt eko-

nomik ve mali yöntemler kullanarak ekonominize yayılmasını yine de engelleyemez. Çünkü kapitalizmin iktisadi mantığı içerisinde bunun hiçbir engeli yoktur.

Yeterince açık sanıyorum. Tröstler, gerçek yaşamda, her türlü başka yöntemi kullansalar bile, bu onların salt ekonomik yöntemlerle hareket etmeleri durumunda, kendi tam egemenliklerini kuramayacakları anlamına gelmez. Bu ekonomik bakımdan olanaklıdır, ama yaşam içerisinde ekonomi kendi saflığı içerisinde hükmünü yürütmüyor, ekonomi beraberinde politikayı, beraberinde kültürü, beraberinde diplomasiyi, beraberinde donanmayı, militarizmi ve savaşı kaçınılmaz olarak getiriyor. Gerçek yaşamda bunlar hep içiçe gidiyor, egemenlik araçları olarak. Ama bir an için diyelim ki en tam bir siyasal bağımsızlık elde ettiniz ve hiçbir yabancı devlet benim iç siyasal-hukuksal düzenime karışamaz, benim belirlediğim yasa ve kuralları çiğneyemez dediniz. Eğer kapitalist dünya ilişkileri içerisinde iseniz, ve eğer iktisadi ve mali bakımdan zayıfsanız, çok geçmeden sizden iktisadi, mali, teknik ve benzer açılardan güçlü olan emperyalistlerin iktisadi ve mali egemenliği altına yeniden girmeye başlarsınız. O egemenliğin altına bir kez girdiniz mi, elbetteki çok geçmeden hayat hükmüne icra eder, bu beraberinde başka egemenlik biçimleri getirir.

Devam ediyorum: *"Ne var ki, tröstlerin, salt ekonomik yöntemlerle kendi tekellerini kuramayacaklarına inanmak çok büyük bir hata olur. Gerçek, bunun 'elde edilebilirliği'ni gösteren bir çok kanıt sağlıyor: Tröstler, hasımlarının kredisini bankalar aracılığıyla baltalarlar (tröstlerin sahipleri, hisse senetlerini satın alarak, bankaların sahipleri haline gelirler); hammadde elde etmelerini baltalarlar (tröstlerin sahipleri, hisse senetlerini satın alarak, demiryollarının sahipleri haline gelirler); belli bir süre için tröstler maliyetin altında satış yaparlar, bir rakibi yıkmak ve sonra onun işletmelerini, hammadde kaynaklarını (madenler, topraklar ve benzeri) **satın almak** üzere milyonlar*

harcarlar."

Salt ekonomik araçlar üzerinden konuluyor sorun, buna özellikle dikkat edin. Yani salt ekonomik araçlarla bir ulusa, bir ülkeye nasıl boyun eğdirilebilineceği, dahası o pazarda öteki bir rakip emperyalist devletin ya da tekelci grubun nasıl saf dışı edilebileceği ortaya konuluyor. Kapitalizmde bunların salt ekonomik yöntemlerle bile olanaklı olabileceği anlatılıyor. Zaten Lenin'in amacı, genel teorik soyutlama içinde ele alındığında bunun pekala olanaklı olduğunu gösterebilmek. Zira emperyalist ekonomistler mali sermayenin iktisadi kudretini gerekçe göstererek ezilen ve sömürge uluslar için siyasal bağımsızlığın olanaksız olduğunu ya da bunun ancak sosyalizm ile olanaklı olabileceğini iddia ediyorlar. Lenin ise, kapitalizm koşullarında bu ikisinin, siyasal bağımsızlık sorunu ile ekonomik bağımsızlığın iki farklı şey olduğunu, bunların bir tutulamayacağını göstermeye çalışıyor.

Nitekim sonuca geliyor ve şunları söylüyor: *"İşte size, tröstlerin gücünün ve genişlemesinin salt ekonomik bir tahlili. İşte size, genişlemenin salt ekonomik yolu: fabrikaların ve işletmelerin, hammadde kaynaklarının* ***kapatılması.***"

Burada siyasal baskının, askeri baskının her türlü biçmini Lenin bir soyutlama olarak işin dışında tutuyor. Siz en tam bir siyasal bağımsızlığa ulaşsanız bile, eğer kapitalist ilişkiler zemini üzerinde iseniz ve kapitalist dünya pazarı içinde iş görüyorsanız, salt kapitalist ekonomik yöntemlerle gene size boyun eğdirilebilecektir.

"Bir ülkenin büyük mali sermayesi, bir başka ülkedeki, siyasal bakımdan bağımsız olan bir ülkedeki rakiplerini, her zaman kapatabilir ve sürekli olarak böyle yapmaktadır. Ekonomik bakımından bu tam olarak gerçekleştirilebilinir. Siyasal ilhaka başvurmaksızın ekonomik 'ilhak' ***tam olarak*** *'gerçekleştirilebilir' ve bu yola geniş ölçüde başvurulmaktadır."*

Son cümleyi yineliyorum: *"Siyasal ilhaka başvurmaksızın*

*ekonomik ilhak **tam olarak*** (altını çizmiş Lenin) *gerçekleştirilebilir ve bu yola geniş ölçüde başvurulmaktadır."* Siyasal ilhaka başvurmaksızın, yani onu sömürgeleştirmeksizin, ya da siyasal kölelik altına almaksızın, ekonomik ilhak pekala mümkündür. İşte bugün Almanya gidiyor Çek Cumhuriyeti'nin sanayisini kapatıyor. Çek Cumhuriyeti bağımsız bir devlettir, gidiyor bu bağımsız ülkenin sanayi işletmelerine satın alına yoluyla el koyuyor, yeni yatırımlar yapıyor, bir dizi antlaşmayla Çek Cumhuriyeti'ni kapatıp geliyor. Oysa Çek Cumhuriyeti de az-çok gelişmiş bir sanayi ülkesidir. Ama Almanya daha da gelişmiş güçlü bir emperyalist ülkedir. Burada Çekoslavakya'nın siyasal bağımsızlığını halihazırda etkileyen bir şey yok. Ama Alman emperyalizminin iktisadi ve mali egemenliği sonuçlarını tabi ki zaman içinde yaratacaktır. Ben burada sadece tekellerin salt ekonomik yöntemlerle sonuca gidebilme gücüne, Lenin'in işaret ettiği olguya güncel bir örnek vermiş oluyorum.

"Emperyalizme ilişkin yazında sık sık, örneğin Arjantin'in işin aslında Britanya'nın bir 'ticaret sömürgesi' olduğuna, ya da Portekiz'in, işin aslında, Britanya'nın 'vasal'ı olduğuna vb. ilişkin ifadelere rastlarsınız. Gerçekten de böyledir, Britanya bankalarına ekonomik bağımlılık, Britanya'ya borçlu olma, demiryollarını, madenleri, toprağı, vb. Britanya'nın ele geçirmiş olması, siyasal bağımsızlıklarını ihlal etmeksizin bu ülkeleri Britanya'nın kendine 'ilhak etmesini' mümkün kılar."

Demek ki siyasal bağımsızlık, hem kapitalizmin egemenliğiyle, hem de emperyalist bir devletin bu kapitalist ülke üzerindeki tam iktisadi ve mali egemenliğiyle pekala bağdaşabiliyor. Dolayısıyla, küçük-burjuva sosyalizminin, kapitalizme karşı sağlam bir teorik bakıştan yoksun halkçı hareketin, siyasal bağımsızlık kavramını kendi içinde öyle çok idealleştirmesine fazla aldanmamak gerekir. Bu, gerçekte, kendi başına kapitalizmi aşma ufkundan yoksun bir küçük-burjuvanın, kendi o dar

ufkunu idealleştirmesinden başka bir şey değildir.

En tam bir siyasal bağımsızlığı, en dişe diş bir mücadelenin içinde kazanabilirsiniz. Ama eğer iktisadi ve mali bakımdan bağımsızlığınız yoksa, gerisin geri emperyalizmin siyasal, askeri, diplomatik köleliği altına yeniden girersiniz. İdealleştirilmiş bir siyasal bağımsızlık, aslında idealleştirilmiş bir kapitalizmden başka birşey değildir. Siyasal bağımsızlık kapitalizm temeli üzerinde ulaşılan en ileri devlet bağımsızlığı anlamına gelir.

Bu bilimsel kavramların gerçek içeriğini artık anlamak gerekiyor, zira bunlar anlaşılmadı mı konu anlaşılamıyor. Bunlar teorik sorunlar, bunlar çağın temel ilişkilerine ilişkin sorunlar. Çağın temel ilişkilerine ilişkin sorunlar da ancak kavramsal araçlarla anlaşılabilir. Bu basit gündelik bir ilişki alanı değil ki insan bunu pratik cümlelerle anlatabilsin. Kaldı ki Lenin'den okuduğumuz parçalarda sorun buna rağmen son derece açık, sade, anlaşılır ve mümkün olan en pratik bir şekilde sunuluyor: Salt ekonomik araçlarla bağımsız bir ulusa, siyasal açıdan bağımsız bir ülkeye nasıl boyun eğdirilebileceği anlatılıyor.

Bütün bu konuştuklarımız, kapitalizmin temelleri üzerinde, kapitalizmin mantığı içerisinde geçerli olabilen şeyler. Sosyalizm elbetteki siyasal bağımsızlığı iktisadi bir temele dayandırır, bu iktisadi temeli güçlendirerek güvence altına alır. Sovyetler Birliği'nin hızlı sanayileşme çabasının gerisinde bu var. Çünkü eğer modern iktisadi temeliniz yoksa, bu temel üzerinde oluşan bir güçlü siyasal kültürel varlığınız yoksa, siz siyasal bağımsızlığınızı da uzun vadede koruyamazsınız, zaman içinde size boyun eğdirirler. Vietnam'ın bunu yapamadığı, en sert, en kararlı, en yiğit, en kahramanca bir ulusal bağımsızlık mücadelesinin ardından, çok geçmeden gidip İMF'nin kapılarını çaldığı, uluslararası mali sermayenin kredi ve yatırımlarını talep ettiği bilinmektedir.

Vietnam örneği gerçekten açıklayıcıdır. En ileri bir siyasal

bağımsızlık mücadelesi, bu yüzyılın en kahramanca mücadelelerinden biri. Ama sonradan gördüğümüz nedir? En kısa zamanda İMF'ye üye olmak çabasıdır. Cezayir kahramanlıklarla dolu bir ulusal bağımsızlık mücadelesi vermiş ülkelerden biridir. Kime karşı? Fransız emperyalizmine karşı. Bağımsız Cezayir'in Sovyetler Birliği ile ilişkilerini ayrı bir yere koyun. Siyasal bağımsızlığı izleyen yıllarda hangi emperyalist devletin iktisadi ve mali etkisi ve egemenliği var Cezayir üzerinde? Fransız emperyalizminin. Kaldı ki gelinen yerde sorun salt iktisadi ve mali egemenlik olmaktan çoktan çıkmıştır. Fransız emperyalizminin bugün Cezayir'de siyasi, askeri, diplomatik, kültürel her türlü egemenliği yeniden oluşmuştur. Oysa aynı Cezayir halkı, aynı Fransız emperyalizmine karşı tarihin en kahramanca ulusal kurtuluş mücadelelerinden birini vermişti. Dönün bu olayların mantığı içerisinde Kürdistan sorununa bakın? Eğer Kürt halkı kaderini Türkiye işçi sınıfıyla birleştiremezse, dolayısıyla kendi ulusal kurtuluş mücadelesini geneldeki sosyal kurtuluş mücadelesinin bir parçası haline getiremezse, en kahramanca bir ulusal kurtuluş mücadelesi verse bile, sonuç aynen Fransız emperyalizmine karşı kahramanca bir mücadele vermiş Cezayir halkının yaşayabileceği şeyin bir benzeridir. Şu farkla ki, muhatabı Türkiye'den çok şu veya bu büyük emperyalist devlet olacaktır. Kaldı ki Cezayir'in yaptığını bile yapamayacaktır. Cezayir bir dönem bir tür devlet sosyalizmi iddiası taşıdı, "kapitalist olmayan yol" çerçevesinde cömertçe yardımlarını esirgemeyen bir Sovyetler Birliği vardı. Sovyetler Birliği iktisadi, mali, teknik yardımlar veriyordu ve bu sayede oradaki devlet burjuvazisi, bürokratik burjuvazi, bir devlet sosyalizmi iddiasıyla ortaya çıkabiliyordu. Bugünün uluslararası ilişkilerinde bugün için artık böyle imkanlar da yok.

Devam ediyorum. Lenin şöyle diyordu: *"Gerçekten de böyledir, Britanya bankalarına ekonomik bağımlılık, Britanya'ya borçlu olma, demiryollarını, madenleri ve toprağı Britanya'nın*

ele geçirmiş olması, siyasal bağımsızlıklarını ihlal etmeksizin, bu ülkeleri Britanya'nın kendisine 'ilhak etmesini' mümkün kılar.

"Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, siyasal bağımsızlık demektir. Emperyalizm böyle bir bağımsızlığı yıkmak ister, çünkü siyasal ilhak çoğu zaman ekonomik ilhakı da daha kolaylaştırır, daha ucuzlatır."

Şimdi daha pahalandırıyor tabi. Sömürgecilik çöktüğünden beri yeni sömürgeci yöntemler daha ucuz. Lenin'in yargısı yüzyılın başındaki bir yargı, o gün için bir anlam taşıyor. Ezilen ve sömürge ulusların klasik sömürgeciliği çöküşe götüren mücadelesi bu açıdan durumu temelden değiştirdi, bunu saklı tutuyorum. Dolayısıyla, Lenin'in bu son yargısı, bugün geçerli değil.

Yeniden okuyorum: *"Emperyalizm böyle bir bağımsızlığı yıkmak ister, çünkü siyasal ilhak çoğu zaman ekonomik ilhakı da daha kolaylaştırır, daha ucuzlatır (yetkililere rüşvet vermek, ayrıcalıklar koparmak, lehte yasalar çıkarttırmak vb. daha kolaydır), daha rahat hale getirir, daha az güçlük çıkarır."*

Şimdi daha büyük güçlük çıkartıyor. Neden peki? Çünkü 20. yüzyılda uluslar emperyalizme karşı ulusal özgürlük mücadeleleri yaşadılar, klasik sömürgeciliği çökerttiler. Şimdi artık hiçbir ulus sömürgeci köleliği kabul edemez, edemiyor. Sömürgeci egemenlik çağdışı görülen bir ilişki tarzı. Dolayısıyla bir ülkeyi sömürgeleştirerek yönetmeye kalkmak, kendini Vietnam türü bir bataklıkta bulmaktan başka bir sonuç yaratmıyor. Bu nedenledir ki, şimdi yeni sömürgeci yöntemler daha ucuz, çünkü daha inceltilmiş bir egemenlik biçimi, çünkü kaba bağımlılığı ve köleliği gizliyor. Ama bu kısmı önemli değil, önemli olan, Lenin'in asıl sonuç yargısı. Dediği şudur: *"Emperyalizm böyle bir bağımsızlığı yıkmak ister, çünkü siyasal ilhak çoğu zaman ekonomik ilhakı da daha kolaylaştırır, daha ucuzlatır (...) daha rahat hale getirir, daha az güçlük çıkarır -tıpkı emperyalizmin genel olarak demokrasi yerine oligarşiyi*

koymanın yollarını araması gibi. Ama emperyalizmde kendi kaderini tayinin ***ekonomik*** *bakımdan 'elde edilemezliği'nden söz etmek tepeden tırnağa saçmadır."*

Sorun şu: Emperyalist ekonomistlerin iddiası var. Diyorlar ki, emperyalizm çağında yaşıyoruz; emperyalizm ise korkunç bir iktisadi ve mali güç demektir, bu iktisadi ve mali gücün olduğu tarihsel koşullarda ise herhangi bir ulus sosyalizme geçmeksizin siyasal bağımsızlığını elde edemez. Dolayısıyla sosyalist devrim sorunundan ayrı bir siyasal bağımsızlık tartışmasının bir anlamı, bir mantığı kalmamıştır. Bu tartışmayı bir yana bırakmak lazım, bu tarihsel olarak eskimiş bir tartışmadır. Siyasal bağımsızlığa ilişkin herhangi bir istem ileri sürmemek lazım, emperyalist ekonomistlerin mantığı bu. İşte Lenin burada, emperyalizmin iktisadi ve mali gücü ne olursa olsun, emperyalizm iktisadi ve mali açıdan uluslara boyun eğdirme kapasitesi bakımdan hangi güce sahip olursa olsun, buna rağmen bu ekonomik gerçekliği gerekçe göstererek bir ulusun kendi kaderini tayin hakkını elde edemiyeceğini, yani siyasal bağımsızlığına kavuşamayacağını iddia etmek saçmadır, diyor. Buna rağmen siyasal bağımsızlığını elde edebilir.

Lenin'in haklı olduğunu tarih göstermedi mi? Uluslar sömürgeciliği çökertmediler mi? Siyasal bağımsızlık elde etmediler mi? Lenin'in bu satırları yazmasından sonra o güne kadar %90'ı sömürge olan Osmanlı İmparatorluğu gerçi yıkıldı, ama Türk burjuvazisi bir kurtuluş mücadelesi verdi ve siyasal bağımsızlığını elde etti. Ve aynı şey Asya'nın, Afrika'nın sayısız sömürge ulusu için de gerçekleşti. Cezayir de, Irak da, Suriye de, Mısır da, Hindistan da bağımsız oldular. Bunların hepsi o dönem sömürge ülkelerdi. Şu bildiğimiz dev Hindistan, 1947'ye kadar bir İngiliz sömürgesiydi.

Ama emperyalizmin bu ülkeler üzerindeki en tam bir ekonomik egemenliği bile bu ulusların siyasal bağımsızlıklarını elde etmelerine engel olamadı. Ya da tersinden, bu ülkelerin

siyasal bağımsızlıklarını elde etmeleri, onların emperyalist mali sermayenin iktisadi egemenliğinde kalmalarına ya da bu egemenlik altına yeniden girmelerine engel olamadı. İşte Lenin'in teorik bakımdan vurguladığı fikir bu. Nitekim bu vurgusu, artık bu gözlem bugün için geçerli değildir dediğim vurguya ilişkin düşünceye de gerekli açıklamayı sağlıyor. Lenin, gerçi emperyalizm ekonomik ilhakı siyasal ilhakla da birleştirmek ister, çünkü siyasi ilhak yapılınca iş daha ucuza geliyor diyor. Ama ardından ekliyor; bu böyle olsa bile, ekonomik egemenlik var diye siyasal bağımsızlığın elde edilemiyeceğini iddia etmek saçmadır. Çünkü en tam bir ekonomik bağımlılığa rağmen siyasal bağımsızlık, devlet bağımsızlığı elde edilebilir.

IX. BÖLÜM

Farklı sorunlar üzerine tartışmalar

(Devam)

Emperyalizmin egemenliğinden tam kurtuluş, bu anlamda genel bağımsızlık sorunu ile onun özel, dar, sınırlı bir biçimi olan siyasal bağımsızlık arasındaki temelli fark hakkında, konuya ilişkin toplam anlatım ve tartışmaların yeterli açıklığı sağladığım zannediyorum. Geleneksel halkçı akımların pek farkında olmadıkları ya da birçok durumda birbirine karıştırdıkları, birbiriyle özdeş saydıkları bu sorun üzerinde böyle ayrıntılı durmak özellikle gerekliydi. Düşününüz ki, anti-emperyalist mücadele gibi temel önemde bir sorun tartışılırken, birileri buna Lenin'in "emperyalist ekonomistler"in demokratik siyasal sorunlara ilişkin yanılgıları hakkında söylediklerinden dayanaklar bulmaya çalışabiliyorlar. Bu sözünü ettiğim karıştırmanın ya da özdeşleştirmenin bir göstergesidir.

Emperyalizme bağımlılığın toplumsal ve iktisadi temelle-

rini ortadan kaldırmaya ilişkin genel devrimci perspektifi doğru bir biçimde ortaya koymak ile emperyalizme karşı mücadelenin bütün o ara sorunlarını, siyasal reformlar olarak tanımlayabileceğimiz istemlerini görmezlikten gelmek ya da bunlar uğruna mücadeleyi küçümsemek arasında herhangi bir ilişki yoktur. Devrimci perspektifi doğru koyunuz, bu devrimci perspektif içerisinde siyasal bağımsızlık kapsamına giren çeşitli alt ya da özel istemleri formüle ediniz, bunlar uğruna kararlı bir mücadele yürütünüz. Konuya doğru devrimci marksist yaklaşımın, sorunun çözümünü devrimci açıdan ortaya koymanın biricik doğru yolu budur. Bu, tıpkı demokrasi sorununun ele alınışı üzerine ortaya koyduğumuz bütünsel diyalektik kavrayış gibidir. Örneğin demokrasi sorununun temelde sermayenin sınıf egemenliğinin yıkılması çerçevesinde çözüleceğini, bu perspektif içinde ele alınması gerektiğini söylüyoruz. Ama bu, her türlü demokratik siyasal istemi ileri sürmemize, her türlü demokratik sorunu anında, gündelik mücadele içerisinde değerlendirmemize bir engel oluşturmaz, tersine bütünsel devrimci perspektif içinde özellikle gerektirir.

Bazıları zannediyorlar ki; en tam bir siyasal bağımsızlığı kazandığımızda, iktisadi ve mali bağımsızlığı da kazanmış olacağız, ama bu yine de henüz sosyalizm olmayacak. Oysa; eğer siz uluslararası sermaye cephesinin dışına çıkmamışsanız, eğer kapitalist burjuvaziyi devirip sosyalizme geçmemişseniz, en tam bir siyasal bağımsızlık kazansanız bile, hiçbir biçimde iktisadi ve mali açıdan bağımsız olamayacaksınız. Bunlar farklı sorunlardır. Siyasal bağımsızlık kavramının, sorun teorik açıdan alındığında, iktisadi ve mali bağımsızlıkla bu noktada bir ilişkisi yoktur. Siz bugünün çağdaş dünyasında (soyut konuşmuyoruz, yaşadığımız somut dünyadan, emperyalizm çağı gerçekliğinin belirlediği gerçek dünyadan söz ediyoruz), bu tarihsel-evrensel zemin üzerinde uluslararası sermaye cephesinin dışına çıkmadan, iktisadi ve mali bağımsızlıkla birleşmiş

bir siyasal bağımsızlığı elde edemezsiniz. Bu tür bir bağımsızlık bir proleter devrimin sorunudur, oysa salt siyasal bağımsızlık ise burjuva demokratik devrimin bir sorunudur. İktisadi ve mali bağımsızlık temeli üzerinde bir siyasal bağımsızlık, ancak ve ancak bir proleter devrimin sorunudur dedim. Neden? Çünkü bu tür bir bağımsızlığı elde etmek için içerde ve dışarda kapitalist ilişkilerin çerçevesi dışına çıkmanız teorik ve tarihsel bir zorunluluktur, bu ise proleter devrim olmaksızın, sosyalizme geçmeksizin olanaksızdır.

Yoldaşın kendisini halkçı ideolojik hasımlarımızın yerine koyarak formüle ettiği sorulardan bir ötekine geçiyorum: *"Ülkemizde emperyalizmin ekonomik ve siyasal egemenliği ulusal gelişmeyi engellemektedir. Türkiye ABD emperyalizmimin bir kuklası durumundadır. Bu açıdan burjuvazinin egemen oligarşi dışındaki bazı kesimleri anti-emperyalist mücadelenin zorunlu unsurları olabilirler. Sizin soyut anti-emperyalizm anlayışınız mücadeleyi bu yönden de zayıflatmıyor mu?"*

Dünkü konuşmalarda yeterli açıklıkta ortaya konuldu; ulusların tarihsel olarak bir ulusal gelişme aşamasından geçmeleri bir zorunluluktur. Bu, burjuva uluslaşma süreci dediğimiz süreçtir ve her ulus içinde bulunduğu tarihi koşullara bağlı olarak bu süreçten şu veya bu biçimde geçmiştir. Ama kapitalist pazar etrafında ulusal birliğini kurup ulusal devlette somutlayarak, ama emperyalizmin sömürgeci köleliğine başkaldırıp ulusal-siyasal bağımsızlığını kazanarak...

Feodalizmin, ortaçağın egemenliğinden kurtulmak, bir burjuva-ulusal gelişme ve serpilme dönemi yaşamak, modern bir ulus kimliği kazanmak için tarihsel bir zorunluluktur. Ulusal gelişme, ulusal kimliği ve kültürü oluşturma, bir burjuva demokratik devrim sorunudur. Bunu daha önce Batılı ülkeler üzerinden örneklemiştim. Buralarda nedir burjuva-ulusal gelişme? Feodal parçalanmışlıktan kurtulmak, kapitalist ilişkiler temeli üzerinde burjuva-ulusal bir kimlik yaratmak ve bunu

ulusal devlette somutlamaktır.

20. yüzyılın başında, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler için burjuva-ulusal gelişme neydi? İçte feodal, yarı-feodal ilişkilerin, tefeci-tüccar sermayesinin (bu da feodal toplumun bir kategorisidir) ve işbirlikçi-komprador burjuvazinin egemenliğinden kurtulmak, köylülüğü toprak köleliğinden siyasal ve iktisadi bakımdan özgürleştirmekti. Bu aynı sürecin dış boyutu ise, içteki feodal egemenliğin dış dayanağı olan emperyalizmin egemenliğinden kurtulmaktı. Sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal tüm ülkeler için bunlar burjuva-ulusal gelişme için gerekli ve zorunlu tarihsel adımlardı. Bu ülkelerde sömürgeciliğe karşı, genel olarak emperyalizme karşı verilecek ulusal kurtuluş devrimi bir burjuva demokratik devrimdir. Bu, burjuva-ulusal gelişmeyi sağlar, bir ulusun gelişip serpilmesinin önünü açar. Burjuva uluslaşmanın maddi-iktisadi temeli kapitalist ilişkilerdir. Bu bütün tarihsel dönemlerde ve bütün toplumlarda böyledir. Alman ulusu kendi uluslaşma sürecini kapitalist gelişme temeli üzerinde yaşamıştır. Aynı şey örneğin bir Fransız ulusu ve tüm öteki modern uluslar için geçerlidir. Fransa'da ulus kimliğine, dolayısıyla ulusun yurttaşı olma kimliğine, Fransız burjuva devrimiyle ulaşılmıştır.

Bir ulusun burjuva uluslaşma, bir ulusal kimliğe kavuşma sürecinin önündeki engel Batıda feodalizmdi, Doğuda feodalizm artı emperyalizm oldu. Batı kendi burjuva-ulusal gelişmesini yaşadı, kapitalist egemenlik oluştu ve buna henüz kapitalist gelişme girdabına girmemiş ülkelerin sömürgeleştirilmesi süreci eşlik etti. Dolayısıyla onların iç gelişme dinamikleri bu noktada zaafa uğradı. Dahası, Batı sömürgeciliği bu ülkelerdeki feodal sınıflara ve onların temsil ettiği ilişkilere dayanarak, onları destekleyip yaşatarak bu ulusların kendi iç dinamiklerini ayrıca sınırladı. Dolayısıyla bu ülkelerde burjuva-ulusal gelişme, içte feodalizmin tasfiyesi ve dışta sömürgeci emperyaist egemenliğin tasfiyesiydi; bu çerçevede bu, bir burjuva

demokratik gelişmeydi.

Peki bugünün Türkiye'si hangi burjuva-ulusal gelişmeyi yaşayacak? Türkiye burjuva-ulusal gelişmesini yaşadığı kadarıyla yaşamıştır ve burjuva ilişkilerin egemenliğini sağlayan bu gelişme, bu temel üzerinde gelinen yerde bir çürümeye dönüşmüştür. Türkiye'de Türk halkının ulusal gelişmesine toplumsal dinamik olacak herhangi bir burjuva-ulusal kategori kalmış mıdır? Eğer burjuva-ulusal gelişme ise sözkonusu olan, bunun gerisinde her zaman bir toplumsal mantık, burjuva demokratik karakterde bir toplumsal etken vardır. Örneğin geri ülkelerde köylülüğün özgürleşmesi ve toprağa kavuşması, bu türden burjuva demokratik bir anlam taşır. Bu tür ülkelerde burjuva demokratik karakterin toplumsal mantığı, köylülüğün bu devrimler içinde tuttuğu çok özel yerde anlamını bulur. Köylülük kapitalizmin bir kategorisidir; köylülük mülkiyet temeli üzerinde varolan bir sınıftır. Toprak devrimi ona toprak kazandıracaktır ve eğer bu devrim genelde proletarya devrimiyle birleşmemişse, bu kapitalizmin bir kategorisi olan küçük-mülk sahipliğinin yaygınlaşması anlamına gelecektir. Bu sorun Lenin tarafından tam da ulusal kurtuluş sorunları çerçevesinde son derece açık bir biçimde konulmuştur. Lenin, Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongre'sinde, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler üzerine tezleri tartışan komisyonunun başkanı ve sözcüsü olarak şunları söylemiştir:

"Üçüncüsü, geri ülkelerdeki burjuva demokratik hareket sorununu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu sorun bazı görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Komünist Enternasyonal'in ve komünist partilerin, geri ülkelerdeki burjuva-demokratik hareketi desteklemeleri gerektiğini ifade etmenin, ilke ve teori açısından doğru mu yanlış mı olduğunu tartıştık. Görüşmemizin sonunda 'burjuva-demokratik hareket'ten çok ulusal-devrimci hareketten söz etmeye oybirliğiyle karar verdik. ***Geri ülkelerde nüfusun ezici çoğunluğu, burjuva-kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerden***

oluştuğuna göre, herhangi bir ulusal hareketin, yalnızca burjuva-demokratik bir hareket olacağına kuşku yoktur. *Bu geri ülkelerde -eğer ortaya çıkarılabilirse- proleter partilerinin, köylü hareketiyle belli ilişkiler kurmaksızın ve o hareketi desteklemeksizin komünist taktikler ve komünist bir siyaset izleyebileceklerine inanmak ütopik olur."* vb. *(Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları,* Sol Yayınları, s.404, vurgular bizim-Red.)

Olayın özü şudur: Biz komisyonda meseleyi tartıştık ve geri ülkelerdeki ulusal özgürlük mücadelelerini "burjuva demokratik hareket" olarak nitelemek yerine, "ulusal-devrimci hareket" olarak nitelemenin daha doğru olacağı sonucuna vardık. Gerçi burjuva demokratik hareket nitelemesi teorik olarak elbette doğru bir niteleme, ama biz buna rağmen bu terimi değiştirmeye karar verdik diyor Lenin ve hemen ardından şunları ekliyor: *"Geri ülkelerde nüfusun ezici çoğunluğu, burjuva-kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerden oluştuğuna göre, herhangi bir ulusal hareketin yalnızca burjuva-demokratik bir hareket olacağına herhangi bir kuşku yoktur."*

Eğer bir ulusun burjuva-ulusal gelişmesinden, aynı anlama gelmek üzere ulusal kurtuluş sürecinden söz edilebiliniyorsa (siz buna ulusal-demokratik gelişme de diyebilirsiniz), bunun gerisinde mutlaka burjuva ilişkilerin temsilcisi bir toplumsal kategorinin olması gerekiyor. Lenin'in verdiği örnekte, bu, geniş köylü yığınlarıdır. Geniş köylü yığınlarının feodal ilişkilerden özgürleşmesi ve toprağa kavuşması, burjuva karakterde bir gelişmedir, burada, bu sınırlar içinde, sözkonusu olan burjuva demokratik devrim kapsamında bir olaydır.

Peki Türkiye'de burjuva-ulusal gelişmemizin toplumsal tabanını oluşturan ya da oluşturacak olan hangi toplumsal kategori ya da kategoriler var? Örneğin devrim sürecindeki Çin'de olan neydi? Topraktaki feodal egemenliğin tasfiyesiydi. Yani milyonlarca, onmilyonlarca köylünün feodal kölelikten, toprağa bağımlılıktan ve elbetteki emperyalist egemen sistem-

den özgürleştirilmesiydi. Dolayısıyla, buradaki burjuva demokratik karakterdeki ulusal gelişmenin gerisinde, böyle bir toplumsal gerçeklik vardır. Kapitalist ilişkilerin egemen hale geldiği ve tüm toplumsal ilişkileri belirlediği bugünün Türkiye'sinde bu ne olacaktır? Kimse nüfusumuzun ezici bir çoğunluğu feodal ilişkiler içerisinde acı çeken köylülerden oluşmaktadır; dolayısıyla feodalizm tasfiye edilmeden burjuva ulusal gelişme sürecimiz tamamlanamaz ve bu ülke daha ileri bir devrim aşamasına geçemez diyebiliyor mu? Bugün Türkiye'de zaman tünelindeki bazı maocu gruplar dışında artık kimse bunu söyleyemiyor. Burjuva-demokrat devrimin en bağnaz savunucuları bile bunu söyleyecek gücü artık kendilerinde göremiyorlar.

'60'lı yıllarda burjuva sosyalistleri, '70'li yıllarda küçükburjuva sosyalistleri, burjuva-ulusal gelişmeye köylülüğün yanısıra bir başka iktisadi-toplumsal dayanak gösteriyorlardı: Milli burjuvazi ve milli sanayi kapitalizmi. Burada, *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm* kitabında, o dönemin belgelerinden geniş kanıtlar var. Ulusal demokratik halk devrimi, ulusal kapitalizmi (ona sanayi kapitalizmi diyorlardı aynı zamanda) tasfiye etmek bir yana, gelişip serpilmesi için daha uygun bir zemin yaratacaktır, diyebiliyorlardı. Bu gerici bir ütopyaydı. Bu ülkede burjuva demokratik gelişmenin dinamiği olabilecek bir ulusal-sanayi burjuvazisinin olmadığı, bunun boş bir kuruntu olduğu artık bu fikirlerin sahipleri tarafından da bugün kabul edilir hale geldi.

Kabul ettiler de ne oldu, daha ileri bir perspektife mi kaydılar? Hayır daha geri bir perspektife düştüler. Dünya kapitalist ilişkiler sistemi içerisinde, temelde emperyalizme bağımlılık ilişkileri sistemi içerisinde bir "demokratik devlet" çizgisine gerilediler. "Demokratik devlet", "demokratik anayasa", demokratik ordu" vb. istemlere dayalı bir programa kadar düştüler. Biraz daha kişilikli bir ulusal dış politika ile NATO ve İMF karşıtlığı ise, bu aynı programın sözde anti-emperyalist

boyutu sayılmalıdır. Geçmişin gerici ütopyaları, zaman içinde bugünün burjuva demokratik reformizmini üretti. Devrimci perspektif tümden kaybedildi. İş artık geldi, sistemi kendi içinde demokratikleştirmeye dönüştü; "demokratik devlet", "demokratik anayasa", "demokratik ordu", "Kürt halkına demokratik-anayasal haklar" ve tabi ki dış dünyayla ilişkilerde daha demokratik bir tutum, ulusal onura dayalı daha kişilikli bir dış politika...

"Demokratik ordu", "demokratik devlet", "demokratik anayasa" vb., tüm bunlar gerici reformist açılımlardır. Demokratik ordu işçilerin-emekçilerin silahlanmasına dayalı bir ordu olabilir ancak. Siz mevcut orduyu kendi içinde demokratikleştiremezsiniz, bu gerici ve çok tehlikeli bir ütopyadır. Tekellerin egemenliği çağında mevcut ordu tekellerin ordusu olabilir; militarizmin, yayılmacılığın, saldırganlığın, terörün ve faşist gericiliğin dayanağı olabilir. Bu ordudan başka birşey çıkmaz. Demokratik ordu işçilerin ve emekçilerin silahlanmasına daya-ı bir halk ordusu olabilir ancak. Yeni reformistlerin bu sistemi kendi içinde demokratikleştirme çizgileri aynı zamanda gerici bir ütopyadır. Kazara bu mümkün olabilseydi eğer, Türkiye'nin kapitalist düzeni de ideal hale gelir, ve böylece uzun süreli bir yaşam gücüne kavuşurdu. Demokratik anayasası, demokratik devleti, çağdaş değerleri, Kürt halkına tanınmış demokratik hakları olan, bütün bunları iktisadi ve sosyal açıdan kaldırabilen bir düzen niye yaşamasın ki? Bu sınıf mücadelesini kızıştıran sorunların alabildiğine hafifletilmesinden, sınıf çelişkilerinin alabildiğine yumuşatılmasından başka ne anlama gelir ki? 30 yıldır sosyal çalkantılar içerisinde bulunan, karşı karşıya bulunulan hiçbir temel soruna çözüm üretemeyen bir düzenin böyle bir şansı olmadığını biliyoruz. Sözkonusu olan yalnızca yeni reformistlerin kendi gerici hayalleridir. Onların devrim ve devrimci iktidar çizgisinden tümüyle kopmaları, kendilerini düzen içi reformlar çizgisine bağlamalarıdır. Lenin'in Kautsky'nin şahsında demokratik istemlerin "barışçıl kapitalizme göre for-

müle edilmesi" diye mahkum ettiği şey tam da budur.

Tüm demokratik siyasal istemleri toplumsal devrime göre formüle etmek, bunları sermayenin sınıf egemenliğini devirebilmenin manivelalarına dönüştürmek -işte bu tümüyle başka bir şeydir. Bu, demokrasi sorunundaki devrimci perspektif dediğimiz şeydir. Altı bölümlük *Demokrasi Sorunu* dizisinde anlatılan perspektif budur ve bu komünist hareketin, EKİM'in perspektifidir.

Ne diyordu Lenin? Yanlış olan demokratik siyasal istemleri kendi içinde formüle etmek değildir; yanlış olan, Kautsky'in bunu barışçıl kapitalizme göre formüle etmesidir. Doğru olan, marksistlerin bu aynı siyasal reform istemlerini toplumsal devrime göre formüle etmesidir. Bu demokratik siyasal istemler uğruna mücadeleyi toplumsal devrimin manivelalarına dönüştürebilmesidir. Kitlelerin demokratik duyarlılığını bu doğrultuda seferber edebilmesidir. Lenin'in o son derece özlü sözleriyle; demokrasi sorununun marksist çözümü, proletaryanın, burjuvazinin devrilmesi ve kendi zaferini hazırlamak üzere, tüm demokratik istemleri, özlemleri, araçları, kurumları burjuvaziye karşı kendi sınıf iktidarı mücadelesinde seferber etmesidir.

Biz demokratik siyasal istemler uğruna mücadeleyi burjuvazinin siyasal sınıf egemenliğini yıkmanın, toplumsal sınıf egemenliğini yıkmanın araçları ve imkanları olarak kullanmaya bakarız. Eğer biz o demokratik siyasal istemleri, bu sistemi kendi içinde terbiye etmek için kullanmaya kalkarsak, zaten sonuçta bu sistemi terbiye de edemeyiz, sadece devrimci perspektifi kaybeder ve bu sistemin basit eklentilerine dönüşürüz. Devrimci perspektif korunamazsa ve devrimci bir mücadele çizgisi izlenemezse, bu sistem kendi içinde bile bir parça terbiye edilemez. Zira biliyoruz ki reformlar bile ancak burjuvazinin devrimin ya da devrimci mücadelenin basıncı karşısında yığınlara verdiği tavizlerdir. Reformlar ancak devrimin yan ürünleri olabilir. Devrimin yolunu kesmek için burjuvazi yığınlara

reform tavizleri verir. Ama eğer yığınlar örgütlüyse, sınıf bilincine sahipse ve devrimci önderliği de varsa, bu önderlik verilen tavizlerin kitleleri aldatmanın bir aracı olmasını engeller, tersine, bu tavizleri, yığınların kendine özgüvenini pekiştirmenin ve burjuvaziye daha ileri bir saldırı yöneltmenin bir imkanına dönüştürür.

Nitekim burjuvazi de mücadelenin bu temel gerçeğinden kendisi için gerekli tarihsel dersi çıkardı. Kissinger'in ünlü formülü şöyleydi; "önce ez sonra çöz". Bu İran Devrimi'nin bastırılması için önerilmiş ve sonradan gerisin geri Şah'ın başarısızlığından süzülmüş bir sonuçtur. Şah döne döne yığınlara tavizler veriyordu. 20-30 yıl kan kusturmuştu topluma, yığınlar ne zamanki sokaklara döküldüler, böyle bir dönemde, onların hareketini durdurmak için peşpeşe tavizler vermeye başladı. Böyle tavizler burjuvazinin zayıflığınını gösteriyor ve sadece yığınların kendine özgüvenini pekiştiriyor, sonuçta daha ileri bir saldırıyı alevlendiriyor. Kissinger bundan anında sonucu çıkardı ve durumu formüle etti; "önce ez sonra çöz"! Önce hareketi ez; sonra dönüp yığınların duyarlılık gösterdiği noktalarda belli tavizler ver ki, bir daha bu sorunlar üzerinden harekete geçmeye kalkmasınlar. Şimdi Kürt sorununda yapılmaya çalışılan da budur. Bugün için bunu başaramadıkları, sorunu bu çerçevede çözemedikleri için de savaş sürüyor, Kürt sorunu sürünüp duruyor.

Sorunun son cümlesi şöyleydi: *"Sizin soyut anti-emperyalizm anlayışınız bu mücadeleyi zayıflatmıyor mu?"*

Bizim anti-emperyalist perspektifimiz tersine son derece somuttur. Bunu konuşmanın en başında farklı yönlerden enine-boyuna ve yeterli açıklıkta ortaya koyduğumuzu sanıyorum. Biz en açık şekliyle diyoruz ki, bu ülkede, bu topraklarda, sadece emperyalizmin bugünkü kurumsallaşmış çok yönlü egemenliği ile değil, fakat aynı zamanda, yarın onun bölgesel egemenliğiyle hesaplaşmaksızın, bu yolla devrime yapacağı fiili politik ve

askeri müdahaleleri karşılamaksızın, bunları püskürtmeksizin, herhangi bir devrim olanaksızdır. Bu gerçek yığınlara bugünden anlatılmalıdır ki, yığınlar devrimin zaferi konusunda dayanaksız hayallere kapılmasınlar. Bu düzenin gerisinde koca bir emperyalist dünya duruyor. Emperyalist dünya ile, onun bu üstünde yaşadığımız coğrafya üzerindeki egemenliğiyle hesaplaşmayı göze alamayan hiçbir devrimin başarı şansı yoktur. Bugün Türkiye'nin İsrail'le kurduğu siyasal-askeri ilişkiler yarın devrimimiz karşısında dolaysız bir engel olarak çıkacaktır. Bütün antlaşmaların gizli bölümleri vardır; bu gizli bölümler iç krizlerde antlaşmaya taraf ülkelerin birbirinden her türlü yardım almasını hukuksal temellere bağlar. Yarın Türk burjuvazisinin sınıf egemenliğini ciddi biçimde tehdit eden bir devrimci süreç geliştiği taktirde, doğrudan Amerikan 6. filosu, 7. filosu, siyonizmin güçleri, bölgedeki bir takım başka gerici güçler, bu devrime karşı dolaysız olarak harekete geçeceklerdir.

"Soyut anti-emperyalizm kavrayışı"ymış! Bu, soruyu hazırlayan yoldaşın onlara ımal ettiği bir uç ifade değil, gerçekten tam da böyle iddia ediyorlar. Buna göre, güya biz, anti-emperyalist mücadelenin, bağımsızlık mücadelesinin varlığını ve gereğini şöyle bir lütfen kabul ediyor, onu tali, taktik önemde, dolayısıyla stratejik açıdan önemsiz bir sorun sayıyormuşuz. Arada sırada bununla ilgili propaganda yapmakta fayda var diyormuşuz. Açalım bakalım yayınlara, bu ülkenin içinde, çevresinde ve dünyada emperyalizme karşı en etkili ajitasyon, teşhir ve siyasal değerlendirmeleri hangi yayın ve dolayısıyla hangi hareket yapıyor? Biz emperyalizmin politika ve etkinliklerini adım adım dünya ölçüsünde izliyoruz, bölgede izliyoruz, ve Türkiye'de izliyoruz. Biz soyut propaganda, onlar ise somut ve zengin bir ajitasyon yapıyorlarmış? Gerçekten bunu yapıyorlar mı? Bana göre halkçı hareket pratik politikada anti-emperyalist mücadeleyi çoktandır unuttu. Bağımsızlık ve anti-emperyalizm, sadece bir önyargı olarak devrim formülas-

yonlarında yer alıyor. Devrimci ya da sol yayınların doğru dürüst dış politika sayfalarının bile olmaması neyi anlatıyor? Burada ciddi bir anti-emperyalist perspektif olabilir mi? Burada emperyalizme karşı bilinçli bir bakış olabilir mi? Dünya emperyalizininin gerçekliğini tanıma imkanı olabilir mi? Yayınlarının doğru dürüst dış politika sayfalarının bile olmaması, onların bu konuda tam bir ekonomist darlık içerisinde olduklarını göstermiyor mu?

Soruda bir ara cümle daha var, deniliyor ki; *"Bu açıdan burjuvazinin bazı kesimleri, egemen oligarşi dışındaki kesimleri, anti-emperyalist mücadelenin zorunlu unsurları olmayacaklar mıdır?"*

Bu tümüyle somut bir tahlil ve kanıtlama sorunudur. Burjuvazinin böyle kesimleri varsa, birileri oturup ortaya koysunlar. Koyan var mı? Bu yeterince tartışıldığı için üzerinde durmuyorum. Siyaset sahnesine bakalım; burjuva siyaset sahnesinde sol kanat CHP'dir. CHP ise emperyalist iktisadi ve mali köleliği herhangi bir biçimde tartışma konusu etmiyor. Dahası, örneğin Gümrük Birliği yoluyla daha ileri bir düzeye çıkarmak perspektifiyle hareket ediyor. CHP bugün Gümrük Birliği'ne ilişkin antlaşmaları imzalamanın onurunu taşımakla övünebiliyor.

Hani nerede, hangi siyasal akımın şahsında böyle bir şey çıkıyor? En ileri örneği kimdir? Doğu Perinçek, burjuva radikalizminin en ileri örneğidir. Formülasyonu nedir? İç piyasayı savunma. İç piyasa dediği nedir, neyi savunuyor? Bildiğimiz ithal ikameci modeli savunuyor. Bu ülkede 12 Eylül'e kadar iç piyasa egemendi. Yani gümrük duvarları yüksekti, Türk parasını koruma kanunu vardı, başka bazı tedbirler vardı. İthal ikameci sanayileşme denilen temel üzerine kurulmuş iç piyasa işte buydu. Mantığı neydi bunun? Herhangi bir emperyalist tekel Türkiye'deki herhangi bir sermaye grubu ile içiçe yatırım yapacak, bir sanayi kolunda bir pazar oluşacak. Bu pazar, öteki

emperyalist tekellerin rekabetine karşı yüksek gümrük duvarlarıyla korunacak. Yani bir vesileyle faşist Türk Metal-İş'in dediği gibi, adi tenekeden otomobil üreteceksiniz, yüksek fiyatlarla satacaksınız, gümrük duvarları da sizin bu iç pazar ayrıcalığınızı koruyacak. Savunulması gereken iç piyasa bu mudur? Gerisi kamu iktisadi teşekküllerini, yani devlet mülkiyetini savunma olarak çıkıyor karşımıza? Devlet mülkiyeti, kapitalist mülkiyettir. Bu ülkede devletçiliğin ne olduğunu, kamu iktisadi teşekküllerinin hangi ihtiyaçtan doğduğunu, Türkiye'deki genel kapitalist gelişme süreci içerisinde nasıl bir rol oynadığını, bugün iyi kötü Türkiye'nin burjuva akademisyenleri bile bütün açıklığıyla ortaya koyuyorlar. Korkut Boratav bir burjuva sosyalistidir, *"Türkiye'de Devletçilik"* isimli bir kitabı vardır. Devletçi politikanın 1930'ların çok özel koşullarında zorunlu olarak gündeme geldiğini ve Türkiye'deki kapitalist gelişmenin bir ara aşaması olduğunu, ona hizmet ettiğini, biraz bir bilim adamı sadakati ile uzun uzun anlatmış. Kendisi bu ülkenin kemalist solcularından biridir, bir burjuva sosyalistidir.

Peki denilecektir, biz özelleştirmeye karşı kararlı bir mücadele yürütmüyor muyuz? Dolayısıyla biz bu noktada kamu iktisadi teşekküllerini savunmuyor muyuz? Hayır, biz hiç de kendi başına devlet mülkiyetini savunmuyoruz. Özelleştirme sınıfa saldırının bir aracıdır. Özelleştirme sendikasızlaştırmanın, işten atmanın, sosyal kazanımları tasfiye etmenin bir aracıdır. Biz buna karşı çıkıyoruz. Ve elbetteki halkın vergileriyle ve işçilerin azgın sömürüsüyle oluşturulmuş bir zenginliğin yerli ve yabancı tekellerin yağmasına açılmasına ve yeni kârlı iş alanlarına dönüştürülmesine karşı çıkıyoruz. Biz ulusal devlet mülkiyeti kaygısı peşinde değiliz, bu burjuva bir perspektiftir, sorun bu değildir.

Kamu iktisadi teşekkülleri bütün tarihi boyunca özel sermayeye, özel mülkiyete birer arpalık hizmeti görmüşlerdir. Onlara ucuz girdi ve ucuz eleman yetiştiren işletmeler olmuşlardır.

Eğer bugüne kadar burjuvazi onları devralmamışsa, bu iktisadi güce sahip olamadığı ve sözünü ettiğim işlev çerçevesinde kendileri için daha yararlı, daha kârlı saydığı için alınamıştır. Şimdi bile aslında büyük kamu iktisadi teşekküllerini kendi mülkiyetine alacak yeterli bir iktisadi ve mali güce sahip değildir. Bu nedenledir ki bu işi emperyalist tekellerle işbirliği içinde mümkün mertebe ucuza kapatarak yapmak istiyor.

Biz bu saldırının sosyal sonuçlarına, işçi sınıfına ve emekçilere çıkardığı iktisadi-sosyal faturaya karşı çıkıyoruz. Sürmekte olan "devlet mülkiyeti mi, özel mülkiyet mi" tartışması bizim sorunumuz değil. Bu burjuva sosyalistlerinin sorunu. Doğu Perinçek'in savunduğu iç piyasa bu. Doğu Perinçek'e bakarsan, bugün Gümrük Birliği'ne ya da Refahyol'un ithal oto yasasına karşı en kararlı direnişi Koç grubu gösteriyor. Bu iç piyasa/dış piyasa tartışmasının sahteliğini gösteriyor. Kaldı ki marksistlerin sorunu, kapitalizmi, kendi sınırları içerisinde, kendi ilişkileri temeli üzerinde terbiye etmek değildir asla. Kapitalizmin kendi yasaları, bu çerçevede kendi işleyişi vardır. Kapitalist ilişkiler temeli üzerinde olayın mantığı neyse kendi içinde o cereyan eder. Biz soruna bu ilişkilerin dışına çıkmak mücadelesinden bakarız; işçi sınıfının, emekçi köylülüğün, yoksulların, genel olarak çalışan emekçi sınıfların perspektifinden bakarız. Piyasayı kendi kuralları içerisinde tartışmak, onunla uğraşmak, ona ilişkin perspektifler oluşturmak bizim sorunumuz değil. Burjuva sosyalizmi dediğimiz akımların sorunu bu.

"Bu açıdan burjuvazinin bazı kesimleri (egemen oligarşi dışında) anti-emperyalist mücadelenin zorunlu unsurları olamayacaklar mıdır."

Soruda böyle deniyordu. Size demin Lenin'den okuduğum parça 1920 tarihlidir. Tartışılan ülkeler Asya'nın ve Afrika'nın tarih sahnesine henüz yeni yeni çıkmakta olan, kapitalist gelişmenin henüz ilk evrelerini yaşayan toplumlar. Çok büyük ölçüde feodal, yarı-feodal tarımsal sömürge toplumları. Bu

ülkelerde bile ulusal burjuvaziye marksistlerin o zaman nasıl yaklaştığını gördük. Lenin başkanlığındaki Komünist Enternasyonal komisyonu bu yüzden terim değişikliği bile öneriyor. Burjuva demokratik hareket demeyelim, çünkü bu, her burjuva demokratik hareketi, bu çerçevede ulusal burjuvaziyi devrimci olup-olmadığına bakmaksızın, desteklemek durumunda bırakabilir bizi. Burjuva demokratik hareket terimi yerine ulusal devrimci hareket terimini kullanalım; zira biz ancak devrimci temellere ve kimliğe dayalı bir burjuva demokratik hareketi destekleyebiliriz sonucuna ulaşıyor bu komisyon.

Daha 1920'lerin başında ve kapitalizmin girdabına henüz yeni yeni giren ülkelerin burjuvazisine karşı böyle bir hassasiyet gösteriliyor, onun devrimciliğine büyük bir kuşkuyla bakılabiliyor. Biz yüzyılın sonundayız; yüzyıllık kapitalist gelişmenin ardından, yüzyıllık modern sınıflaşmanın ardından, kalkıyoruz hala bu toplumlarda ulusal gelişmenin, anti-emperyalist mücadelenin zorunlu öğesi olacak bir burjuva sınıf var mıdır, yok mudur diye sorabiliyoruz. Eğer proleter devrim dersek, bu yolla bu sınıfı ürkütmüş ve kaçırmış olmaz mıyız kaygısıyla hareket edebiliyoruz! Burjuva demokratik önyargıların ve bu çerçevede burjuvazinin belli kesimlerine ilişkin hayallerin esiri küçük-burjuva devrimciliği bu budalalığa, bu saçmalığa düşebiliyor.

Ve tekrar ediyorum; bu akımların, anti-emperyalist mücadelenin bir öğesi olabilecek ulusal burjuvazileri yalnızca şablonlarda, yalnızca kafalarda var. Kimse gerçek yaşamda böyle bir sınıfa açık-seçik bir biçimde işaret edemiyor. İşaret etsinler ya, tüm tutarsızlığına rağmen bu sınıfla ittifak kurmamız gerekir diyerek onu somut olarak göstersinler ya! Onu somut iktisadi ilişkiler üzerinden ve belli siyasal akımlar şahsında tarif etsinler ya! Bugün düzen siyasetinin en radikal şahsiyeti Doğu Perinçek ve onun temsil ettiği siyasal akımdır. Ama orta burjuvazi ya da milli burjuvazi deyip duranlar onu karşı-devrimci olarak görüyor, Perinçek ve partisine demediğini bırak-

mıyorlar. Madem ulusal burjuvaziye, onun anti-emperyalizmine bir şeyler atfediyorsunuz; onun en iyi temsilci bence Doğu Perinçek'tir. Tutarsız da olsa onunla ittifak kurmak yoluna gitmeniz gerekmez mi? Bu ülkenin emperyalizme kölece bağımlılığına karşı en etkili ajitasyonlardan birini yürütenlerden biri değil midir Aydınlık? Neden onunla işbirliği yapmıyorsunuz? Tutarsız olabilir, tutarsızlıklarını gözetin. Yok Perinçek'i beğenmiyorsanız yeniden sormak gerekir; şablonlarınızdaki ulusal-burjuvazinin toplum içindeki karşılığı neresidir, onun siyasal ve düşünsel temsilcileri kimlerdir?

Elbetteki bu sınıfın çıkarlarının, bu çerçevede ideolojik-politik eğilimlerinin temsilcisi durumunda olan siyasal akımlar ve partiler var. Bunları fazlasıyla konuştuk. Şimdilerde sosyal-demokrasi denilen burjuva reformist sol akım bu sınıfın temsilcisidir. Kurulacak ittifakı olanlar, orta burjuvaziyi müttefik sayanlar, bu işi CHP ile yapsınlar ya. TDKP 1980'den önce CHP ile ittifakı ihanet sayıyordu. Ama ne oldu? 12 Eylül'ü hemen izleyen günlerde, tabi ki ulusal-burjuvazinin temsilcisi CHP'dir, demokrasiyi onunla ittifak içinde kazanacağız diyerek hemen Ecevit'e ittifak çağrısı yapmadılar mı? Önden Ecevit'in CHP'siyle, ardından Ecevit'in DSP'siyle ittifak aramadılar mı?

Bugün de ufak ufak CHP'yle bir ittifak aramıyorlar mı? Neyleyelim ki geçmiş devrimci siyasal kültürün yarattığı bir ağırlık var, bunun etkisiyle bugün hala biraz utangaç davranıyorlar. Ama örneğin ÖDP'de bu tür bir utangaçlıktan eser kalmadı, ÖDP zaten bir yılı aşkın bir süredir "sol birlik" diyor, CHP ve DSP'yle seçim ittifakı öneriyor. Aynı arsızlığı, hiç kuşku duymayın, çok geçmeden EMEP de gösterecektir. Politika yapmak istiyorsa, gösterecektir. Olmaz olmaz demeyin, neler olmadı ki? Bugün artık "demokratik devlet" bile savunuluyor. Birkaç yıl öncesine kadar kimsenin aklına gelir miydi bu? Ama bunun bir ideolojik mantığı var. O şablonlarınızdaki soyut kategorilere toplum ilişkileri içerisinde bir karşılık aradığınız zaman, gidip bulacağınız işte bu burjuva sol partileridir.

X. BÖLÜM

Farklı sorunlar üzerine tartışmalar

(Devam)

Bir başka soru şöyle: *Birçok bağımlı ülke, ki bunlara bazı küçük ülkeler de dahil, emperyalizmin kaba müdahalelerine karşı kendi ulusal bağımsızlığını savunmaktadır. Bunun anti-emperyalist mücadeleyle bağlantısını açıklar mısınız?*

Emperyalizmin kaba müdahalelerine karşı böyle davranışlar gösteren ülkeleri iki kategoride ele almak gerekir. Bunlardan ilki ve ilk planda göze çarpanı, İran, Irak, Suriye, Libya vb. ülkelerin oluşturduğu kategori. Batılı emperyalistler, fakat özellikle de ABD emperyalizmi, Sovyet Bloku'nun yıkılışından beri bu ülkeleri her vesileyi kullanarak taciz etmeye, ekonomik ambargodan askeri müdahaleye kadar her yola başvurarak bu ülkelere boyun eğdirmeye çalışıyor, onları kendi tayin ettiği sınırlar ve kurallar içinde hareket etmeye zorluyor. Bu ülkelerin her birinin kendine özgü konumları çerçevesinde buna göster-

dikleri bir direnç var. Bu, gözden kaçırılmaması gereken nesnel bir olgu.

Bu genel kategoriye giren ülkelere daha yakından baktığımızda gördüğümüz şudur. Neredeyse tümünde daha önceleri emperyalizme tam sadakat içinde hareket eden işbirlikçi rejimler var. Fakat bu rejimlerin her biri, daha çok da ordu bünyesindeki milliyetçi burjuva akımlar tarafından devriliyor. Irak, Suriye, Libya vb. ülkelerde bu böyle. İran'da ise emperyalizmin sadık uşağı Şah rejiminin 1979 halk devrimi ile yıkıldığını biliyoruz. Sözünü ettiğim milliyetçi burjuva akımların yapısına ve yönelimlerine burada girmek hem zor, hem konuyu dağıtır. Fakat şu kadarını söylemek mümkün. '50'li ve '60'lı yıllarda bu tür akımların doğmasına uygun bir uluslararası atmosfer var. Dünya ölçüsünde milli kurtuluş devrimlerinin emperyalizme karşı büyüyen dalgası ve klasik sömürgeciliğin çöküşü bir faktör. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun varlığı ve emperyalizme karşı yönelen hareketlere verdiği destek bir başka faktör. 1950'lerde gelişen Bağlantısızlar Hareketi bir öteki faktör. Sovyetler Birliği'nin "kapitalist olmayan yol" tezi çerçevesinde çeşitli ülkelerdeki milliyetçi burjuva akımlara verdiği çok özel destek, darbeyle işbaşına gelen ve Batı emperyalizmi ile araya belli sınırlar koyan rejimlere sunduğu cömert ekonomik, mali, teknik ve askeri yardım bir başka özendirici faktör vb. Bu uygun uluslararası atmosfer, çeşitli ülkelerdeki milliyetçi burjuva akımlara özel bir itilim sağlıyor. Ordu darbeleri yoluyla mevcut işbirlikçi yönetimleri devirerek, emperyalizme karşı bir dizi önlem almak ve Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'nın yardımıyla bağımsız bir kalkınma ve sanayileşme yolu tutmak bir moda eğilim halini alıyor. Bilindiği gibi bu etkilerini Türkiye'de de gösteriyor. Tüm hesaplarını ordu darbeciliği üzerine kuran Yön-Devrim Hareketi bu uluslararası eğilimin Türkiye'ye özgü belirişinden başka bir şey değildir. Türkiye'ye özgü diyorum, zira bu akımın kendini gösterdiği uygun uluslararası atmosfer ne

olursa olsun, her bir ülkede bu, o ülkenin kendine özgü ortamından ve kendine özgü tarihinden beslenmiş, ondan kök almıştır. Örneğin Yön Hareketi, Milli Kurtuluş Savaşı ve kemalist hareketten tarihsel ve siyasal ilhamını almış, 1930'ların Kadrocu akımından ideolojik olarak beslenmiş, ve en nihayet, 27 Mayıs'tan güç ve cesaret almıştır.

Irak, Suriye, Libya gibi Arap ülkelerindeki bugünkü rejimleri doğuran askeri darbeler, Baasçı akımdan, Arap milliyetçiliğinden kök alırlar ve başlangıçta Arap birliğini sağlamak gibi ortak bir hedefe bağlanırlar. Bunun önünü açan asıl gelişme ise, 1950'li yılların başında Mısır'da krallığı deviren askeri darbe ve Nasır'ın önderlik ettiği Arap milliyetçiliği akımıdır. Arap birliği fikri de Nasır'ındır ve Nasır kendi döneminde tüm öteki Arap ülkelerinde benzer gelişmeleri özendirmiş, aktif biçimde desteklemiştir. Yine Nasır'ın Mısır'ı, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa faktörünü en etkin bir biçimde kullanan, Mısır'daki modernleşme ve sanayileşme hareketlerini bu sayede yürüten ülke örneği olmuştur.

Tüm bunları, bugün Ortadoğu'da emperyalizmle ilişkilerde belli problemler yaşayan, emperyalizmin kaba dayatmalarına karşı belli sınırlar içinde direnen rejimlerin kökenine işaret etmek için hatırlattım. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ayaktayken, Batı emperyalizmine karşı belli bir denge yakalamış olan bu ülkeler, 1989 çöküşüyle birlikte güç durumda kaldılar. Ortadoğu gibi bir bölgede kendi emperyalist barışını egemen kılmak ve İsrail'i rahatlatmak isteyen ABD, her fırsatta bu rejimlerin gücünü kırmaya, onları kaba müdahalelerle terbiye etmeye çalışıyor. Irak için bu fırsatı Körfez bunalımı ile yakaladı. Suriye uluslararası koşullardaki değişimi hesaba katan tutumu ve bu arada Batılı emperyalistlerin iç çelişkilerinden yararlanma yoluna giden politikasıyla sisteme uyum sağlamaya çalışıyor. Ancak, sözkonusu olan Ortadoğu ve Arap ülkeleri olunca, Filistin sorunu ve İsrail faktörü sistemle tam uyumu zora sokmaktadır.

ABD emperyalizminin İsrail siyonizmine tam desteği, Irak, Suriye gibi ülkeler bir yana geleneksel işbirlikçi Arap rejimlerini bile sıkıntıya sokuyor ve zaman zaman belli tepkilere itiyor. Zira bu sorunlara ilişkin olarak Arap halklarının çok büyük bir hassasiyeti var. Bu hassasiyeti en işbirlikçi rejimler bile hesaba katıyor. Nitekim '70'li yılların başında aniden Sovyetler Birliği ile iyi ilişkilerine son veren ve ABD'ye kapılanan Mısır, Kamp David adımıyla bugünkü "ABD barışı"nın yolunu bizzat açan bu aynı Mısır, bugün ABD-İsrail- Türkiye mihverine hoşnutsuzlukla yaklaşabiliyor. Bu ittifak Türkiye-Mısır ilişkilerinde ciddi sıkıntılar yaratabiliyor. Önemli bir not olarak eklemek gerekir ki, bu tür ülkeler hiç de Ortadoğu ile sınırlı değildir. Asya'da, Afrika'da, hatta Latin Amerika'da (Meksika, Arjantin, bir süre için Peru) böyle rejimler görüldü. Ama bugün hala varlığını bir biçimde koruyanlar bazı Ortadoğu ülkeleri olduğu için, daha çok bunlar üzerinde duruldu.

Özetle, emperyalizmin kaba müdahalelerine karşı belli bir direnç gösteren ülkelerin bu ilk kategorisi, "iki kutuplu dünya" döneminin bugüne mirası. Bu ülkeler bugün bir geçiş süreci içerisindeler ve yeni duruma, aynı anlama gelmek üzere emperyalist sistemin gerçeklerine uyum sağlamaya çalışıyorlar. Zamanında Sovyet Bloku sayesinde ara bir konumda duran bu ülkeler, '89 yıkılışıyla birlikte bir yalnızlığın içine düştüler ve güç durumda kaldılar. Bu durumu değerlendiren emperyalistler geçmiş süreçten kalan çeşitli sorunları ve anlaşmazlıkları da bahane ederek bu ülkelere yönelik çeşitli kaba müdahalelere girişince, bu uzlaşma ve yeni duruma uyum sağlama sürecine paralel bir karşı direnci de doğal olarak getiriyor.

Bu ülkelerdeki despotik burjuva rejimlerin sistemle uyuma ve emperyalist merkezlerle uyumlu ilişkilere ne denli yatkın bir yapıda olduklarına en iyi örnek, bu tür rejimlerin ilk örneğini veren Mısır'dır. Bugün Batı emperyalizmi tarafından bunaltılan Irak'ın neredeyse bütün '80'li yılları kaplayan İran'la savaşı,

tam da Batılı emperyalistlerin kışkırtması ve tam desteği ile sürdürdüğünü hatırlamak gerekir. Ama gerek İsrail'e karşı konumu ve gerekse Kuveyt üzerinden emperyalist statükoya karşı girişimi, onun bizzat bu aynı emperyalistler tarafından ezilmesini getirdi.

Sonuç olarak, emperyalizmin bu tür ülkelere her türlü kaba müdahalesi gayrı meşrudur. Ve biz buna kararlılıkla karşı duruyuz. Bu ülkelerin şu veya bu nedene dayalı olarak emperyalizme karşı gösterdikleri tutumdan dolaylı bir imkan olarak yararlanmaya çalışırız. Ama bu ülkelerin konumu ve tutumu üzerine inşa edilen sözde anti-emperyalist stratejileri de aynı kararlılıkla mahkum ederiz.

İkinci kategoriye giren ülkeler ise, bizzat geleneksel olarak işbirlikçi rejimlere sahip ülkeler oluyor. Bu tür ülkelerden de zaman zaman emperyalizmin kaba müdahalelerine karşı belli tepkiler bizzat yönetimden yükselebiliyor. Bunun mantığı nedir? Her şeyden önce şunu görmek gerekir. Bağımlılık ilişkisi, emperyalist devlet ile bağımlı devlet arasında basit bir emireri ilişkisi değildir, pürüzsüz bir uyum ve sınırsız bir kölelik anlamına gelmez. Şu ve ya bu ülkenin burjuvazisi ve devleti, çıkarlarının gerektirdiği her yerde emperyalist devletlerle ilişkilerinde bir uyum gösterir. Ama çıkarlarının çeliştiği belli durumlarda da emperyalizmin keyfi ya da sınırsız müdahalelerine karşı belli itirazlar ve tepkiler de koyabilir ortaya. Bunu daha önce Türk devletinin Kürt politikası üzerinden örneklemiştim. Emperyalizm için Kürt sorununda pekala farklı bir çözüm perspektifi düşünülebilinir. Zira emperyalizm genel dünya sahnesi üzerinden politika yapıyor. Kürtler Türk devletinin etki alanından çıkar, siyasal bakımdan bağımsız bir devlet olur, ama gene de sistemin ve dolayısıyla emperyalizmin etki alanı içinde kalır. Örneğin ABD emperyalizmi Güney Kürdistan'da olayları bir süredir böyle de yönlendirmeye çalışıyor. Ama Türk burjuvazisi için sorun hiç de böyle değildir. Kürdistan Türk

burjuvazisi için özel, deyim uygunsa kazanılmış, uluslararası hukuk çerçevesinde meşrulaştırılmış bir egemenlik alanıdır. Kendi etkinlik alanı dışına çıktığı zaman, Kürdistan üzerindeki tüm bu tartışmasız haklarını, buradan gelen dolaysız avantajlarını kaybeder. Bu noktada Türk burjuvazisinin politik tercihleri ile Amerikan emperyalizmin politik tercihlerinin çeliştiği durumlar olabiliyor. Böyle bir durumda Türk devleti kendi politikasında ısrar etmek tutumu gösterebiliyor. Kıbrıs sorunu ve Türk devletinin son 20 yıllık Kıbrıs politikası aynı konuda bir başka örnektir. Türk burjuvazisi, onun devleti, emperyalist merkezlerle kendi arasında bu konuda ortaya çıkan politika ve tutum farklılıklarını "ulusal çıkarlar" ve "bağımsız devlet" gibi kitlelere hayli çekici gelen kisvelere büründürebiliyor. Oysa sözkonusu olan gerici mahiyette çelişkilerden başka bir şey değildir.

Ya da bir zamanlar İngiltere'nin "ticaret sömürgesi" olan Arjantin (şimdi öyle değil tabi, yüzyılın başından beri ABD emperyalizmin etki alanına girdi) Falkland adaları için, üstelik emperyalizmin kuklası durumundaki askeri rejim döneminde, emperyalist İngiltere ile savaşa bile girebildi.Ve önemli bir ayrıntı; bu savaşta kukla askeri rejimin arkasındaki güç olan ABD emperyalizmi İngiltere yanlısı bir tavır aldı. Yine bir başka ayrıntı; emperyalizmin yeminli ve sadık uşağı faşist askeri rejim, bu savaşı Arjantin'in "ulusal çıkarları" adına yürüttüğünü iddia ederek, yığınların hoşnutsuzluğunu bir süre için bu yolla dizginlemeyi hedefliyordu. Emperyalist bir devlete bu ani efelenmesinin gerisinde bu hesap vardı. Fakat işler umduğu gibi gitmedi ve hesap ters tepti.

Bu gibi durumlara geçmişten ve bugünden çok sayıda örnek verilebilir. Fakat yeterince açık bir konu olduğuna göre bu çok da gerekli değildir. Bunlar bağımlı devletler ile egemen devletler arasındaki çelişkilerdir. Bu çelişkileri elbette görmek ve mümkün olan her durumda bundan yararlanmak gerekir. Bunlar taktiğin sorunlarıdır. Genel anti-emperyalist mücadele içe-

risinde taktik önemi olan dolaylı imkanlardır. Genel bir anti-emperyalist perspektifin formüle edilmesinde, bunun herhangi bir biçimde yeri olamaz. Bu tür çelişkiler üzerine sözde anti-emperyalist stratejiler kurmaya kalkmak, onulmaz bir oportünizmdir, tam bir gericiliktir. Bilindiği gibi '70'li yıllarda "Üç Dünya Teorisi" ile, şimdilerde "Kuzey-Güney" edebiyatıyla bu yapılabilmektedir. Türkiye'de Perinçekçi akımın konumu budur. Dolayısıyla sorun sanıldığı gibi önemsiz ve zararsız değildir. Bu tür teorileri meşrulaştırma çabasına İran, Libya vb. ülkeler, yani çok kendine özgü konumları olan ülkeler dolgu malzemesi olarak kullanıldıkları ölçüde, bu teoriler daha sinsi, dolayısıyla daha tehlikeli bir mahiyet kazanabilmektedir. Perinçekçi akım bugünün Türkiye'sinin en büyük tekelci gruplarını "iç piyasa"dan, "milli pazar"dan yana "sanayiciler" olarak sunmakta, bunların karşısına mafyalaşmış bir rantiye burjuvazisi kategorisi koyarak birincileri savunmaktadır. Onun TÜSİAD'ın ordusunu, bu ordunun TÜSİAD ile en sıkı bir işbirliği içinde anti-RP bir operasyon yürüttüğü bir sırada tutup yüceltmesinin gerisinde aynı zamanda bu bakış vardır.

Emperyalizm, özellikle bu iki kutuplu dünya denilen ilişkilerin de sona ermesi ile birlikte, çeşitli ulusların iç yaşamına, çok daha sınırsız, çok daha hoyrat, çok daha küstah bir müdahale yoluna gitmektedir. Yeni Dünya Düzeni dedikleri, bu türden dayatmacı müdahalelelere dayalı bir emperyalist çizgi demektir aynı zamanda. Çeşikli ülkelerin işbirlikçi egemen burjuvazisi belli durumlarda, belli sınırlar içinde ve çoğu kere belli hesaplarla bu tür müdahalelere karşı sesini yükseltmek, belli tavırlar göstermek zorunda kalabiliyor. Hiçbir devlet, bu işbirlikçi bir sınıfın devleti bile olsa, kendi iç işlerine sınırsız bir müdahaleye durduk yerde seyirci kalmaz. Seyirci kalanın, gerek uluslararası kamuoyu içinde ve gerekse kendi egemenliği altındaki halk yığınları karşısında otoritesi ve saygınlığı kalmaz. Herşey bir yana bu faktör bile, işbirlikçi rejimlerin

emperyalizmin kaba ve keyfi müdahalelerini reddetmelerini gerektirir.

İhsan Sabri Çağlayangil, bu ülkedeki burjuvazinin en sadık, en yıllanmış temsilcilerinden biri ve gedikli bir dış işleri bakanı idi; "yıllarca CİA dibimizi oymuş da haberimiz yokmuş" diye yakınabildi kamuoyu önünde. 12 Mart'ın CİA tarfından tezgahlandığını açıklamak durumunda kalabildi. Bağımlı bir ülkenin devleti ya da onun tek tek politik temsilcileri emperyalizmin onur kırıcı şu veya bu müdahalesini reddedebilir. Bunlar çokça rastlanan olaylardır ve ne şaşırtıcıdır, ne de Perinçeklerin atfettiği türden bir Güney'in Kuzey'e karşı direnme dinamiği sözkonusudur burada. Bugün düzenin en has politikacılarından olan Ecevit'in temelde emperyalist egemenliğe, Türkiye'nin emperyalizme çok yönlü bağımlılığına bir itirazı yoktur. O bunu, "çağdaş dünya"nın olağan bir gerçeği sayar. Ama öte yandan bir dizi sorunda, özellikle Türk burjuvazisinin çıkarlarıyla emperyalist odakların çıkarlarının belli bakımlardan çeliştiği durumlarda, "onurlu" ve "kişilikli" dış politika üzerine konuşmaktan geri durmaz. Ki böyle yaparken, bir çok durumda, Pentagon'a göbekten bağımlı ve NATO'nun Ortadoğu bekçisi Türk ordusunun hislerine tercüman olmaktan başka bir şey yapmış olmaz.

Temelde bunlar emperyalist devletlerle onlara bağımlı devletler arasında iç çelişkiler kapsamına giren sorunlar. Bu çelişkilerden elbetteki yararlanmak gerekir; zira bu çelişkiler, sistemi kendi içinde sıkıntılara sokar, karşı-devrim cephesini zayıflatır.

Kaldı ki bağımlı devletlerin işbirlikçi burjuvazisi yerine göre, kendi çıkarlarının gerektirdiği yerde, emperyalistler arası çelişkilerden kendisine göre yararlanır. Daha da dikkate değer olan bir başka olgu var. İşbirlikçi rejimler '89 yıkılışına kadar, emperyalist Batı sistemi ile Sovyetler Birliği arasındaki çelişkilerden bile yararlanabildiklerini sayısız örnekle gösterdiler.

Bu '60'lı yıllarda Türkiye şahsında da, basbayağı Amerikancı Demirel hükümetleri döneminde bile yaşandı. Seydişehir Alüminyum Fabrikası, İskenderun Demir-Çelik Fabrikası, Aliağa Petrol Rafinerleri gibi büyük sanayi kompleksleri hep Demirel hükümetleri döneminde, Sovyetler Birliği ile girişilen ilişkiler sayesinde kuruldu. Bunlar Sovyetler Birliği'nin sağladığı teknik ve kredi imkanları ile kurulan büyük işletmeler. Bu nasıl mümkün oldu? Batılı emperyalist devletler ya kârlı görmediklerinden, ya da işlerine gelmediği için, bu yatırımlar için gerekli teknoloji ve krediyi vermekten kaçındılar. Sovyetler Birliği ise kendisine etki alanı açmak için bu tür ilişkileri özellikle geliştirmek istiyordu. Türk burjuvazisi bu çelişkilerden yararlanarak bu tür işletmeleri kurdu. Peki, bizim bundan anti-emperyalist mücadele stratejisi için çıkaracağımız herhangi bir özel sonuç olabilir mi?

Soruda, *"anti-emperyalist mücadeleyle bağlantısını açıklar mısınız?"* deniliyordu. Bunu açıklamalar içinde yanıtladım. Biz bu çelişkilerden, sözünü ettiğim türden çelişkilerden, elbetteki yararlanmaya bakarız. Bu çelişkiler karşı tarafı zayıflatır, ilkin bu açıdan değerlendiririz. İkinci olarak, bu sorunları, bu tür krizleri, bu tür anlaşmazlıkları vesile ederek, yığınların anti-emperyalist bilincini geliştirmeye bakarız.

Soru: *Bütün toplumsal sorunları anti-kapitalist mücadelenin bir parçası olarak görüyorsunuz, bu eksene bağlıyorsunuz. Peki bu durumda özel olarak anti-emperyalizmden sözetmenizin bir mantığı var mı?*

Bu, demokrasi sorununu burjuvazinin sınıf egemenliğini devirmek sorununa, yani sosyalist devrime bağlıyorsunuz; bu durumda özel olarak siyasal demokrasi uğruna bir mücadeleden sözetmenizin bir anlamı var mı demek gibi bir şey. Temel bir perspektif ile bu kapsam içinde ele alınması gereken şu veya

bu özel sorun ya da sorunlar demeti arasındaki ilişki, hem demokrasi sorunu ve hem de konumuz çerçevesinde enine boyuna açıklandı. Bir soruna ilişkin temel devrimci perspektif ile bu devrimci perspektifin gerçekleşmesini olanaklı kılacak çeşitli türden mücadeleler birbirini gereksiz kılmak bir yana, tersine zorunlu kılar ve tamamlar. Bu, geleneksel halkçı akımların büyük bir kavrayışsızlık, büyük bir anlama yeteneksizliği gösterdiği sorunlardan biridir. Bu "emperyalist ekonomizm" denilen eğilimin bir tür tersyüz edilmiş şeklidir. Emperyalist ekonomistler temel gerçeklere, sorunların temeldeki çözümüne işaret etmek adına, bu temel perspektif içinde ele alınması gereken tek tek siyasal sorunları küçümsüyor, ya da görmezlikten geliyorlardı. Türkiye'nin geleneksel halkçı akımları ise, tek tek siyasal sorunları kendi içinde mutlaklaştırıyorlar, taşıdığı özel öneme işaret etmek adına, bu siyasal sorunların bağlandığı temel çözüm eksenini gözden kaçırıyorlar. Siyasal sorunların çözümünü proleter devrim perspektifi içinde göreceklerine, örneğin "demokratik kapitalizm" içinde tanımlayabiliyorlar. İlk ciddi sarsıntının ya da yenilginin ardından devrimci perspektifi tümden yitirmeleri, toplumun burjuva temeller üzerinde demokratikleştirilmesi çizgisine kaymaları bu açıdan rastlantı değildir. Hala devrimci konumda bulunan halkçı akımlar, geleneksel çizginin neden hep kautskist akımlar ürettiği sorunu üzerinde düşünmek zorundadırlar. Bunun üzerinde gereğince düşünmeyenlerin ve bundan gerekli sonuçlar çıkarmayanların akibeti de farklı olmayacaktır. Bizim bu konuda öngörülerimiz TDKP şahsında doğrulandıysa eğer, bu kahin olduğumuzdan değil, geleneksel halkçı çizginin Kautskizm üretmeye yatkın yapısına ilişkin sağlam bakışımızdan dolayıdır.

***Soru**: Ulusal mücadeleler esas olarak emperyalizme karşı yönelmektedirler. Bu içerde kapitalizm öncesi ekonomik yapıların dağıtılması da demektir. Anti-emperyalizmin bu bağlamda anlamı*

ne olabilir?

Bunu dünkü konuşmalarımda ortaya koydum. Yüzyılın başındaki sömürge ve yarı-sömürge ülkelerindeki durum buydu ve bunun ne anlama geldiğini gördük. Bu, sömürge ve bağımlı ulusların burjuva demokratik gelişme süreçlerini yaşaması, bu ulusların modern tarih sahnesine çıkması anlamına gelmektedir. Bu uluslar nitekim bu süreci çok çeşitli türden önderlikler altında yaşadılar. Bütün bir 20. yüzyıl bu ulusal kurtuluş süreçlerine sahne oldu ve bugünün modern dünya ulusları oluştu. Dünün basit sömürge ulusu Libya ile bugünkü Libya'yı kıyaslamak mümkün müdür? Dünün bir takım aşiret reisleri tarafında yönetilen Irak'ı ile bugünkü Irak'ı kıyaslamak mümkün müdür? Dünün Suriye'si ile bugünün Suriye'sini kıyaslamak mümkün müdür? Bunlar az-çok modern ilişkilerin geliştiği, ulusal kimliğin, kültürün, ulusal gururun oluştuğu, bir ulusal yaşam ve direnme kapasitesinin oluştuğu toplumlar haline geldiler. Ama bu toplumlarda burjuva demokratik gelişme sürecinden arta kalan bir dizi temel sorun hala da var. Bu sorunlar kendi sınırları içinde, yeni devrimci siyasal çıkışlarla mı çözülecektir, yoksa artık egemen sınıf iktidarının devrilmesi, yani sosyal kurtuluş mücadelesi sürecinin içinde mi çözülecektir? Bu bir tartışmadır; her toplumun somut bir tahlili ile bir sonuca bağlanır.

Biz Türkiye için gerekli olan artık proleter devrimdir derken, herhangi bir soyut formülden ya da genel şablondan hareket etmedik. Biz hep Türkiye'nin kendi mevcut somut durumuna baktık ve hep de Türkiye'nin bu somut durumu üzerinden konuştuk. Türkiye devriminin sorunlarına hep bu açıdan baktık ve bu çerçevede belli sonuçlara ulaştık. Şu veya bu ülkedeki devrimin sorunlarını doğru çözümlere bağlamanın bundan başka bir yolu yoktur. Oysa geleneksel akımlar, ne Türkiye'nin somut gerçeklerine doğru dürüst baktılar ve ne de bilimsel bir dünya görüşü olan Marksizmi, onun devrimci teorisini doğru

bir biçimde anladılar. Onlar belli şablonları ya da formülleri önsel olarak benimsediler ve sonra da buna kendilerine göre bir içerik verdiler. Zaman içinde bu içerikler olayların ve gerçeklerin basıncıyla değişti, ama genel formül olduğu gibi kaldı. Şu veya bu akım şahsında, aynı formülün '70'li yıllardaki içeriği ile '90'lı yıllardaki içeriğini karşılaştırmaya kalksanız, şaşırtıcı, yer yer eğlendirici durumlarla karşı karşıya kalırsınız.

Bir başka soruya geçiyorum. Bir Meksika örneği vermiş yoldaş sorusunun birinde. *"Bu ülkede burjuvazi artık kendi ulusal maliyesi üzerinde dahi söz sahibi olamıyor. Bu koşullarda anti-emperyalizmi anti-kapitalizm çerçevesinde ele almak mümkün mü?"* deniliyor bu soruda.

Aslında Meksika örneği bir noktada gerçekten çok açıklayıcıdır. Çünkü Meksika, Arjantin ve Brezilya'nın yanısıra, Latin Amerika'da dev bir kapitalist gelişmeyi yaşayan ülkelerden biridir. Dikkat edin, uzun yıllar kendine göre nispeten bağımsız bir politika izlemeyi başaran bu ülke, kapitalist ilişkilerin gelişmesi ölçüsünde emperyalist egemenlik altına girmiş, gelinen yerde emperyalizmin basit bir kuklası durumuna düşmüştür. Yani hızlı kapitalist gelişme bu ülkenin emperyalizme bağımlılığını azaltmadı, tersine pekiştirdi. Ki bağımlılık ilişkileri içindeki tüm ülkeler için geçerli olan bir kuraldır bu. Birkaç yıl önceki ekonomik ve mali çöküntüden sonra Meksika'nın maliyesine Amerikan emperyalizmi doğrudan el koydu, onu bizzat yönetmeye başladı.

Diyeceksiniz ki, ama bu ülkede Chiapas köylüleri toprak ve özgürlük için ayaklandılar. Kuşkusuz. Ama bunun şaşırtıcı bir yanı yoktur. Meksika dediğiniz Türkiye'nin ikibuçuk katı büyüklüğünde koca bir ülke. Ve her kapitalist ülke gibi Meksika da iç gelişme dengesizliklerini aşırı biçimde yaşayan bir ülke. Chiapas'taki köylüler hala daha toprak ve özgürlük sorunu ile, Zapata'nın 80-90 yıl önce uğraştığı sorunlarla yüzyüzeler. Ama Meksika aynı zamanda modern kapitalist bir ülke. Nüfu-

sun dörtte üçü kentlerde yaşıyor. Kapitalist ilişkilerin alabildiğine geliştiği, modern bir işçi sınıfının oluştuğu, modern bir burjuvazinin egemenliği altında bir ülke.

Soru diyor ki, bu ülke bugün maliyesini bile yönetemiyor! Evet, kapitalist gelişme Meksika'yı yıkıma ve iflasa götürdü. Meksika burjuvazisinin sınıf egemenliğinin iflasıdır bu. Bunun yerine geçecek daha ulusal karakterde bir burjuvazi de yok. Anti-emperyalist bağımsızlık mücadelesinin dayanağı olabilecek bir orta sınıf Meksika'da var mı? Soru bu.

Meksika'nın bugün kendi maliyesini bile yönetemez duruma düşmesi, anti-emperyalist perspektifi burjuva demokratik sınırlar içine çekmenin değil, tam tersine, onu proleter devrime doğru genişletmenin bir nedeni ve kanıtıdır. Meksika'da yıllarca emperyalizme mesafeli davranan burjuva siyasal yönetimler işbaşında oldu. 1910'lardaki burjuva demokratik devrimin şekillendirdiği kendine özgü tarihi Meksika'ya bu imkanı verdi. Ama kapitalist evrim ve burjuvazinin bu temel üzerinde pekişen egemenliği, Meksika'yı '50'li yıllardan itibaren emperyalizm ile daha sıkı bir bütünleşmeye itti. '80'li yıllarda neo-liberal politikaların uygulama sahası haline gelen bu ülke, '90'lı yıllarda NAFTA üyesi oldu ve sonuçta, gerçek bir iktisadi ve mali iflasla yüzyüze kaldı. Soru şudur: Buradan geriye, örneğin yeni "millici" burjuva sınıf iktidarlarına mı dönülecektir, yoksa kapitalist düzeni iflas etmiş Meksika'yı uluslararası mali sermaye ağının dışına çıkmak gibi temel tarihsel bir adım, yeni bir proleter devrim mi beklemektedir?

Burada anti-emperyalist mücadelenin sorunlarını devrim stratejisine ilişkin temel perspektifler içerisinde tartışıyoruz. Dolayısıyla şu veya bu özel sorun ya da duruma ilişkin yaklaşımlarımızı da bu çerçeve içinde ifade ediyoruz. Böyle olunca, ekonomisi ve maliyesi çökertilmiş ve teslim alınmış bir ülkenin aynı sosyo-ekonomik temeller üzerinde daha kişilikli bir iç ve dış politikaya geçişinin sorunları ve imkanları bizi ilgi-

lendirmiyor. Bu burjuva siyasetinin kendi iç sorunları kapsamına girer. Soruna buradan bakılacak olsa, geçtik orta burjuvaziden, Meksika'da ulusal maliyenin bile Amerika'nın dolayısız bir etki alanı haline gelmesine itiraz eden büyük tekelci gruplar bile muhakkak ki vardır. Doğu Perinçek'in deyimi ile iç piyasa üzerine iş yapan bir takım tekelci gruplar bile vardır. Bu başka bir şeydir. Yani burjuvazinin bazı tekelci grupları uluslararası sermaye ile NAFTA çerçevesinde tam kaynaşma yanlısı iken, diğer bazıları işlerin bu ölçüye vardırılmasını henüz istemiyor, bu doğrultuda belli bir direnme ya da ayak sürüme gösteriyor olabilirler. Bu mümkündür. Nitekim Türkiye'de de var benzer bir durum. Gümrük Birliği çerçevesinde emperyalist ekonomi ile bu çapta bir kaynaşınayı hiç değilse bugün için kendi tekelci ayrıcalıkları bakımından sakıncalı gören tekelci gruplar var, biliyoruz. Nitekim T. Çiller; "Bazı tekelci gruplar, iç pazardaki ayrıcalıklarını korumak için bizim Gümrük Birliği'ne girmemize karşı çıkıyorlar, Koç grubunun bana açtığı savaşın gerisinde de bu var", diyor. İddiasının bir mantığı ve temeli var, basit bir demagoji değil bu.

Soru: *"Köylülük IMF'nin diktası altında ezilmektedir. Fakat onu anti-kapitalist mücadeleye çekmek ilk etapta çok olanaklı değildir. Bunun anti-emperyalist anlayışınızda bir yeri var mıdır?"*

Yığınları ilk duyarlılıklarının nasıl oluştuğu ve hangi biçimler aldığı ayrı bir sorundur. Ona bakarsanız, geçtik köylülüğü, işçi sınıfı bile bugünkü en iyi, en ileri durumunda meseleyi henüz dar bir yurtsever çerçevede ele alıyor. Yani bu, yığınların geri bilinç düzeyini ya da henüz belirli bir bilinç düzeyini anlatıyor.

İMF politikaları toplumların yaşamında sosyal yıkım yaratıyor. İşçi sınıfı üzerinde, köylülük üzerinde, kent yoksul-

ları üzerinde ağır bir sosyal ve kültürel yıkım yaratıyor. Yığınların bu noktada emperyalizme karşı duyduğu tepkiyi biz en ileri noktada değerlendirmeye bakmalıyız.

Yığınların bilinçlenme ve mücadele süreçlerinin başlangıç evrelerinde anti-kapitalist bir perspektife kazanmak elbette olanaklı değil. Devrimin ileri aşamalarında bile olanaklı değil. Devrimci patlama dönemlerinde bile yığınlar "kapitalizme karşı ve sosyalizm için" diyerek eyleme geçmezler. Yani yığınların bilincinin aldığı biçim önemli değil, yığınların toplumsal hareketliliğinin gücü ve mantığı, nesnel olarak yöneldiği hedefler önemli burada.

Daha da önemli bir nokta var. "Köylülük İMF'nin diktası altında ezilmektedir" deniliyor. Bu tanım bile kendi başına çok şeyi anlatmaya yeter. İMF, uluslararası mali sermayenin dünya ölçüsündeki kapitalist egemenliğinin sembolü ve en güçlü mali kurumu durumundadır. Dolayısıyla sözkonusu tanım, gerçekte, köylülüğün uluslararası tekellerin kapitalist sömürüsü altında bulunduğunu dile getirir. Yerli ve yabancı tekellerin kapitalist sömürü ve yağması ile, bunun yarattığı yıkım ile yüzyüze bir köylülüğe, biz bu durumda, kurtuluş yolu olarak ne önereceğiz? İMF politikalarının yarattığı yıkımın etkisiyle çoğu kere kendiliğinden harekete geçen ve "Kahrolsun İMF!" diyebilen bir köylülüğe biz ne diyeceğiz? Asıl kritik soru bu. Ben burada, Marx'ın daha 19. yüzyılın ortalarında, kapitalist sömürünün yarattığı yıkım karşısında köylülüğe kurtuluş yolu olarak ne gösterdiğini hatırlatmakla yetiniyorum. Bunu tamamlayan bir ufak hatırlatma daha: Kapitalist ilişkiler ve sömürüden sözedildiği bir durumda, artık genel olarak "köylülük" yoktur. Böylesi bir durumda "hangi köylülük?" sorusu sorulmaksızın, sorunu doğru bir biçimde anlamak ve çözüme bağlamak mümkün değildir.

Geçtik köylülükten işçi sınıfı dahi anti-kapitalist perspektife öyle kolay kolay kazanılamıyor. Önemli olan yığınların

kendi üzerlerindeki baskıya, sömürüye, zulme, bu arada kendi toplumlarının ulusal gururlarının bu denli alçaltılmasına karşı hassasiyetleri ve tepkileridir. Biz bu tepkileri sistemli bir biçimde değerlendirmeye, bundan hareketle yığınların devrimci bilincini ve eylemini geliştirmeye, giderek onu ana devrimci hedeflere yöneltmeye bakarız. Devrim koca bir tarihsel dönemdir. Bu tarihsel dönemde bizim yapmamız gereken görev de budur. Eğer emperyalizme ve sermayeye karşı sağlam bir perspektifimiz varsa, biz, yığınların bu kısmi mücadelelerini o devrim denilen genel tarihsel dönem içerisinde götürüp asıl amaca, asıl hedefe bağlarız. Yoksa ne olur? Yığınların tepkilerini döne döne düzenin içerisinde eritiriz. Alırız onun "Kahrolsun İMF, bağımsız Türkiye!" şiarını, örneğin Perinçekçilerin yaptığı gibi, iç piyasanın korunması türünden reformist perspektifler içerisinde döne döne tüketiriz.

Sözü edilmişken, bu şiarla ilgili de birkaç şey söylemek istiyorum. Geçmişte bizzat işçiler Türk-iş mitinglerinde "Kahrolsun İMF, bağımsız Türkiye!" şiarını atıyorlardı. Bazı sol gruplar, bu arada bizim bazı yoldaşlarımız ise, bu şiara soğuk bakıyorlardı. Çünkü İşçi Partisi bunu kendi içinde temel bir şiar haline getirmişti. Kuşkusuz "Kahrolsun İMF, bağımsız Türkiye!" demek belli sınırlar içerisinde bir darlığı anlatıyor. Ama bu, bir partinin sloganları sözkonusuysa eğer bir darlığı anlatıyor. Yığınlar açısından ise, tersine, son derece anlamlı bir duyarlılığı ve ileriye doğru önemli bir adımı anlatıyor. İşçi sınıfı açısından aslında bir bilinç ilerlemesini anlatıyor. İşçi sınıfının belli bir andaki bilinç düzeyi, sorunun belli bir darlıkta formüle edilmesini getirebilir. Sizin göreviniz buradaki duyarlılıktan ve bilinç ilerlemesinden en iyi biçimde yararlanarak, işçilerin bilincini daha ileri bir noktaya çekebilmek olmalıdır. İP'in bu sloganı alıp kendi içerisinde bir temel şiar haline getirmek yoluna gitmesi elbette bir tür milliyetçi oportünizmdir. Ama işçi hareketi açısından alındığında, "Kahrolsun İMF,

bağımsız Türkiye!" demek, ileri bir tutumun, bilinçli bir tutumun göstergesidir ve bu kesinlikle çok çok önemlidir.

Soru: *Anti-emperyalist mücadelenin bugün hangi tarihsel-toplumsal temeli vardır?*

Bu soyut bir sorun değil. Her toplumun kendisine, kendi somut koşullarına özgü bir sorundur. Dolayısıyla bu, her toplumun kendi iktisadi-toplumsal koşulları zemininde yanıtlanacak bir sorudur. Bunun Türkiye için anlamı ile örneğin bir Afganistan için anlamı aynı olabilir mi?

XI. BÖLÜM

Türkiye'nin modern tarihi ışığında "devralınan miras"

Tartışmanın sonuna geldik, konuyu artık toparlayabiliriz. Toparlamayı geleneksel hareketin '60'lardan devraldığı ve bugün hala sürdürdüğü düşünsel miras üzerinden yapacağız. *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm* kitabı bu konuda işimizi kolaylaştıracak. Bu kitapta *"Devralınan Miras"* başlıklı bir bölüm var; bu bölümün *"Yeni Çizginin Eskimiş Kökleri"* başlıklı ara bölümünün bazı değerlendirmelerini, konuya dosdoğru girmek için okumak istiyorum:

"'60'ların ilk yarısında Yön Hareketi'nce ortaya konulan, ikinci yarısında Yön ile birlikte ama bu kez marksist bir terminoloji içinde MDD Hareketi'nce savunulan ve tüm döneme egemen olan bazı görüşler, Türkiye devrimci hareketinde bugüne dek etkili kaldılar. Kapitalist gelişmenin, bunun toplum yaşamımızda ve temel sınıf ilişkilerinde yarattığı değişimlerin şu

veya bu biçimde küçümsenmesi ya da gözden kaçırılması; toplumumuzun proleter devrim ve sosyalizm için olgunlaşmamış sayılması, buna bağlı olarak, emek-sermaye çelişkisinin tali planda görülmesi; burjuva gelişmenin geride bıraktığı sorunların abartılması ve mutlaklaştırılması, devrim aşamasına gerekçe ve kendi başına program haline getirilmesi vb., aslında tümü içiçe, biri diğerinin uzantısı bu hala etkili görüşler, hep 1960'ların ideolojik mirasıdır. Çeşitli değişimlere uğramış, devrimci biçimler kazanmış, ama özü değişmemiştir.

"'60'lara egemen sosyalizm anlayışları burjuva sosyalizminin değişik türleriydi (Yön-Devrim, MDD Hareketi, TİP). Şu ya da bu düzen kurumuna (ordu, parlamento, bürokrasi, anayasa vb.) dayanarak kapitalist düzenin genel çerçevesi içinde 'kapitalist olmayan yol'dan 'kalkınma', burjuva sosyalizm anlayışlarının ***ortak*** *ekseniydi. Bunu Kemalizm savunuculuğu (İkinci Milli Kurtuluşçuluk) ve Türk milliyetçiliği tamamlıyordu.*

"'71 Devrimci Hareketi bu kaba burjuva anlayışların reddi temelinde ortaya çıktı ve devrimci hareketimizin tarihindeki önemi de buradadır. Ama bu yönleriyle '60'ları aşmak, onu her yönüyle aşmak değildi. '71 Devrimci Hareketi, Yön'de şekillenen ve MDD Hareketi'nde marksist bir görünüme büründürülen toplumsal yapı, toplumsal sınıflar, devrim aşaması, devrimin temel hedefleri vb. konulardaki tahlilleri ve bunlar üzerine oturan programı ***devraldı*** *ve Mao'nun yeni demokratik devrim teorisinin özel etkisi altında, küçük-burjuvazinin devrimci özlemlerini aşmayan bir yorumla '70'li yılların ikinci yarısına* ***devretti.*** *Bu özelliği ile '71 Devrimci Hareketi yalnızca bir* ***kopmayı*** *değil, '60'ların ikinci yarısıyla '70'lerin ikinci yarısı arasında köprü konumuyla, bir* ***sürekliliği*** *de simgeliyor."* (H. Fırat, *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm*, Eksen Yayıncılık, 2. baskı. s.37-38)

Bu kuşkusuz genel ideolojik kimliğe, programların genel çerçevesine ilişkin bir değerlendirme. Bizi burada yalnızca anti-emperyalist mücadele/bağımsızlık sorunu ilgilendiriyor. Fa-

kat denebilir ki, burada ortaya konulan değerlendirme, devrimin ve programın temel sorunlarına yaklaşım sözkonusu olduğunda, hepsinden çok emperyalizme karşı mücadele perspektifleri, yani bağımsızlık sorunu için geçerli. Bugün artık özel istisnalar dışında kimsenin kapitalist gelişmeyi küçümsediği, feodal kalıntıları abarttığı, Türkiye'yi yarı-feodal bir ülke olarak değerlendirdiği, köylü/toprak sorununu devrimin özü ve temeli saydığı, milli burjuvaziyi müttefik olarak gördüğü, bu liste çoğaltılabilir, yok. Tüm bunlar yok ama, emperyalizme karşı mücadelenin "burjuva demokratik karakterde bir mücadele" olduğu, "ulusal" bir öz taşıdığı, bu çerçevede "milli kurtuluşçu" bir muhtevaya sahip olduğu görüşü "sapa sağlam" ayakta duruyor. '60'ların Yön Hareketinden kök alan MDD Hareketi tarafından "ikinci milli kurtuluşçuluk", Dr. Hikmet Kıvılcımlı tarafından "ikinci kuvayi milliyeciliğimiz" olarak formüle edilen görüş, elbette devrimcileştirilmiş biçimler içinde, fakat özü itibarıyla korunuyor. Üstelik geleneksel halkçı akımın en ileri temsilcileri tarafından bile. Neydi bu öz, nasıl formüle ediliyordu? "Burjuva demokratik nitelikte bir görev olan emperyalizme karşı mücadele"!

İşte bu temel formül, '60 yılların bugüne en saf, en el değmemiş biçimiyle miras kalan fikirlerinden biri, kuşkusuz en önemlisidir. En önemlisidir diyorum; çünkü tüm tartışma boyunca döne döne altını çizdiğim gibi, emperyalizme karşı mücadelenin ele alınışı, genel olarak devrim sorununun ele alınışında kilit önemde, belirleyici önemde bir sorundur. Bu kritik, bu belirleyici öneme kestirme kanıtlar da gösterebilirim. Dikkat edin, sosyo-ekonomik yapı, köylü/toprak sorunu, milli burjuvazi vb. sorunlarda nispeten daha ileri bir konumda bulunan, Türkiye'nin bu konudaki nesnel gerçeklerine nispeten daha yakın olan bazı gruplar, tam da anti-emperyalist mücadelenin "burjuva demokratik karakteri"ni kanıtlama çabası içinde, tüm bu konularda geriye dönük adımlar atmak zorunda kalıyor-

lar. Feodal kalıntılar yeniden abartılıyor, "nasıl bir kapitalizm" sorunu yeniden öne çıkarılıyor, tekelci sermayenin iktidar ortağı bir yarı-feodal toprak ağalığı kategorisi yeniden vurgulanıyor. Tüm bunların bir parçası olarak, sallantılı ve tutarsız da olsa, "anti-emperyalist demokratik devrim mücadelesinde" proletaryaya müttefik olacak bir orta burjuvazi kategorisine geri dönülüyor. Ve elbetteki, tüm bunların mantıksal bir gereği ve sonucu olarak da, anti-emperyalist mücadelenin burjuva demokratik bir öz ve karakter taşıdığı görüşü savunuluyor. Abartmasız olarak, tüm bu geri adımlar, tüm bu muhakeme tarzı, '60'lar Türkiye'sinden, o günün düşünsel mirasından kök alıyor.

Bunu biz geçmişe yönelik teorik eleştiri içinde yeterli açıklıkta gösterdik. "Devralman miras"ın bu yönünü yer yer ayrıntılar içinde örnekledik. Bu konuda *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm*'den belli vurucu pasajlar okuyacağımı daha önce hatırlatmıştım. Fakat buna geçmeden önce, bu fikirlerin neden '60'lar Türkiye'sinde boy verdiği, '60'lı yılların bu açıdan, özellikle emperyalizme karşı mücadele açısından kendine özgü öneminin nereden kaynaklandığı üzerinde durmak, bunun için de kuşbakışı ve çok özet biçimde de olsa daha gerilere bakmak gerekiyor.

"Yüzyıllık demokratik devrim sürecimiz" ya da "mücadelemiz" sözü Perinçek'e ait olsa da, işin aslında, hala tamamlanmamış bir burjuva demokratik devrim süreci ve aşaması içinde bulunduğumuzu iddia eden geleneksel gruplara da uyuyor. O halde bu yüzyıllık sürece bir bakalım. Kuşkusuz yalnızca konumuzla, yani Türkiye'nin bağımlılık süreci ve emperyalizme karşı mücadelenin perspektifleri sınırları içinde.

Yineliyorum, burada amacım yüzyıllık bir genel tarihsel döküm yapmak değil. Kaldı ki bu, bu kısa zaman dilimine sığdırılamayacak kadar kapsamlı, çok yönlü ve doğal olarak hayli güç bir iştir. Türkiye'nin tarihi üzerine değerlendirmelere başka bazı konferans konuları vesilesiyle zaten enine-boyuna

gireceğiz. Ben burada yalnızca konumuza ilişkin sınırlar içerisinde çok kısa bazı değinmelerle yetineceğim.

Osmanlı İmparatorluğu, bildiğiniz gibi, 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında, Lenin'in sözleriyle, %90 sömürge bir toplum haline gelmişti. Maliyesi iflas etmiş, alacaklı emperyalist devletler Osmanlı gelirlerine doğrudan el koymuşlardı. Bir feodal vergi olan Aşarı bile emperyalist devletlerin borç tahsilat örgütü olan Düyun-u Umumiye bizzat kendi memurları aracılığıyla topluyordu. Bir İngiliz-Fransız ortaklığı olan Osmanlı Bankası, devletin merkez bankası olarak çalışıyordu.

Peki bu süreç ne zaman başladı ve işler buraya nasıl geldi?

Batıda sanayi devrimi 18. yüzyılın sonlarına doğru başladı ve asıl sonuçlarını 19. yüzyılın ilk yarısında gösterdi. Sanayi devriminin dünya tarihi açısından temel önemde sonuçlarından biri, dünya pazarının oluşumu oldu. Batının, somutta "dünyanın atölyesi" İngiltere'nın, makina ürünü ucuz mallarının tüm dünyayı istila etmesi ve böylece henüz geleneksel feodal toplum koşulları içinde bulunan ülkelerde el emeğine dayalı geleneksel sanayinin yıkımı, dünya pazarının oluşması olgusunun bir yönüdür. Bu yıkımı yaşayan ülkeler böylece Batının mamul malları için kârlı sürüm pazarlarına dönüştüler. Bu aynı ülkelerin Avrupa kapitalizmi için ucuz hammadde kaynaklarına dönüşmesi ise aynı sürecin ve olgunun öteki yüzü oldu.

19. yüzyılın ilk yarısının bu evrensel olgusu, feodal Osmanlı toplumu bünyesindeki gelişmeleri de belirledi. Batılı ülkelere daha 16. yüzyıldan itibaren peyder pey tanınan kapitülasyonlar, asıl yıkıcı etkilerini 19. yüzyılın bu aynı döneminde gösterdiler. Batının mamul malları İmparatorluğa serbestçe akmaya başladı ve geleneksel el sanayii hızla tasfiye sürecine girdi. 1838 Serbest Ticaret Antlaşması, bu aynı sürece yeni boyutlar kazandırdı. Böylece, Osmanlı toplumunun feodal bünyesinde çözülmeler yaratan ve İmparatorluğu yarı-sömürgeleştiren süreç başlamış oldu.

Fakat bu süreç asıl ivmesini yüzyılın ortalarından itibaren kazandı. Borçlar ve demiryolu imtiyazları, yüzyılın ortasından itibaren Osmanlı devletini köleleştiren, yüzyılın sonunda onu "%90 sömürge" haline getiren sürecin temel araçları oldular. Son derece ağır koşullarda verilen borçlar ve olağanüstü elverişli koşullarda alınan demiryolları imtiyazları, Osmanlı devletini, onun ticaretini ve maliyesini her açıdan Batılı kapitalist devletlere bağladı. İlk borç 1854'te Kırım savaşının finansmanı için alınmıştı. 20 yıl sonra, 1875'de, Osmanlı devleti borçları ödeyemeyeceğini açıklayarak iflasını ilan etmek zorunda kaldı. Bunu Düyun-u Umumiye'nin kuruluşu izledi. Düyun-u Umumiye, alacaklı devletlerin Osmanlı devletinin gelirlerine doğrudan el koyarak, tahsilat işini bizzat üstlenmeleri demekti. Böylece, kapitülasyonlar nedeniyle her türlü gümrük bağımsızlığından zaten yoksun olan İmparatorluk, mali bağımsızlığını da tümden yitirdi. Düyun-u Umumiye idaresi Osmanlı maliyesinin yerini aldı. Bunu, İngiliz-Fransız ortaklığı bir yabancı banka olduğu halde Osmanlı merkez bankası gibi çalışan Osmanlı Bankası ile Osmanlının en önemli ihraç maddesi olan tütün tekelini almış olan "Reji" tamamlıyordu. Tüm bu emperyalist kuruluşlar kendi örgütleri aracılığıyla, hukusal, idari ve zaptiyesel yetkilerle donatılmış halde, doğrudan üretici olan köylülerle bizzat yüzyüze geliyor, artık ürüne bizzat el koyuyorlardı.

Burada dikkate değer bir tarihsel olgu ile yüzyüzeyiz. Gerek demiryolu yatırımları, gerekse bunun ayrı bir hız ve kapsam kazandırdığı ticari dolaşım ve öteki yatırımlar, kuşku yok ki feodal yapıyı çözüyor, meta üretimini, para-meta ilişkilerini İmparatorluk bünyesinde yaygınlaştırıyordu. Bu böyle olmakla birlikte, gerek Osmanlı borçları ve gerekse demiryolu imtiyazları için ayrılmış gelirlerin, ki bunlar feodal vergilerden başka bir şey değildi, bizzat emperyalist sömürünün dolaysız konusu olması olgusu burada dikkate değerdir. Bu, o çağda

ve 20. yüzyılın ilk yarısında birçok başka sömürge, yarı-sömürge ülkede de rastlanan evrensel bir olgudur. Emperyalist köleliğin ve sömürünün feodal ilişkiler ve sömürü yöntemleri ile birleştirilmesinin tipik bir örneğidir.

20. yüzyıla dönüldüğünde, Osmanlı İmparatorluğu, emperyalizmin çok yönlü egemenliği altında tipik bir yarı-sömürge yarı-feodal ülke durumundadır. Ticareti, ulaşımı, maliyesi, bankacılık işleri, ihraç edilen tarımsal hammadde üretimi, madenciliği, özetle iktisadi yaşamın tüm temel alanları emperyalizmin denetimine girmiş, büyük bir sömürü ve soygunun konusu haline gelmişti. Osmanlı devletinin feodal karakterdeki vergi gelirlerinin bile bizzat Düyun-u Umumiye tarafından köylüden tahsil edildiğini gözönünü aldığımızda, kapalı köylü ekonomisinin bile emperyalist sömürünün etki alanına girdiğini söyleyebiliriz. Emperyalizmin iç toplumsal dayanakları, Osmanlı sarayının temsil ettiği feodal aristokrasi ile 19. yüzyılın ikinci yarısındaki gelişmelerin şekillendirdiği komprador burjuvaziydi. Daha çok azınlıklara mensup tüccarlar ile yine daha çok azınlıklardan oluşan ve Galata Bankerleri diye bilinen asalak kategori, bu burjuvazinin asıl çekirdeği durumundaydı.

Buradan İttihat ve Terakki'ye ve onun önderlik ettiği 1908 Devrimine geçebiliriz. Bu akım ve onun önderlik ettiği 1908 hareketi, Türk-müslüman burjuvazisinin siyasal ağırlığını koymaya yönelik bir ilk tarihsel girişimi olmak bakımından ayrı bir önem taşıyor. Komprador burjuvazinin daha çok azınlıklara mensup unsurlardan oluşması, emperyalistlerle iktisadi-ticari ilişkilerin büyük ölçüde bunlar kanalıyla sürdürülmesi, Türk ticaret burjuvazisinin, daha doğrusu bu burjuvazinin toplumsal şekillenmesiyle kıyaslanamayacak bir gelişme gösteren onun temsilcisi konumundaki politik akımın muhalefetini artırıcı bir etkendi. 1908 Devrimi bu muhalefetin ürünü oldu. Bunun son derece güdük, demokratik ve halkçı muhtevadan esası itibarıyla yoksun, sınırlı bir üst tabaka hareketi olduğunu

biliyoruz. Bu nedenle meşrutiyetin yeniden ilanı biçimindeki bir anayasal tavizle sınırlı kaldı. İttihat ve Terakki elbetteki kapitülasyonlardan, gümrük bağımsızlığından yoksunluktan, Düyun-u Umumiye'de ifadesini bulan ağır mali kölelikten rahatsızdı. Fakat buna karşı yapabileceği fazla bir şey de yoktu. Feodal aristokrasiyle, sarayla ve elbetteki emperyalizmle içiçe bir akımdı. Bunlarla uzlaşarak ve anlaşarak temsil ettiği sınıfa yer açmaya çalışıyordu. Bu ise doğal olarak hiçbir ciddi sonuç yaratamazdı.

Bu akımın yapmak istediklerini Alman emperyalizminin tam güdümünde savaşa girerek gerçekleştirmeye çalışması, onun bu karakterinin bir yansımasıydı. Ancak savaş sayesinde savaştığı ülkelerin kapitülasyonlarda ifadesini bulan ayrıcalıklarını tek taraflı olarak iptal edebildi ve iç pazarı koruyan gümrük uygulamaları başlattı. Fakat güdümüne girdiği Alman emperyalizmini bundan muaf tutması, atılan adımların sınırlarına ve karakterine ışık tutmaktadır. Fransız-İngiliz emperyalist bloğuna karşı atılan bu adımlar emperyalizme karşı bir tutumun ifadesi değildi, emperyalistler arası çelişkilerden yararlanarak mevzi kazanmaktan öteye bir anlam taşımıyordu. Alman emperyalizmi ile ilişkilerin yapısına bakıldığında, Almanya'nın zaferiyle bitecek bir dünya savaşının Alman emperyalizminin kölesi bir Osmanlı İmparatorluğu'ndan başka bir sonuç yaratmayacağını söylemekte bir güçlük yoktur. Şu farkla ki, bu yeni bağımlılık ilişkileri içinde Rum ve Ermeni azınlıklara mensup burjuvazinin yerini Türk-müslüman öğeler almış olacaktı. Nitekim gerek savaşın hemen öncesindeki Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun sonuçları, gerekse ve asıl olarak savaş döneminin büyük vurgun ortamı, İttihatçı hükümetlerin çok özel çabalarıyla bu burjuvaziyi palazlandırdı.

Nihayet konumuz için asıl önem taşıyan tarihsel döneme, Türk kurtuluş savaşı dönemine geliyoruz. Kurtuluş savaşına, bildiğiniz gibi, o henüz cılız, henüz herhangi bir sanayi teme-

line sahip olmayan, daha henüz tefeci-ticaret özellikleri ağır basan bir burjuvazi önderlik etti. Ve doğal olarak, milli kurtuluş devrimi de buna uygun bir kapsam ve karakter kazandı.

Osmanlı İmparatorluğu emperyalist dünya savaşma Alman emperyalizminin güdümünde girmiş ve yenilmişti. Yenenler doğal olarak yenilenlere kendi koşullarını dayattılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun payına da önceki gizli anlaşmalara ve savaş son-rasının güç dengesine göre galip emperyalist devletler arasında paylaşılmak düştü. Emperyalistler bu paylaşım esasları çerçevesinde Türkiye'yi işgale ve tümden sömürgeleştirmeye giriştiler.

Milli Türk ticaret burjuvazisinin önderliğini ele geçirdiği ve gelişme seyri üzerinde tam hakimiyet kurduğu kurtuluş savaşı, özünde ve esasında bu sömürgeleştirme girişimine karşı bir direnmeydi. Emperyalistlerin işgal eyleminde Rum ve Ermeni azınlıkları kullanması, Yunan ordularının İngiliz emperyalizminin güdümünde Anadolu'nun işgaline bizzat katılması, Türk burjuvazisinin direncini artıran bir başka öğe oldu. Bu aynı olgu, Türk burjuvazisinin, onun temsilcisi olarak kemalistlerin, müslüman kimliği önplana çıkararak Kürtleri kendi amaçları doğrultusunda yedeklemesini de kolaylaştırdı.

Sömürgeleştirme girişimini boşa çıkaran, işgali kıran ve siyasal bağımsızlığın kazanılması ile sonuçlanın milli kurtuluş savaşı, bu sınırlar içinde anti-emperyalist/bağımsızlıkçı bir karakter taşıyordu. Bu yönüyle ulusal karakterde bir burjuva devrimiydi. Bu devrime önderlik eden sınıfın feodal, yarı-feodal toprak ağalarıyla güçlü bağları vardı. Bu nedenle sosyal ve iktisadi ilişkiler planında feodalizme karşı yönelmek bir yana, bu doğrultuda bir eğilim ve potansiyel taşıyan sosyal ve siyasal hareketler anında ezildi ve tasfiye edildi. Bu anlamda, emperyalist işgale karşı direnç gösteren burjuvazi, emperyalist egemenliğin iktisadi ve sosyal temellerine dokunmadı. Tersine, kendi siyasal inisiyatifi temeli üzerinde, kendi iktidar hakimiyeti

temeli üzerinde bu güçlerle birleşti. Şunu da önemle belirtmek gerekir ki, kemalist burjuvazi emperyalizmin ülkedeki iktisadi ve mali varlığına değil, fakat bu varlığın kapitülasyonlarda ifadesini bulan çok özel ayrıcalıklarla donanmış biçimine karşıydı. Nitekim gerek milli kurtuluş savaşı süreci boyunca gerekse kurtuluştan sonra, başta Mustafa Kemal olmak üzere kemalist önderler bu ayrıma konuşma ve açıklamalarında özel bir itina gösterdiler.

Mustafa Kemal'in İzmir İktisat Kongresi'ni açış konuşması bu konudaki tutumun en veciz bir ifadesidir. Mustafa Kemal bu konuşmasında bir yandan kapitülasyonları sert bir biçimde suçlar, gümrük bağımsızlığından bile yoksun olan Osmanlı devletinin gerçekte "ecnebilerin müstemlekesi", yani sömürgesi olduğunu söyler. Fakat hemen bunun ardından yabancı sermayeye hiçbir biçimde karşı olmadıklarını, tersine, Türk devletinin koyduğu kurallara ve kanunlara uymak kaydıyla, ona her türlü teminat vermeye, onunla her türlü yararlı işbirliğine hazır olduklarını, dahası sermaye kıtlığı koşullarında buna ihtiyaç duyduklarını söyler. Denebilir ki, kemalistlerin önderlik ettiği kurtuluş savaşının sınırları bundan daha iyi çizilemezdi. Onların temsil ettiği Türk burjuvazisinin emperyalizme karşı tutumunun sınırları bundan daha iyi anlatılamazdı. Nitekim kemalistler savaşın belli bir aşamasında, işgal girişimine son vermek kaydıyla Fransız ve İtalyan emperyalistleriyle çabucak anlaşmakta ve özellikle Fransızlarla iktisadi antlaşmalar imzalamakta herhangi bir güçlük çekmediler. Bu genellikle kemalistlerin emperyalistler arası çelişkilerden yararlanmasına bir örnek olarak gösterilir. Böyle bir yanı elbette var. Fakat aynı zamanda onların emperyalizme karşı aldıkları tutumun sınırlarına da bir göstergedir, hatta esas olarak buna bir göstergedir.

Elbette tüm bu gerçekleri kemalistlerin önderlik ettiği ulusal burjuva devrimini küçümsemek için dile getirmiyorum. Bu devrimin bir üst tabaka devrimi olduğu, bu nedenle emperyalist

egemenliğin iktisadi ve sosyal temellerine hiçbir biçimde dokunmadığı, alt sınıfların inisiyatifini ezdiği, feodal toprak mülkiyetine dokunmadığı, halkçı demokratik bir muhteva taşımadığı, siyasal özgürlük sağlamadığı, dahası, Kürt ulusunu inkarı ve sömürgeci köleleştirilmesi ile sonuçlandığı vb. vb., bunlar yeterince açık ve yaygın kabul gören gerçekler. Fakat tüm bunlar, kemalist ulusal devrimin tarihsel ve pratik önemini azaltmıyor. Bu mücadele Türk burjuvazisini iktidar dümenine oturtmuş ve bu çerçevede Türkiye'nin modern burjuva gelişmesinin önünü açmıştır. kurtuluş savaşı ve onu izleyen kemalist reformlar, ağır ve sancılı bir yoldan da olsa, kapitalist ilişkilerin egemen olduğu bugünün modern Türkiye'sine yolu düzlemiştir.

Kemalistler siyasal bağımsızlığı kazandılar, kısmen de olsa kazandılar, yaptıkları az iş değildi. Nihayet dünya emperyalizminin dayattığı belli koşullar vardı, bu koşulları kabul etmediler, buna karşı direndiler. İşgali kırdılar ve devlet bağımsızlığını kazandılar. İş bundan ibaret de kalmadı, başka şeyler de yaptılar. Kapitülasyonlar, emperyalizmin birer kölelik ayrıcalığıydı, bunları kaldırdılar. Bu kapitülasyonların bir parçası olarak, kendi gümrükleri üzerinde bir egemenliği yoktu Türk burjuvazisinin, bu egemenliği elde ettiler. İç pazarı korumak ve geliştirmek amacı çerçevesinde, gümrük duvarları örme olanağı kazandılar. Böylece iç pazar üzerinde kendi kontrollerini kurdular. Emperyalistler arasındaki dengelere, Sovyetler Birliği ile emperyalist dünya arasındaki çelişkilere oynamak, bu çelişkilerden yararlanmak imkanı kazandılar. Bu sınırlar içerisinde, ulusal burjuva karakterde başarılar bunlar.

Gelişmenin kendisi burjuvaziyi siyasal iktidar dümeninin etkin bir gücü haline getiriyor. Toplumsal yaşama bakıyoruz, feodal ilişkiler hala yaygın, toprak ağalığı bir kurum olarak çok yaygın, toprak ağalığı sınıfı güçlü. Ama emperyalist işgale karşı kurtuluş savaşının siyasal öncüsü olduğu, ona önderlik ettiği için, burjuvazi kendi toplumsal gücüyle kıyaslanmayacak

bir ağırlık elde ediyor. Toprak ağalığının siyasal ve kültürel üstyapısına bu sayede kolaylıkla belli darbeler vurabiliyor. Padişahlığı ilga edebiliyor, Hilafeti kaldırabiliyor, aşarı kaldırabiliyor, yerine modern vergi koyuyor. Bir takım kültürel adımlar atıyor. Burjuvazi kurtuluş savaşı içinde kazandığı siyasal inisiyatifle tüm bunları yapabiliyor. Ve elbetteki tüm bunları, kendi sınıf konumunun ve çıkarlarının gereği olarak, "çağdaş uygarlık düzeyi" olarak idealleştirdiği modern kapitalist gelişmenin yolunu düzlemek üzere yapıyor.

Özetle 1920'li yıllarda Türk burjuvazisi toplumsal gücüyle kıyaslanamayacak bir siyasal ağırlık elde etti. Kitlelerin emperyalist işgale ve sömürgeleştirme girişimine karşı duyarlılığını değerlendirdi, arkasına aldı ve bunda başarı sağladığı ölçüde de siyasal kuvvet kazandı. Ve o bu siyasal kuvveti, toplumsal yaşam içindeki ağırlığını artırmanın bir imkanına, giderek aslında kapitalist gelişmenin önünü açmanın ve böylece kendi toplumsal konumunu güçlendirmenin ve pekiştirmenin bir olanağına çevirdi.

Bilindiği gibi kemalistlerin elde ettiği siyasal bağımsızlık devrimci saflarda genellikle küçümsemeyle karşılanır. Kemalist devrimin emperyalist egemenliğin iktisadi ve mali temellerine dokunmamış olması bu küçümsemeye gerekçe olarak gösterilir. Oysa bir burjuva hareketin tarih süreci içerisinde oynadığı somut rolü, işçi sınıfı önderliğindeki bir hareketin oynayabileceği rol ile kıyaslamaya kalkmak anlamsızdır. Kemalist hareket tutucu bir burjuva siyasal akım olarak denebilir ki kendi konumundan oynayabileceği rolü yeterince oynamıştır. Emperyalizm çağında hiçbir burjuva kurtuluş hareketi, çok özel koşullar dışında, iktisadi ve mali boyutlar içeren bir tam bağımsızlık mücadelesi veremez. Burjuvazi önderliğindeki bir kurtuluş hareketi ancak siyasal bağımsızlık hedefi güdebilir ki, kemalist hareketin de yaptığı bu olmuştur. Türk kurtuluş savaşı bu tür bir siyasal bağımsızlığı sağlamıştır. Elbetteki eksik ve güdük bir siyasal

bağımsızlıktır bu. Ama emperyalizm çağında ve burjuva siyasal egemenlik koşullarında siyasal bağımsızlık her zaman böyledir.

Kapitalizmin sınırları dışına çıkmadığınız koşullarda, bir kurtuluş mücadelesiyle de olsa kazandığınız siyasal bağımsızlık her zaman eksik ve güdük olacaktır. Kapitalizmin temelleri üzerinde, bu temelleri koruduğunuz sürece, ideal siyasal bağımsızlık, yalnızca bir teorik soyutlamadır. Gerçek tarih zemininde bu hiçbir zaman mümkün değildir. Bir teorik soyutlama olarak, Lenin'den de daha önce okuduğumuz gibi, bu mümkündür, bunun olmayacağı iddia edilemez. Ama gerçek yaşamda bu genellikle olmaz.

Kurtuluş savaşını kazanan Türk burjuvazisi bir yandan Lozan'da barış görüşmeleri yaparken beri yandan İzmir'de İktisat Kongresi topluyordu. Musul ve Kerkük sorununu bir yana bırakırsak, Lozan görüşmelerindeki asıl çekişme kapitülasyonlar sorunu ile yeni Türk devletinin gümrük bağımsızlığı üzerinden sürüyor. Türk burjuvazisinin siyasi bağımsızlık çabasının iktisadi sınırlarını işte bu sorunlar çerçevesindeki hassasiyeti çiziyor. Bu burjuvazinin kendi iç pazarı üzerinde kontrol kurma arzusudur. Bunun emperyalist sermayenin Türkiye'deki iktisadi ve mali faaliyetlerine karşıtlıkla en ufak bir ilgisi yoktur. Tam tersine, iktisadi ve mali bakımdan son derece güçsüz bulunan, fakat hızlı bir gelişme yaşamak isteyen Türk burjuvazisinin bu tür bir faaliyete şiddetle ihtiyacı vardır. Mustafa Kemal'in İzmir İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasındaki (ki Lozan görüşmelerine paralel bir zaman diliminde toplanmış bir kongredir bu) ikili vurgusunun bu çerçevede yeniden hatırlayabiliriz. Bilindiği gibi Lozan Antlaşması çerçevesinde kapitülasyonlar kaldırılıyor ve 5 yıllık bir geçiş dönemi koşuluna bağlanarak da olsa Türk devletinin kendi gümrükleri üzerindeki hakimiyeti tescil ediliyor. Türk burjuvazisinin siyasal bağımsızlık mücadelesinin sınırları işte budur.

Bilindiği gibi Türk milli kurtuluş savaşının iktisadi ve ma-

li boyutlar da içeren bir "tam bağımsızlık"la sonuçlanmamış olmamasını, '60'lı yılların burjuva sosyalizmi, "ikinci bir milli kurtuluş savaşı" ihtiyacına bir dayanak olarak kullanmak yoluna gitti. Bu düşünce, eğer kemalist burjuvazinin önderlik ettiği milli kurtuluş savaşının hemen ertesinde devrimci bir perspektif olarak ortaya konulsaydı, o günün iktisadi ve toplumsal koşulları zemininde, kuşkusuz ki gerçek bir anlam taşırdı. Ama eğer bu, burjuvazinin siyasal hakimiyeti ile sonuçlanan bir tarihsel olayın 40 küsur yıl sonrasında gündeme getiriliyorsa, bunun ne anlama geldiği de o günün Türkiye'sinin iktisadi ve toplumsal koşullarının ne durumda olduğuyla sıkı sıkıya bağlantılı hale gelir. Aradaki tarih dilimi içerisinde yaşananların anlamı ve kapsamı nedir? Burjuvazinin hakimiyeti altında toplumun tuttuğu yeni yolun yolaçtığı yeni iktisadi ve sosyal koşullar nelerdir? Bu sorulara nesnel gerçeklere uygun yanıtlar verilemediği sürece, kendi başına bir "ikinci milli kurtuluş savaşı" şiarı tarihsel açıdan herhangi bir anlam taşımaz.

XII. BÖLÜM

Türkiye'nin modern tarihi ışığında "devralınan miras"

(Devam)

'60'lı yıllarda Yön'cü aydın hareketi tarafından temsil edilen neo-kemalistler başta olmak üzere döneminin tüm burjuva sosyalist akımlarının kullandığı temel argümanlardan biri, "Atatürk'ün tam bağımsızlık ilkesi"ydi. Türk milli kurtuluş savaşına ilişkin olarak ortaya koyduğumuz olgusal gerçekler, ortada böyle bir ilke bulunmadığını, daha doğrusu buna ilişkin olarak zaman zaman yapılan vurguların bir söylemden öteye geçemediğini göstermektedir. Tefeci-ticaret burjuvazisine dayanan, başından itibaren feodal toprak sahipliği ile ittifak içinde olan, İstanbul'da üstlenmiş Türk kökenli komprador burjuvaziyle de savaşın hemen ertesinde İzmir İktisat Kongresi'nin sembolize ettiği platformda bütünleşen bir siyasal akımın ilkesi "tam bağımsızlık" değil, yalnızca devlet bağımsızlığı olabilirdi. Sayılan toplumsal güçlere dayanan ve alt sınıfların her türlü sos-

yal hareketliliğini ve siyasal oluşumlarını anında ezen bir siyasal hareketin emperyalizme karşı tutumunun sınırları ancak bu olabilirdi. Daha savaş süreci içinde, işgal sorunu ve kapitülasyonlarda ifadesini bulan bir kölece bağımlılığın ötesindeki her sorunda, emperyalizmle uzlaşan bir siyasal hareketti kemalist hareket.

Devlet bağımsızlığını kazanan ve iktidarın dümenine oturan Türk burjuvazisi hızlı bir palazlanma hırsı içindeydi. Bunun emperyalist sermaye, onun tekniği ve yatırımları olmadıkça kolay olmayacağını da daha baştan çok iyi biliyordu. İzmir İktisat Kongresi şahsında bu beyan edilmiş, tek koşul olarak da Türk devletinin siyasal-hukuksal düzenine tabi olmak gösterilmişti. Ki zaten siyasal bağımsızlık ya da devlet bağımsızlığı denilen şey her zaman bunda ifadesini bulmaktadır. Daha Lozan'dan bile önce meclis tarafından onaylanan fakat sonuçsuz kalan "Chester imtiyazı"nın koşulları ile Lozan'ı izleyen yıllarda emperyalist sermaye ile açık-gizli ortaklıklar biçimindeki ticari faaliyetin kapsamı, kemalistlerin "iktisadi bağımsızlık" laflarının basit bir demagojiden öte bir anlam taşımadığını, ya da yalnızca kapitülasyonların kaldırılması ve gümrük bağımsızlığının kazanılmasından ibaret bir anlam taşıdığını göstermektedir.

Kemalistler mevcut yabancı sermayeye, çeşitli yabancı şirketlerin varlığına hiçbir biçimde dokunmadıkları gibi, siyasal nüfuz çerçevesinde dağıttıkları ticari tekellerle de yalnızca açgözlü Türk burjuvazisine değil, yabancı şirketlere de büyük vurgun alanları yarattılar. Örneğin '20'li yılların en "milli" iktisat politikası güya yeni demiryolu yapımları, yani "şimendifer siyaseti" oldu. Fakat ilkin bu, "Chester imtiyazı"nın da gösterdiği gibi milli bir tercihten değil, fakat bir zorunluluktan doğdu. Musul petrolü dışında kalınca, emperyalist sermaye bu alana yatırım yapmayı yeterince kârlı bulmadı. İkinci ve daha önemli olarak ise, bizzat devletin bu demiryolu yapımı uygulaması, mütaahhitlik hizmetleri yoluyla, işbirliği halindeki yerli

ve yabancı şirketler için büyük bir vurgun alanı olabildi. Emperyalist şirketler 1920'li yıllarda, bazı akademisyenlerin ifadesiyle "milli bir kostüm" giyerek, yani Türk tüccarları ve bizzat kemalist politikacılarla hileli şirket ortaklıklarına girişerek, "milli ekonomi"ye verilen aşırı teşvik tedbirlerinden de en iyi biçimde yararlandılar.

Özetle milli kurtuluş savaşının hemen ertesinde, yani Türk burjuvazisinin milli duygu ve hassasiyetinin en güçlü olabileceği bir evrede, iktisadi alanda emperyalizme karşı tutumu, uzlaşmadan işbirliğine hızlı bir geçiş eğiliminden başka bir şey değildir. Denebilir ki bundan geri duran, kapitülasyonlar döneminin aşırı ayrıcalıklarına alışmış bulunan, bunsuz girişimleri o gün için yeterince kârlı bulmayan ya da ancak aşırı kâr gördüğü ölçüde davete uyan emperyalist sermayenin kendisi olmuştur.

'60'lı yıllara egemen burjuva sosyalizminin ikinci önemli çarpıtması 1930'ların devletçiliğine ilişkindir. '30'lu yılların bu geçici politikası üzerine zamanında Kadorcu akım koca bir teori de inşa etmiş olduğu için, bu çarpıtmayı kolaylaştıran hazır bir teorik miras da vardı elde. Devletçi uygulamaların teorisini yapan ve bir süre için bizzat dönemin başbakanı İsmet İnönü tarafından himaye edilen Kadrocu akıma göre devletçilik bir "milli kalkınma yöntemi"ydi. Ne kapitalist ne de sosyalist, fakat "bize özgü" bir "üçüncü yol"du. Milli kurtuluş savaşıyla bağımsızlık davasının siyasal yönü kazanılmıştı; şimdi de devletçilik yoluyla aynı davanın iktisadi cephesi kazanılıyordu. Bu fikirler '60'lı yılların burjuva sosyalizmine egemen "kapitalist olmayan yol" çizgisine çok iyi oturuyor, onun için esin kaynağı oluşturuyor, bir yerli tarihsel dayanak işlevi görüyordu.

Gerçekte ise devletçilik ne bilinçli ve tercihli olarak seçilmiş bir "milli kalkınma yolu"ydu, ne de "bize özgü"ydü. Bunu bugün artık '60'lı yıllarda aynı fikirleri savunmuş olanlar da dahil birçok araştırmacı ve akademisyen yaptıkları ayrıntılı ince-

lemelerle açıkça ortaya koyuyorlar. Devletçilik Türkiye kapitalizminin gelişmesi ve Türk burjuvazisinin palazlanması sürecinin zorunlu bir geçici evresi olmuştur. Zorunluluğu o günün dünya konjonktürü (1929 bunalımı ve yeni bir emperyalist dünya savaşı hazırlıkları) yaratmıştı. Emperyalist sermayenin yapmadığını, henüz iktisadi açıdan güçsüz, yeterli sermaye birikiminden yoksun Türk burjuvazisinin ise yapamadığını, devlet eliyle merkezileştirilen sermayeyi kullanan devlet yapmıştır. Türkiye kapitalizminin ilk önemli sanayi atılımı devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Bunun "bize özgü" olan hiçbir yanı da yoktur. Ya da "bize özgü" olan yalnızca komşu Sovyetler Birliği'nin cömert kredilerinden yararlanmak ve onun "5 yıllık plan" uygulamasını sanayi alanında taklit etmekten ibarettir. Bunun ötesinde, devlet yatırımlarına dayalı bir ilk sanayileşme girişimi, aynı dönemde ve aynı dünya konjonktüründe, siyasi bağımsızlığa sahip bir dizi başka ülkede de yaşanmıştır. Özellikle de Arjantin, Brezilya, Meksika, Şili gibi Latin Amerika ülkelerinde.

Devletçi uygulamaların hiçbir biçimde ülke içinde emperyalist iktisadi ve mali etkinliklere yönelmediğini belirtmek özellikle önemlidir. Dahası bir kısım yatırımlar bizzat emperyalist kredilerle gerçekleştirilmiştir. Çeşitli emperyalist devletler bu tür kredileri sadece meta ihracını artırmanın bir olanağı değil, fakat aynı zamanda siyasal nüfuz gibi doğrudan bir amaç için vermişlerdir. '30'lu yıllar Türkiye üzerinde emperyalist nüfuzun arttığı bir dönemdir. Şu farkla ki, kendi arasında bölünmüş ve sonu savaşa varacak sert bir nüfuz mücadelesi yaşayan emperyalist dünya tablosu, Türk devletinin manevra kabiliyetini artıran bir faktör olmuştur.

Bu döneme ilişkin olarak bir başka temel nokta ise, devletçi uygulamaların Türk burjuvazisinin palazlanmasında yeni bir evre olduğu gerçeğidir. Bu yalnızca kapitalizme daha gelişmiş bir temel sağlamak, iç pazarı büyütmek yoluyla da olmamıştır.

Daha da önemli ve somut olanı, bu dönem devletle iş yapmanın burjuvazi için en kârlı sermaye birikimi yollarından biri olmasıdır. Devlet ihaleleri, devlete mal satma, devletten maliyet fiyatına, hatta daha da ucuza girdi alma vb. yollar burjuvazi için en kolay semirme alan ve yöntemleriydi.

Arada burjuvazi için büyük bir sömürü ve vurgun dönemi olan ikinci emperyalist savaş yılları var. Savaşa girilmediği halde çalışan sınıflar için yaşam koşullarının görülmedik bir biçimde kötüleşmesi anlamına gelen bu aynı dönem, acentacı-komisyoncu, vurguncu, istifçi Türk burjuvazisi ile onun iktidar ortağı yarı-feodal toprak sahiplerinin yeni bir semirme dönemi oldu ve onları savaş sonrasında dünyaya açılmaya hazırladı. Burada dünyaya açılma, Türkiye'nin kapılarını artık yalnızca iktisadi ve mali yönden değil, siyasi ve askeri her açıdan emperyalist dünyaya, somutta savaş sonrasının emperyalist dünya jandarması ABD'ye açma anlamına geliyor. '60'lı yılların beylik tezine göre, bu bir "karşı-devrim" ile oldu. "Karşı-devrim"den kasıt ise 1950 yılında DP'nin iktidar olmasıydı. Oysa emperyalist dünyaya bu sınırsız açılmanın tüm koşulları ve tüm temel adımları savaşın hemen ertesinden itibaren, yani CHP döneminde atılmıştı. DP iktidarı savaş sonrası politikayı sürdürmekten ve elbetteki gelişen ilişkilere bağlı olarak yeni boyutlara vardırmaktan başka bir şey yapmış olmadı.

İkinci emperyalist savaşın bitimi, Türk devletinin dış ilişkilerinde yeni bir dönemi işaretler. Artık emperyalistler arası dengelere oynama ve çelişkilerden belli ölçülerde yararlanma dönemi geride kalmıştır. Emperyalist dünyanın bir iç bölünme ve kutuplaşma içinde olduğu savaş öncesi dönem ve savaş dönemi bunu olanaklı kılıyordu. Savaşın bitimi ABD'yi dünyanın tartışmasız hegemonik gücü yaptı ve Türk burjuvazisi bu güce kölece bağlanınada herhangi bir zorluk yaşamadı. Yine savaş öncesi dönemde emperyalist dünyanın iç bölünmeleri ve kendi içindeki çekişmeleri, Türk devletine emperyalistler ile

Sovyetler Birliği arasındaki çelişkilerden de yararlanma olanağı vermekteydi. Savaşın bitimi bunu da sona erdirdi ve artık emperyalist dünyanın Sovyetler Birliği'ne karşı ileri karakolu olma dönemi başladı. Çok geçmeden NATO'ya giriş buna yeni bir boyut kazandırdı. Bilindiği gibi Amerikan zırhlıları savaşın hemen ertesinde Türkiye'yi ziyaret etmiş, ABD ile iktisadi ve siyasi antlaşmaların yanısıra ilk ikili askeri antlaşmalar da daha CHP iktidarı döneminde imzalanmıştı. 1949'da kurulan NATO'ya giriş başvurusu da aynı yıl içinde, CHP iktidarı döneminde yapılmıştı. Tüm bu ayrıntılar yerine özetle söylemek gerekir ki, emperyalist dünyayla, onun patronu ABD ile iktisadi, siyasi, askeri, diplomatik alanda tam kaynaşmak, onun bölge jandarması rolünü üstlenmek doğrultusundaki politika ve girişimler, savaşın hemen sonrasında, kemalist mirasın ve çizginin doğrudan taşıyıcısı olan CHP döneminde, Türk milli kurtuluş savaşının ve kemalist rejimin "ikinci adamı" İsmet İnönü döneminde yaşandı.

Bu ortada bir "karşı-devrim" değil, fakat Türk burjuvazisinin gelişim çizgisinin yarattığı bir sonuç olduğunu gösteriyor. Bir kopma değil, fakat her açıdan bir süreklilik olduğunu gösteriyor. Süreklilik içindeki politik değişimi yaratan ise bizzat Türk burjuvazisinin kendi iktisadi-toplumsal gelişim seyriyle dünya dengelerinde ve emperyalist dünyanın kendi iç ilişkilerinde ortaya çıkan yeni durumdur. Türk burjuvazisinin emperyalizmle yeni bir temel üzerinde bütünleşecek kadar palazlanması olgusu ile dünya güç dengelerindeki değişimin yarattığı yeni koşullar birarada, izlenen yeni politikanın iç ve dış temellerini oluşturur.

Sonrasını biliyoruz. Sonrası borçlar, krediler ve doğrudan yatırımlar yoluyla Türkiye'ye akan emperyalist sermaye, Türkiye'de hızlanan bir kapitalist gelişme, Türk burjuvazisinin ise artık salt acentacılık-komisyonculukla yetinmeyerek, '20'li, '30'lu ve '40'lı yıllarda bu yolla sağladığı sermaye birikimini

emperyalist tekellerle ortak yatırımlara yöneltmesidir. Sonrası emperyalist egemenlik ve sömürünün borç, kredi vb. mekanizmaların yanısıra artık bu yeni iktisadi temeller üzerinde gelişip kökleşmesidir. Sonrası Türkiye'nin hızlı ve yaygın bir kapitalist gelişme sürecine girmesi ve bunun emperyalizme çok yönlü bağımlılık ilişkilerinin pekişmesiyle aynı anlama gelmesidir.

İşte '60'lı yıllar, bu sürece ilk ciddi sosyal-siyasal tepkilerin kendini gösterdiği bir tarih kesiti olmak özelliğine sahiptir. Bu tepkinin mahiyetini ve aldığı ideolojik siyasal biçimleri doğru anlayabilmek için, bu aynı zaman kesitinin aynı zamanda birçok açıdan bir geçiş süreci olduğunu da gözönünde bulundurmak gerekir.

Emperyalist tekellerle işbirliği içinde sanayi yatırımlarına girişen burjuvazinin bu temel üzerinde sağladığı hızlı sermaye birikiminin aldığı yeni biçimler açısından bir geçiş süreci... Tarımdaki hızlı kapitalist gelişme, bunun yarı-feodal toprak ağalığında yarattığı burjuva dönüşüm ve köylülük içinde hızlandırdığı farklılaşma açısından bir geçiş süreci... Geleneksel orta burjuvazinin bir yandan tasfiyesi, öte yandan gelişmekte olan kapitalizme uygun düşen dönüşümü açısından bir geçiş süreci... Tüm bunların toplam bir ifadesi olarak, kentte ve kırda kapitalizmin tam egemenliği, modern sınıflaşmanın oturması, toplumun sermaye ve ücretli emek ekseninde kutuplaşması açısından bir geçiş süreci...

Bir de aynı dönemin uluslararası koşulları var. Bunun konumuz açısından önemli olan unsurları ise kısaca şöyle: Genel planda dünyada güçlü bir anti-emperyalist halk hareketleri dalgası var. Dünya ölçüsünde bir dalgaya dönüşen milli kurtuluş savaşlarının '50'li ve '60'lı yıllardaki büyük gücü, bunun ürünü olarak klasik sömürgeciliğin çöküşü var. Ya bu milli kurtuluş savaşlarının ürünü olarak, ya da özellikle Ortadoğu'da askeri darbelerin bir sonucu olarak, çeşitli ülkelerde oluşmuş milliyetçi burjuva iktidarlar ve onların "milli kalkınma" arayışı

var. Tam bununla örtüşmese de bunu kesen yanları da olan bir "bağlantısızlar hareketi" var. Ve nihayet, bu milliyetçi burjuva arayışlara Sovyetler Birliği'nin verdiği iktisadi, siyasal ve askeri destek ile, bu desteğin ideolojik gerekçelendirilmesi olan "kapitalist olmayan yol" var. O günün uluslararası ortamının bu unsurlarının emperyalizmden bağımsız bir "milli kalkınma" özlemi ve arayışı içerisinde olan orta sınıf aydınları için bir güç ve cesaret kaynağı olduğu açıktır.

İçerde emperyalizme kölece bağımlılığı pekiştiren ve ülke kaynaklarını emperyalist sömürüye daha geniş ölçekte açan bir hızlı kapitalist gelişme ve dışarda dünya ölçüsünde, ezilen halkların ve ulusların emperyalizme karşı mücadeleler dalgası, bunun bazı ülkeler ve rejimler şahsında aldığı burjuva milliyetçi biçimler -'60'lı yıllarda emperyalizme karşı sesini yükselten orta sınıf aydınlarının ilerici hareketini besleyen tarihsel zemin bu oldu. Türk milli kurtuluş hareketi ile onun siyasal ifadesi kemalizm burada tarihsel esin kaynağı olarak, Kadrocu akımın "milli kalkınma yolu" teorisi ise ideolojik miras olarak işlev gördü. Bu orta sınıf aydın hareketi, alt sınıfların, işçi sınıfının, kent küçük-burjuvazisinin, kırsal küçük-üreticilerin, yurtsever bilinci ve duyarlılığı gelişen öğrenci gençliğin emperyalist sömürü ve yağmaya tepkisinden yararlanmaya çalışıyor, fakat asıl olarak "asker-sivil zümre"ye, somutta bir askeri darbeye bel bağlıyordu. 27 Mayıs darbesi onu bu konuda cesaretlendirmiş, orduda kemalist geleneklerin, "kuvayı milliye ruhu"nun canlandığına, "ikinci milli kurtuluş savaşı"nın vurucu gücünün ancak ordu olabileceğine olan inancını pekiştirmişti. Sonraki olaylar, devlet iktidarının belkemiğini oluşturan ordunun, bu aynı dönemde iktidarın çıplak hakimi bulunan tekelci sermayenin tam hizmetinde ve onun vurucu gücü olduğunu, ancak böyle olabileceğini, aynı şekilde, bu ordunun emperyalizmin egemenliğinin ve bölgedeki hakimiyetinin en temel dayanağı olduğunu neo-kemalist darbeci aydınları büyük bir hayal kırıklığına

uğratarak gösterdi.

Bizi burada asıl ilgilendiren orta sınıf aydınlarının "mili kalkınma" doğrultusundaki geçici hayalleri değil, bunun ideolojik formülasyonu ve bunun geleneksel sol hareket üzerinde bugüne dek süren derin etkisi olduğuna göre, artık buna geçebiliriz. Daha önce de hatırlatıldığı gibi, burada bu konuda, *Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm* kitabının bundan 7-8 yıl önce ortaya koyduğu ayrıntılı dökümün belli pasajlarını yinelemekle yetineceğiz.

Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm kitabından "devralınan miras" üzerine:

"Lideri Doğan Avcıoğlu'nun sözleriyle, Yön Hareketi'nin temel davası, *'Atatürk'ün belirttiği üzere, çağdaş uygarlık seviyesine hızla ulaşmaktır. Bu hedefe götüren başlıca yol ise, hızlı iktisadi kalkınmadır.'* Oysa *'komprador, tefeci, ağa ve yabancı tekel ittifakına dayanan bir kalkınma'*, hiç de gerçek bir sanayileşmeye yol açmamaktadır. Dahası, problemlidir ve *'yabancı egemenliğinden başka bir şey getirmemiştir."*

"Modern revizyonizmin 'kapitalist olmayan yol' tezinden yararlanarak kendine kapitalizme karşı bir görünüm vermek istese de, genel olarak kapitalizme değil emperyalizme bağımlı kapitalizme, genel olarak burjuvaziye değil 'emperyalizmin uzantısı' burjuvaziye itirazı var Yön Hareketi'nin.

"TDKP teorisinde özel bir yer tutan emperyalizmin uzantısı komprador kapitalizm ile milli sanayi kapitalizmi ayrımı ve ikilemi, denilebilir ki Yön Hareketi'nin iktisadi görüşlerinin temelidir. Yön Hareketi de TDKP gibi mevcut kapitalist gelişmeyi inkar etmez. TDKP gibi Yön'e göre de önemli olan **gelişen kapitalizmin niteliği** ve gerçek bir **sanayi kapitalizmi** olup olmadığıdır. Yön; gelişen kapitalizmin emperyalizme bağımlı, onun uzantısı komprador nitelikte bir kapitalizm

olduğunu, bu tür bir gelişmenin gerçek bir sanayileşmeyi temsil etmediğini, dahası feodalizmi tasfiye etmediğini ve edemeyeceğini önemle vurgular.

(...)

"'60'lar MDD'sinin, PDA'nın, Kaypakkaya'nın vb., tartıştıkları hep buydu ve cevapları özünde TDKP'den farksızdı. Daha doğrusu tümü bir arada bu konuda TDKP'yi öncelemektedirler. Kemalist konumunun gereği olarak bu gelişmenin çeşitli tarihsel özelliklerine farklı yaklaşsa da, 'düğüm noktası' olarak ifade edilen konuda D.Avcıoğlu da TDKP ile aynı fikirdedir. Ve TDKP bir yana, bu konuda MDD Hareketi'ni bile öncelemektedir.

"Fakat Yön'ün vurguları nedensiz olmak bir yana, son derece belirgin ve anlamlı bir sınıf tutumunun yansımasıdır. Yön bir burjuva akım olarak, bütün dikkatleri, modern burjuva gelişmenin ortaya çıkardığı yeni çelişki ve çatışmalardan burjuva gelişmenin geride bıraktığı görevlere yöneltmek çabasındadır. Mevcut kapitalist gelişmeyi reddetmez, ama **feodalizmi tasfiye etmediği ve gerçek sanayileşmeyi temsil etmediği** iddiasıyla küçümser. Feodalizmi abartır. Proletarya-burjuvazi çelişkisinin olgunlaşmadığını, henüz tali bir çelişki olduğunu, *'sosyalizm(*in) *bugünün değil, yarının meselesi'* olduğunu döne döne işler. Peki nedir 'bugün'ün meselesi? Elbette demokrasi ve 'gerçek bir bağımsızlık'! *'Sosyalist gerçekçilik'* bunu gerektirir! Türkiye'nin önündeki görev *'milli burjuva devrimini tamamlamak'*tır. Ulusal Kurtuluş Savaşı yarım kalmış bir burjuva devrimdir; görev, bir *'İkinci Kurtuluş Savaşı'*yla onun eksik bıraktıklarını tamamlamaktır. Sosyalizm ancak bunun ardından gündeme gelebilir vb.

"Eylül 1962 tarihini taşıyan *Sosyalist Gerçekçilik* başlıklı yazısında, *'Ortaçağ kalıntılarından henüz kurtulamayan memleketimizde feodalite büyük burjuvazinin müttefiğidir'* diyen D. Avcıoğlu, Türkiye'nin *'feodalizmin ve emperyalizmin saltanatı'*

altında olduğunu belirttikten sonra, ünlü soruyu soruyor: *'Ne yapmalıyız?'*

"Cevap şöyle: *'Özetlersek, memleketimiz ne Ortaçağın ne de emperyalizmin hakimiyetinden kurtulamamıştır. Atatürk'le başlayan, milli kurtuluş hareketi tamamlanamamıştır. Türkiye bugün, birçok az gelişmiş memleket gibi, milli kurtuluş hareketi safhasında bulunmaktadır. Bu hareket başarıya ulaşmadıkça, demokrasi ve sosyalizm yolunda ilerleme kaydetmek mümkün değildir. Sosyalizme giden yol, milli kurtuluş hareketlerinden geçmektedir.'*

"O halde sosyalizmin bugün temel meselesi anti-emperyalist ve anti-feodal mücadeledir. Bu mücadelede işçi sınıfı yalnız değildir. Mücadele bütün demokratik ve vatansever kuvvetleri ilgilendirir..."

"Bunlar 1962'de söyleniyordu. 1966'da, yine Yön sayfalarında, 'Milli Kurtuluş Savaşı' ifadesi marksist terminolojiye uydurulmak üzere Milli Demokratik Devrim halini aldı (Mihri Belli). Fakat *'sosyalizmin bugün temel meselesi, anti-emperyalist anti-feodal mücadele'* olarak kaldı. Şubat 1980'de TDKP Kuruluş Kongresi toplandığında, Türkiye'de sosyalizmin temel meselesi, TDKP için, hala *'anti-emperyalist anti-feodal'* devrimdi. Zira *'emperyalist egemenliğin temeli feodalizm olmaya devam ediyor'*du ve bu nedenle devrim, emperyalizmin ve feodalizmin egemenliğine -'saltanatı'na!- yönelmeliydi.

"MDD Hareketi'nden geçerek TDKP'ye miras kalan Yöncü iktisadi tahliller, MDD Hareketi'nde marksist bir görünüme bürünerek TDKP'ye ve bu arada tüm devrimci hareketimize miras kalan 'geride kalmış görevler'e teorik dayanak oldular. Yöncüler Türkiye'nin en kalburüstü aydınları olarak şüphesiz Türkiye'nin toplumsal gerçeklerinin bilincindeydiler. Ama temsil ettikleri **sınıf konumu,** burjuva gelişmenin geride bıraktığı sorunlardan ötesine kesinlikle kapalı, modern gelişmenin ortaya çıkardığı çelişki ve görevleri küllemeye ise tümüyle uygundu.

Bu son derece bilinçli tutum, işçi sınıfını kendi yedeğine almayı, kuyruğuna takmayı hedefliyordu. TDKP'nin darkafalı küçükburjuva yazarları ise, bu burjuva ideolojik mirası Marksizm adına dogma düzeyine çıkardılar. Böylece, proletaryayı geri görevlere mahkum ederek, aynı niyetle hareket etmeseler bile, bir başka yoldan aynı amaca hizmet ettiler.

(...)

"Elbetteki, milliyetçi burjuva bir akım olan, marksist olmak gibi açık bir iddia taşımayan Yön Hareketi'nin devrimci hareketimiz üzerinde ideolojik etkisi doğrudan değildir, olamazdı. Arada MDD Hareketi halkası vardır. Yön'ün çeşitli konulardaki etkisi MDD Hareketi üzerindendir.

"İlk açık çıkışını *Yön* sayfalarında yapan MDD Hareketi, iktisadi toplumsal yapı, sınıflar, Kemalizm, 'asker-sivil-aydın zümre', ordu ve genel olarak Cumhuriyet tarihi olmak üzere çeşitli temel konularda Yön Hareketi'yle, özellikle lideri D. Avcıoğlu ile aynı ya da benzer görüşlere sahipti. O günün Türkiye'sinde 'toplumun önündeki devrimci adımın hangisi olduğu' konusunda da benzer görüşleri savunmaktaydı her iki hareket. Farklılık bir ölçüde bu adımın kapsamı, daha çok da **sonrasına** ilişkindi. 'Sosyalist Gerçekçilik' konusunda Mihri Belli, D. Avcıoğlu ile temelde aynı görüştedir: Sosyalizm günün değil, yarının meselesidir. Günün meselesi anti-emperyalist, anti-feodal demokratik devrimdir; Milli Demokratik Devrimdir.

"Yön'ün 5 Ağustos 1966 tarihli 175. sayısında, *Demokratik Devrim: Kime Karşı, Kimle Birlikte* başlıklı yazısıyla, Mihri Belli etkisi bugüne dek süren MDD Programını ana hatlarıyla ilk kez açıklamış oldu. Bu yazısında, *'Türkiye toplumunun önündeki devrimci görev, Türkiye'nin bağımsızlığını gerçekleştirerek feodalizmi tüm izleriyle ortadan kaldır*'maktır diyen Mihri Belli, şöyle devam ediyordu:

"'Buna kısaca demokratik devrim diyoruz. Çünkü milli bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve feodalizmin ortadan kaldırılması,

demokratik devrimin iki ana görevidir. Demokratik devrim, gelişme halinde Türkiye toplumunun önünde zorunlu bir aşamasıdır, ama yalnızca bir aşamadır. Bizi sosyalist Türkiye'ye götüren, geçilmesi zorunlu bir aşama.'

"Bu paragraf o günden bugüne Türkiye'de birçok bakımdan birbirinden farklılaşan tüm devrimci grupların **değişmeyen ortak programatik temellerini** özetliyor. Şu farkla ki, kapitalist gelişmenin düzeyi ve sonuçları konusunda (sürmekte olan bu gelişmenin de yardımıyla) daha gerçekçi sonuçlara ulaşan birçok grup, feodalizm vurgusunu bir yana bırakmıştır. Bu vurgu yalnızca 1970'lerin maocu gruplarında ve Çin devrimi formülleri kopyacılığının etkisiyle yaşayabilmiştir. Bugün ise resmi görüş olarak yalnızca TKP-ML/TİKKO ve TDKP'de hala devam etmektedir." (*Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm*, Eksen Yayıncılık, 2. baskı, s.39-44)

Son söz yerine

'60'lı yılların Türkiye kapitalizminin gelişme sürecinde kritik bir geçiş evresi olduğu, aynı şekilde, bu geçiş evresinde klasik türden orta sınıfın, yani milli burjuvazinin tasfiye olduğu ve dönüştüğü daha önce hatırlatılmıştı. İşte Yön'cü akım, bu sınıfın klasik konumuyla tasfiye olduğu, yeni konumuyla tekelci burjuvaziye ve onun üzerinden emperyalizme bağlandığı bir evrede, bu sınıfın klasik konumuna uygun düşen bir anti-emperyalist perspektif ortaya koyuyordu. Bir başka ifade ile, emperyalizme karşı burjuva demokratik ulusal bir tutumun taşıyıcısı olabilecek bir sınıfın tasfiye olduğu bir evrede, kalkıp onun adına bir tutum geliştiriyordu. Bu tutumun çok geçmeden çökmesi, '70'li yıllara neredeyse hiçbir politik iz devretmeden silinip gitmesi bu nedenle hiç de şaşırtıcı değildir. Şaşırtıcı olan orta sınıf aydınlarının 12 Mart'la birlikte yıkılan hayallerinin ideolojik ifadesi olan argümanların, devrimcileştiril-

miş biçimiyle bugün hala geleneksel devrimci akımın şahsında yaşıyor olmasıdır. Oysa '60'lı yılların orta sınıf aydınları toplumsal gerçekliği anlamakta gecikmediler. Hayallerini bir yana bırakarak, ideolojik temsilcisi oldukları sınıfla aynı yolu izleyerek tekelci burjuvaziye, onun düzenine bağlandılar. Artık anti-emperyalizmin değil emperyalist globalleşmenin, milli kalkınma yolunun değil emperyalist entegrasyonun, devletçiliğin değil özelleştirmenin savunusunu ve teorisini yapıyorlar.

Türkiye'nin modern tarihi, bu tarihin bugün ortaya çıkardığı iktisadi ve sosyal ilişkiler tablosu, Türkiye'nin burjuva demokratik karakterde bir "ikinci milli kurtuluş savaşı" yaşayamayacağını gösteriyor. Birinci milli kurtuluş savaşına Türk milli burjuvazisi önderlik etmişti. Böyle bir sınıf bugünün Türkiye'sinde artık yoktur. '71 devrimci hareketi aynı misyonu, yani burjuva demokratik bir kurtuluş hareketinin toplumsal dayanağı olabilecek bir sınıfı, köylülük üzerinden düşünmüştü. Oysa bugünün Türkiye'sinde artık "bir bütün olarak köylülük", yani bir kast sınıf olarak köylülük de yoktur. Kapitalist gelişme köylülük içindeki farklılaşmayı ileri boyutlara vardırmış, yoksul kesimlerini proletaryaya yaklaştırmış, zenginleşip burjuvalaşan kesimlerini ise kapitalist düzene bağlamıştır. Milli burjuvazi ve "bir bütün olarak köylülük" artık yok. Dolayısıyla emperyalizme karşı burjuva demokratik ulusal gelişmenin toplumsal tabanını oluşturacak bir toplumsal sınıf bugünün Türkiye'sinde yok.

"Birinci milli kurtuluş savaşı"nın açtığı yol, Türkiye toplumunda, kapitalizmin egemenliğini hazırladı ve bu sınıfları dönüştürdü. Emperyalist egemenlik bugün artık bu kapitalist temellere oturuyor. Türkiye'nin emperyalist kölelikten kurtulması, "birinci milli kurtuluş savaşı"nın eksik bıraktığı şeyi, yani siyasi bağımsızlığı iktisadi ve mali tam bağımsızlıkla birleştirmesi, ancak Türk burjuvazisinin, onun kapitalist sınıf egemenliğinin yıkılması ile, yani sosyal muhtevaya oturan bir

kurtuluş mücadelesi ile, yani uluslararası sermaye cephesini yararak dışına çıkmayı olanaklı kılacak bir proleter devrim ile mümkündür. Gerisi '60'lı yılların orta sınıf aydınlarının günümüzün küçük-burjuva yarı-aydınlarına miras olarak bıraktığı boş hayallerden, burjuva demokratik önyargılardan başka bir şey değildir.

Ek bölüm

Anti-emperyalist mücadele ve TİKB

I. Bölüm

Geleneksel çizgiye geleneksel dayanaklar

"İşin tuhaf yanı bunun farkında bile değiller. Türkiye'de kapitalizmin egemenliğinden söz ediyorlar, kapitalist egemenliğin kırsal ilişkileri de belirlediğini söylüyorlar. Türkiye üzerindeki emperyalist egemenliğin bugün artık modern kapitalist ilişkiler üzerine oturduğunu, burada kökleştiğini söylüyorlar. Ama tüm bu söylediklerine rağmen de dönüp aynı önyargıyı yineliyorlar: 'Burjuva demokratik bir karakterde olan anti-emperyalist mücadele'!

"Türkiye'nin halkçı devrimci akımlarının artık eklektizmin bir çözüm olmadığını, bir çözüm olmak bir yana, tutarsızlıklara yeni boyutlar eklediğini anlamaları lazım. Orta burjuvaziyi devrim stratejisinden çıkarmak, onu karşı-devrimci bir sınıf olarak ilan etmek burada kendi başına hiçbir şeyi çözmüyor. Çözüm devrim anlayışını ve stratejisini bir bütün olarak gözden

geçirmede yatıyor. Çözüm düne kadar orta burjuvaziyi, tutarsız ve koşullu da olsa anti-emperyalist, proletaryanın sallantılı müttefiği vb. olarak görmeyi olanaklı, dahası zorunlu kılan görüşler bütününü terketmekte yatıyor. Bu yapılamadığı sürece, hem anti-emperyalist mücadeleyi tümüyle burjuva demokratik bir karaktere indirgemek ve hem de orta burjuvaziyi karşı-devrimci ilan etmek, yalnızca yeni bir tutarsızlık örneği olarak kalır. Bu, çizgideki gedikleri azaltmaz, tersine çoğaltır, ona yeni unsurlar ekler. Kaldı ki bu sınıfın kendi başına, genel düşünce sisteminden kopuk bir biçimde, karşı-devrimci ilan edilmesinin kendi sınırları içinde bile bir şey ifade etmediğini, birilerinin yeri geldikçe dönüp bu aynı sınıfı anti-emperyalist demokratik devrimde proletaryanın geçici müttefiki olarak görmesinden de belli değil midir? Gerçekte, bunu açıkça dile getirsinler-getirmesinler, tüm geleneksel halkçı akımların durumu budur. Politikada sık sık orta sınıflarla kesişen tutarsızlıkların gerisinde teorik temel ve programatik çerçevedeki bu karışıklıklar ve tutarsızlıklar vardır." (Bkz. elinizdeki kitap, 6. Bölüm)

Orta burjuvaziye sınırlı ve koşullu da olsa devrimde proletaryanın geçici müttefiki olarak "devrimci" bir misyon atfetmeyi olanaklı kılan görüşler bütünü, geleneksel halkçı hareketin geleneksel ideolojik-programatik temelinden başka bir şey değildir. Aralarındaki tüm terminolojik farklılaşmalara rağmen bu görüş sistemi içinde yer alan akımlara göre, Türkiye'de emperyalizme karşı mücadele burjuva demokratik karakterde bir ulusal kurtuluş mücadelesidir; anti-emperyalist mücadelenin burjuva demokratik karakteri buradan gelir. Aynı düşünce çizgisine göre, bu mücadelenin iç cephesinde ise, yine burjuva demokratik karakterde olan köylü-toprak sorunu ile siyasal demokrasi sorunu vardır. İçinde bulunulan aşamada devrimci hedefleri emperyalizm, işbirlikçi (ya da komprador) tekelci burjuvazi ve yarı-feodal toprak ağaları üçlüsüdür. Bu tarihsel-toplumsal çerçeve içinde, ara bir sınıf olarak orta burjuvazi/

milli burjuvazi de, ulusal bağımsızlık ve siyasal demokrasi için verilen mücadelede tutarsız da olsa bir yer tutar. Zira toplumun burjuva demokratik gelişmesinden, özellikle de emperyalist egemenliğe son verilerek ulusal bağımsızlığın elde edilmesinden belli sınırlar içinde onun da çıkarı vardır.

Kuşkusuz burada halkçı düşünce çizgisinin '70'lerdeki en açık şeklini ortaya koymuş oluyoruz. Bununla birlikte, daha '70'li yıllarda bile bu görüşaçısı bu açık ve kendi içinde az-çok tutarlı şekliyle gitgide savunulamaz hale geldi. 12 Eylül dönemini izleyen yeniden toparlanma yıllarında ise eski birçok kavram ve fikir artık tümden gözden düştü, resmen ya da fiilen terkedildi.

Gerçekten terkedildi mi? İşte üzerinde durulması gereken asıl sorun budur. Terkedilmediğini, bu görüş çizgisinin özü itibarıyla yaşadığını, Türkiye'nin önündeki temel tarihsel adımı burjuva demokratik devrim olarak ele alan küçük-burjuva ideolojik çizgi terkedilmedikçe bu görüşler bütününün de terkedilemeyeceğini bize TKP-K, TİKB vb. örnekler gösteriyor. Anılan bu iki örnek özellikle açıklayıcıdır; zira bu iki akımın her biri, kendine özgü konumlarından, '70'li yıllarda Çin Devrimi formülleri kullanmadıklarını, Türkiye kapitalizminin gelişme düzeyini, Türkiye'deki modern sınıflaşmanın gerçek tablosunu daha '70'li yıllarda doğru bir çerçevede ele aldıklarını söylerler. Türkiye kapitalizminin gerçek gelişme düzeyini az-çok doğruya yakın bir biçimde görebilmek, aynı şekilde modern sınıflaşma tablosunu genel sınırlar içinde doğru saptayabilmek, gerçekte bunun bu iki akım tarafından ne kadar yapılabildiğinden bağımsız olarak, kendi başına devrimin sorunlarının doğru bir biçimde ele alındığına bir kanıt oluşturmaz. Nesnel olgu ve ilişkileri az-çok gerçeğe yakın bir biçimde tespit etmekle bundan devrimci sınıf bakışaçısına uygun teorik-siyasal sonuçları çıkarmak, iki farklı şeydir. Bunu bir yana koyalım. Daha dolaysız ve dikkate değer bir olgu var karşımızda. Bakıyoruz, bu birbir-

lerinden farklı görünen iki hareket, tarihsel açıdan geride kalmış bir devrim aşamasına ilişkin görüşlerini gerekçelendirirlerken, geleneksel halkçı çizginin o çok bilinen temel argümanlarını hareket ve savunma noktaları olarak alabiliyorlar. Bunu şaşırtıcı bulmuyoruz. Türkiye toplumunun önündeki temel tarihsel gelişme aşamasını burjuva demokratik devrim olarak saptayan, bu görüş çizgisinden kopamayan her hareket, devrimin burjuva demokratik karakterini ancak terketmiş göründüğü geleneksel argümanları kullanarak gerekçelendirebilir.

TKP-K'nm konumu bu çerçevede daha önce ele alındığı için (bkz. *Demokratizmi Savunmanın Sınırları*), burada kısaca ve konunun yalnızca anti-emperyalist mücadeleyle bağlantıları çerçevesinde TİKB'nin konumunu ele almak istiyoruz.

Önümüzde anti-emperyalizm konulu iki yazı var. Bunlardan ilki 1990 Ekim tarihi taşıyor; *Orak-Çekiç*'te (sayı: 73) yayınlanan bu yazıya daha sonraları *"Aynadaki Yüz Kimin?"* başlıklı derleme içinde de yer verildi. İkinci yazı *"'Küreselleşme'ciliğin 'Sol' Yüzü: Anti-emperyalist Ulusal Kurtuluşçuluğun Reddi"* başlığı taşıyor; *Devrimci Proletarya*'da yayınlanan *"Emperyalizm ve İşçi Sınıfı"* başlıklı dizi incelemenin 3. Bölümünü oluşturuyor (sayı: 37, Haziran '95). Aynı konuyu beş yıl ara ile ele alan bu iki yazının anti-emperyalist mücadelenin anlamı ve kapsamına ilişkin temel görüşleri aynıdır. Yine de aralarında temel önemde bir fark var. İlk yazıda aynı görüşler geleneksel hareketin geleneksel kalıplarıyla gerekçelendiriliyorken, ikinci yazıda dünya ölçüsünde kapitalist gelişmenin ortaya çıkardığı bazı yeni olgu ve ilişkilere yer veriliyor. Bunu özellikle, bağımlı ülkelerdeki kapitalist gelişmenin emperyalist egemenliğe genişlemesine ve derinleşmesine sağladığı yeni sosyo-ekonomik temel ve bu çerçevede, klasik türden orta burjuvazinin yerini yeni türden bir orta burjuva katmana bıraktığına ilişkin değerlendirmelerde görüyoruz. Gelgelelim bundan devrimci strateji için ciddi herhangi bir yeni sonuç çıkarılamıyor. Anti-emperyal-

ist mücadelenin kapsamı ve karakteri konusunda eski görüşler olduğu gibi yineleniyor. Hatta denilebilir ki buna ilişkin tanımlamalar içeren pasajlar, neredeyse kelimesi kelimesine beş yıl önceki makaleden alınmış. Bu, TİKB'nin konuya ilişkin yanılgılarının somut olguları görememekten değil, fakat onları ele alış ve yorumlayış tarzından doğduğunu gösteriyor. Bu durumda zaaf karşımıza, bir ideolojik-sınıfsal düşünüş tarzı olarak, dolayısıyla daha da ağırlaşmış olarak çıkıyor.

Önce, gerekçelendirmelerini halkçı akımların klasik argümanlarına dayandıran 1990 tarihli makaleden başlayalım. Programatik bir kapsamı ve iddiası olan sözkonusu makale, konuya halkçı anlayış çerçevesinde tipik bazı ön kabullerle giriyor ve böylece kendi elini-kolunu daha en baştan bağlıyor. Bu kabullerden ilki, emperyalizme karşı mücadelenin "burjuva demokratik nitelikte bir görev" olduğudur (s.88). İkinci ön kabul bunun mantıksal bir uzantısı olarak ifade ediliyor. Buna göre, emperyalizme karşı mücadele burjuva demokratik nitelikte bir mücadele olduğu için, burjuva demokratik devrim aşamasının geride kaldığını söylemek, "sosyalizm için mücadeleye bağlılık adına" kaçınılmaz olarak emperyalizme karşı mücadeleye "uzak ve kayıtsız kalmaya" yolaçar (s.89) Üçüncü kabul ise, bu ikincisini temellendiriyor. Buna göre, Türkiye'de burjuva demokratik devrim perspektifinin aşıldığını ileri süren bir hareket, "hangi nesnel tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullar zemininde mücadele yürüttüğünü gözardı ettiği için devrimin temel dinamiklerinden birini yok sayan idealist bir konuma düşer" (s.89).

Program sorunları üzerine konferansların gerek demokrasi sorununa ilişkin olanı, gerekse dosdoğru konumuza, anti-emperyalizm/bağımsızlık sorunu üzerine olanı, bu ön kabullerde ifadesini bulan geleneksel önyargıları çok çeşitli yönleriyle ve fazlasıyla irdelediği için burada yeni bir şey söylememiz gerekmiyor. Şu kadarını söylemekle yetinebiliriz. Emperyalizm

çağında emperyalizme karşı mücadeleyi her tarihsel durumda burjuva demokratik kapsam ve karakterde görebilmek, ancak burjuva ulusal kurtuluş perspektifi içinde sıkışıp kalanlara özgü olabilir. Böyleleri, bir devrimin, emperyalizmle cepheden karşı karşıya geldiği ölçüde proleter devrim karakteri kazanabileceğini, dolayısıyla da, sosyalizm eksenine oturmuş bir mücadelenin, emperyalizme karşı mücadeleyi önemsizleştirmek bir yana, onu mutlak biçimde gerektirdiğini bilmiyorlar demektir. Yine böyleleri, emperyalizme karşı bir mücadelenin burjuva demokratik karakter taşımasının anti-emperyalist devrimin bu sınırlar içinde kalmasının, onun siyasal bağımsızlıkla sınırlı kalması ile aynı anlama geldiğini bilmiyorlar demektir. Bunları bilmeyenlerin ise emperyalizme karşı mücadelenin sorunlarına doğru açıklamalar ve çözümler getirmeleri zaten beklenemez.

Devam edelim. Anti-emperyalizm konulu makale, bu ön kabullerin peşinen sıralanmasının ardından, anti-emperyalist mücadelenin salt burjuva demokratik bir kapsam ve karakter taşıdığına ilişkin savını teorik açıdan gerekçelendirmeye geçiyor ve buna şu sözlerle başlıyor. *"Türkiye proletaryası, sosyal kurtuluş mücadelesini, ulusal bağımsızlık sorununun yanı sıra, siyasi demokrasi ve köylü-toprak sorunu gibi esasında burjuva demokratik devrime ait sorunların çözümlenmemiş olduğu nesnel tarihsel ve siyasal koşullarda yürütmek durumundadır."* (*Aynadaki Yüz Kimin*, s.89)

Bu sözler, tarihsel açıdan çözümlenmemiş burjuva demokratik sorunlara işaret etmek çerçevesinde, ilk bakışta sorunsuz görünüyor. Ama buradaki asıl amacın, burjuva demokratik devrim aşamasına tarihsel bir temel resmetmek ve anti-emperyalist mücadeleyi de bu çerçevede burjuva demokratik bir karaktere indirgemek olduğu gözönüne alındığında, karşımıza gerçek bir sorunlar alanı beliriyor. Bu açıdan bakıldığında yukarıdaki pasaj, Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişme düzeyine ilişkin görüş farklılıkları ne olursa olsun, tüm geleneksel akım-

ların ortak programatik temelinin bir tablosudur.

Nitekim TİKB'nin bu tabloyu gerekçelendirmesi de işin özünde aynı klasik halkçı argümanlara dayanıyor. Birinci dayanak "feodal kalıntıların boyunduruğu" ve bu çerçevede köylü-toprak sorunu oluyor. Bu nispeten kısa makalede döne döne "feodal kalıntıların boyunduruğu" ve işbirlikçi burjuvazinin iktidar ortağı bir sınıf olarak "toprak ağaları" ya da "feodal toprak ağalığı" tanımlamaları kullanılıyor. Devrimin genel tablosunu geleneksel halkçı şemadaki gibi çizenler için bu bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyor. Bu durumda, çizilen karşı-devrim tablosunda da o bilinen klasik üçlü kendini zorunlu olarak gösteriyor: Emperyalizm, işbirlikçi-tekelci burjuvazi ve feodal ya da yarı-feodal toprak ağaları.

Örneğin, bugünün Türkiye'sinin emperyalizme bağımlılığının sosyo-ekonomik temelleri hakkında şunlar söyleniyor: *"Emperyalist sömürü ve bağımlılığa karşı mücadele, işbirlikçi-tekelci burjuvazi ve toprak ağalarının sömürü ve baskısına karşı mücadeleden ayrılamaz. Çünkü, emperyalizmin Türkiye'deki sosyal dayanağını bu sömürücü ve işbirlikçi sınıflar oluşturur. Bunlar aynı zamanda ülke içinde siyasi iktidarı ellerinde bulunduran sınıflardır."* (s.90)

Doğal olarak buradaki "toprak ağaları" kategorisinde emperyalist egemenliğin bugün içte hala aynı zamanda feodal, yarı-feodal ilişkilere dayandığı anlatılmak isteniyor. Nitekim daha ileride, *"egemen kapitalist boyunduruk"* ile *"içiçe geçmiş bulunan emperyalizmin ve feodal kalıntıların boyunduruğu"* (s.91) ya da *"tekelci kapitalizmin boyunduruğu ile içiçe geçen emperyalizmin ve feodal toprak ağalığının boyunduruğu"* (s.92) deniliyor ve bunları, bugünün Türkiye'sinde *"köylülüğün önemli bir kesiminin hala serflik ve yarı-serflik bağlarının kıskacı altında bulunduğu" iddiası tamamlıyor* (s.99). Bu örnekler artırılabilir.

Bu tanımlamalardan çıkan ikili bir sonuç var. Bunlardan ilki, bugün hala Türkiye'de emperyalist egemenliğin aynı za-

manda feodal, yarı-feodal bir sosyo-ekonomik temele de sahip olduğudur. Emperyalist egemenliğe böyle bir temel bulundu mu, onun neden burjuva demokratik içerikte bir ulusal kurtuluş mücadelesi olduğu, olması gerektiğine de böylece temel önemde bir nesnel neden bulunmuş olur. İkinci sonuç ise, doğal olarak köylü-toprak devrimine ilişkindir. Eğer Türkiye kırına feodal kalıntıların boyunduruğu egemense, eğer *"köylülüğün önemli bir kesiminin hala serflik ve yarı serflik bağlarının kaskacı altında bulunduğu* " bir toplumda yaşıyorsak, bu durumda elbette ki köylü-toprak devrimi gibi temel önemde bir burjuva demokratik devrim sorunu ile de karşı karşıyayız demektir. Dahası, bu durumda köylü-toprak devrimi, burjuva demokratik karakterdeki devrimimizin özü ve temeli olur. Öte yandan, bu sorunun sosyal dayanağını oluşturan "feodal toprak ağalığı" temel iktidar güçlerinden biri olduğuna göre, burjuva demokratik devrim argümanına bir de bu olgu üzerinden, yani aynı gerçeğin öteki yüzü üzerinden temel bir dayanak bulmuş oluruz.

Fakat bu durumda bu görüşlerin sahipleri payına yanıtlanması gereken bir soru çıkar karşımıza. Terminolojik farklılıklar bir yana koyulacak olursa eğer, bu durumda bu görüşlerin '70'li yıllara egemen genel halkçı çizgiden, örneğin somutta '70'lerin TDKP'sinin görüşlerinden bir farkı var mıdır?

Sorunun yanıtını, burjuva demokratik devrimin gerekçelendirilmesine ilişkin öteki temel sorunu, "nasıl bir kapitalizm?" sorununun sonrasına bırakalım. Fakat buna geçmeden önce sorulması gereken bir ek sorumuz daha var. "Burjuva demokratik karakterdeki" bir anti-emperyalist mücadele anlayışını gerekçelendirmek çabası içinde "feodal kalıntıların boyunduruğu" üzerine edilen bunca söz, TİKB'nin geneldeki görüşleriyle ne kadar tutarlıdır? Bu konuda şimdilik yalnızca bir ilk fikir edinmek üzere, örneğin *Popülist Sosyalizmin Eski bir Modeli/ TDKP Eleştirisi"* başlıklı kitaba Ocak 1991 tarihinde yazılmış *Önsöz*'e bakmamız yeterlidir. Burada net cümlelerle; *"büyük*

toprak sahiplerinin burjuvalaşmaları süreci Türk bölgelerde hemen hemen tamamlanırken, Kürdistan'da da önemli bir mesafe kaydetmiştir" deniliyor. (s.26)

Peki eğer bu böyleyse, *"feodal kalıntıların boyunduruğu", "feodal toprak ağalığının iktidar ortaklığı", "köylülüğün önemli bir kesiminin hala serflik ve yarı-serflik bağlarının kıskacı altında bulunduğu"*na ilişkin tanım ve tespitler neyin nesidir? Düşününüz ki bu iki makale arasında, dolayısıyla bu temelden farklı tanım ve tespitler arasında, yalnızca üç aylık bir zaman dilimi var. (Ekim 1990-Ocak 1991) Fakat tutarsızlıktaki ölçüsüzlüğü görebilmek için üç ay ötesine gitmeye bile gerek yok. Bu konuda bizzat önümüzdeki makalenin 99. sayfasına bakmakla da yetinebiliriz. Burada, *"kapitalizmin Türkiye kırlarında da genel olarak egemen hale geldiği"* belirtiliyor.

"Feodal kalıntıların boyunduruğu" üzerinden çok bilinen halkçı argümana sarılan TİKB, ardından bunu bir başka temel halkçı argümana sarılmakla birleştiriyor. Bu o çok iyi bildiğimiz "kapitalizm olmasına kapitalizm de, peki ama nasıl bir kapitalizm?" sorunudur. Doğrudan hareketimizi hedef alan ciddiyetten yoksun bazı ithamların ardından, klasik ve çağdaş tüm halkçıların o ünlü ortak argümanına TİKB de sarılıyor.

Bu konuda şunlar söyleniyor: *"Keskin bir 'sosyalizm savunuculuğu' pozlarında boygösteren 'sosyalist devrim'ciliğin, bu oportünist yaklaşımın temel dayanağı, Türkiye'de kapitalizmin görece gelişmişliğidir. ... Bu genel ve soyut doğruya sarılan 'sosyalist devrim' savunucularını gerisi hemen hiç ya da fazla ilgilendirmemektedir. Türkiye'de egemen üretim biçimi kapitalizm olmasına kapitalizmdir, ama bu nasıl bir kapitalizmdir, hangi somut özelliklere sahiptir, nasıl şekillenmiş ve hangi düzeyde gelişmiştir? 'Sosyalist devrim'ciler için bütün bunların fazla bir önemi yoktur."* (s.98)

Eklemek gerekir ki, *"köylülüğün önemli bir kesiminin hala serflik ve yarı-serflik bağlarının kıskacı altında bulunduğu"*na

ilişkin TİKB payına o çok dikkate değer tespit de hemen bu sözlerin ardından geliyor. Bu doğaldır; zira "nasıl bir kapitalizm" sorununu eksen alan tüm akımların bundan türettikleri temel sonuçlardan biri her zaman bu olmuştur.

Bu sözleri irdelemenemiz gerekmiyor. Zira bu sorun komünistler tarafından değişik akımlar (TDKP'den TKP-Kıvılcım'a kadar) vesile edilerek yeterince tartışılmıştır. Burada bizim için önemli olan; hangi kendine özgü konumda bulunuyor olursa olsun, hangi gelenekten geliyor olursa olsun, halkçılığın, tüm temel noktalar üzerinden ortak bir düşünüş tarzına sahip bir akım olduğunu örneklemektir. Bir başka ifadeyle, bu akımın tüm temsilcilerinin, Türkiye için burjuva demokratik bir devrim aşamasını gerekçelendirirlerken, benzer hareket noktalarına sahip olduklarını somut biçimde gösterebilmektir.

TİKB'nin anti-emperyalizm konulu makalesi "nasıl bir kapitalizm?" sorusunu şöyle yanıtlıyor: *"Özellikle Afrika ve Asya'nın bir çok yarı-sömürge ülkesi ile kıyaslanacak olursa, Türkiye'de kapitalizmin göreceli olarak daha gelişkin olduğu ve egemen üretim biçimi haline geldiği doğrudur. Ama buna rağmen, birincisi, Türkiye hala emperyalizmin boyunduruğu altındaki yarı-sömürge bir ülkedir. İkincisi de, Türkiye'de egemen olan kapitalizm, bir taraftan emperyalizme bağımlılıkla, diğer taraftan da feodal toprak ağalığı ile örtüşen, her iki taraftan bunlarla sınırlı bir kapitalizmdir."* (s.99)

Bağımlı bir ülkede kapitalizmin gelişmesi ve egemen üretim sistemi haline gelmesi, emperyalizme bağımlılığı azaltmak bir yana, tersine ona daha geniş ve daha sağlam bir iktisadi temel kazandıracağına göre, "birinci" etkene işaret etmek bizi bir santim ileri götürmez. Asıl önemli olan yanıtın "ikinci" şıkkıdır ve bu yanıt, örneğin TDKP'nin '70'li yıllardaki yanıtı ile tıpa tıp aynıdır. Bu yanıtın daha açık, dolayısıyla daha cesur biçimde dile getirilen anlamı ise şudur: Gelişen ve egemen hale gelen bu kapitalizm "milli" değil, emperyalizmin uzantısı ve

dolayısıyla "gayrı milli"dir. Aynı şekilde bu, feodalizmi tasfiye eden bir gerçek sanayi kapitalizmi değil, feodalizmi çözen ama onunla içiçe geçerek yaşamını onunla yanyana sürdüren türden bir çarpık kapitalizmdir. Böyle olduğu içindir ki, bu türden bir kapitalizme karşı mücadele, burjuva demokratik devrim kapsamına girer. Bu türden bir kapitalizmin temsil ettiği ilişkilerin tasfiyesi, toplumun burjuva demokratik gelişmesinin bir parçasıdır. Ve nihayet, bu türden bir kapitalizme ve onunla içiçe yaşayan yarı-feodal ilişkilere dayanan bir emperyalist boyunduruğa karşı mücadele de, bu durumda doğal olarak burjuva demokratik karakterde bir ulusal kurtuluş mücadelesi olabilir ancak.

Bu muhakeme ve bu sonuçlar, TİKB sözkonusu olduğunda çok mu abartılıdır? Aslında, bugünün Türkiye'sinde, kendi sözleriyle, bugünün Türkiye'sinin "nesnel tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullar"ında yürütülecek bir anti-emperyalist mücadeleyi salt "burjuva demokratik nitelikteki bir görev" olarak ele alan düşünce çizgisinin kendisi, ortada bir abartı olmadığının başlıbaşına bir kanıtıdır. Ama biz yine de yanıt için az önceki sözlerin hemen devamına bakalım. Göreceğiz ki, aynı ya da benzer noktalardan hareket edenler, aynı ya da benzer sonuçlara varıyorlar. İşte TİKB'nin "nasıl bir kapitalizm?" sorusundan hareketle vardığı sonuçlar:

"Türkiye'deki egemen kapitalizmin bu somut gerçekliğinden hemen ilk ağızda çıkan iki temel sonuç vardır: Bunlardan birincisi emperyalizme karşı mücadele ve ulusal bağımsızlığın kazanılması sorunu, hala çözümlenmemiş burjuva demokratik bir görev olarak Türkiye'nin siyasal ve toplumsal gündeminde küçümsenmeyecek bir yere ve ağırlığa sahiptir. İkincisi ise, Türkiye'de egemen kapitalizm geri ve sığdır. Özellikle kırsal alanlarda yeterince gelişmemiş,, bir çok yörede kapitalizm öncesi feodal ve yarı-feodal sömürü ve egemenlik ilişkileriyle içiçe, yanyana bulunmaktadır." (s.99)

Bu sonuçlar çerçevesinde, '70'lerin TDKP'si ya da '90'ların TKP-Kıvılcım'ı ile TİKB arasında herhangi bir fark yoktur. Ya da '70'ler TDKP'si sözkonusu olduğunda tek fark, bu akımın '90'ların TKP-Kıvılcım'ı ile TİKB'ye göre çok daha cesur ve kendi içinde çok daha tutarlı olmasıdır.

II. Bölüm

Yeni olgulara eski kalıplar

Anti-emperyalist mücadelenin stratejik sorunlarına ilişkin geleneksel çizgiyi geleneksel argümanlarla gerekçelendiren *"Emperyalizme Karşı Mücalede"* başlıklı makaleden yalnızca üç ay sonra kaleme alınan bir metinden şunları okuyoruz:

"Bugün Türkiye'de kapitalizmin mi, yoksa feodalizmin mi egemen olduğu tartışması -bir-iki antika grubu saymazsak- artık büyük ölçüde miadını doldurmuştur. Kapitalizmin yarı sömürge ülkelerde egemen olamayacağını iddia edip durmuş olan Türk Narodnizminin bu cephedeki savaşı çoktan kaybettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Kentsel nüfusun kırsal nüfusa ağır bastığı, tekelci burjuvazinin ülke ekonomisine hükmettiği, büyük toprak sahiplerinin önemli ölçüde burjuvalaştıkları ve kalabalık bir proletarya ordusunun yanı başında geniş bir yarı proleterler kitlesinin oluştuğu bir ülkede, başka türlü de olamazdı zaten. Buna

*rağmen eğer birileri ortaya çıkıp da, Türk sanayinin "**montajcılık**" ve "**ambalajcılık**"tan ibaret olduğunu, yanı sıra tarıma "**feodal mütegallibe**"nin hükmettiğini iddia etmeye kalkışırsa, herhalde kimseyi ikna edemez. Şimdi artık tartışılması gündemde olan kapitalist gelişmenin düzeyi, tekelci sermayenin organik yapısı, modern çiftliklerin tarımdaki yeri, küçük üretimin durumu, ve elbette bütün bunların program üzerindeki yansımaları olsa gerektir."* (B. Barkal, *Popülist Sosyalizmin Eski Bir Modeli/ TDKP Eleştirisine Önsöz*, Devrimci Proletarya Yayınları, s. 25)

Bu pasaj ilk bakışta büyük bir ilerlemeyi, dahası, geleneksel devrim stratejisi çizgisinden belirgin bir kopuşu akla getiriyor. Nitekim, '60'lı ve '70'li yıllara egemen devrim anlayışına dayanak oluşturan sosyo-ekonomik tahlillerin çöktüğü; Türkiye'nin modern iktisadi ve sınıfsal gerçekleri üzerine geri tartışmaların yaşam tarafından geride bırakıldığı; bu geriliğe dayanak olarak kullanılan kırsal alana egemen feodal ilişkiler iddiası ile bağımlı çarpık kapitalizm ("nasıl bir kapitalizm"!) argümanının tüm inandırıcılığını yitirdiği; temel önemde tüm bu tespitler açık seçik ve güvenli bir dille ortaya konuluyor. Daha da önemlisi, gelinen yerde artık yapılması gerekenin Türkiye'nin modern kapitalist gerçeklerinin programatik sonuçları ("program üzerindeki yansımaları") olduğu özellikle vurgulanıyor. Yazar söylediklerini açmak yoluna gitseydi, öteki şeyler yanında muhakkak ki, Türkiye'nin egemenliği artık tartışılmaz hale gelmiş bu modern iktisadi ve sosyal ilişkilerinin anti-emperyalist mücadele için açtığı yeni perspektiflere bakmak gerektiğini de vurgulardı. Emperyalist egemenliğin modern iktisadi ve sosyal temellerinin emperyalizme karşı mücadelenin karakteri ve kapsamını ne yönde ve nasıl değiştirdiğine, bu açıdan ne gibi programatik sonuçlar ortaya çıkardığına bakmak gerektiğine işaret etmek zorunda kalırdı. Aktardığımız pasajın genel muhakemesi ve mantığı çerçevesinde, bu yöntemsel açıdan son derece olağan bir davranış olurdu.

Yazar *Önsöz*'de bunu yapmıyor, tespitlerini açmak yolu-na gitmiyor. Sadece yeni basım için önsöz yazdığı '80 öncesi döneme ait kitabına getirmek ihtiyacı duyduğu iki düzeltmeyi kısaca hatırlatmakla yetiniyor. Bunlardan ilki feodal kalıntı'ar, öteki orta burjuvaziyle ilgilidir. İlkine ilişkin olarak, *"büyük toprak sahiplerinin burjuvalaşması süreci Türk bölgelerde hemen hemen tamamlanırken, Kürdistan'da da önemli bir mesafe kaydetmiştir"* deniliyor (*Önsöz*, s.26). İkincisine ilişkin olarak ise, *"orta burjuvazinin genelde karşı-devrim kampında yer alan bir sınıf"* olduğuna işaret ediliyor. (s.28)

Yazarın devrim anlayışı ve stratejisi yönünden kritik önem taşıyan, devrimin sorunlarına bütünsel bakıştan ayrı düşünülemeyecek olan bu iki soruna ilişkin hatalı tespit ve değerlendirmelere tali, özel ve önemsiz şeylermiş gibi yaklaşması ve sonra da, '80 öncesi genel devrim anlayışının kendine özgü bir örneğinden başka bir şey olmayan kitabını gönlü rahat bir biçimde olumlaması dikkate değerdir. Kuşkusuz bu tavır, onun yukarıya aktardığımız kendi yöntemsel vurgularını ne ölçüde ciddiye aldığı konusunda da bir fikir vermektedir.

Bu *Önsöz*'den yalnızca dört ay sonra okura sunulmuş *Kesintisiz Devrim ve Oportünizm* başlıklı kitaba (ki TİKB'nin yeni dönemde devrim sorunlarını irdeleyen temel belgesi durumundadır) geçiyoruz. Bu kitap, geri ve ilkel görüşlere sahip bir muhatap (TKP-ML Hareketi) üzerinden yürüttüğü uzun polemikte, anti-emperyalist mücadelenin kapsam ve karakteri konusunda Türkiye'nin modern gerçeklerini hesaba katan herhangi bir yeni görüş ortaya koyamıyor. İleriye dönük çeşitli vurguları, geleneksel harekete ait o bildiğimiz genel kalıplar üzerinden gerisin geri boğuyor. Kitabın temel görüşlerini (dolayısıyla da onun uç noktaya vardırılmış eklektizmini) en iyi özetleyen pasajlardan biri olan ve bu nedenle olacak, arka kapağa da konulan şu sözler, bu konuda yeterli bir fikir veriyor:

"Hemen belirtelim ki, biz, Türkiye'nin mevcut sosyo-ekonomik

ve politik sisteminden, halk sınıf ve tabakalarının nesnel ve öznel durumlarının değerlendirilmesinden hareketle devrimimizin bugünkü adımının anti emperyalist demokratik halk devrimi olması gerektiğini söylüyoruz. Bu koşullar devam ettiği sürece, anti emperyalist demokratik görevlerin üstünden atlayıp geçilemeyeceğini de söylüyoruz. Ama öte yandan, Türkiye devriminin, sadece zaman bakımından değil ülkenin ekonomik ve sosyal gelişme düzeyi, proletaryanın ve yarı proleter unsurların toplum içindeki nicel ve nitel gücü ve sınıf çelişkilerinin derinliği bakımından kendinden önceki birçok demokratik devrimden farklı yönler taşıyacağı da bir gerçektir. Ayrıca, Türkiye'de demokratik görevler görece daha dar bir kapsamda olduğu gibi, emek-sermaye çelişkisi de daha derindir. Buna, tekelci sermayenin iktidarın asıl sahibi olmasını ve bu sermayeye karşı mücadelenin ön planda yer almasını da ekleyebiliriz." (B. Barkal, *Kesintisiz Devrim ve Oportünizm*, Devrimci Proletarya Yayınları, s.118)

Bu son vurguların anlam ve kapsamının daha iyi anlaşılabilmesi için aynı konuda bir başka pasaj daha aktaralım: *"... Peki devrim proletarya hegemonyasında zafere ulaşıp tekelci burjuvaziyi siyasi bakımdan tasfiye ettiğinde sosyalist karakterde bir görevi yerine getirmiş olmayacak mıdır? Bu, iktidarı elde ettikten sonra başlatacağımız kapitalizmin tümüne karşı mücadelenin bir ilk halkası değil midir? Bizce, anti emperyalist demokratik halk devriminin zaferiyle birlikte tekelci sermayenin önce siyasi egemenliğinin, sonra da ekonomik temelinin tasfiyesi anti kapitalist, yani sosyalist karakterde bir görevdir. Devrimin sivri ucunu feodal toprak sahipliğine yönelten 1905 Devrimiyle, devrimin sivri ucunu tekelci burjuvaziye yönelten Türkiye devrimi arasındaki farklardan birisi de budur işte."* (age., s.110)

Bu pasajlarda yeni, doğruya bir hayli yakın bir içerik, eski kalıp ve formüller içine hapsedilmeye çalışılıyor. Bunu TİKB'nin geleneksel hareketin formüllerinden (önyargılarından) kurtulamaması olarak da tanımlayabiliriz.

Yukardaki pasajla, TİKB'nin, devrimin karakterine ve stratejisine ilişkin görüşlerinin Türkiye'nin nesnel koşullarına dayandırıldığı iddiasında. Bu nesnel koşulların ayırdedici özelliği ne peki? Aynı pasaja göre, "tekelci sermayenin iktidarın asıl sahibi olması" ve "bu sermayeye karşı mücadelenin önplanda yer alması"... "Anti-emperyalist demokratik devrim" üzerine eski kalıplar bu tespitlere dayandırılabiliyor. Anlaşıldığı kadarıyla bunu diyenler, bir devrime asıl karakterini veren, tüm öteki sorunların çözüm eksenini belirleyen bir temel olgudan sözettiklerinin farkında bile değiller. Eğer farkında olsalardı, devrimimizin proleter karakterinin temel dayanaklarını oluşturan bu olgulara rağmen, kalkıp burjuva demokratik karakterde bir "anti-emperyalist demokratik devrim"den sözedebilirler miydi?

Bir sonraki pasajda, bunun 1905 Rus Devrimi'yle Türkiye devrimi arasındaki "farklardan birisi" olduğu belirtilirken, önemsiz bir hususta sözediliyormuşçasına bir dil kullanılabiliyor. Bir devrimin feodal karakterde bir sosyal sınıf egemenliğini hedeflemesi ile tekelci burjuva karakterde bir sosyal sınıf egemenliğini hedeflemesi arasındaki temelli farkın ancak iki **ayrı sınıfsal karakterde** devrimde ifadesini bulabileceği, başka türlüsünün düşünülemeyeceği yazarın aklına bile gelmiyor. Tekelci sermayenin salt "ekonomik temeli"nin değil, fakat "siyasal egemenliği"nin tasfiyesinin de "anti-kapitalist, yani sosyalist karakterde bir görev" olduğunu bizzat kendi söylüyor da, buna rağmen dönüp Türkiye devriminin hala burjuva demokratik karakterde olduğu önyargısını yineleyebiliyor. Eklektizmin bu kadarını anlamak gerçekten güç. Bu eklektizmi yaşayanlar, "sivri uç" ya da "asıl sahibi" gibi ifadelerin burada durumu bir parça dengelediğini sanıyorlarsa, bununla yalnızca kendilerini aldatıyorlar. Kaldı ki bu ifadeler, **hakim karakteri** dile getirdikleri ölçüde, tersinden bir işlev görür, gerçekte bunlara sığınanları boşa çıkarmış olurlar.

"Türkiye devrimi çözmekle yükümlü olduğu ulusal bağım-

sızlık, Kürt ulusal sorunu, toprak reformu, faşizmin yıkılması vb. gibi temel önemdeki görevler nedeniyle anti-emperyalist demokratik bir karakter taşıyacaktır." (s.93-94)

Kesintisiz Devrim ve Oportünizm kitabının devrimin karakterine ilişkin tanımlaması böyle. Bu, geleneksel halkçı akımların o bildiğimiz temel argümanıdır. Oysa, kendi başına bu sorunların varlığı bir devrimin genel karakteri konusunda gerekli açıklığı sağlamaz. Önemli ve belirleyici olan, bu sorunların hangi iktisadi temel üzerinde ve hangi temel sınıf ilişkileri içinde varlıklarını sürdürdükleri ya da yeniden ürettikleridir. Türkiye'nin kapitalizm tarafından belirlenen modern iktisadi ve sosyal gerçeklerini, bu çerçevede egemen sınıf iktidarının burjuva karakterini açıklıkla kabul eden bir akımın, sayılan sorunların çözümüne de bu temelde yaklaşması, dolayısıyla devrimimizin karakterini de buradan giderek saptaması gerekmez mi?

Bu, TİKB çizgisinin onulmaz çelişkisidir. Onulmaz diyoruz; zira buradaki tutarsızlığı gidermek, ancak savunulagelen devrim anlayışının temelden değiştirilmesiyle olanaklıdır. Bu köklü adımdan geri durulup, savunulan devrim anlayışı kendi içinde düzeltilmeye çalışıldığı ölçüde ise, tutarsızlığı ve eklektizmi derinleştirmekten başka bir sonuca varılamıyor.

Geleneksel halkçı akımlarla araya güya sınır çizmek için Rus Devrimi ile Türkiye devrimi arasındaki farklılıkları dile getiren sözler bile, gerçekte kendi başına bu çizginin teorik çöküntüsü için yeterli bir kanıttır. Esası yönünden feodal toprak sahipliğini hedef alan bir devrim ile esası yönünden tekelci burjuvaziyi hedef alan bir devrim, aynı tarihsel-toplumsal karakter ve kategoride olabilir mi? TİKB olabileceğini sanabiliyor. Geleneksel akımların dogmatizminden uzak olduğunu gösterme çabası içinde, gerçekte, burjuva karakterde bir demokratik devrim ile proleter karakterde bir sosyalist devrimi teorik ve tarihsel açıdan birbirinden ayıranın ne olduğu konusunda açık bir fikirden

yoksunluğunu göstermiş oluyor.

Türkiye'de egemen sınıfın tekelci burjuvazi olduğunu ve bu sınıfın siyasal ve toplumsal egemenliğinin tasfiyesinin "anti-kapitalist ve sosyalist karakterde bir görev" olduğunu bizzat yazar söylüyor. Rusya'da feodal soylular sınıfı egemen olduğu sürece devrimin burjuva demokratik bir karakter taşıdığını, bu sınıfın iktidarı kaybettiği ve yerini burjuvazinin aldığı 1917 Şubat'ından itibaren ise devrimin yeni bir aşamaya, sosyalist devrim aşamasına geçtiğini ise klasik eserler yazıyor ve bunu hemen herkes biliyor. Bu durumda, Türkiye devrimi ile Şubat öncesi dönemin Rus Devrimi arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, bunların temelde aynı toplumsal karakterde devrimler olduğu söylenebilir mi? Tekelci burjuvaziyi devirerek "sosyalist karakterde" temel tarihsel bir görevi yerine getiren bir devrim, buna rağmen burjuva demokratik karakterde bir "anti-emperyalist demokratik devrim" olabilir mi?

Şubat Devrimi'nin ardından, devrimin yeni bir aşamaya geçtiğini ve karakterinin temelden değiştiğini anlayamayanların temel argümanı, geride kalan bir dizi demokratik karakterde sorun olmuştu. Bu durumda, içlerinden bir kısmı kendi sınırları içinde salt demokratik bir karakter taşıyan bazı sorunları sıralayarak, bu sorunların hangi hakim ilişkiler içinde varlıklarını sürdürdükleri ve hangi temel engellerin aşılmasıyla çözüm bulabilecekleri gerçeğine bakmaksızın bir devrimin karakterini tanımlamaya kalkınak, Rus Kamenevleri ile aynı konuma düşmek değil midir?

Kesintisiz Devrim ve Oportünizm kitabı, burjuva demokratik önyargıların esiri olan muhataplarını yanıtlarken, şunları söyleyebiliyor: *"... Ne var ki, bu formülasyonun Rusya'daki monarşik rejime, feodal ayrıcalıklar ve kast sistemine karşı mücadelenin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olduğu, Rus devriminin anti feodal demokratik karakterinin belirgin bir biçimde ağır bastığı da unutulmamalıdır. Buna karşılık Türkiye'de hem siyasi*

özgürlüklerin önündeki en büyük engel, hem de faşizmin temel dayanağı tekelci burjuvazidir." (s.97)

Güzel! Demek ki, Türkiye'de gerek siyasal gericiliğin ve faşizmin "temel dayanağı", gerekse siyasal özgürlüklerin önündeki "en büyük engel", bizzat tekelci burjuvazidir, onun siyasal ve toplumsal iktidarıdır. Bu, bu sorunların devrimci açıdan çözümünün bu sınıfın egemenliğini yıkma eksenine bağlandığını gösterir. Aynı şeyi aynı rahatlıkla demokratik siyasal bir sorun olan Kürt ulusal sorunu için de söyleyebiliriz. Zira kendi sınırları içinde ele alındığında demokratik nitelikte olan bu sorunun kaynağı da tekelci burjuvazinin sınıf egemenliğidir. Dolayısıyla köklü ve kalıcı bir devrimci çözümü de bu egemenliğin yıkılmasından geçmektedir. Demek ki tüm demokratik siyasal sorunların gelip düğümlendiği bir eksen vardır ve bizzat siz kendiniz, bu düğümün çözülmesinin burjuvazinin sınıf iktidarının yıkılması demek olduğunu ve bunun ise sosyalist karakterde bir temel tarihsel adım olduğunu vurguluyorsunuz. Peki çözümü beraberinde geride kalmış burjuva demokratik karakterde sorunların da çözümünü getirecek olan sosyalist karakterde bir temel tarihsel adımla belirlenen bir devrim, neden hala burjuva demokratik karakterde olsun? TİKB'nin buna ciddi herhangi bir yanıtı yoktur. Gösterebildiği tek dayanak, gerçek bir teorik hafiflik örneği olarak "tipik bir örnek" saydığı Arnavutluk Devrimi ve bu çerçevede *AEP Tarihi*'nin bazı tanımlamalarıdır. (s.120 ve 135)

Nihayet devrim anlayışına ilişkin bu genel çerçeve içinde kendi özel konumuza, emperyalizme karşı mücadele sorununa geliyoruz. *Kesintisiz Devrim ve Oportünizm* kitabı açık seçik biçimde, Türkiye'de tekelci burjuvazinin "iktidarın asıl sahibi" olduğunu, bu sınıfa karşı mücadelenin devrimin asıl hedefi olduğunu ve bu mücadelenin sosyalist bir karakter taşıdığını söylüyor. Peki bu temel önemde olgular, emperyalist egemenliğin temellerine ve dolayısıyla buna karşı mücadelenin karakterine

ve kapsamına yeni bir açıklama getirmeyi gerektirmez mi? Tekelci burjuvazinin sosyal varlığına ve sınıf egemenliğine dayanan, kendini kapitalist ilişkiler temeli üzerinde üreten ve pekiştiren bir emperyalist bağımlılığa karşı mücadele, buna rağmen burjuva demokratik kapsam ve karaktere indirgenebilir mi?

Kesintisiz Devrim ve Oportünizm bu konuda yeni hiçbir şey getirmiyor, eski önyargıları olduğu gibi yineliyor. Dahası, kitaba egemen düşünce çizgisine göre, tekelci burjuvazinin sınıf iktidarını devirerek "anti-kapitalist, yani sosyalist karakterde bir görev" gerçekleştirecek olan devrim, eğer buna rağmen hala "anti-emperyalist demokratik" karakterde tanımlanıyorsa, bunun temel nedenlerinden biri de "burjuva demokratik karakterde bir mücadele olan" emperyalizme karşı mücadelenin kendisidir.

En katı bir önyargı halinde süreklileştirilen bu görüşün ortaya ne denli kaba çelişkiler ve ne denli gülünç tutarsızlıklar çıkardığını görebilmek için *Devrimci Proletarya* dergisinin Haziran '95 tarihli 37. sayısında yer alan açıklamalara geçiyoruz. Bu sayıda yer alan *"Küreselleşme"ciliğin "Sol" Yüzü: Anti-emperyalist Ulusal Kurtuluşçuluğun Reddi* başlıklı yazı, tıpkı *Kesintisiz Devrim ve Oportünizm* gibi, nesnel ilişki ve olguların ileriden tespiti ile onların geriden, geleneksel halkçı hareketin bakışaçısından yorumunu birleştirmenin kötü bir örneği durumunda. İşte bu yazıdaki en kritik parça:

"... Mali sermaye yatırımları vd. yollardan daha derinleşmiş emperyalizmin hakimiyeti, işbirlikçi tekelci sermaye ile kurulan bağların daha sıkı ve girift hale gelmesi, emperyalizmle savaşımın onun içteki dayanaklarına ve tüm bu ilişki sistemine karşı, çok daha köklü ve söküp atıcı bir mücadele çizgisini, bağımlı kapitalizme karşı tümüyle karşıt bir cepheden tavır alışı gerektirmektedir. Dolayısıyla, kapitalizmle uzlaşmaz karşıtlık içerisinde bir antiemperyalist çizgi geliştirilmelidir. Bu ise ancak, proletaryanın sınıf mevzinden olanaklıdır." (Devrimci Proletarya, sayı: 37, s.36)

Bilerek seçip aktardığımız bu pasajda söylenenler tümüyle doğrudur. Gelgelelim sözkonusu yazıya egemen tüm öteki açıklamalar, bu pasaja egemen fikirlerle çelişki halindedir. Emperyalist egemenliğin iktisadi ve sosyal temellerini böyle tanımlayanların, bununla kalmayıp, bu temeller üzerinde yükselen bir emperyalist egemenliğe karşı mücadelenin ancak "kapitalizmle uzlaşmaz karşıtlık içerisinde bir anti-emperyalist çizgi"ye oturabildiği ölçüde "köklü ve söküp atıcı" olabileceğini söyleyenlerin, sonra da dönüp, "burjuva demokratik nitelikte bir görev olan emperyalizme karşı mücadele"den sözetmeleri, eski önyargıları olduğu gibi yineleıneleri, tepeden tırnağa çelişkiye boğulmaktan başka birşey değildir.

Yukarıdaki pasajın güya "sosyalist devrim stratejisine" yolu düzleyen ve "emperyalist ekonomist" olarak nitelenen görüşler eleştirilirken dile getirildiğini özellikle hatırlatalım. Bu, tutarsızlığa yeni boyutlar ekleyen, bir ne dediğini, neyi eleştirdiğini bilememe durumudur. "Emperyalist ekonomistler" emperyalizmin iktisadi ve mali gücünü ve egemenliğini gerekçe göstererek, siyasal sorunları, bu arada ulusların kendi kaderini tayin hakkını, bununla aynı anlama gelen siyasal bağımsızlık sorununu küçümsüyor, bu sorunlara ilgisiz kalıyorlardı. *Devrimci Proletarya*, bağımlı kapitalist bir ülkede emperyalizme karşı mücadele gibi salt siyasal değil iktisadi içeriği de olan, emperyalizme bağımlılıktan iktisadi, mali, siyasi, kültürel açılardan çok yönlü bir kurtuluşu anlatan kapsamlı bir temel sorunu, "emperyalist ekonomistler"in ayağına dolanan sınırlı ve özel sorunla karıştırmakla, gerçekte konuyu kavramaktan ne kadar uzak olduğunu gösterıniş oluyor. Yoksa *Devrimci Proletarya* emperyalizmden kurtuluşun salt siyasal mahiyette bir sorun olduğunu mu sanıyor? Anlaşılan onun anti-emperyalist mücadeleyi ısrarla burjuva demokratik karakterde bir mücadele olarak görmesinin gerisinde bu konudaki kafa karışıklığının da belli bir rolü var.

İyi ama, emperyalist egemenlikten siyasal sınırlar içinde bir

kurtuluşun emperyalizmin iktisadi ve mali köleliğini dışarda bıraktığını; kendi sınırları içinde alındığında hiçbir biçimde bu tür bir bağımlılığı ortadan kaldırmadığını; Lenin'in, "emperyalist ekonomistler"e, siyasal sorunlarla iktisadi sorunları birbirine karıştırıyorsunuz derken tam da bunu anlatmaya çalıştığını, tüm bunları *Devrimci Proletarya* yazarları bilmezler mi? Aynı şekilde, ulusal kurtuluş ve siyasal bağımsızlık süreçlerinden geçen bir dizi eski sömürge ülkenin buna rağmen emperyalist egemenlik sistemi içinde kalmalarının tam da bu gerçeği doğruladığını, çağdaş yeni sömürgeciliğin tam da bu temel üzerinden kendini gösterdiğini, *Devrimci Proletarya* yazarları bilmezler mi?

Bilmemelerine inanmak gerçekten güç. Yazılarının başka bölümlerine bakıldığında bunu iyi-kötü bildikleri anlaşılıyor (s.44). Fakat, Türkiye toplumunda emperyalist egemenliğin kapitalist temeller üzerinde yükseldiğini, bu nedenle de emperyalizme karşı mücadelenin burjuva demokratik yönlerini ya da unsurlarını kaybetmeksizin, temelde artık anti-kapitalist bir muhtevaya genişlediğini söyleyenlere verdikleri yanıtlar, sorunu gerçekte tam kavrayamadıklarını, onu yerli yerine oturtmayı başaramadıklarını gösteriyor. Aynı şekilde, kapitalist bir ülkede, anti-kapitalist iktisadi içeriğinden koparılmış salt burjuva demokratik içerikte bir anti-emperyalist mücadelenin, devrimci niteliğini yitirerek burjuva ya da küçük-burjuva yurtsever bir refomlar mücadelesi olarak yozlaşacağını gözetemeyen tutumları da, sorunu kavrayamadıklarını gösteriyor. EKİM'in emperyalizme karşı mücadeleyi gerçek devrimci kapsamıyla ortaya koyan tutumunun karşısına, "aslında bu tür görüşler hiç de yeni değildir" deyip, "emperyalist ekonomizm" sorunu üzerine Lenin'den sözde destek bulmaya kalkmak da aynı kavrayışsızlığa bir gösterge sayılmalıdır. Bu, bunu yapanların, onların ulusal kendi kaderini tayin hakkı sorunu ile, ya da genel olarak demokratik siyasal sorunlar ile, emperyalizme karşı mücadele

gibi kapsamlı ve derinlikli bir toplumsal-siyasal sorunu kabaca birbirine karıştırdıklarına delalet eder.

Fakat dahası var. Tüm bunların ardından, kapitalist bir ülkede emperyalizme karşı mücadelenin anti-kapitalist bir temelde ele alınması gerektiğini savunanlara karşı edilen onca lafın ardından, dönüp buna rağmen, emperyalist egemenliğin kapitalist ilişkiler temeli üzerinde kökleşmesini gerekçe göstererek, "kapitalizmle uzlaşmazlık içerisinde bir anti-emperyalist çizgi"nin gerekliliğini savunmak, gerçekten ne dediğini bilememektir. Bu, tutarsızlıkları gülünçlüğe vardırmaktır. Yazık ki *Devrimci Proletarya*'nın konumu ve tutumu budur.

"Emperyalizm ve İşçi Sınıfı" başlıklı bu üç bölümlük koca dizi yazıda güya çağdaş kapitalizmin günümüzde ulaştığı gelişme düzeyini ve ortaya çıkardığı yeni olguları irdeleyen *Devrimci Proletarya*, sıra bundan devrimin karakteri ve kapsamı, izlenecek devrim stratejisinin niteliği konusunda sosyo-politik sonuçlar çıkarmaya gelince, sözü edilebilir yeni hiçbir şey söylemiyor, yalnızca o bilinen eski önyargıları yineliyor.

"... komünist partisi... siyasetini, ulusal sorunda da, soyut ve biçimsel ilkelere göre değil, ama birincisi, tarihsel özel durumun ve hepsinin üstünde ekonomik koşulların doğru bir değerlendirmesine dayandırmalıdır."

Bu sözler Lenin'e ait ve *Devrimci Proletarya* tarafından aktarılıyor. Gelgelelim "ekonomik koşullar"daki köklü değişiklikler üzerine üç sayı uzun uzun konuşanlar, üçüncü sayıda dönüp "burjuva demokratik nitelikte bir görev olan anti-emperyalist mücadele" önyargısını yinelemekte herhangi bir güçlük çekmiyorlar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında emperyalist sermayenin bağımlı ülkelere "doğrudan ve dolaylı yatırımlar yoluyla" daha derinlemesine bir biçimde girdiğini, egemenliğini ve sömürüsünü kapitalist ilişkilerle temellendirdiğini, bunun geleneksel orta burjuvaziyi de dönüştürerek onu yerli ve yabancı tekellere bağımlı hale getirdiğini vb. söyleyenler, gariptir tüm

bu tespitlerden hiçbir ciddi siyasal sonuç çıkaramıyorlar. Ya da çıkardıkları tek dikkate değer sonuç, orta burjuvazinin artık "tartışma götürür" hale gelmiş "ınilli"ci eğilimlerine ilişkin şu hala titrek ve tartışma götürür görüşlerlerden ibaret kalıyor:

"... Emperyalist burjuvazinin, metropol ve bağımlı ülkelerde üretimin örgütlenmesinin yeni modellerini geliştirdiği günümüz koşullarında küçük ve orta ölçekli işletmelerin dahi yerli ve yabancı büyük tekellere bağımlılığının artışı gözönüne getirilecek olursa, bu burjuvazinin ne kadar 'milli', ne ölçüde 'bağımsızlık' yandaşı olduğu tartışma götürür." (s. 22) *"... Küçük ve orta ölçekli işletmeler, büyük ölçüde, yerli ve yabancı tekellere bağımlı hale gelmişlerdir. ... Bu yüzden bunlar artık pratikte tekellerin uzantısı durumundadırlar. Süreç aynı zamanda emperyalizme bağımlılık yönünde derinleştikçe, tekeldışı orta ve küçük işletme sahiplerinin 'milli' karakteri de zayıflamaktadır."* (s.23-24)

Geriye ne kalıyor? Geriye TİKB çizgisinin kökleşmiş burjuva demokratik önyargılarına dayanak olarak kullanılan, "anti-emperyalist duyarlılıkları artmakta olan küçük-burjuva kitleler" ile köylülüğün "bizim anti-kapitalist programımızı benimsemeyecekleri" üzerine boş teselliler kalıyor. Nitekim *Devrimci Proletarya*'nın yazısı döne döne bu küçük-burjuva etkeni tekrarlıyor. Gelgelelim biz, kapitalist ilişkilerin egemenliği (ve bu temel üzerinde yükselen bir emperyalist egemenlik) koşullarında, küçük-burjuva yığınlarm tepkilerinin nesnel hedefleri ve proletaryanın devrimci önderliğinin bunu nasıl değerlendirebileceği sorunu üzerinde bugüne dek öylesine çok durduk ki, burada yeni bir yineleme için fazla bir neden göremiyoruz.

Proletarya dışı emekçi halk katmanlarını kastederek şu gözlemi bizzat *Devrimci Proletarya*'nın kendisi ortaya koyuyor: *"Öte yandan, emperyalist kapitalizmin proletarya dışında, diğer halk katmanlarını iktisadi ve sınıfsal olarak geriye itmekte, çözmekte ve kendi başlarına başarı olanaklarını sınırlamakta,*

yok etmektedir."

Bu sözleri söyleyenler eğer bunlar üzerine bir parça derinlemesine düşünebilselerdi, küçük-burjuva kitlelerin "anti-emperyalist duyarlılıkları"mn neden "bizim anti-kapitalist programımız" çerçevesinde yönlendirilebileceğini de kavramakta çok fazla zorlanmayabilirlerdi.

"Küçük-burjuvazi sorunu" yeni dönemde geleneksel halkçı akımlar için küçük-burjuva devrim teorisini savunabilmenin son dayanağı haline gelmiş bulunuyordu. Gelinen yerde TİKB'nin de buna sığınarak anti-emperyalist mücadeleye ilişkin burjuva demokratik önyargılarına buradan dayanak bulmaya çalışmasını anlaşılır, fakat umutsuz bir girişim sayıyoruz.

"Türkiye'de bugün, uluslararası sermayeye dayanan, onunla içiçe geçmiş bir çıplak sermaye iktidarı hüküm sürmektedir. Türkiye üzerindeki emperyalist hükümranlığın, ülkenin uluslararası sermayeye her alandaki bağımlılığının temel toplumsal dayanağı, iktidardaki işbirlikçi tekelci sermaye sınıfıdır. Bu, iktidardaki sermaye sınıfına karşı mücadelenin zorunlu olarak onun gerisindeki emperyalizme karşı mücadele ile birleştirilmesi gerektiğini gösterir. Türkiye'nin bugünkü sosyo-ekonomik ilişkileri koşullarında devrim, iktidardaki tekelci burjuva sınıfını devirmek ve Türkiye'yi uluslararası sermayeye bağlayan tüm ilişkileri kırıp parçalamak anlamına gelir. Bu ise, doğası gereği ancak bir proleter devrim olabilir. Kapitalist bir ülkede, kapitalist sınıfın egemenliğini ve ancak bu sayede sürdürülebilen emperyalist egemenliği hedef alan bir devrim mücadelesi, nesnel olarak, başka türlü konulamaz ve tanımlanamaz. Bugünün Türkiye'sinde emperyalist kölelikten kurtulmanın, onun iktisadi, mali, siyasi, askeri ve kültürel vb. tüm alanlardaki boyunduruğunu tam ve kesin olarak kırmanın, sermaye iktidarını yıkmaktan ve uluslararası sermaye cephesinin dışına çıkmaktan başka bu yolu yoktur ki, bu da proleter devrimden başka bir şey olamaz. Bugünün Türkiye'sinde anti-emperyalist mücadele nesnel içeriği yönünden anti-kapitalist bir mücadeledir.

Elbette bu stratejik devrimci perspektif, emperyalist egemenliğe ve onun dış politika alanındaki dönemsel sonuçlarına karşı bir dizi taktik istemin ileri sürülmemesi ve bunlar için sonuç alıcı bir mücadelenin sürdürülmemesi anlamına gelmez. Fakat yalnızca, bu taktik istemlerin, ancak yukarıda tanımlanan devrimci stratejik perspektif içinde doğru bir biçimde formüle edilebileceğini gösterir."

EKİM 3. Genel Konferansı

ISBN: 975-7271-20-9

Fiyatı: 1.000.000TL (KDV dahil)